

Pécs Megyei Jogú Város
Integrált Városfejlesztési Stratégia

2012. január

Tartalom

1	Vezetői Összefoglaló.....	8
2	Helyzetelemzés.....	20
2.1	A város szerepének meghatározása a településhálózatban	20
2.1.1	Pécs szerepe az országos településhálózatban	20
2.1.2	A város kistérségi, megyei és regionális funkciói.....	20
2.1.3	Pécs közvetlen vonzáskörzetének bemutatása	22
2.2	A város egészére vonatkozó helyzetértékelés	25
2.2.1	A városszerkezet bemutatása	25
2.2.1.1	Morfológiai tényezők	25
2.2.1.2	Történeti tényezők.....	27
2.2.1.3	Közlekedési tényezők, rendszerek	30
2.2.1.4	Főbb szerkezeti tényezők és rendszerek.....	34
2.2.2	A gazdaság bemutatása	36
2.2.2.1	Gazdasági aktivitás, jövedelmi helyzet	36
2.2.2.2	Ágazati szerkezet.....	37
2.2.2.3	Vállalkozások jellemzői	42
2.2.2.4	Kutatás fejlesztés helyzete	45
2.2.2.5	Turizmus bemutatása.....	49
2.2.2.6	Helyi gazdaságfejlesztés eszközei.....	52
2.2.2.7	Információs társadalom	53
2.2.2.8	A kultúra gazdasági szerepe	54
2.2.3	Társadalom	56
2.2.3.1	Demográfia.....	56
2.2.3.2	Foglalkoztatás.....	58
2.2.3.3	Képzettség	63

2.2.3.4	Egészségi állapot.....	65
2.2.3.5	Lakosság jövedelmi és szociális helyzete	68
2.2.3.6	Civil szféra aktivitása	73
2.2.4	Települési környezet	76
2.2.4.1	Természeti környezet állapota, veszélytényezők	76
2.2.4.2	Épített környezet	79
2.2.4.3	Lakásállomány	83
2.2.4.4	Települési környezeti infrastruktúra.....	84
2.2.4.5	Közlekedési infrastruktúra	87
	Repülőtér	87
2.2.5	Közszolgáltatások.....	91
2.2.5.1	Oktatás, nevelés infrastruktúrája	91
2.2.5.2	Egészségügy	95
2.2.5.3	Közigazgatás	99
2.2.5.4	Szociális ellátás	102
2.2.5.5	Sport és szabadidő, közművelődés.....	106
2.2.5.6	Közműhálózatok.....	110
2.2.5.7	Környezetvédelem.....	112
2.2.6	Korábbi időszak fejlesztései.....	117
2.2.6.1	A város korábbi fejlesztéseinek és fejlesztési irányainak értékelése	117
2.2.6.2	Korábbi városrehabilitációs tevékenységek hatása és tapasztalatai	119
2.2.7	Összegzés, SWOT analízis.....	122
2.3	A városrészek területi megközelítésű elemzése	126
2.3.1	Városrészek azonosítása.....	126
2.3.2	Városrészi szintű gazdasági, társadalmi és településszerkezeti helyzetelemzés	128
2.3.3	A területi szegregáció jelenléte a városban	140

2.3.4	Összegzés a városrészekről és azok funkcióiról	146
3	Stratégia.....	150
3.1	A város hosszú távú jövőképe.....	150
3.2	A jövőbeni fejlesztési irányok meghatározása, középtávú tematikus célok	150
3.2.1	Gazdasági fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok:	153
3.2.1.1	Az ipari termelés újrapozicionálása a gépipar és elektrotechnika meglévő hagyományainak felhasználásával, valamint az innovatív egészségipar, környezetipar és a kulturális ipar fejlesztésével.....	153
3.2.1.2	A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása a helyi gazdaság fejlesztés eszközeire (szociális gazdaság, helyi termékek, helyi piac) alapozva	154
3.2.1.3	A város turisztikai potenciáljának erősítése, elsősorban a kulturális értékekre alapozva	154
3.2.1.4	Hatékony önkormányzati gazdálkodás, kikerülés az adósságspirálból.....	156
3.2.2	Környezeti fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok:	157
3.2.2.1	A természeti értékek és erőforrások védelme, korábbi környezeti károk helyreállítása.....	157
3.2.2.2	Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia hasznosítás bővítése révén.....	160
3.2.2.3	A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	161
3.2.3	Társadalmi fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok:	162
3.2.3.1	Komplex program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében.....	162
3.2.3.2	A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése elsősorban az iparfejlesztés és a	

szociális gazdaság foglalkoztatási igényének kiszolgálása érdekében	164
3.2.3.3 A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	164
3.2.3.4 A társadalmi kohézió és a civil, nem állami szerepvállalás erősítése	164
3.2.4 Városrészekhez kapcsolódó célok.....	165
3.2.4.1 A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben	166
3.2.4.2 A funkciójukat veszített épületek hasznosítása és a funkcióhiányos területek újrapozicionálása, kiemelten a Magas-ház problémájának megoldása.....	166
3.2.4.3 A funkcióját veszített rekreációs intézmények területének revitalizálása, a térség turisztikai vonzerejének és szolgáltatási kínálatának megújítása	167
3.2.4.4 Szociális városrehabilitáció megvalósítása, a Pécsbánya, Hősök tere, György-telep térségére fókuszálva.....	168
3.2.4.5 Az egykori bánya- és erőművi területek rekultivációja, hasznosítása	168
3.2.4.6 A Pécsi Ipari Park újrapozicionálása, befektetések ösztönzése	169
3.2.4.7 Biogáz erőmű létesítése, a szennyvíz energetikai hasznosítása érdekében	170
3.2.4.8 A lakótelepek felújítása az energiahatékonyság növelése érdekében, kiegészítő szociális és közösségfejlesztő beavatkozásokkal kísérvé	170
3.2.4.9 A Déli Ipari Park betelepülésének elősegítése	171
3.2.4.10 Funkcióját veszített ipari, kereskedelmi, szolgáltató övezet területhasználatának újragondolása az Északmegyer-Füzes településrészekben (vásártér, egykori szennyvíztelep, konténer pályaudvar, Expo Center).....	171
3.2.4.11 A lakókörnyezet fejlesztése, a szegregálódó településrészek felzárkóztatása szociális és közösségfejlesztő beavatkozások révén	172
3.2.4.12 A fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása infrastrukturális és szolgáltatás alapú fejlesztések révén	172
3.2.5 Beavatkozások, az akcióterületek kijelölése a 2012-2021 időszakra.....	173
3.2.5.1 Funkcióbővítő akcióterületek.....	176
3.2.6 Fenntarthatósági szempontok.....	191
3.2.6.1 A fenntartható környezeti fejlődés programja.....	191

3.2.6.2	Beavatkozások a területi szegregációban érintett térségekben	191
3.2.6.3	Humánerőforrás-fejlesztési stratégia.....	217
3.2.6.4	Komplex kulturális alapú városfejlesztési stratégia.....	237
3.3	Stratégia külső és belső összefüggései	265
3.3.1	A stratégia főbb külső összefüggései	265
3.3.1.1	Illeszkedés, összhang a településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel	265
3.3.1.2	Az önkormányzat ágazati vagy tematikus stratégiáival való összhang.....	266
3.3.1.3	Az önkormányzat gazdasági programjába foglalt célkitűzésekkel való összhang	268
3.3.1.4	A Település Környezetvédelmi Programmal és más környezetvédelmi tervekkel való összhang	269
3.3.1.5	Területi fejlesztési tervdokumentumok (stratégiák és koncepciók).....	271
3.3.2	A stratégia főbb belső összefüggései	273
3.3.2.1	A célok logikai összefüggései.....	273
3.3.2.2	A stratégia megvalósíthatósága.....	280
3.3.2.3A	városrészi célok érdekében végzett tevékenységek egymásra gyakorolt hatásai.....	281
3.4	A stratégia megvalósításának főbb kockázatai.....	283
4	Megvalósítás.....	285
4.1	Nem fejlesztési jellegű önkormányzati tevékenységek.....	285
4.2	Az integrált stratégia megvalósításával kapcsolatos szervezeti elvárások.....	288
4.3	Településközi koordináció mechanizmusai	294
4.4	Ingatlangazdálkodási terv.....	297
4.5	Jogszabályi, szakpolitikai háttér.....	298
5	Partnerség	298

6	Az IVS eredményeinek nyomonkövetése	302
7	Térképek.....	307
8	Ábrajegyzék	307
9	Táblázatok	308

1 VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen Integrált Városfejlesztési Stratégia készítésének célja, hogy a közeljövőben uniós forrásból megvalósuló fejlesztésekhez megfelelő háttérdokumentum álljon rendelkezésre. A pályázatok benyújtásához szükséges melléklet elkészítésén túl az is cél, hogy közeljövőben meginduló városi szintű, hosszú távú stratégiai tervezést is, megalapozza, annak területi aspektusait átgondolja. Az Integrált Városfejlesztési Stratégia területi alapon értelmezett stratégiai dokumentum, amely a városi és városrészi adottságok feltárása alapján kíván térbelileg lehatárolt hatókörrel célokat és beavatkozásokat meghatározni.

Jelen dokumentum készítésének idején a hosszú távú tervezéshez szükséges megfelelő mennyiségű információ nem hozzáférhető. A 2011 őszen lezajló népszámlálás adatainak feldolgozása csaknem egy évet vesz igénybe, ezek kiértékelése után állnak majd rendelkezésre a részletesebb, városrészi információk. Szintén az őszre tehető az alkotmánymódosítást követő sarkalatos törvények elfogadása, amely jelentős közigazgatási, közszolgáltatási és finanszírozási reformokat hoz majd. Jelen stratégia keretében a készítők arra törekcsenek, hogy a város által indítandó, IVS-t igénylő pályázatokhoz ebben a tervezési ciklusban ne váljon szükségessé átdolgozás, azonban az IVS nem helyettesíti a mára elavultnak minősíthető városfejlesztési koncepciót. A népszámlálási eredmények, az új törvényi környezet és a válságra adott hazai és nemzetközi válaszok kiértékelése után a 2012-13-as évek feladata lesz a stratégia tervezés újragondolása a városfejlesztési koncepció keretében, amelynek a jelenleginél aktuálisabb információbázison kell alapulnia.

Mindazonáltal a jelenlegi stratégia azzal az igénnyel készül, hogy eleve figyelembe vegye azokat a fejlődési irányokat, amelyek gyökerei már ma is ismertek, s amelyek nagy valószínűséggel megjelennek az új városfejlesztési koncepció céljai között.

A helyzetelemzés alapján ma a fenntarthatóság megkérdőjeleződése jelenti a helyzetelemzés összefoglaló tanulságát.

A városi önkormányzat és cégei, a városban működő vállalkozások, a munkavállalók és a családok egyaránt működési feltételeik elbizonytalanodása ellen küzdenek. Ez részben a környezeti feltételek megromlásából adódik, alapvetően azonban visszavezethető a rendszerváltást követő gazdasági szerkezet-átalakításra, amely lényegében a korábbi ipari szervezetek megszűnését, széthullását jelentette. A 90-es években megszűnt kapacitások pótlására az elmúlt két évtizedben nem került sor kellő mértékben, a város nem tudta

kialakítani új gazdasági arculatát, amely markáns gazdasági vonzerő létrejöttét, klaszter jellegű gazdasági koncentrálódást indított volna el. Ugyanakkor a meglévő intézményrendszer néhány tekintetben túlhaladottá, a demográfiai és vándorlási folyamatok következtében túlméretezetté, drágává vált. A korszerűsítési és az EKF révén elért funkciópótlási akciók révén az infrastruktúra részben jelentősen javult, fenntarthatósági problémái következtében azonban a szerkezet-átalakítással együtt járó konfliktusok egy határon túl nem kerülhetők el.

Úgy ítélték meg, hogy a célrendszer kialakítás keretében a pénzügyi, gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatóságot kiemelt horizontális szempontként szükséges kezelni annak érdekében, hogy a város szerkezetében, gazdaságában, intézmény- és szolgáltatási rendszerében tervezett beavatkozások arányban álljanak az erőforrásokkal, azok hatékonyságát növeljék és javítsák a működés stabilitását.

1. Kedvező pozíciók

A város kedvező pozíciói elsősorban földrajzi és történelmi vonatkozásokban jelentkeznek, mint kedvező éghajlata, kulturális értékei, hagyományai, regionális központ funkciói, egyetemi város-jellege, valamint az utóbbi két évtizedben létrejött kereskedelmi, főként kiskereskedelmi kínálata, amely a bevásárlóközpontok (plazák és nagyáruházak) révén erősítette a területi központ szerepeket is. Ezek a beruházások minden esetben javították a közvetlen közterületi környezet állapotát is.

Jelentősen javult a város külső képe az EKF keretében megvalósult beruházások, közterület-fejlesztések révén.

A jövőt meghatározó fő folyamatok, így a gazdaságfejlődés, a demográfia és a működőképességet meghatározó közszolgáltatási intézményrendszeri terhek terén azonban a korábbi kedvezőtlen helyzetek és folyamatok megváltoztatására nem került sor.

2. Gazdaság

A gazdaságban az iparvállalatok rendszerváltás-kori megszűnése máig súlyos nyomot hagyott, hiszen az ipar részaránya a vállalkozások számán belül mindössze 10 %.

A gazdaság struktúrájának átalakítását szolgálta a 2004-ben készült Regionális Innovációs Stratégia, mely fő fejlesztési ágazatokként az egészségipart, a környezetipart és a

kulturális ipart jelölte meg, őket a turizmus támogatja. Ezeket az ágazatokat vette fel a fejlesztési területek listájára a Pólus program („Pécs, az életminőség pólusa”) is. A város az elmúlt időszakban gyakorlatilag a Pólus-stratégiát tekintette gazdaságfejlesztési stratégiának. Az innovációs fejlesztési irányok fő teherhordó ágazatokká fejlődéséhez az eltelt fél évtized kevésnek bizonyult, a város továbbra is iparihiányos maradt annak ellenére, hogy a Pólus program és a kamarai szervező tevékenység keretében számos, de egyelőre nem meghatározó volumenű klaszterszerveződés jött létre. A kiválasztott stratégiai ágazatok mögül hiányzik az elinduláshoz szükséges ipari nagyságrend. A hosszú- és középtávú stratégiában kitűzött újraiparosítási cél az azóta eltelt három és fél évben nem valósult meg.

Az innováció területén is fokozódik a város lemaradása. A kutatás-fejlesztéssel foglalkozó szervezetek számát és az azok által foglalkoztatottak létszámát tekintve megyénkben már elmaradás tapasztalható a versenyvárosok (Debrecen, Szeged) megyéitől, a kutatás-fejlesztési tevékenységre felhasznált források tekintetében pedig Baranya már minden olyan megyétől lemaradt, amely jelentősebb felsőfokú intézményi bázissal és ipari potenciállal rendelkezik.

Az elmaradt Pólus-fejlesztések pótlása automatikusan nem jelent megoldást, mivel az új egészségipari infrastruktúra önmagában többlet fenntartási költséget generál, eredményességéhez a kapacitások magas szintű kiaknázására van szükség. A meglévő kapacitások területi összehasonlításban gyenge tőkevonzó képességük alapján az a következtetésünk, hogy az új kapacitások beléptetését intenzív előkészületeknek kell megelőzniük megfelelő volumenű, jövedelem-termelő tevékenységekkel való megtöltésük érdekében.

Előnyös lehetőség rejlik abban, hogy jelentős előrelépés történt az ipari infrastruktúra fejlesztése terén. A Déli Ipari Park és a Pannova nagy volumenű ipar letelepítését teszi lehetővé. A betelepítés során figyelemmel kell lenni arra, hogy kialakuljanak a város ipari arculatát jelentő új szakmai irányok, amelyeket a későbbi gazdaságfejlesztési stratégia alapját képezik.

Az innovációs stratégia mellett a városnak olyan gazdaságfejlesztési programra van szüksége, amely a foglalkoztatási, munkaerő-kínálati szempontok alapján figyelembe veszi a befektetési lehetőségek tömegszerűségét, potenciálját. Ez intenzív városmarketinget, gazdaságszervező tevékenységet, hazai és nemzetközi kapcsolatépítést tételez fel. Az innovációra alapozott fejlődési célt ágazati tekintetben a konzekvens városvezetés keretében

ki kell bővíteni a reálisan, megfelelő nagyságrendben elérhető fejlesztési területekkel.

A vártnál lassúbb fejlődés negatív hatását erősíti a 2008. óta tartó gazdasági válság, mely várhatóan még évekig nehezíti a fejlődést, s ellensúlyozása külön intézkedéseket igényel.

Mindezek alapján azt a következtetést szükséges levonni, hogy a város újraiparosítása érdekében a Pólus program céljait, az eddigi tevékenységeket és az eredményeket elemezni kell, és újra kell értékelni a város gazdaságfejlesztési célkitűzéseit, módszereit, intézményrendszerét. A város gazdaság-szervező és gazdaság-ösztönző tevékenységét kiemelten kell kezelni.

3. Társadalom

Pécs esetében fel kell hívni a figyelmet arra a problémára, melyre a 10-12 év alatti népesség száma utal: jelentősen fogy a gyermek- és fiatalok népesség, emiatt 10 év múlva mintegy 30%-kal kevesebb lesz a 15-25 korosztály létszáma, mely negatívan érinti pl. a közép- és felsőfokú oktatási intézményeket, ahol a tendencia miatt a férőhelyek csökkentésére, akár intézmények bezárására is kényszerülhetnek majd a fenntartók. A népességcsökkenés – a felsőbb oktatási intézményeken kívül - várhatóan a munkaképes korú, aktív keresők létszámára, ezáltal az „eltartók” arányára lesz markánsan negatív hatással.

A munkanélküliség tekintetében az ország fejlettebb területeihez képest tetemes lemaradásban van a vizsgált megye és székhelye. Pécsen a munkanélküliségi ráta 7,6% volt 2009-ben, ami a megye többi településéhez képest kedvezőnek mondható, azonban az adatok alapján az álláskeresők száma a városban dinamikusan nő, a munkanélküliség, a megfelelő számú álláshelyek hiánya komoly problémát jelent.

A legfrissebb adatok szerint országos szinten 2011 júliusában csökkent az álláskeresők száma, Baranyában azonban – a Dunántúlon egyedülként – 5,2%-kal emelkedett a munkanélküliség tavalyhoz képest. A térség helyzetét az is rontotta, hogy ha valamely szervezet tudásigényes tevékenységét is ide kívánta telepíteni, akkor ennek fogadására a helyi szervezetek sem törekedtek. Az átalakuló gazdaság igényeihez ráadásul sem az iskolarendszerű, sem a felnőttoktatás nem tudott vagy nem akart igazodni, mindezek hatására teljes iparágak tűntek el a megyéből.

A pécsi vállalkozói pályázati aktivitás magasnak mondható, viszont a benyújtott pályázatok tartalma, a vállalkozások fejlesztési elképzelése azt mutatja, hogy a vállalkozások többsége inkább szinten tartó, nem fejlesztési-bővítési jellegű projektek megvalósítását tervezi, ezáltal komoly és mérhető gazdasági növekedést (munkahelyteremtést, technológiaváltást, fejlesztést, bővítést, innovációt, stb.) nem indukál sem rövid, sem hosszútávon.

4. Közszolgáltatások

A közszolgáltatások tekintetében a város jelentős minőségi lépéseket tett, miközben megkezdte az intézményrendszer átalakítását. Ennek során figyelembe vették a lakosság számának, összetételének és területi eloszlásának változásait. Tendencia, hogy a városvezetés a magas közüzemi költségek csökkentése érdekében visszaszorítja a profitérdekeltség dominanciáját. Ennek ellenére a várható további demográfiai változások és a város pénzügyi lehetőségei következtében további átalakításokra lesz szükség.

Az elmúlt évtizedekben meghonosodott jóléti szemlélettel szemben a város működőképességének fenntartását kell előtérbe helyezni. A lakossággal folytatandó kommunikációban ismertté kell tenni a részben a múltból fakadó, részben a válságidőszakkal összefüggő, részben a lakosság csökkenése és összetétel-változása következtében támadó nehézségeket. A szolgáltatások méretének színvonalcsökkenés árán való fenntartása helyett a színvonal megtartására és a szolgáltatások koncentrációjára, racionalizálására kell törekedni a jövőben is. Külön figyelmet kell szánni a tömegközlekedésre, mivel a nagyobb foglalkoztatási centrumokba való eljutás a gazdasági fejlődés gátjává válhat.

5. Városszerkezet

A város néhány jelentős szerkezeti problémát hordoz, így a leszakadó városrészek, a lakótelepek tipikus jelenségei (elszegényedés, koncentrált munkanélküliség, iskolázatlanság, stb.) jelentenek tartozást. A Mecsek oldal beépített területeinek úthálózati rendezetlensége, a csapadékvizek kezelése ugyancsak adósságot jelentenek.

Az agglomerációs településekkel való fizikai és szolgáltatási összenövés a városrendezés- és fejlesztés összehangolását igényli. A beépített területek zsúfoltságával

szemben jelentős fejlesztési területek állnak rendelkezésre. Ezek szabályozása, beépítés-tervezése során az egyes városi és környezeti funkciók egyensúlyára kell törekedni. (Gazdaság- lakóterület - rekreáció, beépítési sűrűség, levegőtisztaság, közlekedés, stb.)

Stratégia

A város hosszú távú jövőképe

Pécs hazai, nemzetközi és térségi szervező szerepét megerősítve, a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság szempontjainak figyelembevételével, stabil fejlődési pályára áll. A kultúra, közművelődés és oktatás tekintetében kialakult országos hatókörű funkcióit megőrzi. A város regionális és térségi szervező szerepét fenntartja, vonzáskörzetével közös, harmonikus fejlődési pályára áll. A város és agglomerációja szerves egységként működik, széles körű együttműködést alakít ki. A város iparának újrapozicionálása, a kulturális alapon szerveződő turizmus fejlesztése, a természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása révén, sikerül az önkormányzat, a vállalkozások és a lakosság gazdasági helyzetének kedvező fordulatot vennie. A város korábbi környezeti károk helyreállításával, a természeti értékek és erőforrások védelmével, az energiafelhasználás új alapokra helyezésével biztosítja a jelen és a jövő generációjának az egészséges életfeltételeket. A településen a társadalmi különbségek további elmélyülésének megakadályozásával, egy öntudatos, erős önszervező erővel bíró, a fiatalokat megtartani képes közösség alakul ki.

Szemléletváltás, jövőbeni stratégiai célok meghatározása

Pécs jelenlegi gazdasági, társadalmi és környezeti állapota arra készíti a város lakosságát és vezetőit, hogy felismerjék a település nehéz és veszélyekkel teli helyzetét. Ebben a kedvezőtlen világgazdasági környezetben, amikor az Európai Unió és hazánk a megújulás útjait keresi, a városnak is felül kell írnia a megszokott stratégiai tervezési és fejlesztési mechanizmusokat.

A város egykori felemelkedését lehetővé tévő bányászat és gyáripár felszámolása egy olyan komplex örökséget hagyott a jelenkorra, amely máig megoldatlan társadalmi, gazdasági és környezeti problémák összetett halmazát alkotja. Az elmúlt két évtized városfejlesztési erőfeszítései nem voltak képesek megfelelő kiutat találni. Ennek legfőbb oka az előrelátó stratégia gondolkodás és hosszú távú fenntarthatóság szempontjainak mellőzése volt, amit az

eredményezett, hogy a napi problémák és éppen aktuális nagy volumenű fejlesztések elterelték ezekről a figyelmet.

A gazdasági előrelátás hiánya miatt adósodott el a város. A mindenkori vezetés a város gazdasági problémáinak megoldását és gazdasági fejlődését elsősorban piaci kategóriának tekintette, kevésbé érzekelte, hogy egy olyan város vezetésének, amelynek a két évszázad alatt kialakult ipari struktúrája egy-két év alatt összeomlott, alapvető gazdaságszervezési, reorganizációs feladata és felelőssége van. A kilencvenes évek első felében kialakult helyzet akkor még várható, mára bekövetkezett hosszú távú következményeivel való szembenézés hiánya, a kitűzött fejlődési irányokban (kulturális ipar, környezetipar, egészségipar, turizmus) rejlő potenciál megítélésével kapcsolatos aránytévesztés vezetett a mai problémákhoz: a vállalkozói szféra gyengesége, a lakosság relatíve egyre romló jövedelem-helyzete, egy túlméretezett intézményrendszer fennmaradása, az önkormányzat ingatlanvagyonának lecsökkenése, költséges presztízs-beruházások megvalósítása és az alapvetően betanított munkára épülő ipartelepítés csődje. Hozzá járult ezekhez a hatásokhoz, hogy a jó szándékkal megtett intézkedések megvalósítása során nem volt meg a szükséges következetesség, egységesség (pl. a vagyongazdálkodás több kézben hagyása, az önkormányzati cégek laza kezelése, a vagyon működési célú felélése, az intézményrendszer megkésett igazítása a valóságos igényekhez és lehetőségekhez, a legfontosabb városi alapcélok terén való együttműködés hiánya az önkormányzatot alkotó politikai erők részéről).

A környezeti szempontok figyelmen kívül hagyása miatt épülhetett be kritikus szinten a Mecsekoldal, szorulhattak vissza a városi zöldterületek, kerültek veszélybe a vízkészletek, öltött kritikus mértéket a légszennyezettség, maradtak hasznosítatlanul az az egykori ipari és állami forrásból többnyire rekultivált bányaterületek.

A társadalmi szempontok mellőzése okozta a keleti városrész leszakadását, a vidéki alacsony státuszú népesség beáramlását, a fiatalok és képzett munkaerő elvándorlását, a helyben maradók közül sokak kiköltözését az agglomerációba, a civil szféra korlátozott szerepvállalását a közfeladatok ellátásában és a közügyekben.

A jelenlegi helyzet megadja a lehetőséget, hogy a város fejlesztési stratégiája egy paradigmaváltáson menjen át és a jövőbeni fejlesztési irányok meghatározásánál a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontoknak való megfelelést, fenntarthatóságot alapvető kritériumként határozza meg. Ez a hármas szempontrendszer az egész városfejlesztésre, városüzemeltetésre ugyanúgy alkalmazandó, ahogy a konkrét projektek esetében is. Az alábbi

tematikus célok az egyes fenntarthatósági szempontokhoz lettek rendelve, annak érdekében, hogy a város konkrét lépéseket tegyen az adósságspirálból való kikerülés és a fenntartható fejlődés elérése érdekében. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy az egyes tematikus és városrészi célok esetében elengedhetetlen a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság szempontjainak együttes maradéktalan figyelembevétele. Csak így szavatolható ugyanis, hogy a város nem tékozzolja el megmaradt erőforrásait és nem éli fel a következő pécsi nemzedékek jövőjét.

A város hosszú távú jövőképe		
Gazdasági fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok	Környezeti fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok	Társadalmi fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok
<p>Tematikus célok</p> <p>Az ipari termelés újrapozicionálása a gépipar és elektrotechnika meglévő hagyományainak felhasználásával, valamint az innovatív egészségipar, környezetipar és a kulturális ipar fejlesztésével</p> <p>A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása a helyi gazdaság fejlesztés eszközeire (szociális gazdaság, helyi termékek, helyi piac) alapozva</p> <p>A város turisztikai potenciáljának erősítése, elsősorban a kulturális értékekre alapozva</p> <p>Hatékony önkormányzati gazdálkodás, kikerülés az adósságspirálból</p>	<p>A természeti értékek és erőforrások védelme, korábbi környezeti károk helyreállítása</p> <p>Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia hasznosítás bővítése révén</p> <p>A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása</p>	<p>Komplex program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében</p> <p>A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése elsősorban az iparfejlesztés és a szociális gazdaság foglalkoztatási igényének kiszolgálása érdekében</p> <p>A fiatalok helyben maradásának ösztönzése</p> <p>A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése</p>

Akcióterületek kijelölése

Pécs Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiájában a város akcióterületeinek kijelölésénél figyelembe vettük a helyzetelemzés által feltárt problémákat, megállapításokat, a stratégiai fejezetben leírt célkitűzéseket és természetesen a potenciális szereplők reális lehetőségeit.

A stratégiai fejezetben már megjelent, hogy a jelenlegi helyzet megadja a lehetőséget arra, hogy a város fejlesztési stratégiája egy paradigmaváltáson menjen át és a jövőbeni fejlesztési irányok meghatározásánál a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontoknak való megfelelést, fenntarthatóságot alapvető kritériumként határozza meg. A tematikus célok ennek megfelelően kerültek meghatározásra és ugyanezen elv vezérelte az akcióterületek (elsősorban funkcióbővítő AT-k) kijelölését is.

Megyei jogú városok esetében a 2007-2013-as időszakban funkcióbővítő és szociális típusú városrehabilitációs tevékenységek megvalósítása egyaránt kötelező volt. Funkcióbővítő városfejlesztés a jelzett tervezési cikluson belül 2011-ig Pécs esetében az EKF kulcsprojektek megvalósítása kapcsán realizálódott, szociális városrehabilitációs fejlesztés megvalósítása 2011-ig nem történt.

A jelentős EU-s (funkcióbővítő) városrehabilitációs forrás felhasználásával megvalósult EKF beruházások után Pécs MJV a jövőben már nem számolhat vissza nem térítendő városrehabilitációs források igénybevételével, emiatt a funkcióbővítő típusú akcióterületek indikatív kijelölése során olyan területekre fókuszáltunk, amelyek fejlesztése egyéb források bevonásával tud megvalósulni és a fejlesztések által – kiemelt figyelemmel a megfogalmazott tematikus célokra - a lehető legnagyobb hatás érhető el. Ezért olyan célterületeket jelöltünk meg, ahol jelenleg is jelentős fejlesztési potenciál és számos kiaknázatlan, befektetési szándékot vonzó és magántőkét mobilizáló terület, lehetőség van és amelyek fejlesztése a konkrét területen túlmutatva a város egészére hatással lehet (pl. Tüskésrét - Alsóbalokány, Északmegyer - Füzes dűlő, Intermodális fejlesztési akcióterület). A Belváros - EKF városrész akcióterület ismételt szerepeltetése a jelenleg is folyamatban lévő infrastrukturális és az azokat folytató további tervezett fejlesztések miatt elengedhetetlen volt.

Szociális típusú akcióterület kijelölése jelen IVS-ben nem történik meg, mégpedig amiatt, hogy a reálisan tervezhető forrás és annak nagyságrendje jelenleg nem ismert, így a

szociális típusú akcióterület lehatárolása főként megalapozatlan találgatás lett volna. Konkrét források ismeretében a leginkább rászoruló településrészek fejlesztése javasolt kijelölésre.

Mindezek figyelembevételével a 2012-2021-es időszakra vonatkozóan – mindenképpen szem előtt tartva a bővítés, kiegészítés és változtatás lehetőségét - Pécs Megyei Jogú Városban 5 funkcióbővítő akcióterület került nevesítésére. Az akcióterületek esetében indikatív költségbeclés nem készül, mert a számos bizonytalansági tényező és a becléshez szükséges előzetes tanulmányok, felmérések hiánya nem teszi lehetővé jelen pillanatban még csak megközelítő beclés elvégzését sem.

Az akcióterületek alábbi felsorolása nem prioritási sorrend, az akcióterületek prioritizálása jelen ismeretek alapján irreleváns:

AT 1. Belváros – EKF városrész

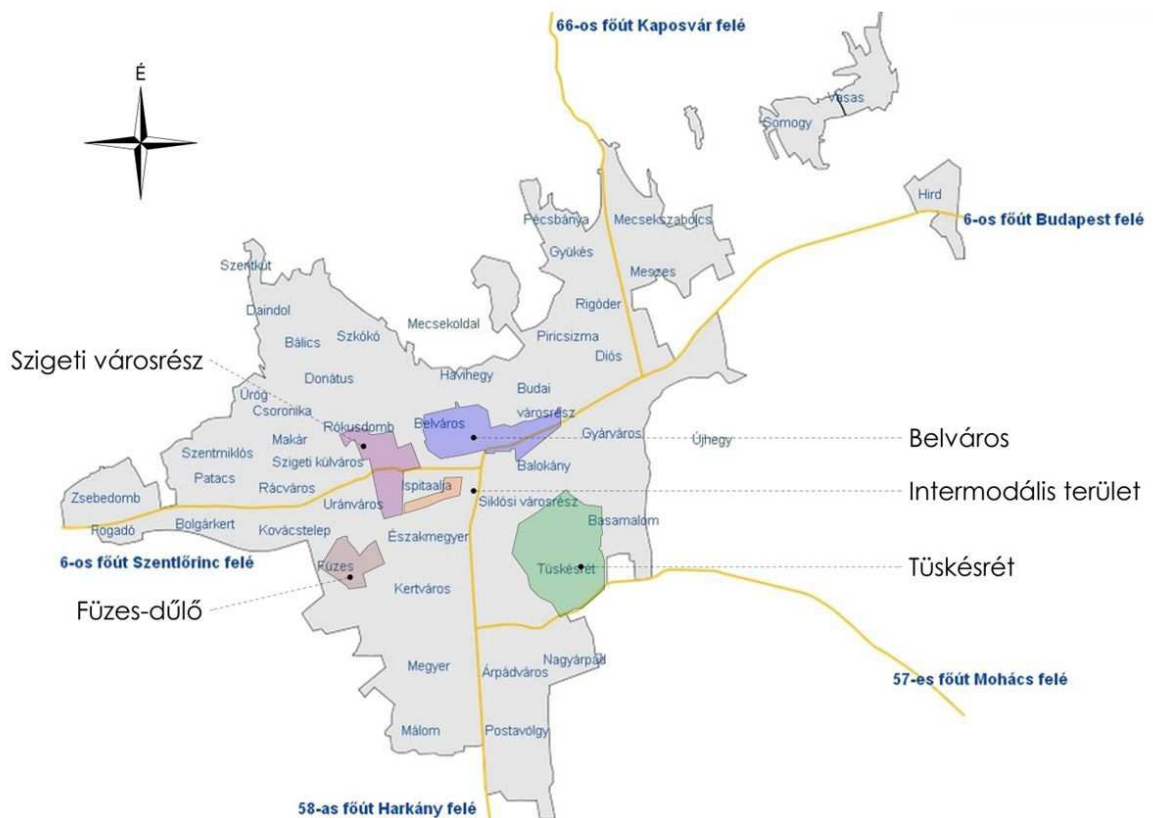
AT 2. Intermodális fejlesztési akcióterület

AT 3. Szigeti városrész

AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő

AT 5. Tüskésrét – Alsóbalokány

Fenti akcióterületek megjelenése a városszerkezetben:

Megvalósítás

Az integrált stratégia megvalósítása olyan szervezeti működést kíván meg Pécstől, amely biztosítja egyrészt a stratégia egészének folyamatos alakítását, az elért eredmények visszacsatolását a stratégia tervezési folyamatába („stratégiai menedzsment”), másrészt pedig biztosítja a stratégia által kijelölt akcióterületi alapú fejlesztések professzionális és hatékony megvalósítását („operatív menedzsment”).

A stratégiai menedzsment fő feladatai:

- Az IVS megvalósulásának folyamatos nyomonkövetése, értékelése. Ennek keretében az elhatározott fejlesztések megvalósulásának nyomon követése, azok elvárt eredményeinek és hatásainak értékelése, az IVS által kitűzött célok teljesülésének figyelemmel kísérése.
- A városfejlesztés társadalmi, gazdasági és szabályozási környezete változásának figyelemmel kísérése, a külső feltételrendszer változásainak a stratégiai célokra és eszközökre gyakorolt hatásainak elemzése, értékelése.

- A városi társadalom és gazdaság igényeinek és lehetőségeinek feltárása, azok változásainak beépítése az IVS cél- és eszközrendszerébe.

-

A stratégiai menedzsmentben résztvevő szervezetek:

1. Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata (továbbiakban PMJVÖ)
2. Pécs Városfejlesztési Zrt. (továbbiakban PVF)
3. Pécs Holding Városi Vagyonkezelő Zrt. (továbbiakban Pécs Holding)
4. Pécsi Tudományegyetem (továbbiakban PTE)

A stratégia megvalósulásának nyomon követése a Pécsi Városfejlesztési Zrt. (PVF Zrt.) hatáskörébe tartozik. A PVF Zrt. évente monitoring jelentést készít a stratégia megvalósulásának menetéről és a monitoring indikátorok teljesülésének alakulásáról, az alábbiak szerint:

- Bemutatja az adott évben a stratégia megvalósulása érdekében végzett tevékenységeket

- A felmerülő problémákat, nehézségeket, amelyek hátráltatták a stratégia megvalósítását

- A partnerségi együttműködés alakulását

- A konkrét akcióterületek kapcsán történt tervezési, megvalósítási folyamatok alakulását

- Az akcióterületek fejlesztésének pénzügyi és időbeni alakulását

- Javaslatot tesz a szükséges változtatások és döntések meghozatalára a stratégia megvalósulásának érdekében

A monitoring jelentést az illetékes bizottságok véleményezését követően a közgyűlés hagyja jóvá.

2 HELYZETELEMZÉS

2.1 A város szerepének meghatározása a településhálózatban

2.1.1 Pécs szerepe az országos településhálózatban

Pécs az öt nagy vidéki nagyváros (Győr, Pécs, Miskolc, Debrecen, Szeged) egyike, a Dél-Dunántúl központi települése. Regionális központ révén a Budapest centrikus Magyarország jelenlegi állapotát átalakítandó policentrikus városfejlesztési koncepció egyik célterülete. Az Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK) 2005-ben készült felülvizsgálata kiemeli Pécs kiterjedt agglomerációs övezetét, magas népsűrűségét, a pécsi kistérség gazdasági fejlettségét, K + F kapacitását. Az OTK Pécsset, mint vidéki növekedési pólust jelöli meg, amely Kaposvárral és Szekszárdal, mint alközpontokkal működik együtt.¹

Pécs kitüntetett szerepe a településhálózatban az országos területfejlesztési koncepcióban biztosított, amelyet hagyományos regionális funkciói, társadalmi és gazdasági helyzeti energiája csak megerősít. A problémát az jelenti, hogy ezek az előnyök csak az ország legelmaradottabb régiójaként számon tartott Dél-Dunántúlon belül érvényesülnek, országos és nemzetközi szinten nem. A város eddigi megkérdőjelezhetetlen regionális vezető szerepét erodálta a közúthálózat fejlesztésének Pécsre nézve kedvezőtlen módon történő megvalósulása, a regionális közigazgatási funkciók egy részének elvesztése, a település gazdasági potenciáljának csökkenése.

2.1.2 A város kistérségi, megyei és regionális funkciói²

Pécs regionális szerepkörét maradéktalanul betölti, számos regionális és ezen túlmutató funkcióval is bír. Kiemelkedő regionális funkciókat biztosít az egészségügyi ellátás (klinikák és a szívcentrum, helikopteres mentőállomás), az oktatás (nemzetiségi és egyházi középfokú intézmények, egyetemen orvosi, jogi, műszaki, művészeti kar), a tudományos élet (MTA Regionális Kutatások Központja, MTA Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécsi Tudományegyetem kutatóintézetei) a közművelődés (Nemzeti Színház, regionális tudásközpont, konferencia és koncertközpont, bábszínház), az egyházi vezetés (katolikus püspöki székhely, református esperesi hivatal, Evangélikus Egyházközség székhelye, Zsidó Hitközség, Görög Katolikus Egyházmegye központja, Pálos rendház) terén. Az állami közigazgatás (Magyar

¹ Forrás: Országos Területfejlesztési Koncepció, 2005. december

² Magyarország Településhálójáról, Beluszky Pál, 2003

Államkincstár, NAV, [Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság](#), Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség, Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség, stb.) A gazdasági funkciók közül kiemelkednek a pénzintézetek regionális központjai (OTP Bank, Raiffeisen Bank, Takarékbank, stb.) és a nagyvállalatok regionális központjai (Eon Hungária Zrt., Magyar Posta, MÁV Zrt., MOL Nyrt., Strabag Zrt., stb.).

Megyei szintű funkciói a regionális szintű irányítás miatt ugyan az elmúlt években megkérdőjeleződtek, de ezek megerősítése elsősorban a közigazgatás területén valószínűsíthető. Megyei funkciónak tekinthető: a megyei önkormányzat és a Baranya Megyei Kormányhivatal, a bíróság, a földhivatal, a cégbíróság, a főügyészség, a rendőr-főkapitányság, a munkaügyi központ, az ÁNTSZ megyei központ, a gazdasági kamarák, a megyei kórház, a múzeumok igazgatósága, a levéltár, a szakközépiskolák, a pedagógiai szakszolgálat és szakmai szolgáltató központ, a szociális intézmények (időskorúak otthona, fogyatékos személyek otthona, gyermekvédelmi központ). Az elemzés készítésének időszakában az önkormányzati törvény módosítása előkészítés alatt áll, azonban várható változásai, az egyes funkciók várható megosztása még nem ismert, így a jelenlegi helyzet, az átalakítás szükségessége ebből a szempontból nem értékelhető.

A pécsi kistérség 2003-ban még 69 települést foglalt magába. Ezt követően a kistérség településeinek száma csökkent: 2004-ben 20 településsel megalakult a Szentlőrinci kistérség, 10 település pedig a Siklói, illetve a Pécsváradi kistérséghez csatlakozott. A pécsi statisztikai kistérségben maradt 39 települése alkotja a Pécsi Többcélú Kistérségi Társulást. A társulás egészségügyi, oktatási, kulturális, szociális és gyermekjóléti feladatokat lát el. Ezen felül a terület- és vidékfejlesztés, valamint turizmus fejlesztés érdekében is dolgozik. A kistérség és az agglomeráció viszonya meglehetősen bonyolult Pécs esetében, hiszen valamennyi környező településre erőteljes hatást gyakorol a régióközpont. Mégis a KSH szakemberei a kistérségnél szűkebb határral állapították meg a pécsi agglomeráció kiterjedését, amit a területfejlesztéssel foglalkozó hazai közvélemény elfogadott.

2.1.3 Pécs közvetlen vonzáskörzetének bemutatása³

A hazai agglomerációk közül a budapesti és a balatoni település együttes kiterjedéséről és viszonyrendszeréről rendelkezik jogszabály⁴. A szakemberek a győri, miskolci és a pécsi agglomerációt tekintik már kialakult egységnek. A pécsi agglomerációhoz 1996-ban még 62 települést soroltak, többek között olyan részközpontokkal, mint Komló és Szentlőrinc. A vizsgálatok metodikájának fejlődésével, a korábbi kisebb kötődést mutató külső gyűrű leválasztásával az agglomerációs települések számát 21-ben határozták meg. Eszerint a pécsi agglomerációba az alábbi települések tartoznak: Pécs, Bakonya, Bogád, Cserkút, Egerág, Gyód, Hosszúhetény, Keszű, Kozármisleny, Kökény, Kővágószőlős, Kővágótöttös, Lothárd, Martonfa, Nagykozár, Orfű, Pécsudvard, Pellérd, Pogány, Romonya, Szemely. A települések közül csak Martonfa és Hosszúhetény nem tartozik a Pécsi kistérséghez, a Pécsi kistérség további 20 tagja viszont nem része az agglomerációnak.

A szuburbanizációs folyamatok Pécs esetében a 80-as évektől kezdődtek meg, majd a 90-es években váltak igazán látványossá. Ennek következtében az elmúlt 20 évben az agglomerációs gyűrű fejlődése Pécs város fejlődéséhez képest kedvezően alakult.

Pécs és az agglomerációs gyűrű fejlődése 1995-2009 között			
Agglomerációs gyűrű települései	1995	2009	Növekedés/ csökkenés 1995 és 2009 között
Népességszám	18 631	25 471	36,71%
Lakásállomány	6 092	8 450	38,71%
Regisztrált vállalkozások száma	1 754	3 473	98,00%
Pécs	1995	2009	Növekedés/ csökkenés 1995 és 2009 között
Népességszám	164 872	153 969	-6,61%
Lakásállomány	64 434	70 045	8,71%
Regisztrált vállalkozások száma	23 196	25 942	11,84%

1. táblázat: Pécs és az agglomerációs gyűrű fejlődése 1995-2009 között

³ A nagyvárosi agglomerációk hatása a kistérségi szerveződések alakulására, dr. Varga István, 2005, Pécs

⁴ 2005. évi LXIV. törvény a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről, 2000. évi CXII. törvény a Balaton kiemelt üdüülőkörzet Rendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról

A táblázatban szereplő adatok bizonyítják, hogy az agglomerációs gyűrű településein a népesség és a lakásállomány harmadával nőtt, a vállalkozások száma megkétszereződött. Eközben a központi településen a lakosság száma csökkent, a lakások és vállalkozások száma pedig csak kis mértékben nőtt. A központ népességcsökkenését 60%-os mértékben tudták kompenzálni a gyűrű települései, így az agglomeráció összlakossága 1995 és 2009 között nagyjából 4000 fővel csökkent. Az agglomerációs gyűrű egyes településeinek fejlődése között jelentős eltérés mutatkozott.

A pécsi agglomerációs gyűrű településeinek fejlődése 1995 és 2009 között				
Település	Állandó népesség száma 2009	Növekedés/ csökkenés 1995 és 2009 között % - ban (50% feletti növekedés kiemelve)		
		Népességszám	Lakásállomány	Regisztrált vállalkozások száma
Bakonya	367	2,23%	7,52%	150,00%
Bogád	1103	102,76%	62,50%	143,48%
Cserkút	553	67,07%	43,97%	114,63%
Egerág	1045	4,19%	11,40%	51,32%
Gyód	703	55,88%	64,23%	64,71%
Hosszúhetény	3417	6,48%	14,30%	57,61%
Keszü	1317	140,77%	132,56%	291,94%
Kozármisleny	5992	62,56%	84,37%	100,21%
Kökény	665	33,00%	19,78%	195,65%
Kővágószőlős	1352	6,29%	21,09%	89,16%
Kővágótóttós	373	15,48%	9,82%	28,57%
Lothárd	274	16,10%	9,90%	241,67%
Martonfa	227	14,07%	9,21%	218,75%
Nagykozár	1890	69,66%	66,21%	153,61%
Orfű	986	29,57%	19,40%	63,16%
Pécsudvard	779	27,29%	26,24%	104,00%
Pellérd	2254	28,87%	20,07%	54,87%
Pogány	1215	30,09%	18,73%	146,81%
Romonya	468	14,15%	26,32%	36,67%
Személy	491	25,58%	21,38%	37,93%

2. táblázat: A pécsi agglomerációs gyűrű településeinek fejlődése 1995 és 2009 között

Az agglomerációs gyűrű valamennyi települése - minden mutató tekintetében - növekedést mutat, miközben az országban és különösen a régióban a népesség száma csökken. A szuburbanizáció által leginkább érintett települések Bogád, Gyód, Keszü, Kozármisleny és Nagykozár. Kozármisleny 2007. július 1. óta város, az agglomerációs gyűrű legnagyobb települése, amely dinamikusan fejlődik, és már bizonyos központi funkciókat is (pl. sportcsarnok, Általános Művelődési Központ) is magáénak tudhat.

Összességében a pécsi agglomeráció a szuburbanizációs fázisban van, ami a lakosság és a gazdasági társaságok kitelepedésének időszaka. Az elmúlt évtizedben a pécsi gazdaság visszaesésével ez a folyamat lelassult, Pécs esetében a nagyobb termelő üzemek kitelepedésére - egy-két kivételtől eltekintve - nem volt példa. A dezurbanizációs fázis, amikor a központi településen jelentős károkat okoz a lakosság és a gazdasági szereplők kitelepedése, még nem következett be, de ennek kivédésére fel kell készülni.

Pécs esetében a Mecsek-oldal a jómódú lakosság számára vonzó terület volt, alternatívát jelentett az agglomerációba költözéssel szemben. Az agglomerációs gyűrű településeinek jelentős része nem tudott, vagy akart a keresletnek megfelelő lakótelkeket kialakítani. Ez részben a forráshiányra, az önkormányzati ingatlanok kis számára, illetve a betelepülők által okozott konfliktusok elkerülése miatt alakulhatott így.

A szuburbanizációs hatást felerősítheti az M60-as autópálya megépülése, Pécs gazdaságának élénkítése. A város elkerülheti a kiköltözések számának újbóli felfutását, ha városrendezési, területrendezési, lakáspolitikai eszközökkel elébe megy a problémának.

Az agglomerációs fejlődés mindjobban felveti az érintett települések működésének összehangolási igényét. A legexponáltabb területek a humán közszolgáltatások és a közlekedés. Ezekben a szektorokban megvalósul a koordináció, a humán szolgáltatások tekintetében a kistérségi szolgáltatás szervezésében, közlekedésben pedig a távolsági és helyi tömegközlekedés összehangolása révén.

Az oktatás terén az oktatási törvényből és a települések finanszírozási helyzetéből adódnak feszültségek, mivel a szektor alulfinanszírozottsága miatt a hiány elsősorban a befogadó intézmények fenntartóira- jelen esetben főként Pécs városára- hárul. Az oktatási törvény változása remélhetően választ ad erre a jelenleg jogi eszközökkel kevésbé kezelhető kérdésre.

Az egészségügyi szakellátás, a kulturális szolgáltatások tekintetében Pécs tipikusan

ellátja térségi, megyei és regionális szerepeit, az elmúlt években végrehajtott és a folyamatban lévő fejlesztések ellenére meglévő feszültségek alapvetően nem a térségi munkamegosztás jellemzőire, hanem inkább az országos költségvetési nehézségekre valamint a demográfiai változásokból eredő igénymódosulásokra vezethetők vissza.

A közlekedés terén felmerülő gondok kevésbé az együttműködésből, nagyobb mértékben a városszerkezeti és infrastrukturális hiányosságokból adódnak. A szektor hosszú távú stratégiai programja az előkészítés alatt lévő közlekedésfejlesztési koncepciók keretében kerül kidolgozásra. Ahhoz, hogy e koncepciók a város hosszú távú fejlődési víziójával, stratégiai céljaival összehanban legyenek, szükséges lenne a többször átdolgozott városfejlesztési koncepció újbóli kidolgozása is. (Erre a városnak már volt korábbi döntése, a megvalósítás azonban elmaradt.)

A szociális ellátás az agglomerációhoz tartozó településeken megfelelően fejlődött, e tekintetben a gyermekjóléti és az időskori szolgáltatások erősen helyhez kötöttek, a munkamegosztás megfelelően kialakult, nem lenne célszerű a stratégiai központosítás szerepét erősíteni.

Azon túlmenően, hogy az agglomerációs együttműködés nem mutat alapvető feszültségeket, a workshopon résztvevő települések vezetői hiányolták, hogy a korábbi években gyakorlattá vált rendszeres egyeztetések esetivé váltak, az aktuális problémák megoldása így elhúzódhat.

2.2 A város egészére vonatkozó helyzetértékelés

2.2.1 A városszerkezet bemutatása

2.2.1.1 Morfológiai tényezők

Pécs egyike a legszebb fekvésű magyar városoknak, hiszen a város a Mecsek déli lejtőjéhez igazodva alakult, fejlődött évezredekken keresztül. Klimatikus szempontból is kiemelkedő a helyzet, a Mecsekről elinduló légáramlatok hűtik, tisztítják a város levegőjét.

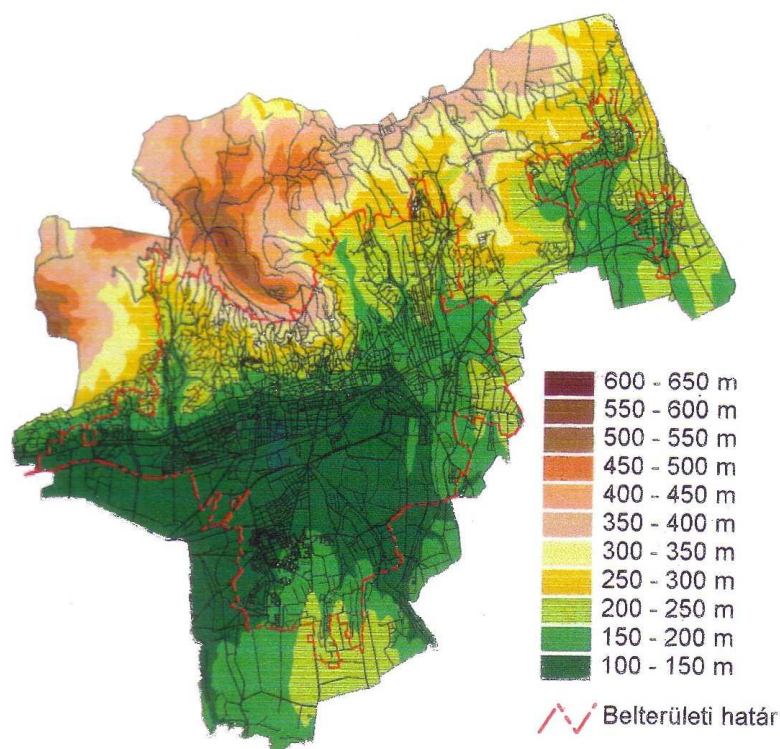
Az erdősült felületek általában a 280-300 méterről indulnak, az átszellőzésben jelentős szerepet játszanak az észak-déli irányú völgyek, melyek beépülése az utóbbi időkben meggyorsult, akadályozva az átszellőzés kedvező hatását.

Bár a város településrendezési terve különféle szabályozási elemekkel igyekszik e kedvezőtlen hatást korlátozni, gátolni, a „magántulajdon szentségét” a várospolitikai még nem

tudta kellőképpen kezelni.

Pécset északról a Mecsek hegység (Jakabhegy 592 m, Tubes 611 m, Misina 535 m) védi az északnyugat-észak felől érkező kedvezőtlen szelektől, ugyanakkor dél felől a városszerkezet nyitott. A pécsi síkság átlag 120-130 m magasságából a városrészek 200-280 m magasságig kúsznak fel. Nem tekinthető pozitív jelenségnek az egykori szőlőhegyi, zártkerti térség folyamatos beépülése, melyet az ISPA program – számtalan előnye mellett – tovább erősített. Bár a kertvárosias övezet előírásai elvileg garantálják a telkenkénti zöldfelület biztosítását – sok igényes, kertépítészeti is kiváló megoldás született – összességében kedvezőtlennek minősíthető ezen átmeneti zóna fokozatos besűrűsödése. A várostól délre a Dél-baranyai dombság területe helyezkedik el, Pécs közigazgatási területén mezőgazdasági területek, kisebb erdőfelületek színesítik a tájat, alkalmazkodva a térség morfológiai viszonyaihoz. Az autópálya megépítésével a tájszerkezet jelentős átalakuláson esett át.

A városszerkezet egyik legizgalmasabb sávja, egyben Pécs legmélyebben fekvő térsége a Pécsi-víz völgye, tarkítva a vasúttal, az egykori városszéli ipari, vízgazdálkodási területekkel. A Pécsi-víz egyben a dél felől érkező csapadékvizek befogadója is, e térségben található a Tüskésrét hatalmas méretű zagykazettáival, folyamatosan alakuló vízfelületével.

1. térkép: Pécs domborzati viszonyai (forrás: Pécs Megyei Jogú Város hosszú- és középtávú stratégiája – helyzetelemzés)

2.2.1.2 Történeti tényezők

Pécsset gyakran emlegetjük „kétezer éves város”-ként, leletek bizonyítják azonban, hogy a városkörnyéken már 60-80.000 évvel ezelőtt is járt ember, a Makár hegyen az újabb kőkorszakban (kb. 6.000 évvel ezelőtt) zárt település nyomait tárták fel.

Pécsset igen gazdag, sokszínű településtörténete is kiemeli a többi város sorából, hiszen a római kortól napjainkig központi szerepet töltött, tölt be a déli országrészben, a város többször országosan is kiemelkedő funkciókkal büszkélkedhetett. (1367: első egyetem, 2010: Európa kulturális fővárosa).

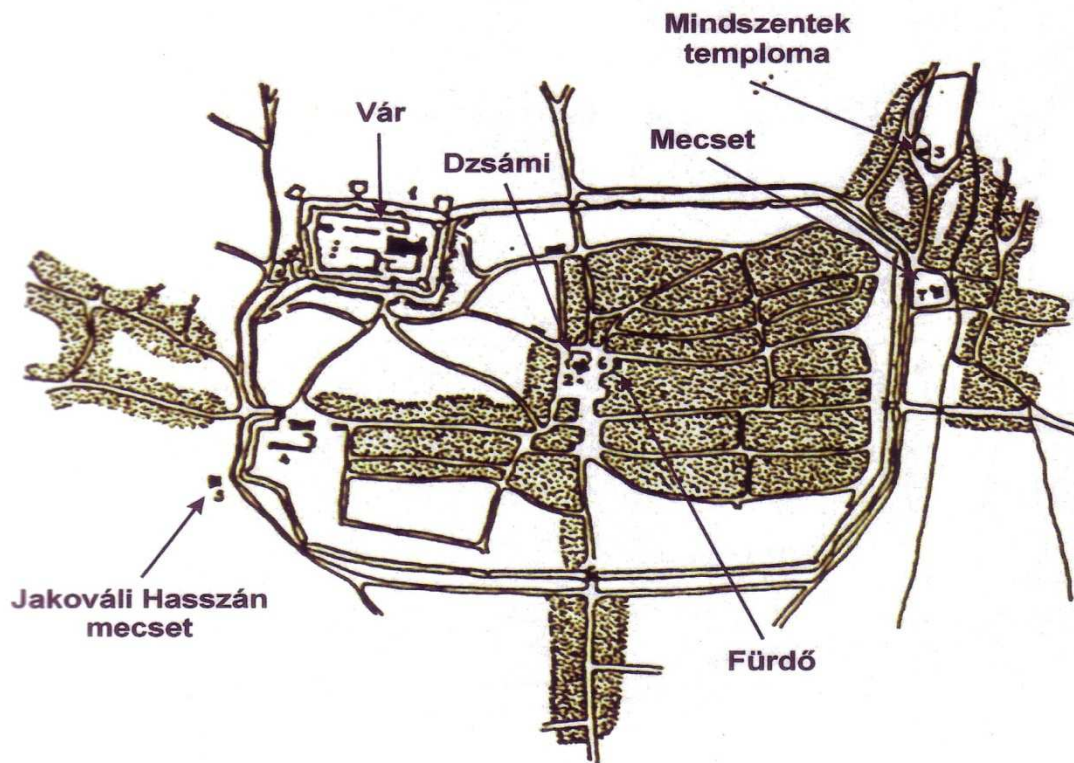
Pécs a magyar várostörténet kincsestára, a római kortól napjainkig terjedően szinte minden korszakból található olyan elemek, amelyek megőrzésre, tanulmányozásra, kutatásra egyaránt méltóak. Pécs városszerkezete a mintegy 2000 év alatt folyamatosan formálódott, a már kialakult beépítések esetenkénti megmaradása, átalakulása, sűrűsödése nyomán, természetesen a mindenkori fejlesztési igényeknek, céloknak megfelelően.

Pécs lélekszámának változása is híven tükrözi a város mindenkori jelentőségét, a római korban még 8-10.000 fős városból változatos, időnként drámai időszakok után lett az 1980-as években ~180.000, napjainkban ~160.000 fős település, Magyarország egyik nagyvárosa.

A rómaiak előtti nomád népek zömmel ideiglenes épületeit követően Sopianae már a Pannónia Valéria tartomány székhelyeként a térség szervező központja volt, a város nem volt sűrű beépítésű zárt település, a környéken elszórt kolóniák együttese képezte a várost, melynek központja a mai Rákóczi út – Jókai út térsége, temetője a Szent István tér környékén volt, mely utóbbi ma a Világörökség területe.

A honfoglaló magyarok megérkezése (899), a püspökség alapítása (1009) rohamos fejlődést eredményezett, Pécs jelentősége mind igazgatási és egyházi, mind gazdasági és kulturális téren egyaránt kiemelkedő volt, a város volt a humanizmus egyik korai központja.

A középkori város szerkezetének alakulásában a természeti tényezők (lejtésviszonyok, vizenyős területek) meghatározóak voltak, a püspökvár és a polgár város római hagyományokon fejlődött tovább, ekkor már elindult a lineáris városszerkezet kialakulása, keletre a Budai, nyugatra a Szigeti külváros, később dél felé a vasútvonalig a Siklósi külváros fejlődött, növekedett. A természeti adottságokat (vízfolyás) kihasználva megindult a Tettye völgy beépülése (malmok, tímárházak, lakóterület).

2. térkép: A város a XVII. században (forrás: Pécs Megyei Jogú Város hosszú- és középtávú stratégiája – helyzetelemzés)

A török uralom alóli felszabadulást (1686) követően indult el a polgárosodás a városban, melyet a „Szabad királyi város” cím (1780) tovább erősített. A város lakosság száma a XIX. század első évtizedeiben 12-13.000 főt tett ki.

A XIX. század második fele a városfejlődés egyik legkiemelkedőbb korszaka, a szénbányászat, a vasútépítés, a Zsolnay gyár, pezsgőgyár, kesztyűgyár, bőrgyár, orgonagyár, téglagyár, sörgyár, dohánygyár országos és nemzetközi hírnevet szerzett Pécsnek. Az iparfejlesztés együtt járt a lakóterületek növekedésével, jelentős, rangos intézmények megépülésével, a népességszám meghaladta az 50.000 főt.

A XX. század első felében az iparfejlesztés mellett az 1923-ban a városba telepített Pozsonyi egyetem – Erzsébet egyetem – kulturális vonatkozásban is erősítette a város szerepét, a város lakosság száma közel 75.000 főre növekedett.

A második világháborút követő iparosításban Pécsnek kitüntetett szerep jutott, a szénbánya és uránbánya révén új városrészek keletkeztek – Meszes, Uránváros, Északmegyer kertváros, Siklósi városrész – melyek részben tovább hangsúlyozták a város kelet-nyugati várostengelyét, részben déli irányban új fejlesztési területeket tártak fel. A településszerkezet morfológiájában is új jelenség volt az 5 és 10 szintes épületek megjelenése, egykori belváros

közeli alacsony sűrűségű családi házas területek megszűnése.

Pécs város általános rendezési tervének tervezési programja (1984) még nagyszabású fejlesztéseket irányzott elő, a város népességszámát 192.000-200.000 fő körülire becsülte. A bányák bezárása után azonban lelassult, illetve más alapokra (magántőke) helyeződött a városfejlesztés. Jelentős ipari területek szűntek meg illetve váltottak funkciót, a lakótelep építés helyett a magánérs lakásépítési formák (lakópark, társasházak, családi házak) váltak dominánssá, melyek részben a lakótelepek környezetében, nagyobb részben azonban a Mecsek-oldal térségében jelentek meg, kedvezőtlenül befolyásolva az egykor hangulatos táji környezetet.

Az intézmények fejlesztése elsősorban a történeti belvároshoz, az egyetemi ingatlanokhoz kötődik, a létesítmények közül kiemelendők az EKF fejlesztések. A kereskedelmi fejlesztések elsődleges területe a város nyugati kapuja volt, kisebb mértékben a Budai kapu, illetve Árpádvaros. Kedvezőtlenül ítéltető, hogy a déli városrész számára fenntartott alközpontban a lakásépítés túlzott szerephez jutott.

Az utóbbi 15 évben a város belterülete közel 450 ha-ral növekedett részben a zártkertek (~182 ha), részben a mezőgazdasági területek (~246 ha) rovására, ezen belül a szőlő és gyümölcsös területek csökkenése (~150 ha) figyelemre méltó, mely a lakóterületeknek a Mecsekre való „felkúszásának” eredménye.

A mellékelt táblázat a földhivatali adatok elemzésével mutatja be a belterület-külterület-zártkert, illetve a város művelési ágak szerinti változását, 1996-2006-2011 években.

Pécs Megyei Jogú Város területének megoszlása belterületi és külterületi besorolás szerint⁵							
	1996		2006		2011		Változás
Belterület	6264,81 ha	38,52%	6705,23 ha	41,20%	6709,04 ha	41,22%	+444,23 ha
Külterület	9293,28 ha	57,15%	9049,62 ha	55,66%	9046,76 ha	55,58%	-246,52 ha
Zártkert	704,27 ha	4,33%	520,43 ha	3,14%	522,35 ha	3,20%	-181,92 ha
Összesen	16262,36 ha	100%	16275,28 ha	100%	16278,15 ha	100%	+15,79 ha

3. táblázat: Pécs Megyei Jogú Város területének megoszlása belterületi és külterületi besorolás szerint

Pécs Megyei Jogú Város közigazgatási területére levetített értékek művelési áganként				
	1996	2006	2011	Változás

⁵ Forrás: Pécsi Körzeti Földhivatal /Baranya Megyei Kormányhivatal Földhivatala

Szántó	2696,74 ha	16,58 %	0	2515,67 ha	15,46 %	-181,07 ha	2393,20 ha	14,70 %	-122,47 ha	-303,54 ha
Gyep (legelő, rét)	492,06 ha	3,02%	0	507,77 ha	3,12 %	+15,71 ha	548,63 ha	3,37 %	+40,86 ha	+56,57 ha
Szőlő	490,78 ha	3,02%	0	352,99 ha	2,17 %	-137,79 ha	351,20 ha	2,16 %	-1,79 ha	-139,58 ha
Kert, gyümölcs	269,58 ha	1,66%	0	252,19 ha	1,55 %	-17,39 ha	261,39 ha	1,61 %	+9,20 ha	-8,19 ha
Nádas	0 ha	0%	0	0 ha	0%	0 ha	0 ha	0%	0 ha	0 ha
Erdő	4920,64 ha	30,26 %	0	4935,78 ha	30,33 %	+15,14 ha	4944,85 ha	30,38 %	+9,07 ha	+24,21 ha
Kivett	7392,59 ha	45,46 %	0	7673,72 ha	47,14 %	+281,13 ha	7741,71 ha	47,56 %	+67,99 ha	+349,12 ha
Halastó	0 ha	0%	0	37,17 ha	0,23 %	+37,17 ha	37,17 ha	0,22 %	0 ha	+37,17 ha
Összesen	16262,39 ha	100%	0	16275,23 ha	100%	+12,90 ha	16278,15 ha	100%	+2,86 ha	-21,41 ha

4. táblázat: Pécs Megyei Jogú Város közigazgatási területére levetített értékek művelési áganként

A gyep területek növekedése (~57 ha) a műveletlen területekből is fakadhat, amely kedvezőtlen jelenségnek tekinthető.

A szántó területek csökkenése ~303 ha az 1996-os területek 11,3%-a mindenképpen további elemzés tárgyát kell, hogy képezze, ezen természeti erőforrások csökkenése aligha függ össze a szántó minőségével, inkább a városszerkezetben elfoglalt hely motiválja a fejlesztőket e művelési ág fokozatos csökkentésére.

Örvendetes az erdő területek növekedése (~24 ha)

2010-ben tovább növekedett a beépítésre szánt területek nagysága az autópályától délre elhelyezkedő mezőgazdasági területek rovására. Fenti tények rögzítése azért is fontos, mert e területek növekedése a városüzemeltetésre kedvezőtlen hatással bír, különös tekintettel arra, hogy Pécs különösen a gazdasági területek vonatkozásában jelentős szabad, beépítetlen területekkel rendelkezik.

2.2.1.3 Közlekedési tényezők, rendszerek

A település és a közlekedési hálózat fejlődése

A város a Mecsek déli lejtőjén alakult ki. A történelem során a terjeszkedés kezdetben a kelet-nyugati, rétegvonalakkal párhuzamos, illetve az erre merőleges völgyek irányában történt. A szénbányászat igénye miatt a várostengely északkelet felé bővült, az uránbányászat

pedig nyugat felé hozott létre új lakóterületeket. A nagytömegű állami lakásépítés a vasúttól északra nem talált könnyen megszerezhető területeket, ezért erőteljes déli fejlesztés történt a 20. szd. elején kifarcellázott Kertvárostól délre eső szántóterületeken. A családi házas lakásépítés iránt folyamatosan jelen lévő igény kielégítésének legkedveltebb területe a Mecsek-oldal lett, ami a kelet-nyugati tengely szélesedését okozta.

Pécs város területi növekedését a környező falvak városhoz csatolása is elősegítette. Az egykori önálló települések közül Patacs, Rácváros, Meszes, Mecsekszabolcs, Nagyárpád és Málom ma már összeépült a várossal, beépítetlen sáv csak Somogy – Vasas és Hird településrészeket választja el a központi belterülettől.

A közúthálózat szerkezete kezdetben a településszerkezettel organikus kapcsolatban volt, azzal együtt fejlődött. A későbbi, tervezett városfejlesztések során az újonnan beépített területek belső úthálózata a létesítéskori motorizációnak megfelelően kiépült, de a város egyéb részeivel való összeköttetés többnyire később, sokszor hiányosan valósult meg. A spontán fejlődő lakóterületeknek – köztük elsősorban a Mecsek-oldalnak – sem a belső, sem a megközelítő úthálózata nem tartott lépést a beépítés növekedésével.

A 19.szdz. második felétől kezdődött a várost érintő vasútvonalak építése. Elsőnek a Pécs – Villány – Mohács vonal készült el (1857.), majd a Pécs – Barcs (1868), aztán a Pécs – Bátaszék (1911), végül a Pécs – Harkány vasút (1913)⁶. Ez utóbbit 1976-ban megszüntették, majd elbontották, a Bátaszékin pedig már Pécsváradig sincs személyszállítás. A szénbányák működésének befejeztével megszűntek a 6-os utat keresztező iparvágányok.

A barcs – pécsbányarendezői vasút a város történelmi részeit elszakította a déli, fejlesztési területektől. A szintbeni átjárók város életét bénító zsúfoltságának megszüntetésére előbb a Siklósi(58-as) úton, majd a Tüzér úton épült közúti felüljáró.

A légi közlekedés 1955-ig a mai Uránvárosban üzemelt, amikor a repülőteret az uránvárosi lakásépítés érdekében a Pécstől közvetlenül délre fekvő Pogányba telepítették át.⁷ Itt kiépült a burkolat és az utasfogadó épület, a regionális közforgalmú reptér forgalma azonban még messze van attól a szinttől, amelynél a bevételek a kiadásokat megközelítenék.

Térségi kapcsolatok

---

⁶ Vasúti Lexikon. Műszaki Könyvkiadó, 1984

⁷ Pécs Lexikon. Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft., 2010

Az M60-as autópálya 2010. évi átadásával Pécs megközelíthetősége jelentősen javult északi irányból. Az egyéb országos fő- és mellékutak kedvező összeköttetést biztosítanak a megye többi városával, a környéki falvakkal (Nagykozár felé helyi úttal is) és a közeli megyeszékhelyekkel.

Országos törzshálózati vasút, a transz-európai áru fuvarozási hálózat részeként a Pécs – Szentlőrinc – Budapest és a Pécs – Villány – Magyarbóly vonal, míg a Szentlőrinc – Gyékényes vonal regionális vasút.⁸ A vasúti, ezen belül az elővárosi közlekedés sűrítését elősegítené, ha Pécs és Szentlőrinc között kiépülne a második vágány.

A repülőtér menetrend szerinti utasforgalmat nem bonyolít le, nyaranta charterjáratok közlekednek Görögország és Bulgária egyes üdülőhelyeire.

Parkolási helyzet

A személygépkocsik száma a városban a KSH adatai szerint 2009. év végén 47 627 db, a lakónépesség száma 156 974. Az 1000 főre jutó személygépkocsik száma 303. A központi és környező területeken részben a történelmi városszövet, részben a nagymértékű munkahelyi és üzleti forgalom miatt a parkolási igények sem az ingatlanokon, sem a közterületeken nem elégíthetők ki. Ezért fizető parkolás bevezetése vált szükségessé, ami 2001 óta övezeti jelleggel, jegykiadó automatákkal működik. Újabban lehetővé vált a mobiltelefonos fizetés is.

A rendszer beruházására és üzemeltetésére a magáncéggel kötött tíz éves szerződés idén október végén lejár, a feladatokat a Biokom Kft. veszi át. Az Önkormányzat a működés felülvizsgálatát, jelentős változtatások bevezetését tervezi.

Forgalomcsillapítás

A 6-os és 58-as állami főutak átkelési szakaszán a forgalmat összehangolt jelzőlámparendszer irányítja, amely az út- és forgalmi viszonyoknak megfelelő biztonságos sebesség szerint ad zöld jelzést a főúton közlekedőknek. A 6-os út nyugati bevezető szakaszán a tehermentesítő út csatlakozásánál körforgalmú csomópont épült, amely a településkapu szerepét is betölti.

Területi forgalomcsillapítások esetlegesen, erőteljes lakossági igények kielégítésére létesültek (pl. Megyeri Kertvárosban a vásártéri parkolás távol tartására.) Megoldatlan a fő- és gyűjtőutak alkotta hálózaton belül fekvő lakóutak forgalmának humanizálása. A kerékpáros

---

⁸ 168/2010. Korm. rendelet a vasutak felsorolásáról

forgalom segítése érdekében napirendre került a Belváros általános sebességkorlátozása.

Közösségi (tömeg-) közlekedés

Az autóbusz-közlekedés járműállománya elhasználódott, a hálózati rendszer elavult, a megállóhelyek felszereltsége többnyire hiányos. Magánbefektető jelentkezett a járműpark megújítására. Ezirányú tevékenységét az Önkormányzat tudta és beleegyezése nélkül kezdte végezni, ezért az együttműködés megszakadt.

A város pályázatot nyert Pécs és környéke hosszú távú közlekedésfejlesztési tervének kidolgozására. A tervet a COWI Magyarország Kft. készítette el 2010-ben.⁹A tanulmány a következő köteteket tartalmazza:

1. Felmérés
2. Elemzés
3. Stratégia és program
4. Mellékletek

A fejlesztési koncepcióban vázolt programok közül – kiválasztással - az alábbi megvalósíthatósági tanulmányok készültek:

- MT1: A helyi hálózat és menetrend felülvizsgálata
- MT2: A kelet – nyugati közösségi közlekedési folyosó
- MT3: Az észak – déli közösségi közlekedési folyosó
- MT4: Az utastájékoztató komplex fejlesztése
- MT5: A helyi megállóhelyek infrastruktúra-fejlesztése

A tanulmányok felhasználásával az Önkormányzat pályázatot kíván benyújtani I. ütemben a megállóhelyek fejlesztésére.

Szintén nyertes KÖZOP pályázat keretében valósulhat meg 2012-13 években a kötött pályás tömegközlekedés és az intermodális közlekedési csomópont kialakításáról, lehetőségeinek vizsgálatáról szóló megvalósíthatósági tanulmány.

Kerékpáros közlekedés

---

⁹ Pécs Megyei Jogú Város és Környéke hosszú távú térségi közlekedésfejlesztési terve

A területrendezési tervekben szereplő regionális kerékpárutak még részeikben sem találhatóak a városban. A megvalósult létesítmények főként a szabadidős célú kerékpározást segítik (Orfú illetve a Malom-völgy felé), míg a közlekedési célú kerékpárforgalomra szolgáló pellérd – pécsi kerékpárút egyelőre torzó.

Teljesen hiányzik a nagy forgalmú közutak menti kerékpározási lehetőség, helyette a mellékutak egy része lett kerékpározásra kijelölve. Ezek számozását térképen nem lehet nyomon követni.

Hálózati javaslat legutóbb 2009-ben készült,¹⁰ amely még nem vehette figyelembe a 2010-ben megjelent új műszaki előírásban foglaltakat.

Gyalogos közlekedés

A lakótelepeken megvalósult gyalogosforgalmi létesítmények többsége megfelelő szélességű, de rossz állagú és nem akadálymentesített. A főbb utak mentén több szakaszon hiányzik a járda, ahol van, ott a közlekedést berendezési tárgyak nehezítik. A Belváros járdái gyalogos közlekedésre alkalmatlanok.

Az általánosan rossz színvonalon sokat javítottak az EKF köztéri beruházásai. Az elkészült tereken nőtt a gyalogosfelület, az akadálymentesítés megvalósult és javult a pihenési lehetőség.

2.2.1.4 Főbb szerkezeti tényezők és rendszerek

Pécs természetes szerkezeti elemeit a domborzati viszonyok, illetve a völgyek, partok rendszere alkotja. A Mecsek hegység előtti lankás domboldal kelet-nyugati sávja szinte kijelölte a beépíthető területet. E sávban jelent meg először a központi mag, mely mind a négy irányban (legkevésbé észak felé) folyamatosan alakult, fejlődött, létrehozva először a kelet-nyugati lineáris, majd a déli fejlesztésekkel a T alakú városszerkezetet, a hálós utcarendszert, melyben a hosszanti vonalak a domináns elemek.

Bár a vasúttól északra is jelentős volt a beépítésre szánt területek növekedése, az utcarendszer többségében a kialakult nyomvonalakon, organikusan fejlődött. Ma már kevésnek bizonyult az észak (Mecsek) felé létrejött főhálózat (66-os jelű Komlói út, 6604 jelű Magyarürögi-Abaligeti út). A Hunyadi út szélesítése lehetetlen; a Petőfi utca- Bálicsi út korlátokkal csak az Angster útig működőképes, a Donátust feltáró gyűjtőút hálózat nem épült

---

¹⁰ Pécs Túrákerékpáros és Környezetvédelmi Klub valamint a Magyar Kerékpárosklub pécsi területi szervezete

meg, megvalósítását a források hiánya mellett a lakosság is akadályozza; kelet felé a Vadász utca kikötése még várat magára. A Budai külvárost, Rigódert feltáró, az Mecsek felé is kapcsolatot biztosító Engel János utca a Hársfa utcáig tölti be funkcióját.

A vasúttól délre megvalósult XX. századi fejlesztések megközelítése mára a 6-os számú főút felől három felüljárón, egy aluljárón keresztül biztosított (Basamalom út). A rendezési tervben tervezett a Belvárost a Tüskésréttel, a Siklósi városrészsel összekötő tervezett forgalmi út, a Pécsi-víz völgyében előirányzott tehermentesítő út megvalósítása még várat magára, mindkét útnak jelentős szerepe lehet a Pécsi-víz völgyének, a Tüskésrétnak az újrahaznosításában.

Pécs lakóterületeinek karaktere, beépítési módja, városépítészeti minősége meghaladja az országos átlagot, a lakótelepek „pécsisége” a tervezők szakmai tudását, elhivatottságát tükrözik, valamennyi városrésznek egyedi karaktere, hangulata van, lakhatóság szempontjából messzemenően versenyképesek az utóbbi évek lakóparki beépítésekkel. Az utóbbiakban a sűrűség, a zöldfelület hiánya aligha kárpótolja a biztonságot.

Természetesen a lakóterületi rehabilitáció mind a történeti belvárosban és a külvárosi térségekben, mind a lakótelepeken is aktuális. Különösen sürgető a szociális rehabilitáció a keleti városrészben (Meszes, Szabolcs, Pécsbánya).

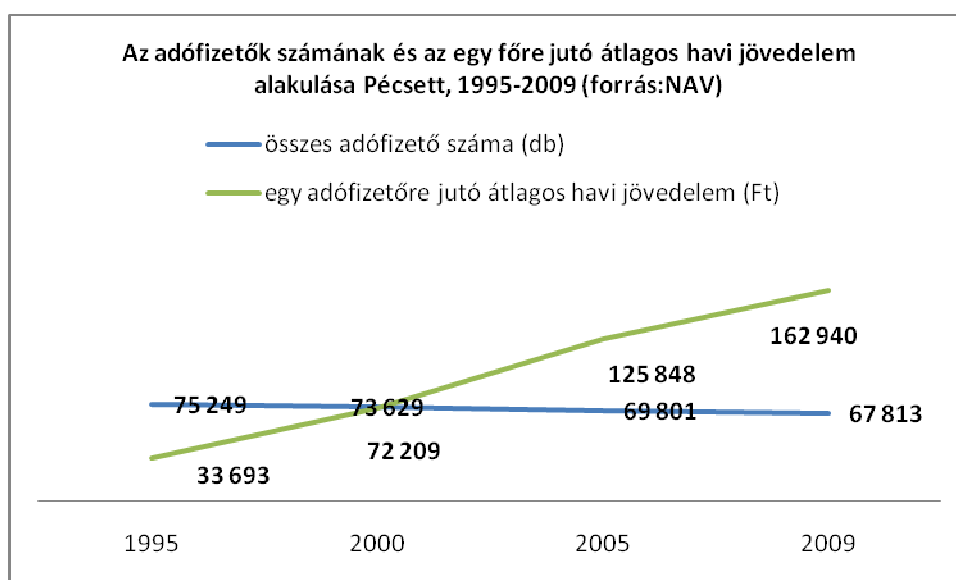
Kevésbé tekinthető sikeresnek a városfejlődés a természetes szerkezeti elemeknek tekinthető elemek esetében, jelentősen csökkentek a város mikroklímájában jelentős szerepet játszó zártkerti területek, a patak völgyek beépítettsége ma már túlzott, természetes jellegüket sok helyen elveszítették, a város egységes zöldfelületi rendszerének kialakítása ma már csak jelentős áldozattal lehetséges. A várospolitikai döntés a természetes szerkezeti elemek vonatkozásában már nem tűr halasztást.

Gazdasági területekkel Pécs jelentős nagyságrendben rendelkezik. Mind a barnamezős, mind a beépítetlen területek várják a befektetőket. Különösen fontos lenne az egykori bányauzemek létesítményeinek megmentése (PIP, Széchenyi-akna, István-akna). A XX. század első felében létesült épületek építészeti, téralakítási, épületszerkezeti minősége kimagasló, megmentésük, védetté nyilvánításuk sürgős teendő.

2.2.2 A gazdaság bemutatása

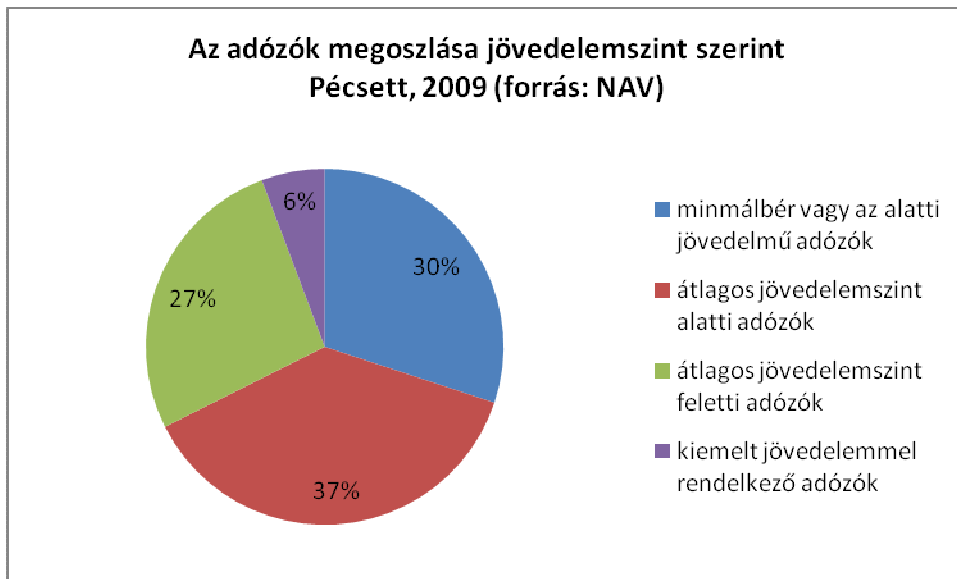
2.2.2.1 Gazdasági aktivitás, jövedelmi helyzet

A Pécsi kistérségben 2010-ben a foglalkoztatottak száma 70158 fő, az inaktívok száma 65681 fő, még az álláskeresők száma 6225 fő volt. Ebből látszik, hogy a gazdasági aktivitás (foglalkoztatottak és álláskeresők aránya a 15-74 éves lakosság körében) 53,8% a kistérségben. A gazdaságilag inaktívok aránya az országos értékeknek megfelelően nagyon magas, ami hosszú távon a központi ellátórendszer fenntarthatóságát kérdőjelezi meg. Az alacsony gazdasági aktivitás Pécssett a népesség elöregedésének, az alacsony státuszú munkaképes korú lakosság munkaerőpiactól való eltávolodásának és a gazdaságilag aktív fiatalok elvándorlásának következményeként súlyosbodó probléma.

1. ábra: Az adófizetők számának és az egy főre jutó átlagos havi jövedelem alakulása Pécssett, 1995-2009 (forrás:NAV)

A jövedelmi helyzetet a személyi jövedelemadó (SZJA) befizetések alapján tudjuk megítélni. Pécssett az SZJA befizetők száma egyenletes csökkenést mutat, ami 1995 óta összességében csaknem 10%-os mértéket ér el. Az átlagos nettó havi jövedelem folyamatos növekedést mutat, mértéke 1995 óta csaknem ötszörösére emelkedett, ez azonban - az infláció mértékét tekintve - nem jelent reálkereset emelkedést. Az átlagkereset jelenleg nem sokkal haladja meg a minimálbér kétszeresét. A pécsi bérek ugyan a Dél-Dunántúlon magasnak számítanak, azonban nem versenyképesek a nyugat-dunántúli és főleg a budapesti keresetekkel.

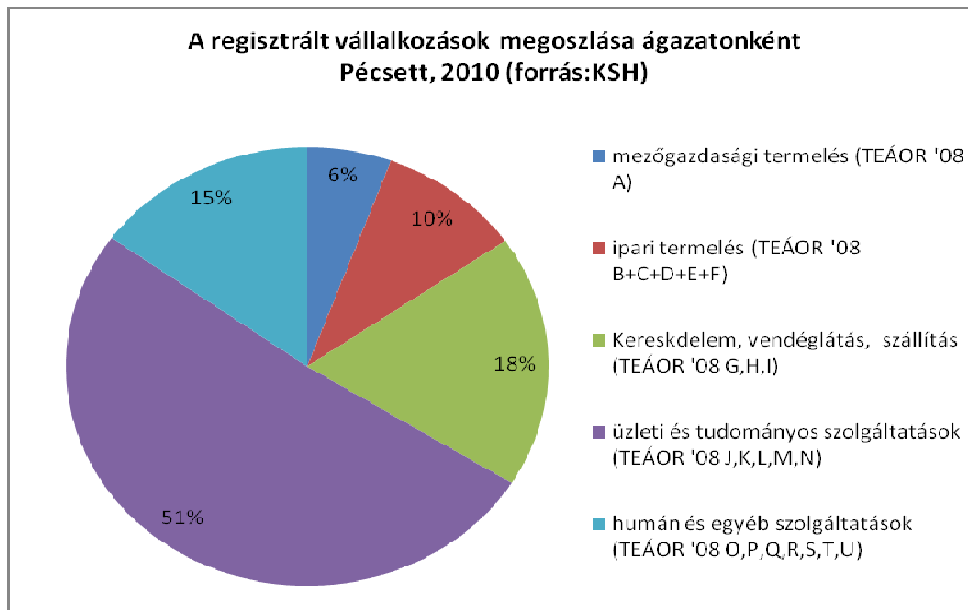

2. ábra: Az adózók megoszlása jövedelemszint szerint Pécssett, 2009 (forrás:NAV)

Az SZJA fizetők jövedelemszint szerinti csoportosítása nagyjából hármass tagozódást mutat. Az átlag alatti jövedelműek kétszer annyian vannak, mint az átlag feletti. Kimutatható egy 6%-os kiemelt jövedelemmel rendelkező réteg, ők évi ötmillió Ft felett keresnek. Az adatokat vizsgálva kiderül, hogy minden harmadik pécsi nem vagy csak nagyon szűkösen képes megélni jövedelméből, ami jól érzékelteti a szociális ellátórendszerre háruló feladat súlyát.

2.2.2.2 Ágazati szerkezet

Pécs gazdasági életét kezdetben a mezőgazdaság határozta meg, amely a középkorban kialakuló feldolgozóipart is megalapozta. A 19. században a feldolgozóipar üzemi méretű kialakulása mellett megindult a feketeszén bányászat is. A második világháborút követően az uránbányászat elindítása mellett országos jelentőségű könnyűipari és élelmiszeripari központtá vált a város. Az 1990-es évektől a bányák és termelő ipari üzemek fokozatos bezárásával összefüggésben a város története során mindvégig jelentős szolgáltatások és kereskedelem további térnyerése következett be.

3. ábra: A regisztrált vállalkozások megoszlása ágazatonként Pécsen, 2010 (forrás:KSH)

Az ágazati megoszlást vizsgálva kitűnik a termelő szektor 16%-os aránya, ami nagyon alacsonynak tekinthető. Nyilvánvaló, hogy a szolgáltatási szektor külső, elsősorban a termelő ágazatok és a városon kívüli környezet által történő igénybevételre, valamint központi forrásokra alapozva tud fennmaradni, erre a helyben megtermelt javak mértéke nem elegendő. Elsősorban az üzleti és tudományos szolgáltatások mutatnak aránytalanul magas reprezentációt. Ezen belül az ingatlanügyletekkel foglalkozó vállalkozások adják az összes vállalkozás negyedét, de a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységet végzők aránya is nagyon magas. A termelő szektor alacsony reprezentációja azt tükrözi, hogy az üzleti-tudományos szolgáltatások nem gyakorolnak elegendő fejlesztő hatást erre a területre.

A város jövője szempontjából fontos lenne egy fenntarthatóbb ágazati szerkezet kialakulása, amelyben a termelő cégek teljesítménye arányban van a kereskedelem és szolgáltatásokra fordított erőforrások mértékével. Ennek az igénynek ellentmond, hogy az utóbbi években nem honosodott meg jelentős új termelőipari profil a városban. A termelő ágazat fő reprezentációi stagnálnak, a távközlés elektronikai ágazat megszűnése az Elqotec kivonulásával valósággá válhat. Ebben a helyzetben a közeljövőben a termelő szektor további térvesztése a realitás.

Ebben a helyzetben a Városnak kiemelten szükséges foglalkoznia az iparfejlesztés témakörével.

A Pólus program, mely a Város hosszú- és középtávú stratégiájának I. prioritásában

szerepel, Pécs esetében nem eredményezett üzleti infrastruktúra és kutatás-fejlesztés terén markáns előrelépést, napjainkra pedig ez a program gazdaságpolitikai tekintetben háttérbe szorult. Az egyetemfejlesztés és a klaszterfejlesztés keretében azonban még fennáll annak a lehetősége, hogy a megcélzott innovációs infrastruktúra-elemek (Science Building, PEIK) a közeljövőben megvalósuljanak. Fontos, hogy amennyiben erre sor kerül, a befektetések további kapcsolatrendszer, befektetéseket, termelést és munkahelyteremtést generáljanak.

A szintén az I. prioritásban szereplő EKF megvalósulásával már csak annak utólagos értékelésére van lehetőség, hogy a stratégia „Városdiplomácia” címszóval jellemzett prioritásának az EKF égisze alatt sikerült-e elérni azt a célt, hogy az EKF ne önmagáért való célként, hanem a város közép- és hosszú távú fennmaradásának, fejlődésének eszközeként valósuljon meg. Mivel jelentősebb foglalkoztató betelepülésére eddig nem került sor, azt célszerű mérlegelni, hogy az EKF keretében kialakult kapcsolatrendszerben születtek-e olyan érdemi változásokat eredményező megállapodások, együttműködések, amelyek megvalósulása a jövőben várható.

A gazdaságfejlesztési prioritás e két fő tartalmi elemének megvalósítási időszaka 2010-011-ben döntően lezárult, emiatt a gazdaságfejlesztési célok újraértékelése, újradefiniálása aktuális kérdéssé vált. Gazdaságszerkezeti kérdéseket érint a Regionális Innovációs Stratégia (RIS) eddig elért megvalósulása is. Mivel az innováció szempontjából relevánsnak tekinthető kapacitások döntő része Pécsre helyezkedik el, reális úgy tekinteni, mint a város egyik vezető stratégiai dokumentumát. A RIS a legfontosabb innovációs területekként az egészségipart, a környezetipart és a kulturális ipart jelöli meg. A RIS stratégiai célrendszerét erősítette meg a Pécs, az életminőség pólusa c. stratégia (Pólus-program).

A RIS és a Pólus program célkiűzéseinek megvalósulási üteme elégtelennek bizonyult az időközben kialakult és második hullámban is felerősödött gazdasági válság negatív hatásainak ellensúlyozásához. 2011-re nem következtek be olyan mértékű elmozdulások, hogy a város gazdaságszerkezetének karakterét e három terület adná meg. Jelentős emelkedés történt a klaszterek számában, azonban ezek potenciálja még nem eredményez érdemi elmozdulást a GDP-előállítás terén. Ez is alátámasztja a gazdaságstratégia újragondolásának, differenciáltabb ágazati megközelítésének szükségességét. Ennek keretében – nem feltétlenül elvetve az eddigi, hosszú távú stratégia szempontjából általánosan elfogadott innovációs területeket- célszerű a meglévő alapokra jobban építő, gyorsabb eredményekkel kecsegtető, a meglévő és bővíthető piaci igényekhez szorosan alkalmazkodó, a város fenntarthatóságát

rapidabban szolgáló ágazatok beemelése a programba. (Pl. a szélesebb értelemben vett „gépipar” címszó alatt a Pólus programban nem preferált ágazat az acélszerkezetgyártástól az elektronikán át az egészségiparhoz is köthető műszeriparig igen széles és több erősen innovatív területet is tartalmazó spektrumot ölel fel.)

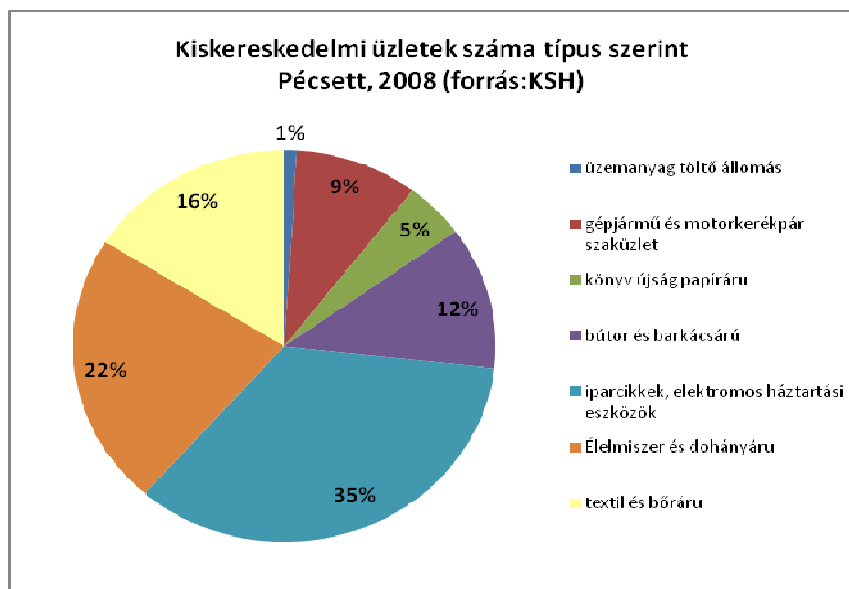
Fontos az ágazati szerkezet terén meghozandó stratégiai döntés azért is, mert a déli ipari park országosan is jelentősnek tekinthető 260ha-os mérete miatt igényli a célzott ügyfélkör-megkeresést megalapozó profil-kialakítást. Hasonlóképpen szükséges az előkészítés alatt álló egyetemi stratégiával való egyeztetés az innováció és az egyetem képzési stratégiája tekintetében is.

Kihasználható kapacitásként áll rendelkezésre a Pannova Ipari Parkkal is.

Az ipari parkok nemcsak Pécs város, hanem az agglomeráció és a tágabb (mintegy 50km sugarú) környezet foglalkoztatási helyzetének közvetlen javítása szempontjából is lényeges szerepet játszanak.

Figyelembe kell venni továbbá, hogy elérhető közelségbe került Horvátország EU-tagsága, csatlakozása a várost új gazdasági térbe helyezi.

Fontos ebből a szempontból, hogy a déli autópálya-kapcsolat Horvátország felé mielőbb létrejöjjön, hiszen ez szükséges a potenciálisan kinyíló tér kiaknázáshoz.

4. ábra: Kiskereskedelmi üzletek száma típus szerint Pécsett, 2008 (forrás:KSH)

Pécs kereskedelmi funkciói regionálisak, határokon átnyúlóak. A városban vásártér, vásárcsarnok, kispia, nagybani piac is található. Helyi és térségi termékek elérhetőek ugyan,

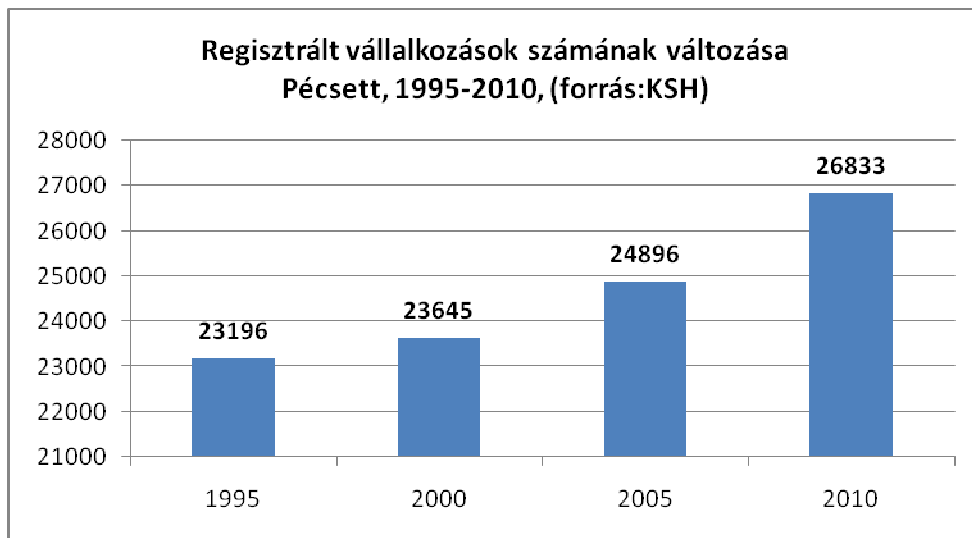

de választékuk bővíthető, minőségük és feldolgozottságuk javítható. A kereskedelmi üzletek száma 2008-ban 2722 volt. A településen számos nagy áruházlánc elérhető. A kereskedelmi üzletek típus szerinti megoszlása kiegyensúlyozott, megfelelő mennyiségű és kínálatú szaküzlet van a városban. Egyes esetekben kialakult a hasonló típusú szaküzletek csoportosulása (pl. Hungária út bizományi kereskedések), ami magas szintű könnyen elérhető kínálatot és a bevásárlóközpontokkal szembeni alternatívát tud biztosítani.

A kiskereskedelmi üzletek üzemeltetése egyre nagyobb terhet jelent a vállalkozások számára, az üzletek megszűnése különösen a belvárosban vált látványossá. A pécsi vásár és a közeli Pécs Pláza kereskedelmi jelentősége lecsökkent, látogatottságuk és kihasználtságuk alacsony.

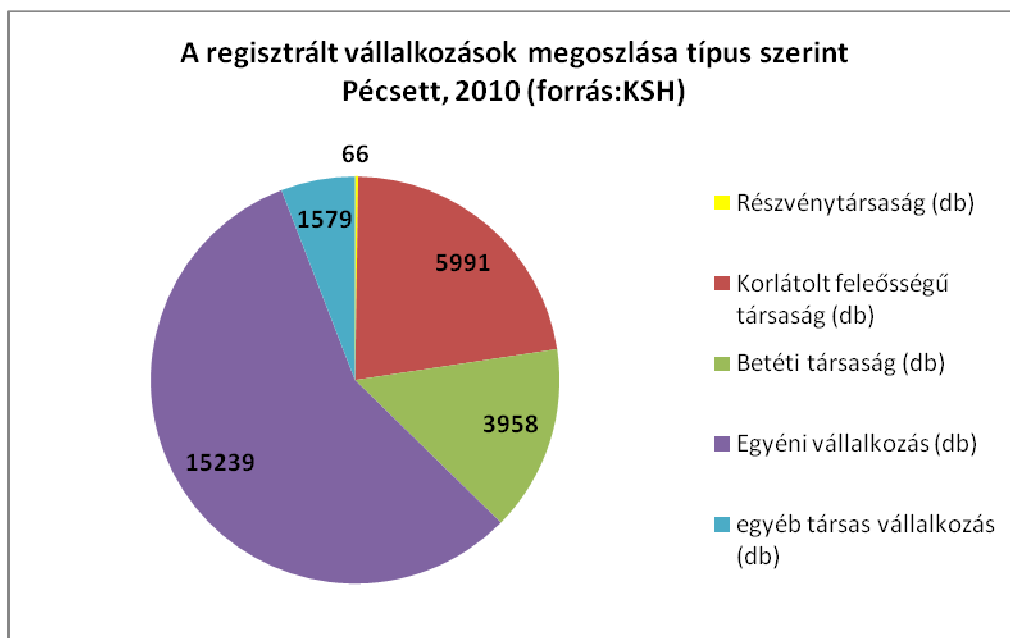
A helyi kiskereskedelmi forgalom mellett az is fontos, hogy a város földrajzi, nagykereskedelmi, logisztikai tekintetben milyen szerepet képes betölteni. Az útkapcsolat javítása, mely csak részlegesen valósult meg, valamint a vasúthálózat fejlesztése ezért fontos, hiszen a város akkor képes növelni térbeli vonzerejét, ha minél nagyobb gazdasági térre kiterjedő üzleti kapcsolatrendszer képes működtetni, minél több áru mozgására, előállítására, értékesítésére képes hatást gyakorolni. E tekintetben az M6-os autópálya nyomvonala és a szekszárdi Szent László-híd megépülése új versenytársakat támaszt, amelyek pozíciója erősödik a keresztirányú főutak és egy újabb híd megépítése esetén. Egyelőre Dunaföldvár és Bóly logisztikai vonzereje nő látványosan. Az M9-es autópálya megépülése Szekszárd fejlődési lehetőségeire gyakorol majd a jelenleginél is erősebb fejlesztő hatást. A mohácsi Duna-híd megvalósítása ugyanakkor nem szerepel a gyorsforgalmi- és a főúthálózat hosszú távú fejlesztési programjáról és nagytávú tervéről szóló 1222/2011. (VI. 29.) Korm. határozatban. Ez a fejlődés a lehetőséget is kínál Pécs számára a jelenleginél rugalmasabb, olcsóbb üzleti kapcsolatrendszer-működtetés tekintetében. A városnak a nagykereskedelmi és logisztikai területen is ambíciózusan kell fellépnie, amennyiben történelmileg elért regionális pozícióit meg kívánja őrizni.

2.2.2.3 Vállalkozások jellemzői

5. ábra: Regisztrált vállalkozások számának változása Pécsen, 1995-2010, (forrás:KSH)

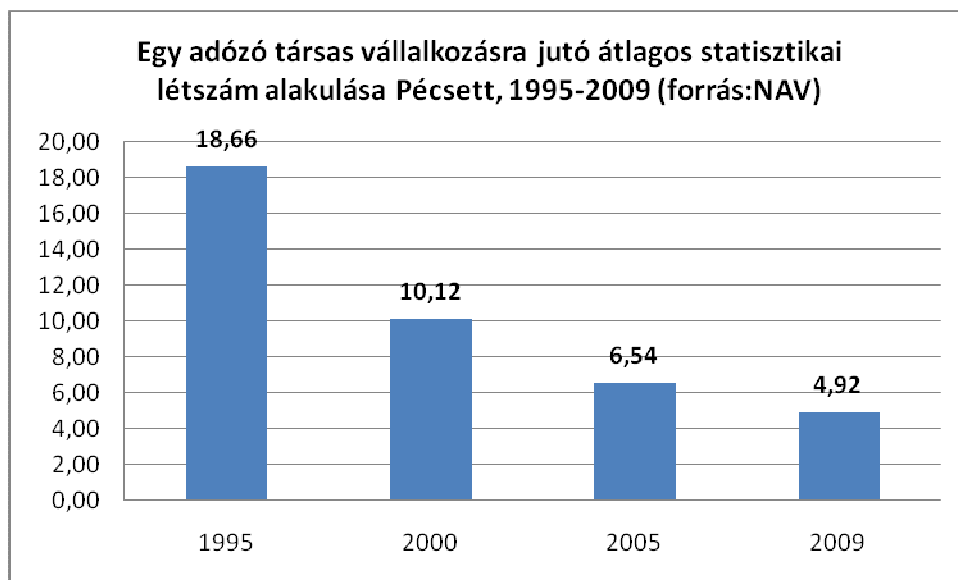
Pécsen a regisztrált vállalkozások száma 1995 óta nagyjából 15%-kal emelkedett, és 2010 év végén 26 833-mat tett ki. A vállalkozások számának bővülése fokozatosan emelkedő mértéket mutat 25 éves időtávlatot vizsgálva. Ennek oka, hogy egy vállalkozó több vállalkozást is alapít, növekszik a vállalkozói szerződés keretében foglalkoztatottak aránya, sok a kényszervállalkozó.

6. ábra: A regisztrált vállalkozások megoszlása típus szerint Pécsen, 2010 (forrás:KSH)

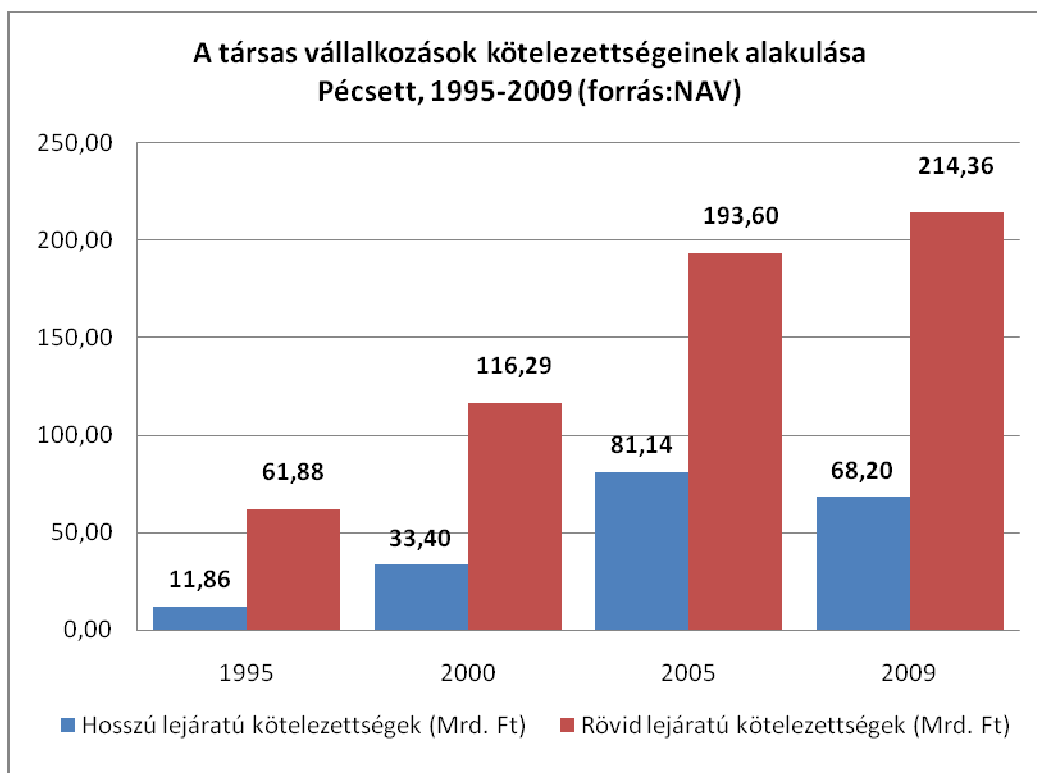
A vállalkozások többsége (57%-a) egyéni vállalkozás, amelyek jelentős részben nem is főállásúként gyakorolják tevékenységüket. A társas vállalkozásokon belül a korlátolt

felelősségű társaságok aránya csaknem eléri az 50%-ot, ami viszonylag korszerű összetételt eredményez. A részvénytársaságok aránya alacsony, ami a közép vállalkozások alacsony tőkeerejét és fejlődési potenciálját is tükrözheti. Tovább rontja ezt a képet, hogy számos közép vállalkozás részben vagy egészben önkormányzati tulajdonban van. Ezek többsége kedvezőtlen gazdasági helyzetben van, jelentős adósságállománnyal rendelkezik és nem várható tőlük a helyi gazdaság dinamizálása.

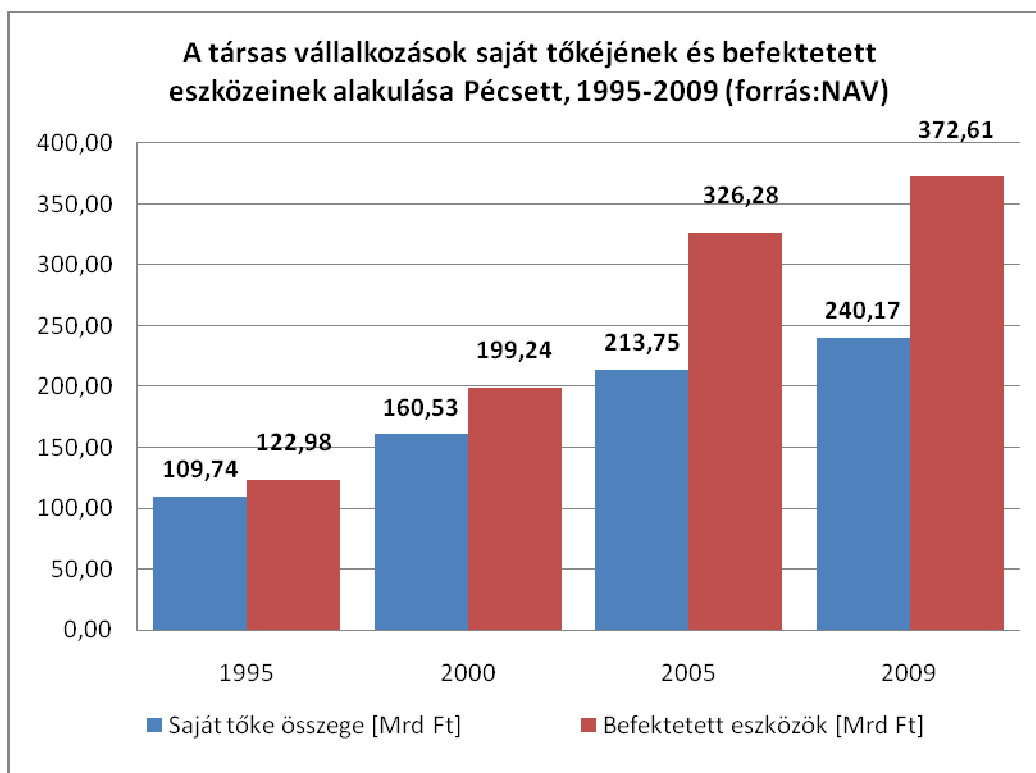
7. ábra: Egy adózó társas vállalkozásra jutó átlagos statisztikai létszám alakulása Pécsen, 1995-2009 (forrás:NAV)

Az elmúlt 25 évben a társas vállalkozások foglalkoztatási potenciálja jelentősen csökkent, az átlagos statisztikai létszám csaknem a negyedére esett vissza. Ez a vállalkozások „felhígulásával”, a céghalmazással és a foglalkoztatás terheinek növekedésével magyarázható. A foglalkoztatás mértéke kritikus szintet ért el a városi vállalkozásokban, ezáltal nem rendelkeznek a cégek a megújuláshoz, felzárkózáshoz, versenyben maradáshoz szükséges humán erőforrás potenciállal. A társaságoktól távozó szakemberek jellemzően elköltöztek a városból, különösen igaz ez a fiatal munkavállalókra. A vállalkozásméret csökkenése nemcsak humán erőforrás, hanem tőke tekintetében is azt jelenti, hogy mind több vállalkozás csökken a kritikus tőkeméret alá, ami piaci fennmaradásukat bizonytalanná teszi.

8. ábra: A társas vállalkozások kötelezettségeinek alakulása Pécssett, 1995-2009 (forrás:NAV)

2005-ig a rövid és hosszú lejáratú kötelezettségek egyaránt növekedést mutattak, már ekkor is jelentős túlsúlyban voltak a rövid lejáratú kötelezettségek, ami a cégek instabil likviditási helyzetét igazolja. 2005 után a hosszú lejáratú kötelezettségek csökkenni kezdtek, az arány még kedvezőtlenebb képet mutat. A hosszú lejáratú kötelezettségek a stratégia beruházások elmaradását látszanak igazolni a vállalkozások esetében. A vállalkozások kötelezettségeinek kedvezőtlen alakulásában –méretük kapcsán- nem elhanyagolható szerepe van az önkormányzati tulajdonú vállalkozásoknak, amelyek jelentős adósságot görgetnek maguk előtt.

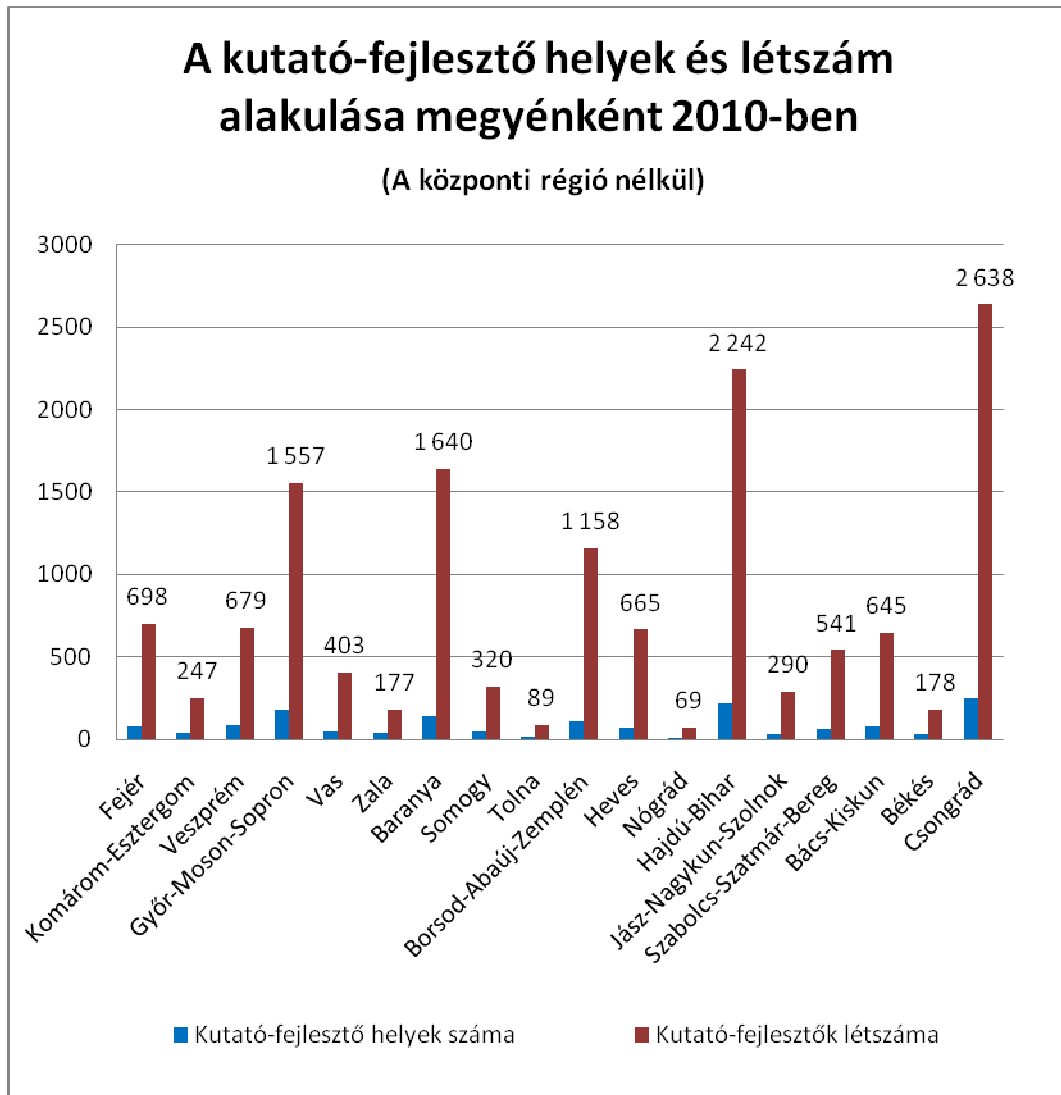
9. ábra: A társas vállalkozások saját tőkéjének és befektetett eszközeinek alakulása Pécsen, 1995-2009 (forrás:NAV)

A saját tőke és a befektetett eszközök mértéke egyaránt növekedést mutatnak. 2005-től a befektetett eszközök nagyobb mértékben nőttek, ami a beruházások felfutását mutatja. Ez valószínűleg az uniós pályázatoknak köszönhető. A saját tőke növekedése azonban elmaradt ettől, ami azt igazolja, hogy a pénzügyi eredményekben nem mutatkoztak meg kellőképpen a beruházások hatásai, illetve a hitelből történő beruházások esetében a kamatterhek csökkentik az eredményt. Intő jel, hogy a rövid és hosszú lejáratú kötelezettségek a befektetett eszközök $\frac{3}{4}$ -ét teszik ki, és meghaladják a saját tőke összegét. Ez elméleti síkon azt jelenti, hogy egy átlagos pécsi vállalkozás mára felélte tartalékait, csődje esetén nem képes kielégíteni a vele szemben felmerülő követeléseket. Ez fizetésképtelenséget, szükségszerűen körbetartozásokat és végső esetben csődhullámot eredményezhet.

2.2.2.4 Kutatás fejlesztés helyzete

Pécs a Dél-dunántúli régió kutatás-fejlesztési központja, itt csoportosul a vállalkozási, felsőoktatási és államháztartási kutatás-fejlesztési szektor régiós potenciáljának jelentős hányada. Ugyanakkor a régió az amúgy is Budapest centrikus ágazat igen kis hányadát tudhatja magáénak. 2009-ben a kutatóhelyek 7,2 %-a, a fejlesztők létszámának 4%-a, a K+F ráfordítás 2,5%-a kapcsolódott a Dél-dunántúli régióhoz. Ez utóbbi mutatóban sereghajtó, de

a többi értéket tekintve is kedvezőtlen a régió és a megye pozíciója. A pécsihez hasonló nagy vidéki egyetemek (Debrecen, Szeged) megyéi a kutató-fejlesztő helyek és azok létszáma tekintetében is jelentősen megelőzik Baranyát.

10. ábra A Kutató-fejlesztő helyek és a kutató-fejlesztő létszám alakulása megyénként 2010-ben

Az elmúlt évtizedben kiépült a régióban a kutatás-fejlesztés szervezeti háttere és megtörténtek az első célzott kísérletek az ágazat stratégiai fejlesztésére. 2004-ben elkészült a Dél-Dunántúli Regionális Innovációs Stratégia, majd 2008-ban a terület koordinálása érdekében pécsi központtal megalakult a Dél-Dunántúli Regionális Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. (DDRIÜ) A Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara által alapított Regionális Innovációs Centrum (RIC) komplex innovációs szolgáltatásokat nyújt a vállalkozások számára. Megállapítható azonban, hogy az innovációs szervezetek

tevékenységük révén egyelőre nem tudtak áttörést elérni az innovációs eredmények gazdasági hasznosításának terén, így tevékenységük átgondolásra és további fejlesztésre szorul. Ezen a területen előrelépést hozhat a Science Building létrehozása, amely infrastrukturális és humán erőforrás háttérrel biztosíthatja a nagyvállalatok kihelyezett kutatási tevékenységének és a kis és középvállalatok innovációs törekvéseinek egyaránt.

A Pécsi Tudományegyetem, mint az ország egyik legjelentősebb egyeteme magának tudhatja a régió felsőoktatási K+F potenciáljának túlnyomó részét. 2006-ban a K+F tevékenység koordinálása érdekében az egyetem megalakította a Kutatásfejlesztési és Technológia-transzfer Központ-ot, amely a tudásbázis és a szolgáltatási portfólió megjelenítésén túl spin-off vállalatok és konkrét innovációs projektek generálását és megvalósítását tűzte ki célul. A fejlesztési eredmények gazdasági hasznosítása felé tett első komoly erőfeszítés a PTE Dél-Dunántúli Kooperációs Kutatási Központ létrehozása volt, amely elsősorban az orvosi és a műszaki tudományok területén igyekszik, sajnos egyelőre kevés sikerrel, eredményeket elérni. Ez utóbbi kezdeményezés sikertelensége is rámutat az egyetemi kutatások eredményei és a gazdasági élet igényei között tátongó szakadékra, a tudás és technológia transzfer folyamat, a gazdasági és tudományos szereplőinek együttműködési hiányosságaira. A hagyományos kutatási tevékenység kapcsán elvégzendő feladatok szükségességére utal, hogy 2011-ben a PTE nem nyerte el a kutatóegyetem státuszt, így jelentős anyagi és presztízsveszteséget szenvedett.

A kutatás-fejlesztési ráfordítások alakulása rávilágít arra, hogy a kutató-fejlesztő helyek és státuszok számának lemaradásánál is nagyobb probléma ezek megfelelő forrás-felnevőképességének hiánya, mivel a kutatás-fejlesztési ráfordítások tekintetében már nemcsak Csongrád és Hajdú-Bihar, hanem Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Fejér, Borsod-Abaúj-Zemplén, sőt, Bács-Kiskun megye is megelőzi Baranyát. Eszerint minden olyan megye, amely jelentősebb felsőfokú képzéssel és iparfejlesztéssel bír, több K+F forrást volt képes vonzani, mint Baranya megye. Eszerint az ipari beruházási helyszínek kiválasztása és a térség alkalmazott kutatási potenciálja között kölcsönös összefüggés van, melyet tudatosan szükséges építeni.

Az állami kutatás-fejlesztési szektort tekintve Pécs országos és regionális jelentőséggel bír, mint az MTA Regionális Kutatások Központja és az FVM Szőlészeti és Borászati Kutatóintézetének székhelye, továbbá meg kell említeni a nagy múltra visszatekintő MTA Pécsi Akadémiai Bizottságot is. Ezek azonban küldetésüknek megfelelően elsősorban

alapkutatásokat végeznek így közvetlen gazdasági hasznuk nem jelenik meg a helyi vállalkozási szektorban.

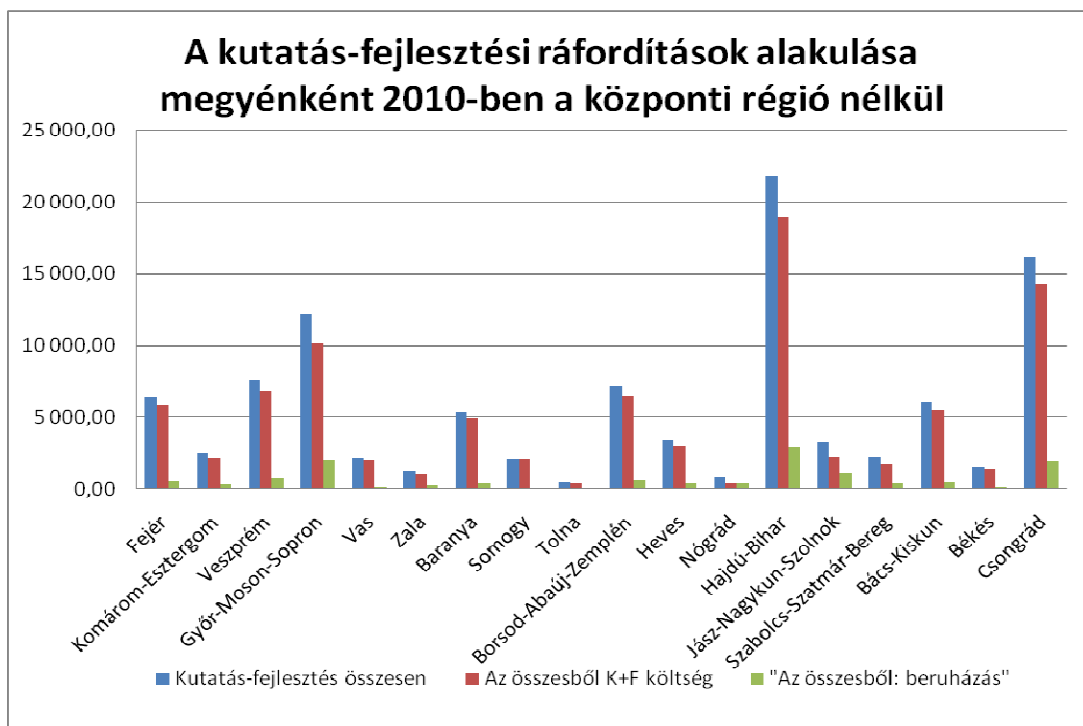
A másik oldalról a régió kutatás-fejlesztési szektorának azért sem lehet élénk kapcsolatrendszere a helyi gazdasággal, mivel az fejletlensége, tőkehiánya miatt és nem képes a kutató-fejlesztő szervezetekkel való intenzív kapcsolatok építésére és működtetésére és ilyen irányú igénye is gyenge.

A vállalkozások kutatás-fejlesztési tevékenységét vizsgálva ugyanis sajnos a kép jóval kedvezőtlenebb képet mutat, mint a kutató-fejlesztő szervezetek esetében. Egy nemrégiben zajló kutatás szerint a régió vállalkozásainak 30%-a fordította árbevétele bizonyos hányadát kutatás-fejlesztésre, 13-14%-a jellemezhető úgy, hogy saját kutatás-fejlesztést végez. Az árufejlesztés 15%, a termék és szolgáltatásfejlesztés 11%, a szervezési és szervezeti fejlesztés 8%-ukra jellemző, az ezek együttes alkalmazása, összetett innovációs tevékenység pedig igen ritka. A vállalkozások többsége gyengének értékelte saját innovációs képességeit ezt versenyhátrányként is megnevezték. Az innovációs szolgáltatások igénybevétele alacsony, a vállalkozások 19%-a semmilyen fejlesztéssel kapcsolatos szolgáltatást nem vett igénybe és nem is tervezi.¹¹ A kutatás 300 régiós vállalkozás, nagyszámú pécsi cég, megkérdezésével történt és az eredmények minden bizonnyal tükrözik a városi viszonyokat is. A felvázolt képből kirajzolódik, hogy az innovációs eredmények hasznosításának jelentős gátja a befogadó gazdasági környezet hiánya, a vállalkozások adaptációs képességének alacsony szintje.

---

¹¹ Vállalti Innovációs Kérdőíves Felmérés A Dél-Dunántúli Régióban Zárótanulmány, MTA RKK, Nyugat-Magyarországi Tudományos Intézete, Győr 2009.szeptember

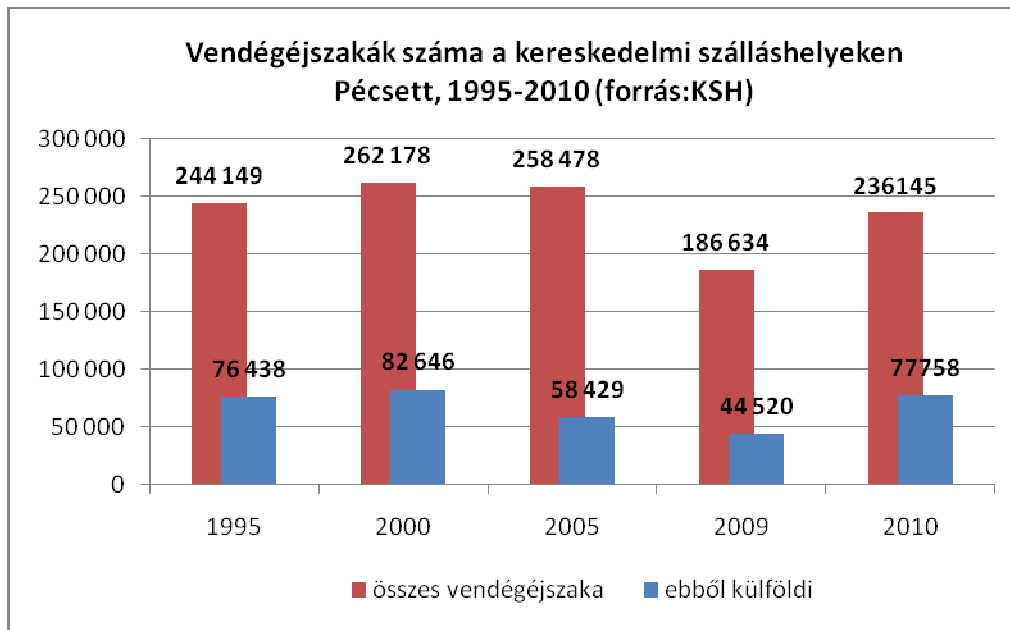

11. ábra: A kutatás-fejlesztési ráfordítások alakulása megyénként a központi régió nélkül 2010-ben

2.2.2.5 Turizmus bemutatása

Annak ellenére, hogy a Dél-dunántúli turisztikai régió (melynek a Balaton déli partja nem része) csupán a Tisza-tó kicsiny régióját és a Közép-Dunántúlt előzi meg a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák tekintetében, központja Pécs országosan jelentős turisztikai célpontnak tekinthető.

12. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Pécsett, 1995-2010 (forrás:KSH)

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák alakulását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Pécs nem tudta erősíteni turisztikai potenciálját az elmúlt 25 évben. 2005 óta Pécs nincs benne az első 10 leglátogatottabb magyar városban. Ennek legfőbb oka, hogy a belföldi turisták egyre inkább a fürdőhelyekkel rendelkező desztinációkat részesítették előnyben és a rendszerváltást követően fokozatosan csökkent a külföldi turisták száma, ezt csak felerősítette a délszláv válság Pécsett. A gazdasági válság tovább gyengítette a város pozíciót. A 2010-es EKF programév jó eredményeket hozott, különösen a külföldi vendégéjszakák tekintetében, remélhetőleg hosszú távon képes lesz egy kulturális értékeken alapuló fenntartható fejlődést biztosítani a most megszerzett pozíció. Ehhez azonban arra lenne szükség, hogy a turizmusmarketing terén a város és az őt képviselő desztinációmenedzsment és marketing-szervezetek továbbra is magasan tartásuk a mércét. Ennek ellentmond a város meggyengült pénzügyi helyzete, azonban ebben a helyzetben is figyelembe kell venni, hogy a turizmus az egyik legérzékenyebb ágazat a marketing tekintetében.

Az idei év (2011) első három hónapjában azonban érezhetően visszaesett a város iránti érdeklődés: a határon túlról 21%-kal kevesebben, mindössze 2,8 ezren érkeztek, a vendégéjszakák száma 19%-kal, 6,3 ezerre apadt. Pécsre 14 ezer belföldi vendég látogatott el, a szállásfoglalások száma 23,5 ezerre esett vissza. Volumenében előbbi 4, utóbbi 8%-kal

maradt el az előző év hasonló időszakától.¹²

A város számos országos és nemzetközi szintű vonzerővel rendelkezik (ókeresztény sírkamrák, középkori épületek és török emlékek, művészeti és egyéb kulturális események, konferenciák), amelyeket jól egészítenek ki a regionális szintű vonzerők (állatkert, Mecsextrem Park, múzeumok, fesztiválok). Hátránynak tekinthető a természetes vízpart, a gyógy és termálvíz és az erre épülő szolgáltatások hiánya.

A város légi, vasúti és közúti megközelítése is kívánni valót hagy maga után, annak ellenére, hogy az M6/M60-as autópálya megépülése javított a helyzeten. A látnivalók többségét magába foglaló belváros megközelítése, a turisták számára biztosított speciális közlekedési lehetőségek biztosítása nem megfelelően megoldott. **A szálláshelyek nagy számban állnak rendelkezésre, azonban a kínálat minősége nem felel meg az igényeknek, még mindig kevés a minőségi szálláshely.**

A városban a turizmusirányítási és információs rendszer nem megfelelően kiépült, hiányzik a szolgáltatók és a tevékenységüket támogató szervezetek közötti együttműködés. Az erre való törekvés az EKF programév és a turisztikai desztináció menedzsment szervezet tevékenysége folytán már érzékelhető. A kiegészítő szolgáltatások (vendéglátás, ajándéktárgyak, szolgáltatások) széles körben és megfelelő minőségben állnak rendelkezésre, de ezen a területen is számos hiányosságot szükséges pótolni (pl: fürdő, wellness, sport, kerékpárkölcsonzés, speciális étkezési igények kielégítése).

Jelentős előrelépésként kell értékelni, hogy az EKF keretében megvalósult beruházások és maga az EKF-évad jelentősen javították a város imázsát.

A közterek és parkok kulcsprojekt keretében megvalósult közterület-fejlesztés eredményeként egyértelmű és általános lett a látogatók azon véleménye, hogy Pécs nemcsak magyar, hanem európai és világviszonylatban is feliratkozott a legszebb, legvonzóbb városok listájára, s támogatja ezt a véleményt az új kulturális objektumok színvonalas programkínálata is. Alátámasztja ezt a véleményt, hogy ez évben már több rangos nemzetközi (sport)rendezvényt sikerült a városba hozni, melyek jelentős vendégforgalmat generálnak. Ez egyértelműen az EKF és a városdiplomáciai munka hozadékának tekinthető, erősítendő irány. Mégis fontos hangsúlyozni, hogy a marketing hívja fel a figyelmet a vonzerőkre és a mégoly vonzó környezethez nyújtott szolgáltatások adják a turizmus tartalmát, valamint az egyszer

---

¹² KSH, Statisztikai tájékoztató – Baranya megye, 2011/1

már elért eredmények pusztán tartásához is jelentős erőfeszítésekre van szükség.

E tekintetben a városon belüli kommunikáció és PR terén fontos feladatnak tűnik a turizmusban érintett vállalkozások meggyőzése és bevonása a marketing és a programszervezés munkájába és finanszírozásába, mivel -különösen válság-időszakban- a város nem lehet képes egyedüli finanszírozóként helytállni. A rendkívül költségigényes marketing hatékonyságának fokozása érdekében a tudatos, az intézményi mellett a civil valamint az üzleti szférát is bevonó kapcsolatépítés sikeres modell lehet.

Pécsett megalakult a helyi turisztikai desztináció menedzsment szervezet (TDM), amely a helyi turizmus szereplőit igyekszik összefogni és elsősorban marketing területen képviselni. Fontos lenne, hogy egy nemzetközi léptékben is releváns térségi desztináció kialakítása irányában történjenek erőfeszítések. Ennek érdekében hagyományos és az utóbbi években megerősödő turisztikai desztinációkkal (Bikal-Orfű, Siklós-Harkány-Villány-Mohács) közösen lehetne a turizmus fejlesztés irányát meghatározni.

A turisztikai hagyományok, a tradicionális vonzerők és regionális szinten megfelelő szolgáltatások ellenére a gazdasági recesszió és az erős verseny következtében fennáll a veszélye, hogy a dinamikusan átalakuló ágazatban nem sikerül javítani sőt megtartani sem a város pozícióját és rövid emelkedés után újra lejtmenet következik. Ennek megelőzése érdekében szükséges felhasználni a sikeres akciók tapasztalatait.

2.2.2.6 Helyi gazdaságfejlesztés eszközei¹³

A helyi gazdaság azt a legalsó működési szintet jelöli, ahol a termelés és a fogyasztás közvetlenül összekapcsolódik, ennek fejlesztése humán, pénzügyi és infrastrukturális eszközökkel történhet.

Jelenleg az önkormányzat és az érintett szervezetek csak korlátozott mértékben alkalmazzák a helyi gazdaságfejlesztés szemléletét és annak eszközeit Pécsen.

A helyi vállalkozásfejlesztés területén a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, a Baranya Megyei Vállalkozói Központ nyújt szolgáltatásokat, a helyi gazdasági együttműködések kapcsán megemlíthetők a térségben szerveződő klaszterek.

A szociális gazdaság terén az önkormányzat foglalkoztatási programja tekinthető

---

¹³ Helyi gazdaságfejlesztés Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok, Területfejlesztési Füzetek 2., Budapest 2010
Dr. Czene Zsolt - Dr. Péti Márton

aktivitásnak, ennek keretében a helyi vállalkozások olcsó munkaerővel való ellátására is kísérletet tettek. Fontos lépésnek tekinthető a 2010-ben bevezetett Tüke kártya és a Nyugdíjas kártya.

A Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara álláspontja szerint a helyi gazdaság és a helyi társadalom szerepe felértékelődik. Ezért szorgalmazza az önkormányzat, a gazdasági szervezetek és a civil társadalom együttműködését.

További előrelépés lehetne Pécs város helyi gazdaságának fejlesztése tekintetében a helyi termékek előállításának és értékesítésének fejlesztése, a beszállítói rendszerek kialakítása, a helyi piacok erősítése, a helyi kereskedőket támogató programok.

2.2.2.7 Információs társadalom

A kultúra sokáig a nemzetek, illetőleg kisebb közösségek identitástudatának és a polgárok szellemi fejlődésének forrása, gazdasági értelemben infrastruktúrája volt. Néhány elemétől eltekintve nem tekintettek rá úgy, mint lehetséges gazdasági-üzleti tényezőre, vagy mint gazdasági növekedési irányra. A 20. század utolsó harmadában lényegében négy, a világgazdaság fejlődésében és szerkezetének átalakulásában érvényesülő irányzat emelte a kultúrát fontos gazdaságnövekedési lehetőséggé:

- A globalizáció a folyamatok, szokások, fogyasztás, termékek stb. terén mutatkozó egyneműsítő hatásával egyetemben létrehozta ennek ellentettjét is, a korlátlanul nem szaporítható exkluzív piaci termékeket, szolgáltatásokat és a különleges fogyasztást. A legfejlettebb országok exportjában az áruexport helyett a tőke, a technológia, a szolgáltatások, a know-how-k és általában a szellemi termékek a meghatározók.

- Az info-kommunikációs robbanás egyre inkább mindent és mindenkit elérhetővé tesz, a térbeli terjedésnek új dimenziót, a globalizációnak pedig mozgáspályát biztosít.

- A nettó gazdasági-üzleti filozófia, a hozzáadott érték orientációjú gondolkodás üzleti értelemben visszahelyezi az embert a legfontosabb értékteremtő pozíciójába, az anyagigényes (általánosabb értelemben a felhalmozott anyagi természetű gazdagság igényes) termelés helyébe a tudás és emberi szellem alapú produkciót állítja. Kiemeli azokat a gazdasági szektorokat (leginkább a jövedelemtranszferekkel), ahol az élőkommunikáció helyettesítés lehetősége fölöttébb korlátozott: általános értelemben ez a tudásalapú (kreatív

vagy innovatív) gazdaság kurzusa, gazdaságszerkezeti értelemben pedig a terciarizáció, a gazdaságnak és a foglalkoztatásnak a szolgáltatások javára történő folyamatos arányváltása.

- A városok, városhálózatok térszerkezeti-térgazdasági szerepének folyamatos felértékelődése folyik, amelyben erőteljes funkcionális átrendeződés megy végbe: a centrum (nagy)városok szolgáltató, és nem iparvárosként növekednek (újra), az industrializációs korszak előtti (szolgáltató) városfejlődési modell tér vissza új formában és követelményekkel (és válik a globalizáció kísérőfolyamatának, a lokalizációnak a „központi helyévé”).

Mindez azt sugallhatja, hogy Pécs számára az anyagi ágazatok terén már nem nyílik megfelelő perspektíva. A gyakorlatban a gazdasági világválság következtében az eddig követett globális modell körül számos kérdőjel is támadt, s Európa fenntarthatósági problémái rávilágítanak arra: a társadalmi rétegződés elvarratlan szálai (bevándorlók, romák, alulképzett rétegek), a területi különbségek erősödése, a virtuális üzleti világra alapozott fejlődés mögött a materiális gazdaság szerepét sem célszerű elhanyagolni, mivel a mindennapok foglalkoztatási kérdései, a lakosság nagy részének életfeltételei a reálszférában dőlnek el.

Pécsett a felső szintű informatikai képzés több karon párhuzamosan történik, e tekintetben az Egyetem megkezdte az összehangolt képzés kialakítását. A város jól elátott középfokú és felsőfokú informatikai szakemberek tekintetében egyaránt. Az informatikai cégek közül néhány a helyi igényeket lényegesen meghaladó igényeket támasztó piacra dolgozik. A kulturális ipar, kreatív ipar, mint stratégiai ágazat vonatkozásában fontos, hogy az informatikai, építészeti és művészeti képzés közt könnyű átjárásra legyen lehetőség, valamint az infrastrukturális és szellemi közeg vonzó legyen az e területeken dolgozók számára. Az informatika ma már minden tervezést, kreatív szellemi munkát igénylő ágazat kulcseleme, nem csupán eszköze, de hajtóereje is, ebben a vonatkozásban fontos, hogy a képzés és a gyakorlat terén mind jobban eszközként kapcsolódjon ezekhez az ágazatokhoz.

2.2.2.8 A kultúra gazdasági szerepe

A kultúrának a fenti tényezők hatására történő gazdasági-üzleti felértékelődése teremtette meg a kulturális ipar fogalmát, gazdasági értelemben pedig a szektorát, amely az általában elfogadott értelmezés szerint a magán a kultúrán alapuló, illetőleg a kultúrához kötődő gazdasági-üzleti tevékenységek funkcionális gyűjtőfogalma. A kultúra maga is piaci terméké válhat, illetőleg hozzá kötődve, rajta alapulva más tevékenységek új fejlődési pályát kaphatnak.

Ebben az értelemben a kulturális ipar az a kategória, amelynek gazdasági fejlesztési programját megfogalmazva és végrehajtva például az „Európa Kulturális Fővárosa 2010” cím gazdasági hatása érzékelhetővé válik. Mindazonáltal a kulturális ipar fogalma egyáltalán nem zárt kategória.

A kulturális ipar Pécs esetében négy nagy pillérre épülhet: a (művészeti és tudományos) kreatív iparra, a (természeti vagy művi kultúrához kapcsolódó, azon alapuló) turizmusra, a sportra, valamint a szabadidőiparra.

A fő elem nyilvánvalóan a kreatív kultúra, a másik három elem zömmel ennek a közvetítésére, piacának kiszélesítésére, az üzleti potenciál fejlesztésére szolgál.

A kreatív ipar főbb elemei — tekintetbe véve az európai városok hasonló programjainak tartalmát is — az alábbiak:

- alkotó és képzőművészet, régiségek,
- építészet,
- szellemi, természeti és tárgyi örökségek,
- zene,
- iparművészet, forma- és divattervezés,
- művészeti kereskedelem és szolgáltatás,
- média (film, videó, rádió és tv),
- digitális tartalom-szolgáltatás,
- kiadói tevékenység,
- reklám-, promóciós és marketingipar,
- előadóművészet, performansz,
- tudomány és innováció (ez az elem a fentebbi szélesebb értelmezés szükségességéből kerülhet be a körbe),
- szabadidő- és egészségipar (az utóbbi hasonlóképpen a tágabb értelmezés szerinti elem).

A fentiek vonatkozásában a kulturális ipar gyors fejlődéséhez az egyes ágazatok szinergikus hatásainak kiaknázására, magának a kulturális iparnak is kreatív felfogására és működtetésére, pezsgő kapcsolatrendszer kialakítására van szükség. Ezen a területen a város partner- és testvérvárosi kapcsolatai kínálnak hatékonyan megvalósítható együttműködések.

Itt említjük meg, hogy a város nemzetközi és kulturális ambíciói terén kiemelt szerephez jut a nyelvtudás. A kultúra kulturált közvetítésének alapeszköze az idegen nyelvek széles körben elterjedt, a nemzetközi kapcsolatokban professzionális szinten művelt használata. Pécsen az idegennyelvtanulás a fiatalok körében a kultúra részévé vált az alapfokú és a középfokú oktatás eredményeként. Ugyanakkor téves országos gyakorlatnak tekinthető, hogy a felsőfokú intézményrendszer lemondott a nyelvi képzés lehetőségéről, ennek következtében a gazdasági és kulturális életbe kilépő felsőfokú végzettségűek jelentős része továbbra sem képes elfogadható színvonalú idegen nyelvű kommunikációra. Kulturális alapú városfejlődés igénye mellett ezen a helyzeten változtatni szükséges.

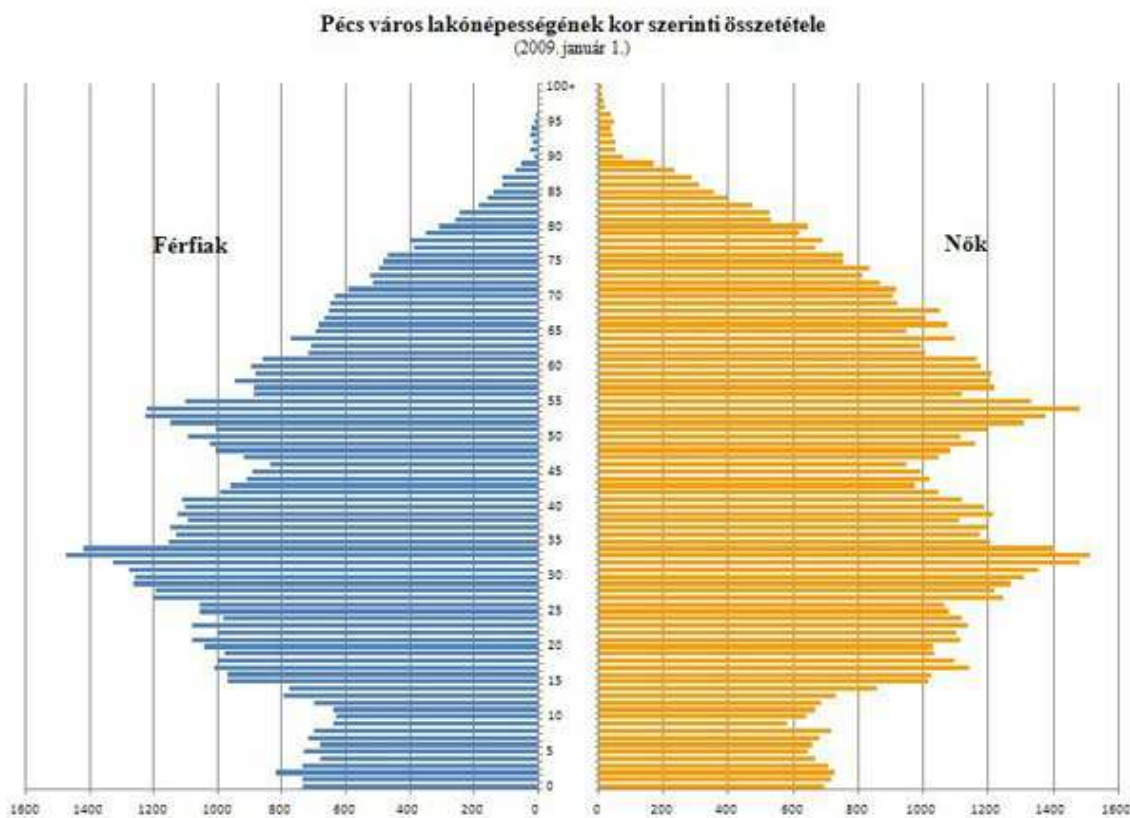
2.2.3 Társadalom

2.2.3.1 Demográfia

Pécs a Dunántúl legnagyobb városa. A népesség száma 1993-ban érte el a történelmi maximumát 174 135 fővel és a következő évben kezdetét vette az azóta is folyamatosan tartó népesség csökkenés. A 2009. év végére a csúcshoz képest 9,4%-át veszítette el Pécs a lakónépességének. Pécs népességének csökkenése a kistérségével együtt vizsgálva azonban kevésbé aggasztó. Miközben 1990 és 2009 között Pécs lakónépessége 12 833 fővel csökkent, a kistérség növekedése 8 031 főt tett ki. Vagyis Pécs népességvesztése még így is tetemes, miközben azt sem állíthatjuk, hogy a kistérség népességtöbblete kizárólag Pécsről származik.

A legutóbbi népszámlálás adatai szerint, bármilyen referencia területet veszünk is alapul - Budapest kivételével - a baranyai megyeszékhelyen volt a legkisebb a gyermekkorúak aránya az össznépességen belül. A különbség különösen a Pécs és a környező települések vonatkozásában volt szembetűnő. Ebben a viszonylatban a jelenség valószínűsíthetően magyarázható egyrészt az elmúlt másfél évtized településszociológiai fejleményeivel: a város „magterületéről” a peremterületek, szuburbiák felé történő kiáramlással. Mivel ez a folyamat leginkább a fiatalabb, aktívkorú, gyermekes generációk sajátossága, ennek köszönhetően a környező települések korstruktúrája fiatalodott, népesség száma pedig nőtt.

13. ábra: Pécs város lakónépességének kor szerinti összetétele (2009. január 1.)

Másrészt utalnunk kell arra a tényre is, hogy a kistérség a közigazgatás által ismert fogalom, a hozzá tartozó települések Pécs esetében inhomogének, jelentős részük nem szuburbán, hanem rurális vonásokat tükröző vagy kisebb számban egykori ipari falvak, amelyek eltérő fertilitási mintázata valószínűsíthetően szintén magasabb a pécsinél. A 2009-es adatok szerint a pécsi népesség 17,8%-a volt 65 év feletti. Az inaktív generációk aránya pontosan megegyezett a hazai átlaggal, de közel két százalékponttal volt magasabb a hazai nagyvárosokénál. Az idősödés azonban elsősorban Budapesten jelentkezik, és alapvetően a fővárosi népesség magasabb életkilátásainak, a várható élettartamának kitolódásának, valamint az alacsony reprodukciónak tudható be. A fiatal és az idősebb korcsoportok magasabb arányának köszönhetően Pécs aktív korú népessége 75,5 %. A különbség a hazai nagyvárosok átlagához képest e téren sem nem tekinthető számottevőnek. A 100.000 fő feletti hazai nagyvárosok átlagához képest a gyermek- és a produktív korúak aránya kisebb, míg az idősebbek aránya valamelyest magasabb volt. Szűkebb területi kitekintésben a dél-dunántúli régiós értékekhez képest a gyermekkorúak aránya alacsonyabb volt, míg az időseké pontosan megegyezett a régióéval.

Mindezeken felül – a fenti korfát tekintve – fel kell hívni a figyelmet arra a problémára, melyre a 10-12 év alatti népesség száma (a korfa „törzse”) utal: jelentősen fogy a gyermek- és fiatalokú népesség, emiatt 10 év múlva mintegy 30%-kal kevesebb lesz a 15-25 korosztály létszáma, mely negatívan érinti pl. a közép- és felsőfokú oktatási intézményeket, ahol a tendencia miatt a férőhelyek csökkentésére, akár intézmények bezárására is kényszerülhetnek majd a fenntartók a jövőben. Az alapfokú oktatás tekintetében ez a csökkenés 2011-re már realizálódott és a 14 év alatti gyermeklétszám a következő 10 évben jelentős mértékben nem fog változni. A népességcsökkenés – a felsőbb oktatási intézményeken kívül - várhatóan a munkaképes korú, aktív keresők létszámára, ezáltal az „eltartók” arányára tekintettel lesz markánsan negatív hatással (jelentősen nő az eltartottak, főleg a nyugdíjkorúak aránya, mellyel szemben jelentősen csökken az eltartók, a munkaépes korú aktív keresők létszáma).

Pécs állandó lakóinak 45,8%-a férfi, 54,2%-a nő. 2001-től kezdve a nők arányának lassú növekedése figyelhető meg. A vándorlási egyenleg pozitív (2009-ben 338 fővel több volt az odavándorlók száma, mint az elvándorlóké), a pontos adatokat az alábbi táblázat szemlélteti. Jól látható, hogy az elmúlt évtizedben a vándorlás egyenlege növekvő tendenciát mutatott, 2005 óta pedig a odavándorlók száma meghaladja az elvándorlókét.

A népességmozgalmi adatok alakulása Pécsen 2001-2009 (forrás:KSH)			
PÉCS	Odavándorlások száma (eset)	Elvándorlások száma (eset)	Vándorlási különbözet
2001	5701	6635	-934
2002	6095	6411	-316
2003	6059	6649	-590
2004	5930	6508	-578
2005	6579	6430	149
2006	7334	7004	330
2007	8073	7776	297
2008	6086	5360	726
2009	5479	5141	338

5. táblázat: A népességmozgalmi adatok alakulása Pécsen 2001-2009 (forrás:KSH)

2.2.3.2 Foglalkoztatás

A nyilvántartott álláskeresők száma Pécsen 2009. évben 7 299 fő volt. A 2000-es években az álláskeresők száma közel azonos szinten mozgott (3-4 ezer fő körül), azonban 2008-tól hirtelen emelkedésnek indult és a 2007-es adathoz képest 67%-kal nőtt a számuk. Az ezredforduló óta mind Baranya megyében, mind Pécsen, 2009-ben voltak legkedvezőbbek a foglalkoztatási mutatók, annak ellenére, hogy a munkanélküliségi ráta is ekkor volt a

legmagasabb. A kedvező helyzet persze csak viszonylagos, az ország fejlettebb területeihez képest még így is tetemes lemaradásban van a vizsgált megye és székhelye. Pécssett a munkanélküliségi ráta 7,6% volt 2009-ben, ami a megye többi településéhez képest kedvezőnek mondható, azonban a lenti adatok alapján az álláskeresők száma a városban dinamikusan nő, a munkanélküliség, a megfelelő számú álláshelyek hiánya komoly problémát jelent Pécs számára.

14. ábra: Nyilvántartott álláskeresők száma (forrás:KSH)

A pécsi kistérségben élők 64,7%-a az úgynevezett munkaképes korú népesség, elég jelentős differenciát mutatva a Pécs város lakossága és a vidék népesség korösszetételét vizsgálva. Az álláskeresők számának növekedése mellett további problémát jelent az, hogy Pécs előregedő város, a lakosság csupán 63,9%-a tartozik a 15-64 éves korosztályba.

Munkanélküliségi adatok Pécssett a 2010-es évre vonatkozóan (Forrás: afsz.hu)						
	Népesség /fő/	Munkavállalási korú (15-64 éves) népesség /fő/	Gazd. aktív népesség /becsült fő/	Nyilvántartott álláskereső /fő/	Nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korúak %-ában	Nyilvántartott álláskeresők száma a gazd. aktív népesség %-ában
Pécs	157 680	100 855	71 595	7 663	7,60	10,7

6. táblázat: Munkanélküliségi adatok Pécssett a 2010-es évre vonatkozóan (Forrás: afsz.hu)

Pécssett a nyilvántartott álláskeresők nemek szerinti megoszlásában egészen a 2007. évig stabilan a nők többsége jellemző (52%), ám ez a tendencia megfordult: 2009-ben már az álláskeresők 50,9%-a férfi volt.

Az álláskeresők 22,8%-a egy éven túl nyilvántartott. A nyilvántartott álláskeresők korcsoportonkénti megoszlását az alábbi táblázat mutatja. A legtöbb álláskereső a 31-35 éves

korcsoportból kerül ki.

A munkaerő-piaci kirekesztődés legfontosabb indikátorai: a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül (43,4%), illetve a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (39,8%) – mindkét tekintetben kedvezőtlennek mondható a helyzet városi szinten.

Nyilvántartott álláskeresők száma korcsoportonként (fő), Forrás: KSH											
Pécs	0-17 év	18-20 év	21-25 év	26-30 év	31-35 év	36-40 év	41-45 év	46-50 év	51-55 év	56-60 év	61-X év
2005	9	194	543	698	560	508	452	501	388	169	2
2006	5	123	527	655	601	458	433	453	410	149	5
2007	6	159	563	687	715	571	513	485	472	199	5
2008	3	202	691	743	799	642	596	576	567	228	10
2009	-	-	996	956	1162	980	901	835	902	340	12

7. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők száma korcsoportonként (fő), Forrás: KSH

Az alkalmazásban állók létszáma 2006 óta 8,2%-kal csökkent Pécsen, a regisztrált egyéni vállalkozások száma viszont 12,4%-kal nőtt. Ezen belül is a főfoglalkozású egyéni vállalkozások száma 4,5%-kal nőtt.

Alkalmazásban állók és vállalkozások száma Pécsen, Forrás: ksh.hu					
	2006	2007	2008	2009	2010
Alkalmazásban állók száma	49 364	50 434	45 737	45 287	n.a.
Regisztrált egyéni vállalkozás összesen	13 559	13 770	14 404	14 521	15 239
Főfoglalkozású egyéni vállalkozás	4 866	4 860	4 811	4 752	5 088
Mellékfoglalkozású egyéni vállalkozás	5 931	6 098	6 534	6 714	7 027
Nyugdíjas egyéni vállalkozás	2 762	2 812	3 059	3 055	3 124

8. táblázat: Alkalmazásban állók és vállalkozások száma Pécsen, Forrás: ksh.hu

Baranya megyében a 2001. évi népszámlálás időpontjában közel 40 ezer foglalkoztatott ingázott naponta a lakóhelye és a munkahelye között. Az arányuk az 1990. évihez (28,7%) képest 0,7%-kal nőtt. Az ingázók körében megfigyelhető a nők számának és arányának nem kismértékű növekedése (1980 és 2001 között 11%-kal). Az ingázók körében a korosztályok átrendeződése is jellemző: a fiatalabb, mobilabb korosztályok aránya 1980 és 2001 között 8%-kal csökkent, ezzel párhuzamosan a középkorosztályok aránya emelkedett. Ebben a

tendenciában nagyrészt a képzési idő kitolódása játszik szerepet.

2001-ben a Pécssett foglalkoztatottak 20,9%-a más településről járt be. Közel azonos arányban vannak a pécsi kistérség településeiről (48,3%) illetve a szomszédos kistérségekből (51,7%) naponta ingázók aránya. A más megyéből Pécsre ingázók aránya elenyésző, csupán 4,5%. A városban lakó, más településre naponta ingázók száma 7,6%. További adatokat az alábbi táblázat tartalmazza.

Ingázás adatai Pécs vonatkozásában, 2001 (Forrás: www.nepszamlalas.hu)						
2001	Helyben lakó			Más településről bejáró	Helyben dolgozó	Helyben dolgozó a helyben lakó %-ában
	összesen	helyben lakó és dolgozó	más településre eljáró összesen			
Pécs	60 948	56 340	4 608	14 845	71 185	116,8

9. táblázat: Ingázás adatai Pécs vonatkozásában, 2001 (Forrás: www.nepszamlalas.hu)

2011. évi legújabb felmérése azt mutatja, hogy a cégek bizakodóak: az előrejelzések szerint 2012-ben 15-16 százalékkal több vállalkozás kívánja bővíteni a dolgozói létszámot, mint ahány elbocsátásokat tervez. Elsősorban a szakképzett fizikai dolgozók és a diplomás szellemi munkát végzők iránt van kereslet.

A jelentős, 250 főnél többet foglalkoztató, többségében külföldi tulajdonú, alapvetően exportra termelő cégek szintén jeleztek bővítési szándékot. Ezzel szemben 2011. július 11-én a pécsi Elcoteq 680 fős létszámleépítést jelentett be, amely komoly problémát fog jelenteni Pécs számára a foglalkoztatás terén, hiszen jelenleg ekkora létszámú munkaerő felszívására (foglalkoztatás, átképzés) nincs lehetőség.

A pécsi kistérség (és itt elsősorban Pécs városára kell gondolni) vállalkozásainak elmúlt 3 évben (2008-2009-2010) tapasztalt Uniós pályázati aktivitása a többi dél-dunántúli kistérség vállalkozásaihoz képest kiugróan magas, mely a nyertes pályázatok magas számának köszönhető¹⁴. A jellemzően munkahelymegtartó, kisebb arányban munkahelyteremtő beruházások támogatással történő megvalósítása az alábbiak szerint alakul¹⁵:

- ROP Telephelyfejlesztés: 13 db nyertes pécsi vállalkozás, összesen 897.152.965 Ft megítélt támogatás;
- ROP Ipari park fejlesztés: Pécsi Ipari Park komplex fejlesztése, 300.000.000 Ft

¹⁴ DDOP mid-term értékelés, 2011. február 11.

¹⁵ <http://www.nfu.hu/content/58>

elnyert támogatás;

- ROP Inkubátorház fejlesztés: 3 db nyertes pécsi vállalkozás, összesen 409.751.836 Ft megítélt támogatás;

- ROP Barnamezős területek fejlesztése: Pécs-hirdi Innovációs Park kialakítása, 99.325.575 Ft elnyert támogatás.

A nyertes pályázatokban a Kedvezményezettek összesen 147,16 fő munkahelyteremtést és 681,37 fő munkahelymegtartást vállaltak. Az ipari parkok/inkubátorházak esetén a betelepülő vállalkozások száma 30, ezekre külön munkahelyteremtési indikátor-vállalást a pályázók nem tettek, a közvetett munkahelymegtartás kb. 120 fő. A nagy foglalkoztatotti létszám befogadására, betelepülő vállalkozások fogadására alkalmas, Ipartelepítés című pályázati konstrukcióra pécsi telephelyű pályázati támogatási igény nem érkezett. Ez és az alábbi adatok sajnos azt tükrözik, hogy míg a pécsi vállalkozói pályázati aktivitás magasnak mondható, addig a benyújtott pályázatok tartalma, a vállalkozások fejlesztési elképzelése azt mutatja, hogy a vállalkozások többsége inkább szintentartó, nem fejlesztési-bővítési jellegű projektek megvalósítását tervezi, ezáltal komoly és mérhető gazdasági növekedést (munkahelyteremtést, technológiaváltást, fejlesztést, bővítést, innovációt, stb.) nem indukál sem rövid, sem hosszútávon. [A DDOP esetén a pécsi kistérségből érkező támogatott pályázatok darabszáma csak nominálisan tűnik nagyoknak, ha a lakosság számához, vagy a működő vállalkozások számához viszonyítjuk az adatokat, akkor aktívabb térségek is megfigyelhetők a régióban.](#)

- GOP-2.1.1/A Mikro- és KKV-k technológiai fejlesztése:

2007. év	16 db	50.373.000 Ft
2008. év	15 db	119.027.453 Ft
2009. év	116 db	1.515.332.531 Ft
2010. év	27 db	156.960.345 Ft

- GOP-2.1.1/B Komplex vállalati technológia fejlesztés KKV:

2007. év	2 db	41.476.000 Ft
2008. év	1 db	38.686.355 Ft

2009. év	1 db	60.423.753 Ft
2010. év	0 db	0 Ft

- GOP-2.1.1/C Komplex vállalati technológia fejlesztés: mindössze 2009. évben volt 1 db nyertes pályázat (HAUNI Hungária Gépgyártó Kft., kb. 850 fős foglalkoztatotti létszámával Pécs egyik legnagyobb foglalkoztató vállalata), 400.000.000 Ft elnyert támogatás;

- GOP-2.1.4/H és K: összesen 2 db nyertes pályázat, összesen 243.292.194 Ft.

A gazdasági pályázati adatok önmagukban impozánsnak tűnnek, más régiókkal összehasonlítva azonban a Dél-Dunántúl nem tartozik sem az aktív, sem a sikeres régiók közé. Ennek oka alapvetően az, hogy a vállalkozások nagy része nem felel meg az alkalmassági kritériumoknak. A hiányosságok a tőkeellátottság, az eredményesség és az eredmények fenntarthatósága terén állnak fenn leginkább. Továbbá a pályázati eredmények főleg a cégek életbentartására, munkahelyeik megtartására irányulnak, nagyon kis mértékben tartalmaznak fejlesztést, bővítést, munkahelyteremtést.

2.2.3.3 Képzettség

Pécs lakosságának képzettségi színvonala jelentős mértékben meghaladja a regionális és országos átlagokat. Amíg a 2001-es népszámlálási adatok szerint a megfelelő korú népesség mintegy 10%-a rendelkezik egyetemi vagy főiskolai oklevéllel, ez az érték Pécs esetében 18,8% (a 25 év feletti népességre vonatkoztatva). A skála másik végén, alig 419 pécsi lakost találtak (0,3%), aki 10 évesen még mindig nem végezte el az általános iskola első osztályát sem (így analfabétának tekinthető), ez az érték országosan 0,8%. Természetesen a felsőfokú végzettség magasabb aránya azt jelenti, hogy a középfokú végzettségűek aránya viszonylag kisebb, a teljes népességen belül 24%-nak érettségi, 19%-nak pedig érettségi nélküli középiskolai bizonyítvány jelenti a legmagasabb végezettséget. A diplomások magas aránya magától értetődőnek tűnik az egyetemi városban. Arányuk olyan módon is növekszik, hogy a más településen érettségiző, de később Pécsen diplomázó fiatalok közül évről évre sokan döntenek úgy, hogy nem utaznak vissza szülőhelyükre, hanem a baranyai megyeszékhelyen próbálnak egzisztenciát teremteni.

Munkaerő-piaci helyzet

Általánosságban elmondható, hogy a megyében alacsonyabb a foglalkoztatottak,

magasabb a munkanélküliek és a gazdaságilag inaktívak aránya, mint országosan. Országos szinten Baranya megye minden foglalkoztatási mutatóban az egyik legrosszabb helyen áll. A válság hatására nőtt a munkanélküliség, s a gazdasági nehézségek miatt csökkent a bejelentett álláshelyek száma. Hosszú ideje megfigyelhető, hogy azonos szakmában egyszerre van betöltetlen kereslet és nagyobb számú munkanélküli. Az állástalanok jelentős része nem rendelkezik piacképes tudással, mentális feltételekkel. Hiányzik az érvényes gazdasági stratégiára épülő, változási irányokkal összekapcsolt szakképzési stratégiai, mely kötelező érvényű keretet szab az iskoláknak.

A legfrissebb adatok szerint országos szinten 2011. júliusban csökkent az álláskereső száma, Baranyában azonban – a Dunántúlon egyedülként – 5,2%-kal emelkedett a munkanélküliség tavalyhoz képest. A térség helyzetét az is rontotta, hogy ha valamely szervezet tudásigényes tevékenységét is ide kívánta telepíteni, akkor ennek fogadására a helyi szervezetek sem törekedtek. Az átalakuló gazdaság igényeihez ráadásul sem az iskolarendszerű, sem a felnőttoktatás nem tudott vagy nem akart igazodni, mindezek hatására teljes iparágak tűntek el a megyéből. S nem is nagyon érkezett helyettük új.

A baranyai iskolákban tanulók között alacsony a termelő ágazatok (feldolgozóipar, építőipar) területén tanulók aránya, és irreálisan magas az egészségügy és szociális ágazatban. A feldolgozóiparban kétszer annyi a foglalkoztatott, mint az egészségügyi ill. szociális ágazat területén, mégis az utóbbiban nagyobb a képzésben résztvevők száma. A rossz foglalkoztatási arányt a gazdaság fejlesztésével kell megfordítani. Ehhez szükséges kiemelten kezelni a szakiskolai képzést. Növelni kell a gépipar, építőipar, feldolgozóipar, mechatronika, elektronikai képzések számát, ezzel párhuzamosan csökkenteni kell a gimnáziumi és erősíteni a szakközépiskolai képzésben résztvevők arányát. Elsősorban Pécs, de Baranya megye vonatkozásában is elmondható, hogy aránytalanul nagy a gimnáziumba járók aránya. Megfigyelhető tendencia, hogy a gimnáziumok túl sok a gimnáziumi tanulmányokra kevésbé alkalmas képességű tanulót vonnak el a szakképzéstől.

Évek óta egyre nehezebb az utánpótlás megszervezése a gépipari szakmákban (pl.: szerszámkészítő, hegesztő, géplakatos), egyes építőipari szakmákban (pl.: kőfaragó), míg a vendéglátás, a kereskedelem valamint az építőipar egyes ágaiban - a munkaerő-piaci igényekkel összevetve - jelentős a túlképzés.

A mérsékelt arányú túlképzés még segítheti is a minőségi szakember kiválasztást, de a jelentősebb túlképzés (pl. vendéglátó-ipari szakmánál) már komolyabb munkaerő-piaci

gondokat, elhelyezkedési problémákat jelent.

Fontos fejlesztési feladat a kompetencia-elven alapuló képzési rendszer kialakítása. A munkaerő-piaci esélynövelő programok kiterjesztésével indokolt kiemelten támogatni a számítógép-kezelő (használó) szakképzését, az idegnyelv-vizsgára felkészítést és a személygépkocsi vezetői engedély megszerzését. Továbbá alkalmazkodni kell az Európai Unió szakképzés-politikájához, az új követelményekhez.¹⁶

2.2.3.4 Egészségi állapot

A születéskor várható élettartam Magyarországon az elmúlt évtizedekben növekvő tendenciát mutatott. A 2009-es adatok alapján a nők esetén 78 év, a férfiak esetén 70 év.¹⁷

Az élveszületések száma Pécsen 1363 fő (8,5%) volt 2009-ben. Az alacsony mutató évek óta folyamatosan az Európai Unióban tapasztaltnál nagyobb mértékben csökken. Az 1000 főre jutó halálesetek száma (12,2) közelíti az országos átlagot, viszont lényegesen magasabb, mint az Európai Unióban tapasztalt.

Az 1000 élveszületésre eső, első életévét be nem töltött csecsemőhalottak száma (2009-ben 5,1%) bizonyos ingadozás ellenére csökken, ennek eredményeként – az országos adatokhoz hasonlóan – lassan közelít az EU-átlaghoz.

A terhesség megszakítások száma a városban csökkenő tendenciát mutat: 2009. évben 628 esetet regisztráltak, ami 16%-kal kevesebb, mint 2005-ben.

A régióban a vezető halálozási ok mindkét nem esetén a keringési rendszer betegségei, második helyen szerepelnek a rosszindulatú daganatos megbetegedések miatti halálozások.

A kiemelt halálokok miatti mortalitás értékei a férfiak körében az agyér-betegségek, a légcső, hörgő, tüdő rosszindulatú daganatai és az idült-alsó légúti megbetegedések esetében magasabbak az országos átlagnál. A nők körében a kiemelt halálokok közül az ischaemiás szívbetegségek, az agyér-betegségek és az idült alsó-légúti betegségek esetében haladják meg az országos szintet.

A háziiorvosi szolgálathoz bejelentkezett felnőttek betegségei a főbb betegségcsoportok

---

¹⁶ „Tájékoztató a Baranya megyei szakképzés helyzetéről, különös tekintettel a megyei ipar munkaerő igényére és a foglalkoztatási helyzetre” tárgyú előterjesztés a Baranya Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 2011. június 16-i ülésére

¹⁷ The World Bank adatbázisa alapján (www.data.worldbank.org)

jelentős részében meghaladták az országos adatok alapján várható értéket. A leggyakoribb megbetegedések az ischaemiás szívbetegség, a magasvérnyomás-betegség, spondylopathiák, az idült alsó-légúti megbetegedések. A háziiorvosi, házi gyermekorvosi szolgálathoz bejelentkezett kiskorúak betegségei az esetek döntő többségében a várható értéknél alacsonyabbak. A gyermekek körében a vér- és vérképzőszervek betegségei, és a vashiányos anaemia fordul elő gyakrabban a várható értéknél.

2001 és 2009 között drasztikusan nőtt a háziiorvosokhoz bejelentkezettek betegségeinek a száma. Az ún. népbetegségek 2009-ben másfélszer annyi embert érintettek, mint az elmúlt évtized elején. Általánosságban elmondható, hogy a legtömegesebben a 45 év feletti korosztályokat érinti. A Baranya megyére jellemző adatokat részletesen az alábbi táblázat szemlélteti.

A felnőtt háziiorvosokhoz bejelentkezettek főbb betegségei Baranya megyében, 2001 és 2009 (Forrás: KSH)				
Baranya megye	Betegség	A felnőtt háziiorvosokhoz bejelentkezettek főbb betegségei (fő)		
		Nő	Férfi	Összesen
2001	Roszzindulatú daganatok	4 122	2 825	6 947
	Diabetes mellitus	10 912	8 733	19 645
	Magas vérnyomás betegségek	48 140	33 855	81 995
	Ischaemiás szívbetegségek	20 324	15 543	35 867
	Cerebrovascularis betegségek	4 521	4 007	8 528
	Idült alsó légúti betegségek	5 211	6 664	11 875
	Spondylopathiák	12 464	8 839	21 303
	Osteoporosis	10 145	1 772	11 917
2009	Roszzindulatú daganatok	7 690	5 684	13 374
	Diabetes mellitus	21 411	18 658	40 069
	Magas vérnyomás betegségek	71 544	55 436	126 980
	Ischaemiás szívbetegségek	40 319	30 678	70 997
	Cerebrovascularis betegségek	11 862	8 964	20 826
	Idült alsó légúti betegségek	7 685	7 623	15 308
	Spondylopathiák	31 823	21 616	53 439
	Osteoporosis	14 323	2 183	16 506

10. táblázat: A felnőtt háziiorvosokhoz bejelentkezettek főbb betegségei Baranya megyében, 2001 és 2009

(Forrás: KSH)

2.2.3.5 Lakosság jövedelmi és szociális helyzete

A nem túl kedvező gazdasági és foglalkoztatási mutatók ellenére Pécs városában a lakosság jövedelmi helyzete összességében nem mondható kedvezőtlennek. A 2006 és 2009 közötti időszakra állnak rendelkezésre a lakossági jövedelmekkel és a személyi jövedelemadózással kapcsolatos adatok, amelyek értelmezéséhez a Pécshez hasonló régióvárosi szerepkört betöltő 100.000 főt meghaladó népességű vidéki nagyvárosok csoportját vettük referenciaként. A Pécssett megszerzett jövedelmek és a személyi jövedelemadó egy főre, illetve egy adózóra vetített idősoros arányszámait a 9. táblázat foglalja össze, míg a Péccsel való összevetést az 10. táblázat teszi lehetővé: ebben Pécs értékeinek százalékában fejezzük ki az egyes vidéki nagyvárosokban megszerzett jövedelmek, illetve ott befizetett személyi jövedelemadó fontosabb arányszámait.

A lakosság jövedelmi helyzetének egy főre vetített főbb arányszámai Pécssett Ft, 2006-2009 (forrás:NAV)				
	2006	2007	2008	2009
Egy főre jutó adó Ft	160 566	177 790	190 047	172 745
Egy adózóra jutó adó Ft	354 792	391 416	414 062	392 217
Egy főre jutó adóalap Ft	733 589	833 245	905 104	862 963
Egy adózóra jutó adóalap Ft	1 620 966	1 834 435	1 971 979	1 959 351
Egy főre jutó összes belföldi jövedelem Ft	729 838	831 191	902 990	861 172
Egy adózóra jutó összes belföldi jövedelem Ft	1 612 676	1 829 914	1 967 372	1 955 285

11. táblázat: A lakosság jövedelmi helyzetének egy főre vetített főbb arányszámai Pécssett Ft, 2006-2009 (forrás:NAV)

A lakosság jövedelmi helyzetének egy főre vetített főbb arányszámai a 100.000 főt meghaladó népességű vidéki nagyvárosokban, 2006-2009, Pécs 100% (Forrás:NAV)								
Kategória	Pécs	Győr	Miskolc	Nyíregyháza	Székesfehérvár	Debrecen	Kecskemét	Szeged
	2006							
Egy főre jutó adó	100%	129,3%	91,8%	92,4%	143,4%	99,1%	100,9%	101,2%
Egy adózóra jutó adó	100%	118,1%	98,7%	92,2%	125,9%	99,7%	96,7%	100,1%
Egy főre jutó adóalap	100%	118,3%	92,9%	94,2%	129,7%	98,1%	103,7%	100,4%
Egy adózóra jutó adóalap	100%	108,1%	99,8%	94,0%	113,8%	98,7%	99,4%	99,3%
Egy főre jutó összes belföldi jövedelem	100%	118,2%	92,4%	94,3%	129,0%	98,2%	103,9%	100,4%
Egy adózóra jutó összes belföldi	100%	108,0%	99,3%	94,1%	113,2%	98,8%	99,6%	99,3%

jövedelem								
	2007							
Egy főre jutó adó	100%	128,3%	92,2%	98,3%	147,9%	103,7%	103,3%	102,4%
Egy adózóra jutó adó	100%	115,9%	98,9%	97,2%	128,9%	103,5%	99,1%	102,0%
Egy főre jutó adóalap	100%	119,8%	93,5%	97,4%	131,0%	99,7%	103,0%	101,9%
Egy adózóra jutó adóalap	100%	108,2%	100,4%	96,3%	114,2%	99,5%	98,8%	101,4%
Egy főre jutó összes belföldi jövedelem	100%	119,7%	93,5%	97,4%	130,8%	99,7%	103,0%	101,9%
Egy adózóra jutó összes belföldi jövedelem	100%	108,2%	100,4%	96,3%	114,0%	99,5%	98,8%	101,5%
	2008							
Egy főre jutó adó	100%	126,0%	90,5%	92,8%	141,9%	99,1%	102,8%	99,7%
Egy adózóra jutó adó	100%	114,7%	96,8%	90,9%	123,9%	98,6%	98,3%	100,3%
Egy főre jutó adóalap	100%	117,7%	93,0%	96,0%	128,4%	98,2%	101,9%	99,5%
Egy adózóra jutó adóalap	100%	107,1%	99,5%	94,0%	112,1%	97,7%	97,5%	100,2%
Egy főre jutó összes belföldi jövedelem	100%	117,6%	93,0%	96,0%	128,1%	98,2%	101,9%	99,5%
Egy adózóra jutó összes belföldi jövedelem	100%	107,0%	99,5%	94,0%	111,8%	97,7%	97,4%	100,2%
	2009							
Egy főre jutó adó	100%	124,9%	92,6%	95,6%	141,8%	102,0%	102,2%	100,5%
Egy adózóra jutó adó	100%	111,8%	96,5%	91,5%	122,8%	99,6%	97,2%	99,3%
Egy főre jutó adóalap	100%	117,4%	94,7%	97,2%	127,6%	99,5%	100,1%	100,8%
Egy adózóra jutó adóalap	100%	105,1%	98,6%	93,0%	110,5%	97,2%	95,1%	99,5%
Egy főre jutó összes belföldi jövedelem	100%	117,1%	94,7%	97,1%	127,3%	99,5%	100,0%	100,7%
Egy adózóra jutó összes belföldi jövedelem	100%	104,8%	98,6%	92,9%	110,2%	97,1%	95,1%	99,5%

12. táblázat: A lakosság jövedelmi helyzetének egy főre vetített főbb arányszámait a 100.000 főt meghaladó népességű vidéki nagyvárosokban, 2006-2009, Pécs 100% (Forrás:NAV)

Mindenekelőtt a pécsiek jövedelmében mutatkozó (az inflációt figyelembe nem vevő) 2006 és 2008 közötti időszakban tapasztalt növekedési trendjének 2009. évre történő megtörésére, számos vonatkozásban a 2007. évi szintre történő visszaesésének értelmezésére kell kitérni. A jelenségnek nem helyi okai voltak, az országos jövedelmi adatokban konzisztensen megfigyelhető romlásról van szó.¹⁸

¹⁸ Jövedelmi helyzet 2009, KSH Statisztikai Tükör V. évf. 43. szám (2011. június 24.): 1

A vidéki nagyvárosokat referenciaként véve, az 10. táblázat adatai alapján Pécs lakosságának jövedelmi helyzete Debrecen, Kecskemét és Szeged polgárainak jövedelmi helyzetével mutat hasonlóságot: maximum 5 százalékpontos eltérést találunk az értékek között, amelyek hol Pécs kissé, de nem számottevő mértékben jobb, máshol kissé kedvezőtlenebb helyzetét mutatják. A vidéki nagyvárosok két másik csoportjával összevetésben azonban egyértelműen kirajzolódik Pécs pozíciója: Miskolccal és Nyíregyházával összevetve a pécsi jövedelmi viszonyok számottevően kedvezőbbek a 2006 és 2009 között időszakban, hiszen e két nagyvárosra vonatkozóan 10 százalékpontig terjedő, a pécsi értékektől dominánsan negatív irányban eltérő értékeket találunk. Győrrel, de különösen Székesfehérvárral összevetésben azonban Pécs helyzete egyértelműen rosszabbnak mondható: a legjelentősebb, kedvezőtlenebb pozícióra utaló eltéréseket ezzel a két várossal összevetésben találjuk. Az egy főre jutó személyi jövedelemadó Székesfehérváron, kissé csökkenő mértékben ugyan, de a vizsgált időszakban majdnem másfélszerese volt a Pécsen befizetett adónak, míg Győrött nagyjából egy negyedével haladta meg a pécsi értéket. A két város településhálózatbeli helyzetéből adódó előnyei ezen adatok alapján is egyértelműen kirajzolódnak: a Balatontól északra és a Dunától nyugatra eső területeken található hazánk fővároson kívüli gazdasági motorjai, kérdés, hogy mennyire és mikor sikerül kitágítani a gazdasági dinamizmust az ország egyéb területeire, ezen belül Pécsre és régiójára.

Összességében elmondható, hogy Pécsen a szolgáltatások bővülő piacán a helyi fizetőképes kereslet adott, legalább olyan mértékben, mint azon vidéki nagyvárosok körében, amelyek kívül esnek az ország legdinamikusabb gazdasági térségén.

A jövedelmi helyzet átlagos értékei természetesen nagy szóródásokat fednek el a városi társadalmak különböző csoportjainak jövedelmi helyzetében. Külön figyelmet érdemelnek a jövedelmi helyzet szempontjából legkedvezőtlenebb helyzetben lévők. A jövedelmi szegénységet ideális esetben az Európai Unióban használt ún. laekeni indikátor¹⁹ segítségével vizsgálhatnánk: ezen indikátor szerinti szegénységi küszöb, illetve szegénységi ráta a legfrissebb rendelkezésre álló, 2008-ra vonatkozó adatok szerint Magyarországon 715.187 Ft

---

¹⁹ Az indikátor az egy fogyasztási egységre jutó (ún. ekvivalens) jövedelem medián értékének 60% alá esők körében határozza meg a jövedelmi szegényeket. A mutatót úgy állítják elő, hogy a háztartások összes jövedelmét elosztják azok tagja között, azonban a háztartástagokat különböző súlyokkal veszik figyelembe (Kapitány Balázs, Spéder Zsolt, *Szegénység és depriváció*. KSH NKI, 2004: 15.)

volt, ami szerint a népesség 12%-a minősült szegénynek.²⁰ Az adatokat szolgáltató Változó Életkörülmények Adatfelvétel (VÉKA, az EU-ban EU-SILC, European Statistics on Living and Income Conditions) mintaösszetételénél fogva területi bontásban kizárólag a településtípusok szerint jövedelmi szegénységre tud adatokat szolgáltatni. Mintabővítéssel minden vidéki nagyvárosra (esetleg egyes városrészeikre, szociális városrehabilitációs akcióterületeikre) összegyűjthetőek lennének az adatok és alkalmazhatóak lennének a projektek előkészítése, monitorozás és értékelése során. Jelen pillanatban a szegénységi küszöbön vonatkozó adatok referenciaként a pécsi jövedelmi adattal összevetésben megszorításokkal alkalmazhatóak csak, hiszen az utóbbiak nem fogyasztási egységre, hanem egy főre állnak rendelkezésre. Mindazonáltal elgondolkodtató a jövedelmi szegények pécsi arányainak nagyságrendjét illetően, hogy az egy főre jutó összes belföldi jövedelem Pécsen 2008-ban 902.990 Ft volt. Figyelembe véve, hogy az ekvivalens, tehát az egy főre jutónál számottevően alacsonyabb értéket jelentő 2008-as szegénységi küszöb országosan 715.187 Ft-ot tett ki (ami mellett, ahogy arról már szó volt, a népesség 12% minősült szegénynek), valamint, hogy az egy főre jutó jövedelemadatok szóródásában megfigyelhető, hogy mindig nagyobb számú elem van az átlag alatt, mint felette, valószínűsíthető, hogy az országos átlagot meghaladta a jövedelmi szegénység aránya Pécsen.

A jövedelmi szegénységen túlmenően azonban a társadalmi kirekesztődés számos más vetülete is vizsgálható a városi társadalmak szociális problémákkal küzdő csoportjainak feltérképezésében.

A munkaerőpiaci kirekesztődés legfontosabb indikátoraira már kitértünk a foglalkoztatási helyzet elemzésében : a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők arányára az aktív korúakon (15-59) belül, illetve a foglalkoztatott nélküli háztartások arányára (40%) – mindkét tekintetben kedvezőtlennek mondható a helyzet városi szinten.

A szociális ellátásokat igénybe vevő ún. **szociálpolitikai szegények** körére vonatkozó adatok alapján a jövedelmi helyzet tekintetében kirekesztődők növekvő arányára utalnak a segélyezési adatok:

---

²⁰ A szegénység és a társadalmi kirekesztődés, KSH Statisztikai Tükör IV. évf. 91. szám (2010. október 13.): 7.

A rendszeres szociális segélyek Pécssett 2006-2010 (Forrás: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal)					
Év	2006	2007	2008	2009	2010
Rendszeres szociális segélyre jogosultak száma	1136	1521	1714	546+2453	496+2564
Rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők száma	4401	4925	5266	6145	6113
Közfogyellátási igazolvánnyal rendelkezők száma	5894	4701	6322	6340	4931

13. táblázat: A rendszeres szociális segélyek Pécssett 2006-2010 (Forrás: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal)

A szegénység nem jövedelmi szemléletű vizsgálati szempontjai közé tartozik a lakáskörülményeket, mint a hosszabb távon felhalmozódó hátrányok egyik biztos indikátorát elemző megközelítésmód: depriválnak minősülnek a korábbi lakásállománnyal foglalkozó fejezetben tárgyalt azon háztartások, amelyek nélkülözik a fürdőszobát, a WC-t vagy a melegvizet a lakásukból, avagy lakásuk túlszűfoltnak tekinthető (a szobánkénti lakósűrűség meghaladja a 2 főt).

A szociális problémák által különösen érintett társadalmi csoportok körébe tartoznak a kedvezőtlen gazdasági helyzetű háztartásokban élő gyermekek, akiknek növekvő számára utal a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők számának mindegy 40%-os növekedése 2006 és 2009 között Pécssett (11. táblázat). A kutatások és rendelkezésre álló adatok alapján a különféle társadalmi csoportok közül a gyermekeket érinti legjobban a szegénység a mai Magyarországon, méghozzá annál nagyobb mértékben, minél több gyermek el a háztartásban.

Az időskorúakon belül az özvegyek és az egyszemélyes háztartásban élők (2001-es népszámlálási adatok alapján Pécssett 19.018, az összes háztartás 30%-a, melyek közül azonban értelemszerűen nem mindegyik időskorú háztartása) vannak fokozottan kitéve a szegénység kockázatának.

Az özvegyek száma Pécssett 2006-2010 (Forrás: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal)					
	2006	2007	2008	2009	2010
Özveggy férfiak száma	2 349	2 293	2 301	2 307	2 283
Özveggy nők száma	12 434	12 461	12 379	12 324	12 211

14. táblázat: Az özvegyek száma Pécssett 2006-2010 (Forrás: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal)

A fogyatékkal élők minden csoportja ki van téve a szegénység kockázatának: a 2001-es népszámlálási adatok alapján a fogyatékosok között a legnagyobb arányban a mozgássérültek vannak Pécsen. Súlyos problémát jelent, hogy 2005-ös adatok alapján mindössze alig 1500 főt tett ki a foglalkoztatottak száma a fogyatékkal élő pécsiek körében ²¹.

Fogyatékkal élők Pécsen, 2001 (Forrás: KSH 2001. évi népszámlálás)	
Mozgássérült	2 993
Alsó, felső végtag hiánya	218
Egyéb testi fogyatékos	550
Gyengén látó	936
Egyik szemére nem lát	301
Vak	161
Értelmi fogyatékos	613
Nagyothalló	784
Siket, siket-néma, néma	121
Beszéd-hibás	92
Egyéb	2200
Összesen	8 989

15. táblázat: Fogyatékkal élők Pécsen, 2001 (Forrás: KSH 2001. évi népszámlálás)

A szociális problémák és a társadalmi kirekesztődés által érintett társadalmi csoportok jól körülrajzolhatók Pécs társadalmán belül, a velük kapcsolatos intézkedések hatásainak indikátorokkal való méréséhez azonban szükséges a népszámlálási adatok (mind a 2001-es, mind a 2011-es) komplex vizsgálata (azaz az adatbázisok számlálókörzet szintű bontásban való rendelkezésre állása), valamint a kirekesztődéssel foglalkozó nagymintás adatfelvételek (különösen a VÉKA, esetleg a negyedéves munkaerő felvétel egyes hullámainak) mintabővítés révén történő elemezhetővé tétele a városi, városrészi, illetve akcióterületi szinteken.

2.2.3.6 Civil szféra aktivitása²²

A városban az elmúlt két évtized során – az országéhoz hasonlóan - dinamikusabban fejlődött a civil szektor. Már a kilencvenes évek elején megjelentek azon szervezetek, amelyek a város önkormányzati feladataiból jelentős mértékben átvállaltak különböző ellátásokat. Ilyenek például a fogyatékkal élők nappali ellátása, a komplex hajléktalan ellátás, vagy a családok átmeneti otthonának működtetése.

²¹ Pécs MJV Szociális Szolgáltatásszervezési Konceptiója

²² Pécs M.J. Város Önkormányzata Civil Konceptiója, 2011. március

Az országban elsők között ismerték fel a civil szféra helyi szereplői az összefogás, a közös érdekérvényesítés szükségességét. 1996-ban került sor az első kísérletre az önkormányzat és a civil szféra együttműködésének egyeztetése érdekében egy városi szintű kerekasztal felállítására, amelynek alakuló ülésén több mint száz szervezet vett részt. A szervezetek szakmai kerekasztalokat hoztak létre, amelyek célkitűzése, hogy összefogja a Pécsen működő civil szervezeteket, koordinálja őket, ellássa képviselőiket és védje érdekeiket az önkormányzat, a közgyűlés és más önkormányzati, állami és egyéb szervek előtt. E program keretében nyitotta meg kapuit az országban az elsők között a Civil Közösségek Háza, mint egyfajta civil „inkubátorház”. Azonban a civil érdekvédő kezdeményezések sajnos nem jártak sikerrel: az első Pécsi Civil Kerekasztal az érdektelenség és a túlbürokratizáltság miatt elenyészett.

Az önkormányzat részéről az első partnerségi próbálkozások a szociális és kulturális területen jelentkeztek a kilencvenes évek elején-közepén. Ellátási szerződések, illetve közművelődési megállapodások keretében, általában ingatlan átadással és éves támogatással segítették a civil szervezeteket céljaik megvalósításában. Általában elmondható, hogy idáig az önkormányzat és a civil szervezetek kapcsolatai döntően lobbierdekek mentén, vagy az önkormányzat feladat-ellátási kapacitásának hiányosságai miatt, legtöbbször kényszerből jöttek létre. A korábbi tapasztalatok alapján talán máig nem szűnt meg a gyanakvás sem egymás irányába, s ez is gátolhatja a partnerség kialakulását. De hasonló okai vannak a civilek széttagoztságának is. Sajnos az is jellemző, hogy egymásban a vetélytársat, és nem az együttműködés lehetőségét látják a felek. Elmondható, hogy mind a politika, mind a civil szféra kereste/keresi társadalmi legitimitásának pontos paramétereit.

Pécsen sokszínű a civil szféra: a KSH 2009-es adatai szerint 1382 a működő szervezetek száma.

Tevékenységük alapján az alábbiak szerint különíthetők el:

1. „Hobby” szervezetek: olyan szervezetek, amelyek valamely közös kedvtelésük mentén szerveződnek. E közösségek sok esetben nem is formalizálódnak, vagy ha igen, akkor általában egyesületi formában, s csak a saját tagjaik által befizetett éves hozzájárulásból tartják fenn a szervezetet.

2. Lakossági közügyek intézését felvállaló szervezetek: helyben szerveződő csoport, amelyek többnyire saját és/vagy pályázati forrásokból valósítanak meg

mikroközösségi célokat, bekapcsolódva a részönkormányzatok tevékenységébe.

3. Kötelező önkormányzati feladatokat intézményesült keretben ellátó civil szervezetek: komoly hazai és Európai Unió forrásokat igénybe vevő, hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkező szervezetek.

4. Önkormányzati feladatokat nem intézményesült keretben ellátó szervezetek: elsősorban egy-egy részterületre fókuszálva működnek (környezetvédelem, oktatás, kultúra, stb.).

5. Nagyobb közösséget megszólító szakmai alapon szerveződő csoportok: nem önkormányzati feladatot látnak el, de fontos közösségi tevékenységet végeznek, ennek jegyében szerveznek programokat, s hoznak létre projekteket.

6. Szakmai vagy közösségi érdekek megjelenítésén fáradozó közösségek: például a fogyasztóvédelem vagy lakásszövetkezetek, illetve a szakszervezetek. Ezeknek általában érdekérvényesítő szerepe van. Nem tekinthetők klasszikus civil szervezeteknek, hiszen más jelleggel és céllal végzik tevékenységüket.

Sokszor a felsorolt tevékenységek fedik egymást, egy-egy szervezet több tevékenységi területet, feladatot is felvállal, végez (Pl.: városrészi feladatokat felvállaló, önkormányzati megállapodással rendelkező civil szervezetek, amelyek szakmai alapon szerveződtek, vagy egy nagyobb országos hálózat tagjai).

A civil szervezetek és Pécs Város Önkormányzatának együttműködése során különböző hivatali és külső szervezetek vesznek részt:

➤ Civil referens: Feladatai között szerepel, hogy kapcsolatot tart a civil szervezetekkel, figyelemmel kíséri a vonatkozó jogszabályokat, önkormányzati döntéseket, pályázati lehetőségeket, s azokról igény szerint tájékoztatja a civil szervezetek képviselőit.

➤ Természeti és Emberi Erőforrás Referatúra: 2011 januárjától új hivatali struktúra van érvényben: a korábbi főosztályok helyett szakreferatúrák jöttek létre, ezek között a Természeti és Emberi Erőforrás Referatúra feladatai közé sorolódott a civil szervezetek ügyeinek intézése, s a velük való kapcsolattartás. Gondoskodik a civil szervezetek illetve ügyeik bevonásáról a döntéshozatalba.

➤ Természeti és Emberi Erőforrás Fejlesztési Bizottság: feladatai közé tartozik a civil szervezetekkel való együttműködés szabályai kidolgozásának előkészítése, a civilek

részére elkülönített források elosztásának szabályozása és felügyelete, a civil kezdeményezések támogatása, továbbá döntés a civil szervezetek – kivéve az alapítványok – részére nyújtandó pénzbeli és természetbeli támogatások mértékéről.

- Közgyűlés
- Civil kuratóriumok: a civil pályázatok elbírálásáról nem politikai testületek, hanem civil kuratóriumok döntenek. A kuratóriumok tagjai a pályázati kiírások kidolgozásában is részt vesznek.
- „Civil kapuk” – Külső szolgáltató szervezetek: A Civil Kapu szervezetek segítik a civileket kezdeményezéseik, felvetéseik ügyvitelében. Amit lehet, helyben megoldanak - amennyiben a településrészen van - a helyi részönkormányzatok bevonásával.
- Civil Fórum interaktív kommunikációs csatorna: A szervezetek működéséhez és az önkormányzat tájékozódásához elengedhetetlenül fontos a kölcsönös tájékoztatás. Ennek leggyorsabb és legáttekinthetőbb módja egy „Civil Fórum” nevű honlap, amely egyrészt információkat szolgáltat, másrészt kommunikációs felületet is jelent a napi együttműködésben. Ennek önkormányzati támogatással történő kialakítása a közeljövőben meg fog történni (jelenleg a szolgáltatás beszerzése van folyamatban).

2.2.4 Települési környezet

2.2.4.1 Természeti környezet állapota, veszélytényezők

A város területén több, természetvédelmi szempontból is értékes terület található, melyek a várostest szövetében értéket jelentenek.

Országos jelentőségű területek

- Nyugat –Mecsek Tájvédelmi Körzet

A 4/2009.(IV.10.) KvVM rendelettel létrehozott tájvédelmi körzet jogszabályi háttérrel biztosít a település területén elhelyezkedő erdőterület hosszú távú megtartására, megmaradására. A tájvédelmi körzetbe kerültek az addig önállóan védett területek, a Pintérvölgy TT., a Melegmányi-völgy TT., a Jakab-hegy TT. Pécs területére eső részei. A helyi jelentőségű természetvédelmi területek közül a tájvédelmi körzet részét képezi a Mecseki Parkerdő, a Dömör-kapui sziklagyep területei.

- Országos Területrendezési Tervben szereplő területek:

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI, törvény módosításáról szóló 2008. évi L. törvény által meghatározott Országos Ökológiai Hálózat rendszerének fontos elemei, valamint a kiváló termőhelyi adottságú erdőterületek, és kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek.

Európai közösségi jelentőségű területek

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeletről szóló 45/2006.(XII.8.) KvVM, valamint az ezt módosító 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet e kategóriába tartozó földrészeleteket tartalmazza, ezek a NATURA 2000 kategóriába sorolt területek.

Helyi jelentőségű természetvédelmi területek, emlékek

A településen 1942 óta több, helyi jelentőségű természetvédelmi szempontból értékes területet, emléket helyeztek védelem alá. A jogszabályi változások és az értékek pusztulása miatt jelenleg 17 érték szerepel a nyilvántartásban. A meglévő területek felülvizsgálata, természetvédelmi kezelési tervek elkészítése, új területek védetté nyilvánításának jogszabályi előkészítése most fejeződött be. Fontos a helyi értékek szabályozási tervben való pontos megjelenítése.

A 23/2011. (V.31.) önkormányzati rendelet alapján az alábbi területek és értékek vannak helyi védelem alatt:

Természetvédelmi területek:

- Balokány Liget
- Berghauer gyűjtemény TT
- Kálvária domb Tt
- Mecseki parkerdő TT
- Nagypápai dombok és vízfolyás TT
- Pécsbányatelepi szelídgesztenyés TT
- Pellérdi rétek TT
- Pécsi tudományegyetem botanikus kertje TT

- Siklósi úti temető TT
- Szabolcs-kert – Csertető TT
- Szent István tér – Barvakán - Várfalsétányok TT
- Tettye – Havihegy TT
- Vasasi erdő TT

Természeti emlékek:

- Páfrányfenyő (Ferencesek utca 25.)
- Szőlőfa (Papnövelde utca 6.)
- Törökmogyoró (Apáca utca 12.)
- Törökmogyoró (Bálicsi út 29.)
- Vadgesztenye, feketedió, hárs (Komjáth Aladár utca – Szondi sétány).

Veszélytényezők

- A városi közparkok mennyisége, minősége elmarad az elvárásoktól és a hasonló helyzetű európai városoktól, térbeli eloszlásuk egyenetlen.
- A zöldfelület gazdálkodás hiányából eredő probléma, hogy kevés a funkcionális zöldterület. (többnyire csak a belvárosban, a Tettyén és a most megépült Zsolnay negyedben és az Uránvárosi Szilárd Leó parkban találunk olyan funkcionális zöldterületet, ami a közösségek, lakosság számára méltó környezetet biztosítanak, és szívesen leülnek olvasgatni, beszélgetni.)
- A belvárosi, vagy sűrűn lakott területeken kevés vagy kisméretű a közkertek területe.
- A város parkjai és fásított közterei elhasználódtak, a parki fákon elhatalmasodtak a gyengültségi kórokozók. A fasorok a városkép kialakításban kiemelkedő szerepet kell, hogy játszanak, de a leromlás miatt ökológiai hatékonyságuk kisebb, állapotuk néhány fasor esetében rossznak mondható.
- A pécsi parkerdő megfelelne egy funkcionális zöldfelület feltételeinek, bár az itt elhelyezett létesítmények előregedtek, nem tudják betölteni eredeti szerepüket.

- Az erdő művelési ágú területek igénybevétele (területfejlesztés) során a kompenzációs területek nem biztosíthatóak megfelelő mennyiségben, kevés az önkormányzati tulajdonú szabad terület
- A beépítésre szánt területek övezetbe sorolása ugyan megadja a minimális zöldfelületi arányt, de a megvalósítás utáni állapotról nincs megbízható adat, (terület burkolása, stb)
- Az igénybevett területek biológiai aktivitásértékének megtartása, vagy növelése nem minden esetben biztosítható az építetói szándékkal egyetértésben
- A település zöldfelületi rendszerének kidolgozása, megvalósítása nem megoldott, a potenciális elemeknek tekinthető vízfolyások menti területek leszűkülnek, lefedésre kerülnek.
- 1996 évhez képest jelentős a szántó, a szőlő művelési ágú területek csökkenése, a művelés alól kivett területek növekedése
- A tervezett akcióterületek közül a Parkerdő területéhez tartozott Tüdőszanatórium, Camping, Állatkert és Vidámpark területeinek tervezett funkcióváltásával a vonzerő, turisztikai látványosság megszűnhet, az új funkció jelentsen vonzerőt a köz számára
- A Tüskésrétre tervezett rekreációs funkció veszélyezteti a meglévő talajvédelmi-, településvédelmi erdőterületeket. A meglévő, illetve szükség szerint kiegészítő kutatási anyagok alapján meg kell vizsgálni a kazetták területének beépíthetőségét, különös tekintettel a létesítmények alapozására, a végleges döntést ezek figyelembevételével szabad meghozni.

2.2.4.2 Épített környezet

A város kialakulásának indító okairól az előző fejezetekben már esett szó. A középkori városnak minden bizonnyal alkalmazkodnia kellett a római Sopianae beépített területeihez, utcahálózatához. A XII. században a Püspökvár és a Malomszeg, Tettye és a Jókai tér környéke már települési terület volt. A XV. században a mai Belváros köré városfalat építettek. Ezt követően a keleti (Budai) kapu és nyugati (Szigeti) kapu környékén a városfalakon kívül bővült Pécs.

A XVII. században a tendencia folytatódott. Ekkor még önálló települések voltak Ürög, Szabolcs, Meszes, Somogy, Árpád, Málom.

A XIX. század végére a külvárosok tovább bővültek, a nagyarányú építkezések tükrözték a gazdasági fellendülést. A várárok betöltésre került és beépült. Az időközben

létesített vasút a város új határait jelölte ki, a terjeszkedés megindult ebbe az irányba, sőt az 1960-as években megkezdődött a vasúttól délre eső Kertváros parcellázása is. A XIX. század elején az addig tabuként kezelt szőlőhegyek irányában is terjeszkedni kezdett a város.

A II. Világháború után Pécshez csatolták előbb Mecsekszabolcsot, majd Újhegyet, Mecsekalját, Vasast, Málomot és Nagyárpádot. Megindult a tömeges lakásépítés, elsőként Meszes, majd Uránváros és végül Kertváros valósult meg. A tömeges lakásépítés utolsó területei Árpádváros (Szellemváros) és Málom. A korábbi tervekben előirányzott Nagyárpád és Kispostavölgy beépítése már elmaradt.

A XXI. század eleje a lakóparkok építésének korszaka (Magnum, Fema környéki bérlakások, Hársfa utca térsége). A város jelenlegi terület felhasználására összességében a mozaikosság és a szabdaltság a jellemző. Sok a zárványterület, azaz a környezetétől erősen eltérő funkciót hordozó elszigetelt terület.

Pécs multifunkcionális városrészei elsősorban a 6-os számú főútvonalat követve, a Budapest-Nagykanizsa vasútvonaltól északra helyezkednek el. Észak felé felkúsznak a völgyekbe, domboldalakra. Délen ilyen városrész még a szigetszerűen elhelyezkedő Megyer.

A város lakóterületeinek sűrűségi térbeli rendszere közelítően követi a városias településrészek térbeli szerkezetét, azzal az eltéréssel, hogy a lakótelepek a Belvárostól nyugatra és délre emelkednek ki a települési területből.

A kisvárosias lakóterületek a Belvároshoz kapcsolódnak, illetve a 66-os számú főúti menti tömbökre jellemzőek. A kertvárosias lakóterületek összekötő szerepet játszanak az egyes városrészek között. Falusias lakóterületek a belső agglomeráció településeire jellemzőek.

Pécs gazdasági területei nem egy tömbbe rendeződtek. Jellegzetesen a 6-os számú főút, illetve a Budapest-Nagykanizsa és Pécs-Mohács vasútvonalat követik. Önálló egységeket jelentenek a volt bányüzemek (Széchenyi-, György-, István-, Petőfi-aknák).

A belterület zöldfelületi rendszere összességében hézagos, hiányoznak az összekötő elemek az északi hegyvidéki és déli síksági inkább potenciális zöldfelületek között.

Az épített környezet színvonala, örökségvédelem

Pécs Magyarország egyik legjellegzetesebb, épített környezeti értékeit nézve az egyik

leggazdagabb városa. Építészeti értékeit nem tisztán épületegyütteseinek, közterületeinek köszönheti, de annak is, hogy az épületei a táji környezettel együtt élnek és azzal szimbiózist alkotnak.

A város épített környezeti értékeinek magja, központi helye a Belváros, mely a rétegvonalat követő, illetve arra merőlegesen vezetett utcahálózatok mentén szabálytalanul beépülő tömbökből alakult ki a XII. században.

A belváros térsége mind régészeti, mind műemléki és helyi védelmi szempontból a legértékesebb terület, itt található a Világörökség térsége is.

A XV. századtól kezdte átlépni a település a városfalakat, ezen új területek jellegzetes beépítési módja hasonlóan a városmaghoz az oldalhatáron álló földszintes épület lett. Időközben azonban a városfalon belüli területek besűrűsödtek, zárt sorúvá váltak, mely mód idővel kiterjedt a városfalakon túl is, és megjelent a Mecsek-oldalában, elsősorban a Belvároshoz kapcsolódó területeken is. A XX. század elejére a városmag földszintes épületei a főútvonalak mentén többszintessé növekedtek. A belváros és a közvetlen környéke máig alakulóban, fejlődőben van, számtalan sikeres foghíj beépítés mellett új épületegyüttesek jelentek meg, elsősorban a belvárostól délre, az úgynevezett új városközpont térségében (irodaházak, Pláza, lakások, stb.)

Pécs épített környezetének másik jellegzetessége a belső agglomerációjából adódik, a csatlakozott településrészekben a városiasodás, a korábbi falusias jelleg visszaszorulásával fokozatosan ment végbe, mely folyamat még ma is tart. Pécs központjától távolabb eső településrészek esetében még ma is a falusias jelleg dominál (pl. Somogy, Vasas). E térség épített értékei közül a szénbánya épületegyüttese emelendők ki, melyek ma funkció nélkül, egyre aggasztóbb állapotban várják a megújulás lehetőségét.

Pécs épített környezetének alkotó elemei – a felsoroltak alapján – rendkívül heterogén jelleget mutatnak. Együtt élnek a magas színvonalú, történeti értékű hordozó épületegyüttesek, városrészek, a jellegtelen, táji környezetet tagadó beépítésekkel és a leromlott, bontásra, vagy rehabilitációra váró városrészekkel.

2010-ben befejeződött „Pécs Megyei Jogú Város Örökségvédelmi Hatástanulmánya” (tervező: Koller és Társa Tervező Kft), mely teljes körűen rögzíti a város régészeti, műemléki és helyi védelmet élvező épületeit, területeit.

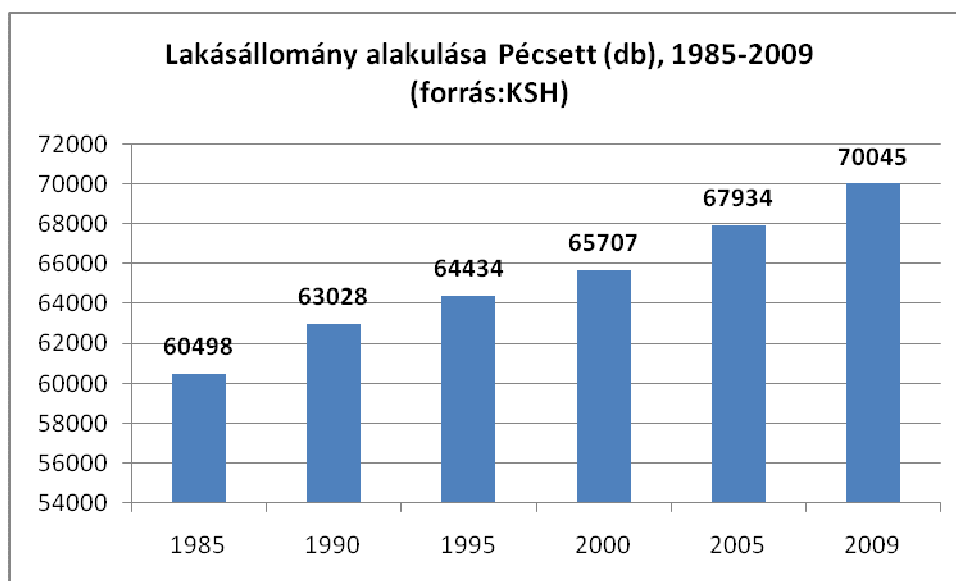
Pécs azonban azon városok egyik legjelentősebbike is, ahol bármikor létrejöhetnek „új

értékek”, feltárulhatnak ma még ismeretlen együttesek.

Pécs Megyei Jogú Város hatályos településrendezési terve (szabályozási terve és építési szabályzata) az alábbi információkat tartalmazza a szabályozási tervben, ill. a terv mellékletét tartalmazó zóna tervlapokon:

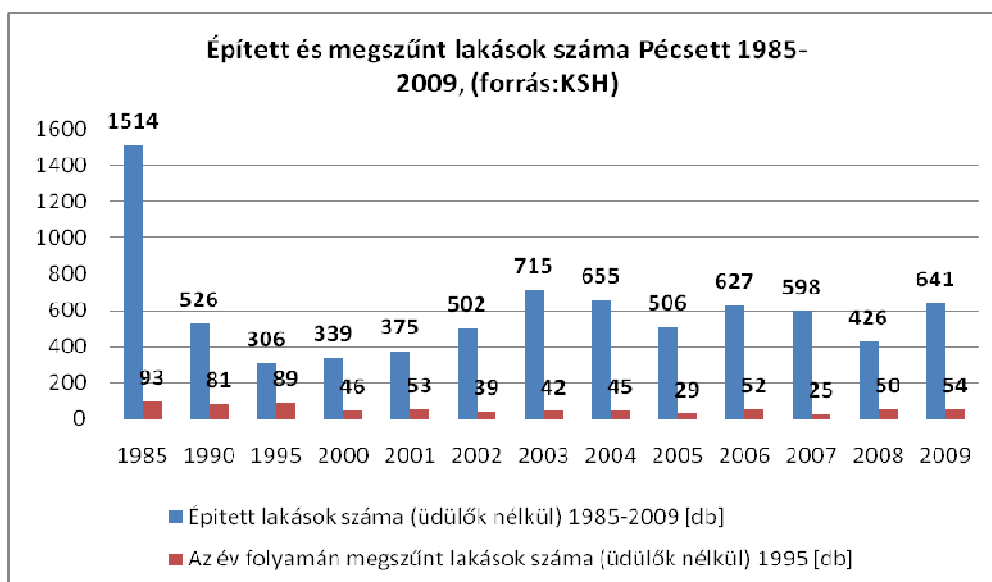
- 6/a melléklet: Települési értékvédelem tervlap
  1. világörökség területe
  2. műemléki jelentőségű terület
  3. műemléki környezet
  4. helyi értékvédelmi terület
  5. javasolt értékvédelmi terület
- 6/b melléklet: Régészeti védelem I. tervlap
  1. a telek fokozottan és kiemelten védett régészeti lelőhely
  2. a telek egy része fokozottan és kiemelten védett régészeti lelőhely
- 6/c melléklet: Régészeti védelem II. tervlap
  1. a telek nyilvántartott régészeti terület
  2. a telek egy része nyilvántartott régészeti terület
- 6/d melléklet: Régészeti védelem III. tervlap
  1. a telek régészeti értékű terület
  2. a telek egy része régészeti értékű terület

2.2.4.3 Lakásállomány

15. ábra: Lakásállomány alakulása Pécsen (db), 1985-2009 (forrás:KSH)

Pécsen a lakásállomány folyamatosan, de csak kis mértékben növekszik. Az elmúlt húszöt évben megközelítőleg 9500 lakás épült. A KSH adatai szerint 2009-ben a lakások száma 70 045 volt. A lakosságszám csökkenése következtében a lakásállomány pillanatnyilag kielégítő. A lakásállomány kihasználását elősegíti a városban albérlőként ideiglenesen lakó nagyszámú egyetemista.

16. ábra: Épített és megszünt lakások száma Pécsen 1985-2009, (forrás:KSH)

Az évek folyamán épített lakások számát vizsgálva kitűnik, hogy 1985-ben jóval több lakást építettek, mint a rendszerváltás utáni időszak éveiben. Ez az állami lakásépítések

leállításával van összhangban. 1995-re az évi lakásépítések száma tíz év alatt 1514 lakásról 306 lakásra csökkent, ami 80%-os zsugorodást jelent. Ezt követően a különböző támogatások és kedvező hitelkonstrukciók hatására felfutott a lakásépítés, és 2003-ra 58%-os bővüléssel évi 715 új lakóingatlan épült. Ezt követően az évenként épített lakások száma ingadozott 2008-ra érte el a mélypontot, 426-ot. 2009-ben már újra 641 lakás épült.

Az utóbbi évtizedben 30 és 50 között ingadozik a megszűnő lakások száma.

A város rendelkezik lakáskonceptióval. Ennek a tartalma szerint a fenntartható pénzügyi stabilitás és a szociális szempontok együttes érvényere juttatása tekintetében középtávon a jövedelemtermelő, magasabb minőségű lakások és az alacsony bérű, egyúttal alacsony fenntartási költségű lakások olyan összetételére célszerű törekenni, amely hosszabb idő átlagában megközelítőleg nonprofit jelleggel működik.

A leromlott lakásállomány csapdájából, amely abból adódik, hogy jobb fizetőképességű bérlőkör megvehette és meg is vette bérlakását, csak vásárlás és lakásépítés útján lehet kijutni. Az ehhez szükséges országos lakástámogatási rendszer a válságkörülmények közt nem került a Parlament napirendjére, így az elvi megoldásokat tartalmazó Konceptió konkrét tartalommal való megtöltésére várni kell. Továbbá hiány van olcsó megvalósítási költségű, alacsony fenntartási költségű szociális bérlakásépítési technológia terén is.

2.2.4.4 Települési környezeti infrastruktúra

A város zöldfelületei, közterei

Pécsett az összes zöldterület nagysága 10,5 millió m² (1.048 ha), a védett természeti terület nagysága 488,2 ha, [rendszeres gondozásban részesített 320 ha közparki terület valamint 700 ha beépítetlen, cserjés, gyomos zöldterület](#). A játszóterek, tornapályák, pihenőhelyek száma 330 db, területük 12,56 ha. E hatalmas felület gondozása jelentős költséget jelent a város költségvetésében.

A város közterületeinek nagy része a leromlás állapotában van. Igényesen kialakított, karbantartott területek elsősorban a belvárosban találhatók (Széchenyi tér, Szent István tér, Kossuth tér), melyek nemcsak a lakosság, hanem a turisták kedvelt helye is. Az EKF program kapcsán több városrészben megújultak, igényesebbé váltak a közparkok, játszóterek. A további fejlesztésekben a városi források mellett a civil szervezeteknek jelentős szerepet kell szánni.

Korszerűtlenek a szabadidős külső területek is (állatkert, vidámpark), de több helyen - főként Kertvárosban - ki sem épültek a városrészi közparkok. A játszóterek a fejlesztések ellenére sem elégítik ki az igényeket, elsősorban a kiskorúak számára nyújtanak megfelelő ellátottságot, ugyanakkor az uniós előírásoknak megfelelő kiépítettség még nagyon hiányos. Fontos feladat a fiatalok számára is használható szabadidős területek kialakítása.

Vízi- és energia-közművek

Az ISPA programnak köszönhetően Pécsen mind az ivóvíz ellátás, mind a szennyvíz-csatornázás teljeskörűen kielégítettnek tekinthető, a hálózat az igények függvényében bővíthető.

Gondot elsősorban a csapadékvíz elvezetés okoz a városban, e területen a fejlesztés sürgős feladatnak tekintendő a zárt csatornahálózat bővítésével, a teljes hálózat rekonstrukciójával, a nyílt árkok összefüggő rendszerének kialakításával, rendszeres karbantartásával, a Mecsekről érkező patakok megmentésével, a Pécsi víz és a Vasas-Belvárdi vízfolyás állapotának javításával.

A város 1993-as felmérése alapján források, kutak száma 263 darabra tehető, A hasznosításukra készült tanulmányban foglaltak pénzhiány miatt nem valósíthatók meg. Az önkormányzat tulajdonában lévő tavak (Malomvölgyi, Égervölgyi, Balokány) elhanyagoltak, helyreállításuk elvégzése szükséges.

Pécs energia közművei az igényeket biztosítják, ugyanakkor a távfűtésről való lekapcsolódás iránti növekvő igény a város levegőtisztaságára kedvezőtlen hatással járhat.

Hulladékkezelés

Pécsen a hulladék gyűjtése, elszállítása és elhelyezése korszerűen és teljes körűen megoldott. A kökényi hulladéklerakó a környezetvédelmi előírásoknak megfelel, bővítése azonban szükséges. A lakosságtól elszállított települési szilárd hulladék mennyisége 2009-ben 55.446 tonna, míg a szelektív hulladékgyűjtésben elszállított szilárd hulladék mennyisége 97.939 tonna volt.

Pécs tagja a 313 települést tömörítő, cca. 430.000 lakost érintő Mecsek-Dráva

Hulladékgazdálkodási Programnak²³.

A projekt célja:

A hulladékok előírt arányú arányban való hasznosítása, a vegyesen gyűjtött hulladékokból előkezelés után az energetikailag hasznosítandó frakció leválasztása, a bomló szerves hulladékok stabilizálása irányított eljárással, a lerakásra kerülő hulladék minimalizálása, valamint a hulladék-megelőzés elősegítése a házi komposztálás feltételeinek megteremtése és a lakossági szemléletformálás eszközeivel.

A Program a Dél-dunántúli Régió három megyéjében 313 település több mint 426 ezer lakosát érinti, ennyi ember életminőségére lehet pozitív hatással.

A Mecsek-Dráva 1 projekt az első olyan program, amely:

- a hulladékképződés megelőzésére és a keletkező hulladékok kezelésére helyezi a hangsúlyt
- a hulladékok lerakása helyett a minél nagyobb arányú hasznosítást támogatja
- megoldja az anyagában nem hasznosítható hulladékok energetikai hasznosítását
- jelentős beruházásokat valósít meg a lakossági szelektív hulladékgyűjtés fejlesztésére
- a regionális gyűjtési rendszer bevezetése mellett a helyi jelenlétet is fejleszti (házhoz menő szelektív gyűjtés, hulladékudvarok, lomtalanítás, veszélyes hulladék lomtalanítás)
- teljesíti a lerakás előtti előkezelésre és a szervesanyag-csökkentésre vonatkozó előírásokat
- biztosítja az önkormányzati kötelezettségek legmagasabb szinten való ellátását
- lehetővé teszi a jelen és a prognosztizálható törvényi előírások maximális teljesítését
- hosszú távú megoldást kínál a kezelő- és ártalmatlanítási kapacitások ellátására.

Közlekedési területek, létesítmények

A városban az állami belterületi közutak hossza 33,95 km, területe 3.894,6 ha. Önkormányzati kiépített út és köztér hossza 504,27 km, területe 31.009 ha, kiépített járda hossza 423,73 km. Önkormányzati kerékpárút, közös gyalogos és kerékpárút hossza 4,72 km.

---

²³ Tájékoztató a Mecsek-Dráva Önkormányzati Társulásról, Pécs, 2011

Önkormányzati kiépítetlen út és köztér hossza 261,54 km, míg kiépítetlen járda hossza 168,18 km. Fenti adottságok szemléletesen mutatják az e területen jelentkező fejlesztések szükségességét, különös tekintettel a kerékpárút hálózat hosszának növelése lenne indokolt.

Pécs közösségi közlekedésének fontosságát, az alábbi adatok (2009) is alátámasztják:

- az autóbusz hálózat hossza a helyi közlekedésbe 168,8 km
- útviszonylatok száma 69
- autóbusz járműállomás 172 db
- szállított utasok száma 59,44 millió fő
- utaskilométer 289,34 millió km
- A közösségi közlekedés fejlesztése, megújítása a város legfontosabb feladata kell, hogy legyen. Ez irányban a tanulmánytervek, megvalósíthatósági tanulmányok készítése folyamatban van.

2.2.4.5 Közlekedési infrastruktúra

Repülőtér

A repülőtér fejlesztésére tanulmányterv készült, mely a jelenlegi besorolásának növelését (+ 1 kategória, a kifutópálya meghosszabbítása, felszereltség minőségének javítása stb.) tartalmazza. 2014-ig közpénzből repülőtér fejlesztés nem várható.

Úthálózat - Térségi kapcsolatok

Az Országos Területrendezési Terv²⁴ a 6-os út távlati átkelési szakaszára a jelenlegi 5816 és 5831 j. összekötő utakat (Maléter Pál út, nyugati tehermentesítő út) jelöli ki. Ennek a megoldásnak a kerülő vonalvezetésén kívül a társadalmi elfogadhatósága is kétséges, az út kezelője a meglévő forgalmat is kénytelen volt korlátozni.

Baranya megye készülő területrendezési terve a 6-os főút meglévő átkelési szakaszát

---

²⁴ 2003.évi XXVI. tv

megtartja. Ez az út bizonyos szakaszain már ma is telített, így a távlati forgalom levezetésére nem alkalmas.

Pécs város településrendezési terve 1986 óta tartalmaz a Pécsi-víz völgyében, jelenleg ipari és mezőgazdasági hasznosítású területen egy osztott pályás kialakításra is alkalmas utat, amely mind a vízszintes és magassági vonalvezetését, mind a környezeti ártalmakat tekintve a 6-os főút átvezetésére az eddigi legkedvezőbb nyomvonal.

Belső úthálózat

Pécs város településszerkezeti tervlapja tartalmazza a gyorsforgalmi, fő- és fontosabb gyűjtő utak térbeli elhelyezkedését. A Cowi említett tanulmányában szerepel a meglévő úthálózat felmérése, a közlekedési szokások vizsgálata és a városfejlesztés feltételezett alakulását figyelembe véve a távlati forgalom szétoztása a nagytávú úthálózatra.

A város néhány fontosabb útja és forgalmi adatai				
útszám	szakasz	jelenlegi forgalom * E/nap	előrebecsült forgalom (Cowi)	megengedett forgalom**
			2027 E/nap ***	E/ó
M60	58. úttól nyugatra		12 300	4 800
6	Balokánynál	30 439	46 400	4 800
6	Nagy Lajos kir. út	30 898	53 600	4 800
6	Nendtvich A. út	16 542	29 900	4 800
6	Makay I. út	15 284	20 000	4 000
57	Nagyárpádtól keletre	17 884	16 600	1 400
58	Postavölgynél	7 660	24 300	4 000
58	Alsó-malom út	23 522	49 500	3 600
66	Komlói út, déli szak.	15 378	19 000	3 600
5831	Pécs Plázánál	12 332	34 400	1 400
	Tüskésréti út	11 170	20 100	1 400
	Kálvária út	17 491	21 600	1 500
	Tüzér út	17 876	32 100	3 600
	Páfrány u.déli szakasza	13 634	24 800	3 600
* országos utak az OKA 2009-i keresztmetszeti adataiból, helyi utak a Cowi 2010. márciusi méréseiből				
** a megfelelő szolgáltatási szinthez tartozó				
*** csúcsóra: 10%				

16. táblázat: A város néhány fontosabb útja és forgalmi adatai

A kiválasztott utak folyópályáinak megfelelése a nagy távlatban				
útszám	szakasz	szükséges sávszám	lehetséges sávszám	sávhiány
M60	58. úttól nyugatra	2x2	2x2	
6	Balokánynál	4	4	*
6	Nagy Lajos kir. út	2x3	4	2x1
6	Nendtvich A. út	4	4	
6	Makay I. út	4	4	
57	Nagyárpádtól keletre	4	bővítéssel 4	
58	Postavölgynél	4	4	
58	Alsó-malom út	2x3	4	2x1
66	Komlói út, déli szak.	4	4	
5831	Pécs Pláznál	2x2	bővítéssel 2x2	
	Tüskésréti út	2x2	bővítéssel 2x2	
	Kálvária út	4	2	2
	Tüzér út	4	4	
	Páfrány u.déli szakasza	4	2	2

*külön pályás villamos esetén a hiány 2 forgalmi sáv és a megmaradók is csökkent szélességűek

17. táblázat: A kiválasztott utak folyópályáinak megfelelése a nagy távlatban

A Cowi-tanulmány forgalmi előrebecslése szerint a város egyes útjaira olyan terhelés jut nagy távlatban, amit a szabályozási tervben meghatározott közterületen nem lehetséges az előírások szerinti paraméterekkel a folyópályán megfelelő szolgáltatási szinten elvezetni.

Csomópontok

Forgalmi szempontból a városban eddig egyetlen külön-szintű csomópont létesült, az M60 58-as úti kereszteződése. Az alárendelt úton itt is vannak szintbeli keresztezések. A többi külön-szintű csomópont a vasutak feletti közúti hidakat felhasználva épült, szintbeli keresztezések általában mindkét úton létesültek.

Összehangolt jelzőlámpás csomópontok a 6-os, az 58-as és a Rákóczi út önkormányzati szakaszán vannak. Egyedi jelzőlámpás csomópont a városban több helyen üzemel.

A jelzőlámpás forgalomirányítás nélküli csomópontok jelentős hányadán az elsőbbséget jelzőtábla szabályozza, a lehetőséghez képest kevés az egyenrangú útkeresztezés.

Az utóbbi időszakban Pécsen is megjelentek a körforgalmú csomópontok, ezek döntő részben egy sávusak. Az 58-as úton spirális körforgalmak létesültek.

Javaslatok a közlekedés fejlesztése érdekében az IVS időszaka alatt teendő intézkedésekre

- A készülő megyei területrendezési terv véleményezése a 6-os út új, a város érdekeinek megfelelő nyomvonalú átkelési szakaszának rögzítésére
- A Pécsi-víz völgyének rendezésére, az új főút és környezetének kialakítására tanulmány készíttetése
- A kötöttpályás közösségi közlekedés lehetőségeit vizsgáló tanulmány elkészültét követően döntés a tömegközlekedési eszközről
- Kedvező feltételek esetén az intermodális közlekedési csomópont megvalósításának előkészítése
- Az úthálózat és csomópontok teljesítőképességének vizsgálata, szükség esetén a szerkezeti terv módosításával többletkapacitás biztosítása
- A Mecsek-oldal megközelítésének és belső útjainak bővítése
- A Belváros lakóútjainak átalakítása, a terület funkcióihoz illő forgalomcsillapítás megvalósítása
- Városi szintű kerékpárforgalmi tanulmány készíttetése a korszerű szemlélet érvényesítésére
- A Pécs – Szentlőrinc közti vasútszakaszon a második vágány kiépítésének felvetése az elkészült tanulmány felhasználásával
- Javaslattétel a vasúti törvény módosítására a Pécs – Pécsvárad közti vonalszakasz ügyében
- Vizsgálat végzése a bioenergiáknak a tömegközlekedési járművekben való felhasználhatóságáról
- Telephely biztosítása az önkormányzat közlekedési vállalata számára.

2.2.5 Közszolgáltatások

2.2.5.1 Oktatás, nevelés infrastruktúrája

Bölcsődei ellátás

A városban 2009-ben összesen 14 bölcsőde működött, az ezekbe beíratott gyermekek száma 869 fő volt. Az elmúlt 10 év során a bölcsődés korú gyermekek számában számottevő változás nem történt, az ellátó helyek száma pedig a 10 évvel korábbi 13-ról 14-re nőtt. 2009-ben a működő, önkormányzati bölcsődei férőhelyek száma 644.

Óvodai nevelés

Az óvodai nevelés tekintetében elmondható, hogy 2009-ben a statisztikák Pécssett 4546 férőhelyet és 4485 beíratott óvodást regisztráltak, 56 feladat ellátási helyen. Ez 98,7%-os kihasználtságot jelent. 2010. évben a férőhely 4375-re csökkent, a létszám 4,2%-kal (4673-ra) nőtt (kihasználtság 106,8%). Az óvodák döntő többségének fenntartója az önkormányzat, amely 189 csoportot üzemeltet. Nem önkormányzati fenntartásban 10 óvoda működik (pl. idegen nyelvű, alapítványi, Waldorf, egyházi, művészeti), így az általános nevelési intézményeken kívül a speciális nevelési intézmények széles kínálata található a városban.

2007-ben Pécs Megyei Jogú Város az alapfokú közoktatási intézményrendszerét gyökeresen átalakította. Ez érintette - a Miroslav Krleža Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Diákotthonban működő óvodai intézményegység kivételével - Pécs városában fenntartott valamennyi óvodát. Az addig 13 önállóan működő óvodából 4 szervezetileg önálló óvoda jött létre, mely 35 telephelyen működik. Egy önálló óvoda tagintézményével együtt többcélú intézmény részévé vált, így 12 óvoda működik többcélú intézmény keretében. Az óvodai feladat-ellátási helyek száma Pécs városában nem változott, továbbra is 47 telephelyen működik óvoda.

A 2010/2011. nevelési évben 107 sajátos nevelési igényű gyermek járt Pécs város óvodáiba. A sajátos nevelési igényű értelmi fogyatékos gyermekek óvodai nevelése az Apáczai Nevelési és Általános Művelődési Központ 2. számú Óvodájában integrált és szegregált csoportban, a Siklósi Úti Óvodában és az Esztergár Utcai Óvodában integrált csoportban biztosított. Az ép értelmű mozgás-, látás-, és hallásfogyatékos gyermekek a lakóhelyük szerinti körzeti óvodába járnak. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében,

valamint a megemelt normatív támogatás igénybevételéhez igazodóan minden óvoda alapító okiratában szerepel az ép értelmű sajátos nevelési igényű gyermekek integrált óvodai nevelése. 2008. szeptember 1-jétől megkezdte működését két szegregált óvodai csoport 16 férőhellyel az Éltés Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Speciális Szakiskola és Kollégium szervezeti keretei között.

Az önkormányzat biztosítja a nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozók óvodai nevelését a horvát nemzetiségek számára a Miroslav Krleža Óvoda, Általános Iskola, Középiskola és Kollégiumban, a cigány gyermekek esetében a Keleti Városrészi Óvoda tagintézményében. A német nemzetiségi óvodák működtetése 2004-ben a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata fenntartásába került. (Pécs M.J. Város Önkormányzatának Aktualizált Közoktatási Fejlesztési és Intézkedési Terve, 2009)

A születések száma alapján az óvodás korosztály létszáma várhatóan nem csökken, így óvodai férőhely csökkentés nem indokolt. Ezt erősíti a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény előírása, mely szerint 2008. szeptember 1-től a halmozottan hátrányos helyzetű három éves gyermekek óvodai felvételét biztosítani kell, 2012. augusztus 31-ig pedig valamennyi óvodai neveléssel kapcsolatos szülői igény teljesítéséhez szükséges feltételt meg kell teremteni.

Alapfokú oktatás

Az általános iskolák területén az elmúlt évek intézkedéseiben meghatározó szereppel bír a tanulók/gyermekek számának csökkenése. A legutóbbi Intézkedési Terv időtartama alatt és az azt megelőző 5 évben hozott intézkedések nagyrészt a tanulólétszám csökkenésével voltak összefüggésben. A létszámcsökkenés az általános iskolákban nem folytatódik, 2020-ig a tanulólétszám a jelenlegi szinten stagnál.²⁵

Pécsett az önkormányzat hét többcélú intézmény (30 telephely) fenntartásával gondoskodik az általános iskolai nevelésről és oktatásról. Hat intézmény és tagintézményei fenntartása intézményfenntartó mikro-társulás formájában történik. A városban 10 nem önkormányzati fenntartású intézményben zajlik alapfokú iskolai oktatás. Legújabb alapfokú oktatási intézmény a működését 2009-ben megkezdő Mandulafa Waldorf Iskola.

Az iskolák számított kihasználtsága - az alapító okiratban szereplő férőhely és a

---

²⁵ Pécs M.J. Város Önkormányzatának Aktualizált Közoktatási Fejlesztési és Intézkedési Terve, 2009

tényleges létszám összevetése alapján - városi szinten 85%. Az általános iskolák tantermeinek száma 2009-ben 451 db volt, a tanulók száma 11 382, az osztályok száma 519. Az átlagos osztálylétszám így 21,9 fő. Ebben a sajátos nevelési igényű gyermekek is benne vannak.

Összesen évenként 13 osztály indul a nem önkormányzati fenntartású intézményekben. Ebből a 2008/2009-es tanévben pécsi tanuló 250 fő (kb. 10 osztály). A pécsi tanulókon kívül a kistérség több településéről is fogadnak tanulókat. Itt utalunk arra az önkormányzat számára hátrányos helyzetre, hogy a nem önkormányzati fenntartású intézmények számára nincs kötelező beiskolázási körzet. Ez nemcsak a pedagógiai munka tekintetében eredményez nehezebb körülményeket, de az iskolai szegregációs folyamatok megállítását is akadályozza.

Középfokú oktatás

A középfokú oktatás területén – eltérően az általános iskolai helyzettől – a tanulólétszám eddig nem csökkent. Ennek alapvetően két oka van: egyrészt nőtt a vidékről Pécsre járó tanulók száma, másrészt – és ez a jelentősebb tényező – szinte minden intézménytípusban nőtt a képzési idő, ezáltal a ténylegesen kevesebb tanuló egy vagy két évvel tovább tanul a rendszerben. Várható, hogy a következő években a középfokot is eléri a tényleges létszámcsökkenés.

A város Önkormányzata 17 középfokú oktatási intézményt tart fenn. Döntő többségükben ezek gimnáziumok és szakközépiskolák, illetve szakközépiskolák és szakiskolák egyszerre, illetve néhányuk alap- és középfokon is indít osztályokat. Az oktatási intézményeket egy önálló, és három többcélú intézményben működő középiskolai kollégium egészíti ki. A középfokú oktatás piacának liberalizált voltát mutatja, hogy ezeken kívül összesen 20 további intézmény működik a városban a legkülönbözőbb szereplők fenntartásában. A középiskolák eltérő profilú képzéseikkel igyekeznek előnyt szerezni az élesedő versenyben. Kiemelhető többek között a város középfokú intézményeiben folyó képzések közül a német és horvát nemzetiségi, a német, angol, olasz, spanyol és francia két tanítási nyelvű programok, tehetséggondozó képzés, humán- és reáلتagozatok. A gimnáziumok mindegyike lehetőséget biztosít tanulóinak valamely szakmai képzésben történő részvételre. Az önkormányzat által fenntartott középfokú oktatási intézményekben a tanulók száma évek óta folyamatosan csökken. Az elmúlt öt évben a szakiskolások száma kismértékben (50 fővel) emelkedett, azonban a gimnáziumi és a szakközépiskolások létszáma jelentősen (2070 fővel) csökkent. A középiskolás bejáró és a kollégista tanulók számának csökkenése mellett jelentős, 1641 fő a pécsi tanulók számának a visszaesése.

Az önkormányzat által fenntartott 17 középfokú oktatási intézmény statisztikai adatait az alábbi táblázat mutatja be:

	Gimn.	Szakköz- piskola	Szakisko-la	Összes tanuló	Bejáró	Pécsi	Kollégis- ta*
2006/07	4347	5982	2525	12854	4816	7078	1475
2007/08	4320	5724	2470	12514	4802	6808	1430
2008/09	4343	4693	2519	11555	4319	5906	1369
2009/10	4185	4400	2461	11046	4047	5123	1374
2010/11	4115	4144	2575	10834	4237	5437	1345
2010-2006	- 232	- 1838	+ 50	- 2020	- 579	- 1641	- 130

18. táblázat Az önkormányzat által fenntartott 17 középfokú oktatási intézmény statisztikai adatai

*A kollégisták létszáma tartalmazza a nem önkormányzati fenntartású intézményekbe járó kollégista tanulók számát is, mely 2010-ben 185 fő.

A gimnáziumi képzés aránya hasonlóan az országos adatokhoz magasabb az indokoltnál. Ez azonban összefüggésben áll a középfokú oktatás expanzióját meghatározó országos tendenciákkal, valamint Pécs régióközponti helyzetével is.

A KSH adatai alapján 2009-ben összesen 15 499 tanulót tartottak nyilván, melyből 12 319 nappali tagozatos. A tanulók közel fele (48,7%-a) más településről jár be napi vagy heti rendszerességgel. A középiskolai tanulók 56,7%-a a gimnazista.

A 9. évfolyamra beiskolázott tanulók 25 %-a nem önkormányzat által fenntartott iskolában kezdi meg tanulmányait (gimnázium vonatkozásában ez az arány 43 %).

Egyetemi képzés

Napjainkban az ország egyik legnagyobb egyeteme a Pécsi Tudományegyetem, amely képzési kínálatában felvonultatja lényegében az összes fontos képzési terület szakjait (kivételt az agrár tudományterületek jelentenek), hasonló komplexitást csak a szegedi és debreceni egyetemek tudnak felmutatni. Évről évre mintegy 32-33 ezer hallgató - akik közül általában 17 ezernél több nappali tagozatos - koptatja előadótermeit. Ezen belül 17 akkreditált doktori (PhD) és mester (DLA) képzésben több mint 1000 PhD-hallgató végzi tanulmányait. Az egyetem nappali tagozatos hallgatóinak döntő többsége nem pécsi illetőségű, ez az arány a 2008/2009-os tanév alapján 4:1, vagyis a hallgatók 80%-a nem rendelkezik állandó pécsi lakóhellyel. Közel kétezres létszámban vannak jelen a külföldi hallgatók is, akik tandíjukat és egyéb kiadásukat tekintve egyaránt a többszörösét költik el magyar társaikhoz képest.

Jelenleg 10 karon, 210 szakon lehet tanulni. Az orvosi, jogi és építészhallgatók képzése

osztatlan rendszerben működik, míg az oktatás más területein 2006-ban bevezetésre került a kétszintű képzés, az ún. Bologna rendszer. Az egyetemen a magyar nyelven felül: angol (orvosi és közgazdaságtudományi kar) és német (orvosi) nyelven is folyik oktatás.

Hallgatók számának alakulása a Pécsi felsőoktatási intézményekben (forrás:KSH)				
Mutató megnevezése	2006	2007	2008	2009
Nappali tagozatos felsőfokú alap- és mesterképzésben résztvevő hallgatók száma a felsőfokú oktatási intézményekben	15 919	16 396	16 695	16 590
Esti, levelező, távoktatás tagozatos felsőfokú alap- és mesterképzésben résztvevő hallgatók száma a felsőfokú oktatási intézményekben	9 984	8 823	7 152	6 159

18. táblázat: Hallgatók számának alakulása a Pécsi felsőoktatási intézményekben (forrás: KSH)

Összegzésként azonban fel kell hívni a figyelmet arra, hogy az oktatás, nevelés infrastruktúráját tekintve lesz elsőként negatív hatása a jelentős gyermek- és fiatalkorú népesség fogyásának, melyet Pécs korfája mutat. A tendencia miatt a férőhelyek csökkentésére, akár intézmények bezárására is kényszerülhet majd a város a jövőben.

2.2.5.2 Egészségügy

Pécs városában az egészségügyi ellátás (szolgáltatás) szinte teljes skálája (a prevenciótól a betegellátáson keresztül a rehabilitációs szolgáltatások legnagyobb részéig) fizikailag biztosított a város lakossága számára. Az egészségügyi szolgáltatások széles választéka áll rendelkezésre egyrészt a lakosság (az állami egészségügyi ellátás mellett a magánorvosok, alternatív medicinával foglalkozók magas számban találhatóak a városban), másrészt a vállalkozások számára (foglalkozás egészségügyi szolgálatok). A progresszív ellátás szintjei adottak (alap-, járó- és fekvőbeteg ellátás), így a legtöbb betegség gyógyításának lehetőségei a városban biztosítottak.

Az egészségügyi intézmények tulajdonosi (fenntartói) köre sokszínű, de az ellátás biztosításában nyújtott részesedésük tekintetében jelentős különbségekkel jellemezhetőek. Pécsen öt nonprofit (pl. Máltai Szeretetszolgálat, INDIT Közalapítvány, Szociális Háló Egyesület), négy forprofit (pl. Uro Clin Kft., Neuro CT Kft.) és egy állami (Pécsi Tudományegyetem Klinikai Központ) egészségügyi szolgáltató biztosítja a lakosság ellátását. Pécsen, mint egyetemi intézménnyel rendelkező városban – a kapacitások, nyújtott szolgáltatások tekintetében – túlsúlyban vannak az állami fenntartású intézmények, de a magánellátások szerepe (a fizetőképes lakosság miatt) sem elhanyagolható. Az egészségügyi intézmények tulajdonosai/fenntartói között a legnagyobb részesedéssel/kapacitással a Pécsi

Tudományegyetem Klinikai Központ (PTE KK) és a városi önkormányzat rendelkezik – a felsorolás sorrendjében, – a többi tulajdonos részesedése csekély.

Az egészségügyi alapellátást tekintve a felnőtt háziiorvosi körzetek száma a lakosságszám csökkenésének ütemétől jóval lassabb ütemben csökken, a házi gyermekorvosok száma pedig – csökkenő gyermekszám mellett – stagnált. 2009-ben a működő háziiorvosok száma 90, a működő házi gyermekorvosok száma 39 volt. Betöltetlen körzet a vizsgált években nem volt, és jelenleg sincs a város területén.

Az utóbbi évtizedben a privatizált rendelőkben a háziiorvosok rendkívül jelentős fejlesztéseket hajtottak végre, mely az önkormányzat tulajdonában maradt rendelőkre nem jellemző. Állaguk romlása a betegellátást veszélyezteti, működési engedélyüket pedig – 12 rendelő esetében – a fennálló ÁNTSZ rendelkezések veszélyeztetik (mivel a minimumfeltételeknek sem felelnek meg).

A felnőtt korúakat ellátó háziiorvosi ellátás keretében az esetek száma rendkívüli mértékben megnövekedett 1990 és 2006 között, miközben a lakosságszám csökkenése folyamatos volt. Amennyiben az 1985. évi esetszámot 100%-nak vesszük, a 2006. évi esetszám 176%. Ekkor érte el maximumát. Az elmúlt 5 évben megfordult a tendencia és mérsékelt csökkenés figyelhető meg az esetszám tekintetében. A 2006. évi adathoz képest a csökkenés mértéke 6%. 1985-ben az egy állandó lakosra jutó esetszám 4,2 volt, 2006-ban 7,5, majd 2009-ben már csak 5,7.

A házi gyermekorvosi ellátás keretében az ellátott esetek száma mérsékelt ütemben nő. Azonban meg kell jegyezni, hogy ez a növekedés csökkenő gyerekszám mellett következett be. Az ellátott esetek száma a gyermek alapellátásban 2002-ben 246 509, a 2009. évben már 12%-kal volt több. Az egy állandó 18 év alatti lakosra jutó esetszám 1985-ben 7,2 volt, 2002-ben 9,2. 2009-ben pedig már 10,9.

A települési önkormányzat által fenntartott körzeti védőnői szolgálat a családok egészségének megőrzésére, segítésére irányulóan végez preventív tevékenységeket, valamint a betegségek kialakulásának, az egészségromlás megelőzésének érdekében lát el egészségnevelési feladatokat. A védőnő gondozási tevékenységét azon családok körében végzi, ahol várandós és gyermekágyas anya, illetve 0-16 éves korú gyermek él.

Pécs városában 42 területi körzetre osztva látják el a védőnői szolgálat feladatait. Kialakításra kerültek a védőnői központok, ahol a területi védőnők többségének székhelye és

tanácsadó irodája található.

Az iskolai védőnő működési terepe az iskola, partnerei az iskolaorvos (vagy házi gyermekorvos), esetleg a területi védőnő. 1990-ben Pécsen az anya- és csecsemővédőnők száma 80 fő volt. 2005-ben a betöltött védőnői álláshelyek száma 66, 2009-re 77-re nőtt a számuk.

A járóbeteg-szakellátás kiemelt intézménye a város tulajdonában lévő Egyesített Egészségügyi Intézmények (EEI), amelynek szakrendelése a Pécsi Tudományegyetem Klinikai Központ szakambulanciáival együtt biztosítják a város lakosságának járóbeteg szakellátását (a vonzáskörzet lakosaival együtt).

A város - bár jogilag tulajdonosa az EEI-nek - az intézmények fenntartásához érdeemben nem tud hozzájárulni, azok működtetését, „kezelését” (főként állami hozzájárulásból) az EEI végzi, amelynek forrásai a folyamatos felújításra, új eszközök, gépek beszerzésére rendkívül korlátozottak. A tulajdonos önkormányzat az elmúlt években keveset költött intézményeire, hiányoznak a következetes műszaki infrastruktúra felmérések is. Egyetlen jelentős beruházás a közel 400 millió Ft-os Uniós támogatást tartalmazó Lánchíd utcai Rendelőintézet fejlesztés, mely 2011. szeptemberében zárul le. Az elmúlt évtizedekben az EEI-ben lényeges szerkezeti változások tehát nem, de szakmailag jelentős fejlesztések történtek.

A megjelenési esetek száma a járóbeteg-szakellátásban 2006-ig növekvő tendenciát mutatott, majd egy év alatt hirtelen 400 ezer esettel csökkent és 2007 óta stagnál. A 2006 és 2007 között tapasztalt esetszám csökkenés feltehetően a vizitdíj bevezetésre kerülésével magyarázható. Az esetszám nem kizárólag a pécsi lakosok ellátását jelenti.

Pécs város nem rendelkezik fekvőbeteg intézménnyel, lakosságát elsősorban a városban található PTE KK intézetei látják el. A működő ágyak száma az utóbbi években – az egészségügyi kormányzat intézkedéseinek következtében – jelentősen csökkent, de az ágyszám csökkenés 2007-ig alapvetően nem veszélyeztette a betegek ellátását. 2002 és 2009 között 20,8%-kal csökkent a működő kórházi ágyak száma. A 2007. áprilisától életbe lépett volumenkorlátozás az egészségügyi ellátás iránti szükségletek „azonnali” kielégítésének jelentős korlátokat szabhat, s várhatóan az egészségügyi ellátásban eddig csak a különleges és drága ellátások, diagnosztikák esetében ismert várólisták kialakulásához vezet. Pécs város lakosságának fekvőbeteg ellátása – ettől az új fejleménytől eltekintve – magas szinten biztosított, az orvos-szakmai háttér kiemelkedően jó.

A városon belül nincs területi egyenlőtlenség az ellátáshoz való hozzáférhetőségben abban a tekintetben, hogy az egészségügyi szolgáltatások tömegközlekedéssel és elfogadható időintervallumon belül elérhetőek, de társadalmi egyenlőtlenségek tapasztalhatóak az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésben (különösen a magasabb szintű és drága diagnosztikus, valamint gyógyító szolgáltatásokhoz).

A város demográfiai szerkezetének változásait nem követi megfelelő ütemben az időskori egészségügyi (és nem egészségügyi), azaz az ún. integrált humán ellátórendszer fejlesztése.

Nemcsak az időskorúakat, hanem a szociálisan (vagy halmozottan) hátrányos helyzetben lévőket egyaránt érintő probléma a szociális ellátások (intézményrendszer) relatív fejletlensége. A jelenlegi jogszabályi kötelezettségeket a város ugyan teljesíti, de ezek mellett vannak még „lefedetlen szükségletek”, jogszabályi hiányok, pl. az időskorúak és a hajléktalanok csoportjainál (pl. házi betegápolás terén, az ún. ápolási osztályok hiányában stb.). A szociális problémák ily módon az egészségügyi ellátórendszert (is) terhelik, amely arra sem fizikailag, sem szakmailag nem felkészült.

A lakosság tájékozottsága az egészségügyi szolgáltatások igénybevételéről nem megfelelő és az információkhoz való hozzáférhetőség egyenlőtlenségei regisztrálhatók a különböző érdekérvényesítésű csoportok között.

Az egészségügyi szolgáltatók többségének szemléletéből ma még hiányzik a minőség iránti elkötelezettség, illetve azt a „legjobb tudásuk” adásával és a gyógyítás fizikai körülményeinek biztosításával megvalósultnak tartják. A tényleges minőségirányítási (minőségbiztosítási) rendszer és szolgáltatói szemlélet az egészségügyi ellátásban ma még alig ismert.

Az egészségügyi szolgáltatások kiegészítését, „háttérét” jelentő patika-hálózat jól kiépült és a lakosság számára tömegközlekedéssel a patikák elérhetőek. A városban 2009-ben 43 gyógyszertár működött.

Az egészségügyi szolgáltatásban foglalkoztatott munkaerő (humán erőforrás) elegendő számban van jelen a város egészségügyi ellátásában és képzettségi szintje megfelelő (a városban orvoskar és egészség tudományi kar működik, melyek az orvos és egyéb egészségügyi dolgozók magas színvonalú képzését és továbbképzését végzik).

Az utóbbi néhány évben az egészségügyben tapasztalható bizonytalanságok, a

személyzet egzisztenciális problémái és a szakmai megbecsültség hiányosságai miatt egyre több jól képzett orvos és egészségügyi szakdolgozó hagyja el nemcsak a várost, hanem az országot is, és ideiglenesen, vagy véglegesen külföldön vállal munkát. A képzett szakorvosok elvándorlása – amennyiben ez a folyamat tömegesebbé válik – a minőségi egészségügyi ellátást is veszélyeztetheti.

2.2.5.3 Közigazgatás

Helyi közigazgatás

A közösségi szolgáltatások színvonalának emelése kormányzati és önkormányzati szándék szerint alapvető feladat az elkövetkező esztendőkből. Az Országgyűlés a jó állam kialakítása keretében, a területi államigazgatási szervezetrendszer működésének egységessé és hatékonyabbá tétele, ezáltal a területi államigazgatási feladatellátás fejlődése és színvonalának növelése, valamint az ügyfél-centrikus területi államigazgatás megvalósítása érdekében alkotta meg a 2010. évi CXXVI. törvényt, ezzel létrehozva a fővárosi és a megyei kormányhivatalok rendszerét. A kormány megbízott által vezetett fővárosi és megyei kormányhivatal a jogszabályoknak és a Kormány döntéseinek megfelelően összehangolja és elősegíti a kormányzati feladatok területi végrehajtását.

A területi államigazgatás szervezeti integrációja 2011. január 1.-jével kezdődően a 288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet és az 1191/2010. (IX.14.) Korm. határozat alapján valósul meg, jelenleg 17 szakigazgatási szervre (funkcióra) terjed ki. A Kormányhivatal szakigazgatási szerveinek száma változhat, tovább bővíülhet. A már zajló közigazgatási reform harmadik, illetve negyedik lépéseként, várhatóan 2013. évtől megvalósul a járási hivatalok rendszerének felállítása, mely felváltja a jelenlegi kistérségi rendszert. A közigazgatás átalakítása során a jegyzők szerepe is megváltozik. Jelenleg zajlik a Belügyminisztériummal az állami és önkormányzati feladat- és hatáskörök szétválasztásáról szóló egyeztetés. A járások az állami hatósági feladatok ellátását fogják végezni, továbbá a polgármesteri hivatalban dolgozó jegyzők feladatait is integrálják. Az új önkormányzati törvény legkésőbb 2012. január 1-jéig készül el.

A Kormányablak (jelenleg 30 ügykörben jár el) a 2013-ban tervezett egyablakos ügyintézés alapja. A végső cél, hogy minden, az állam által végzett hatósági ügyet a Kormányablakban lehessen majd intézni, vagy kezdeményezni.

Mindezzel párhuzamosan Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata esetében is

felmerült az igény, hogy az állampolgárok ügyeiket – lehetőség szerint – egy helyen, egységesen, méltó körülmények között intézhessék, esetlegesen az adott helyszínen más kiegészítő szolgáltatások (pl. közjegyző, ügyvéd, tervező iroda, földmérő) is igénybe vehetők legyenek. Az önkormányzati funkciók közül célszerű lenne bevonni az egységesítési folyamatba a Polgármesteri Hivatal hatósági ügyintézését, más ügyfélforgalmat lebonyolító szervezeti egységeit, a városi közüzemi szolgáltatást végző gazdasági társaságok ügyfélszolgálatait, igény esetén az Önkormányzat tulajdonában álló gazdasági társaságok irodáit.

A kormányzati és önkormányzati szándék együttes megvalósítása érdekében felmerült a Pécsi Közigazgatási Szolgáltató Központ (PKSzK) létrehozásának gondolata. Egy 2011. májusában készült előzetes megvalósíthatósági tanulmány a PKSzK elhelyezésének, releváns funkcióinak alternatíváit, pénzügyi megtérülési számításait, illetve társadalmi-gazdaságossági hatásvizsgálatait foglalta össze²⁶.

A tanulmány összegyűjtötte a teljes projekt esetén felmerült területigényt, az alábbi kimutatás ezt, illetve ennek szakaszolási lehetőségeit tartalmazza:

Kimutatás a hivatali funkciók és az önkormányzati cégek működéséhez szükséges alapterületről		
Intézmény/Hivatal/Társaság	Jelenlegi alapterület (m ²)	Szükséges alapterület (m ²)
Kormányhivatal	22 519	10 000
Önkormányzati hivatalok	3 567	2 680
Önkormányzati cégek érintett része	3 506	2 220
Mindösszesen	29 592	15 900

19. táblázat: Kimutatás a hivatali funkciók és az önkormányzati cégek működéséhez szükséges alapterületről

A PKSzK létrehozásáról szóló döntés meghozatalával mindenképpen célszerű megvárni a folyamatban lévő közigazgatási reform – már említett – harmadik és negyedik lépését szabályozó és azok kereteit meghatározó sarkalatos törvények és végrehajtó rendeletek megalkotását, a közigazgatás átalakítását érintő jogalkotási folyamat befejezését.

²⁶ JuridEco Zrt.: Pécsi Közigazgatási Szolgáltató Központ létrehozására irányuló megvalósíthatósági tanulmány, 2011. május 13.

Megyei és regionális közigazgatási szervek

Pécs számos regionális és megyei közigazgatási funkciónak ad helyet. Ezek közül a legfontosabb funkciók olvashatók az alábbiakban.

A regionális közigazgatás legfontosabb szervei:

- Magyar Államkincstár Dél-dunántúli Regionális Igazgatóság
- Nemzeti Adó és Vámhivatal Dél-dunántúli Regionális Főigazgatósága
- [Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság](#)
- Dél-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség

A legfontosabb megyei közigazgatási szerv a 2011-ben a megyei közigazgatási hivatalok bázisán létrejövő Baranya Megyei Kormányhivatal, amely 33 addig önálló szakigazgatási szerv integrációját valósította meg.

A Kormányhivatalban a következő szakigazgatási szervek működnek

- Szociális és Gyámhivatal;
- Építésügyi Hivatal
- Igazságügyi Szolgálat;
- Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság;
- Erdészeti Igazgatóság;
- Földművelésügyi Igazgatóság;
- Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatóság
- Földhivatal;
- Egészségbiztosítási Pénztári Szakigazgatási Szerv;
- Nyugdíjbiztosítási Igazgatóság;
- Munkaügyi Központ;
- Munkavédelmi és Munkaügyi Szakigazgatási Szerv;
- Fogyasztóvédelmi Felügyelőség;
- Kulturális Örökségvédelmi Iroda;

- Népegészségügyi Szakigazgatási Szerv;
- Mérésügyi és Műszaki Biztonsági Hatóság;
- Közlekedési Felügyelőség.

További megyei igazgatási szervek:

- Baranya Megyei rendőr-főkapitányság
- Baranya Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság

2.2.5.4 Szociális ellátás

A szociális ellátás anyagi juttatásokban megnyilvánuló elemeivel a jövedelmi és a szociális helyzetet elemző részben foglalkoztunk.

A szociális ellátórendszert a továbbiakban az egyes ellátásra szoruló, illetve veszélyeztetett társadalmi csoportok szerint mutatjuk be.

A **gyermek**ek számára nyújtott szolgáltatások közül a napközbeni ellátásokat (bölcsőde, hetes bölcsőde, családi napközi, nevelőszülői hálózat, házi gyermekfelügyelet, óvoda, illetve iskolai napközi) az oktatás és nevelés infrastruktúrájával foglalkozó fejezetben mutattuk be. A családban nevelődő rászoruló gyermekek részére nyújtott gyermekjóléti szolgáltatást az Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat négy egysége biztosítja a négy területi szociális központtal együttműködésben. A rászorulóknak számára családok átmeneti otthona áll rendelkezésre, ahol a gyermekek és anyjuk elhelyezése együttesen történik. Az ellátás biztosításában a Kisgyermek Szociális Intézmények Igazgatósága által működtetett Pécs, Testvérvárosok tere 3.sz. alatti Vadvirág Családok Átmeneti Otthona mellett az Ifjúságért Egyesület átmeneti otthonai vállalnak szerepet. A családjukból kikerülő rászoruló gyermekek átmeneti gondozása vagy helyettes szülőknél (az ő háztartásukban) történik, tipikusan azonban a szolgáltatást a Pécsi Gyermekotthon és Gyermek Átmeneti Otthona intézmény biztosítja (Pécs, Megye u. 24.). A családjukból tartósan kikerülő gyermekek számára gyermekotthonokban biztosítanak elhelyezést: a Kisgyermek Szociális Intézmények Igazgatósága által működtetett Fecskefészek Gyermekotthonban (Pécs, Gosztonyi Gyula u. 1.) a 3. életévüket be nem töltött gyermekek részére, míg a Pécsi Gyermekotthon és Gyermek Átmeneti Otthonában (Pécs, Megye u.

24.) a 3-18 életévig terjedő korosztály számára biztosítják a gyermekotthoni ellátást, valamint 18-tól 24 életévig az utógondozást.

Az **idősek** saját otthonukban történő szociális ellátásban nagy szerepe van a házi segítségnyújtásnak, illetve a jelzőrendszeres házi segítségnyújtásnak: ezeket az ellátásokat a Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működő Integrált Nappali Szociális Intézmény telephelyei biztosítják (Pécs, Littke J. u. 10., Felsőbalokány u. 1., Pécs, Garai u. 33.). A saját otthonukban élő idősek jóléte szempontjából nagy jelentősége van a nappali ellátást nyújtó idősek klubjának, valamint a demens idősek esetében a demens személyek nappali ellátását biztosító intézményeknek (otthonközeli ellátások), melyek a Pécs, Felsőbalokány u. 1. sz. alatti központ (Integrált Nappali Szociális Intézmény – INSZI) mellett Pécs-Somogy, Pécs-Vasas, Kertváros, Rózsadomb és Uránváros területén is megtalálhatóak. (Az idősek otthonukon kívüli gondozása átmeneti jelleggel az idősek átmeneti otthona (Integrált Szociális Intézmény, Pécs, Zipernovszky K. u. 1.), tartósan az idősek otthona intézményrendszerének keretében nyújtott szociális ellátás révén valósul meg az Integrált Szociális Intézmény egy telephelyén (Pécs, Tímár u. 5.), illetve a Baptista Szeretetszolgálat Szeretetotthona négy telephelyén (Pécs, Malomvölgyi u. 21., Pécs, Xavér u. 10., Pécs, Alkotmány u. 79., Pécs, Barátság u. 18.).

Az önálló életvitelt folytató **fogyatékosok** számára nyújtott ellátások közül nagy jelentősége van a jelzőrendszeres házi segítségnyújtásnak, ezt az ellátást a Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működő Integrált Nappali Szociális Intézmény telephelye biztosítja (Pécs, Felsőbalokány u. 1.) A támogató szolgáltatás kifejezetten a saját otthonukban élő fogyatékos személyek részére nyújtott olyan támogatási forma, amely a lakásukon kívüli közszolgáltatások elérését biztosítja számukra, illetve a lakáson belül nyújt segítséget egyes élethelyzetekben. Az önálló életvitelt folytató fogyatékosok jóllétének fontos eleme a fogyatékosok nappali intézményeiben történő ellátás biztosítása. A fogyatékosok otthonukon kívüli gondozása átmeneti jelleggel a fogyatékosok gondozóházában, míg tartós ellátásuk a fogyatékos személyek otthonában történik.

A fogyatékosok ellátása Pécsen az önkormányzati fenntartású és a civil szociális szolgáltató szervezetek között megosztva történik. A Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működő Életminőség-fejlesztő Szolgáltatások Intézménye (Pécs, Endresz Gy. U. 21-23.) kifejezetten a fogyatékosok ellátást hivatott szolgálni: mind az otthonukban élők számára nyújtott támogató szolgáltatás és nappali ellátás (Pécs, Endresz Gy.

21-23. és Pécs, Krisztina tér 9.), mind a fogyatékosok gondozóházban történő átmeneti ellátása tevékenységi körébe tartozik (Pécs, Acsády u. 8.). A Baptista Szeretetszolgálat fenntartásban működik a mozgásfogyatékos fiatal felnőttek Fogyatékosok Otthonában történő ellátása a Baptista Szeretetszolgálat Szeretotthona mozgáskorlátozottak számára kialakított részlegében (Pécs, Malomvölgyi út 21.), ahol támogató szolgálatot is biztosítanak.

A civil szociális szolgáltató szervezetek a támogató szolgálat és a nappali ellátás területén vállalnak szerepet a fogyatékosok ellátásában. A Kerek Világ Alapítvány támogató szolgálatot (Pécs, Gesztenyés u. 17.) és nappali ellátást biztosít (Pécs, Gesztenyés u. 2.), hasonlóan a Magyar Máltai Szeretetszolgálathoz, amely szintén a támogató szolgálat, valamint a nappali ellátás területén (Pécs, Apafi u. 101.) biztosít ellátás a fogyatékosok számára. A Fogd a Kezem Alapítvány a fogyatékosok nappali ellátásából veszi ki részét (Pécs, Kovács B. u. 10.).

A **hajléktalanok** ellátását teljes egészében a civil szociális szolgáltatók révén biztosítja az önkormányzat ellátási szerződés alapján. A hajléktalanok által igénybe vehető ellátások teljes spektrumát -- népkonyha, utcai szociális munka, nappali melegedő, átmeneti szállás, éjjeli menedékhely, hajléktalanok otthona -- a Tamasz Alapítvány biztosítja számos telephelyen városszerte. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a hajléktalanok nappali ellátásában vesz részt, nappali melegedőt és téli krízisszállást biztosítanak a hajléktalanok számára (Pécs, Janus P. u. 6.), míg az INDIT Közalapítvány utcai szociális munkával veszik ki részét a hajléktalan ellátásból (Pécs, Gorkij u. 1.).

A **szenvedélybetegek** részére közösségi szenvedélybeteg ellátást biztosít a Reménység Gyermeksegély és Rehabilitációs Alapítvány (Pécs, Petőfi S. u. 7.) és az INDIT Közalapítvány (Pécs, Bajcsy-Zsilinszki u. 9.), az utóbbi szervezet ún. alacsonyküszöbű ellátást is biztosít (Pécs, Gorkij u. 1.), valamint működteti a szenvedélybetegek nappali intézményét is „Tisztás” néven (Pécs, Kazinczy u. 6.).

A **pszichiátriai betegek** részére nyújtott szociális ellátást az Integrált Nappali Szociális Intézmény (Pécs, Apáca u. 12.) biztosítja, közösségi pszichiátriai ellátás és nappali ellátás keretében. A pszichiátriai betegek saját otthonukban történő ellátásában fontos szerepe van a jelzőrendszeres házi segítségnyújtásnak is, ezt a Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működő Integrált Nappali Szociális Intézmény biztosítja (Pécs, Felsőbalokány u. 1.).

A **krízishelyzetbe került családok** és azok tagjai számára nyújt családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást a Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működő Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat.

A **szociálisan rászorultak** részére a napi egyszeri meleg ételt jelentő **étkeztetés** biztosítása is jelentős volumenű szociális ellátásnak minősül. A Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működő Integrált Nappali Szociális Intézmény két telephelyen (Pécs, Littke J. u. 10. és Felsőbalokány u. 1.) biztosítja a szolgáltatást, míg ellátási szerződés keretében a Magyar Máltai Szeretetszolgálat is részt vesz az igények kielégítésében szociális konyháján keresztül (Pécs, Apafi u. 101.).

A **területi kirekesztődésben érintettek** részére, akik a város intézményhiányos szegregátumában élnek, a közszolgáltatásokhoz és más alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása érdekében tanyagondnoki szolgálat biztosítható: jelen pillanatban egy ilyen mintaadó szolgálat működik a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szervezésében (Pécs, Apafi u. 101.), mely az István aknán élők számára biztosít hozzáférési lehetőséget a város szolgáltatási szektorához.

Érdemes külön kitérni a szociális ellátórendszer azon elemeire, amelyek kistérségi dimenzióban is vállalnak ellátási feladatokat. Pécs három olyan intézmény fenntartásban vállal szerepet, amelyek az egész Pécsi Kistérség területén biztosítják a szociális ellátásokat: ezek mind a Pécsi Kistérségi Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működnek. Az Életminőség-fejlesztő Szolgáltatások Intézménye a Pécsi Kistérség fogyatékosai részére nyújt támogató szolgáltatást, nappali ellátást és átmeneti ellátást. Az Integrált Nappali Szociális Intézmény a Pécsi Kistérségben élők számára nyújt házi segítségnyújtást és jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, valamint idősek nappali ellátását és közösségi pszichiátriai ellátást is biztosít. Az Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat a Pécsi Kistérség családjainak nyújt családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatást, pécsi telephelyein kívül még három egységén keresztül (Kővágószőlős, Újtelep 7., Görcsöny, Rákóczi u. 1., Orfű, Széchenyi tér 1.).

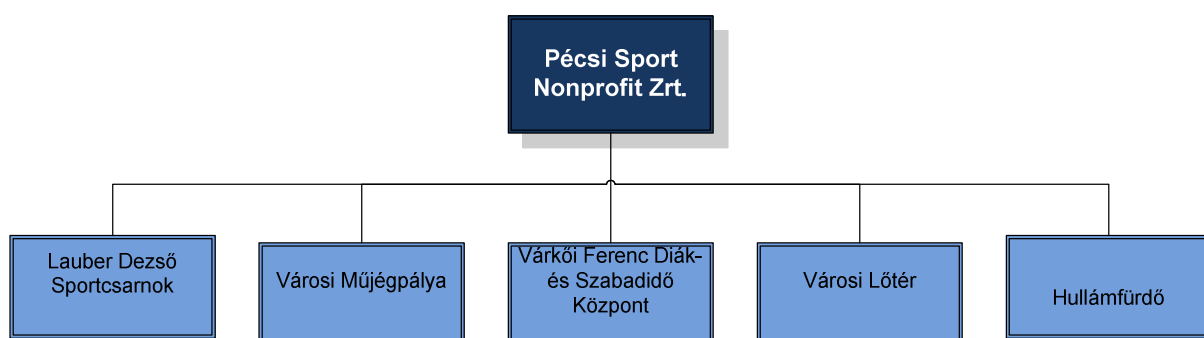
A szociális intézményhálózat összességében teljesen kiépültnek mondható, a köz- és a civil szolgáltató szféra feladatmegosztása példa nélküli a többi helyi közszolgáltatással összevetésben. A kapacitások, illetve a kihasználtság tekintetében kiemelendő, hogy a nappali ellátásformáknál nincs várakozó, a kihasználtság jó. A hagyományosan kritikus pontnak számító idősotthoni ellátás területén jelentős várólisták vannak a beutaló határozatok alapján

(ezek szerint összesen nagyjából 400 fő várakozik ellátásra), azonban csak töredékük kíván ténylegesen bekerülni az otthonokba.

2.2.5.5 Sport és szabadidő²⁷, közművelődés

Sport és szabadidő

A sportműködés intézményi alapja egy zárkörű részvénytársaság, a Pécsi Sport Nonprofit Zrt., mely 2010. július 1-jén alakult és a Pécsi Sportlétesítmények Igazgatóságától vette át a feladatokat. Feladatuk az Önkormányzat által nyújtott gazdasági és pénzügyi támogatások felhasználásának ellenőrzése, a különböző egyesületekben, sport-civil szervezetek felügyelő bizottságában, elnökségében, ügyvezetésében betöltendő feladatok ellátása, a szponzorok által felajánlott támogatások koordinálása, stb. Különálló jogi személyként, de közös irányítással és szervezéssel működik a PVSE (Sportiskola Egyesület), 14 szakosztállyal, utánpótlás neveléssel.

17. ábra: A Pécsi Sport NZrt. által fenntartott, üzemeltetett sportlétesítmények

A Pécsi Sport NZrt. létrehozásában jelentős szerepet játszott, hogy alkalmas közvetett és közvetlen támogatások befogadására és figyelemmel arra, hogy centralizált módon jelennek meg a felhasználható pénzeszközök, egységes szakmai koncepció mentén történhetnek meg az elosztások, illetve a felhasználások. Sportszakmai szempontokat illetően a városi elképzelések számon kérhető végrehajtója.

Az elmúlt közel 1 éves működés egyik nagy eredménye, hogy a sikeres humán és a szervezeti racionalizálás eredményeként 2011 évben már kb. 12%-kal kevesebb városi támogatással valósította meg a közben jelentősen kibővített feladatait.

²⁷ Pécs Megyei Jogú Város IV. Sportkonceptiója (2004.12.09.) alapján

Pécs Város Önkormányzata az éves sporttámogatás révén a sportegyesületek számára megbízható támogatóként jelent meg, ellentétben más támogatókkal szemben. Mindezek ellenére nem jelenthetjük ki azt, hogy az egyesületek, szakosztályok biztos anyagi háttérrel végezhetik munkájukat. Pécs város sportegyesületeire is jellemző a bizonytalanság, a létért folyó küzdelem. Nem alaptalan a félelem, hiszen országos szinten a sportegyesületek száma húsz év alatt csaknem a felére csökkent.

A versenysport, élsport helyzete a nehéz anyagi körülmények ellenére is figyelemre méltó. Kosárlabda sportágban Pécs városa a magyar kosárlabdázás fellegvára lett. Évek óta kiegyensúlyozottan jól szerepel. A hazai bajnokságban rendre a dobogón, többnyire annak tetején végez; az Euroligában két bonzérémig jutott – igaz, 2011 őszén anyagi okokból már nem nevezhetett a sorozatba. Mára kiderült, hogy pénzügyi nehézségei a korábban ismertnél is súlyosabbak, amelyből részben megújult tulajdonosi szerkezettel és menedzsmenttel, ám továbbra is elsősorban az Önkormányzat támogatásával-közreműködésével igyekszik kilábalni.

A PMFC labdarúgó csapata a 2011/12-es bajnokságban már az NB I-ben szerepel. Kézilabda sportágban a PEAC női kézilabda szakosztálya és a PVSE férfi kézilabda szakosztálya is az NB I/B-ben, a PVSZ férfi vízilabda csapata pedig az OBI I-ben szerepel. Az egyéni sportágak közül elsősorban atlétikában, ökölvívásban, lövészetben, gyorskorcsolyázásban, tájfutásban, küzdősportokban, úszásban, teniszben, asztaliteniszben, vívásban értek el figyelemre méltó eredményeket Pécs város sportolói a hazai és a nemzetközi versenyeken.

Az utánpótlás nevelés szervezeti kerete az utóbbi években bővült. Pécs város utánpótlás nevelése sportegyesületi, sportiskolai és közoktatási típusú képzés keretében történik. Pécs Városi Sportiskola Egyesület utánpótlás nevelése 13 szakosztályban történik.

A fogyatékkal élők sportját, annak értékét országos, helyi szinten is elismerik. Versenysport szinten úszás sportágban világraszóló eredményekkel rendelkezik Pécs.

A szabadidősport programkínálata az elmúlt évek során bővült. Pécs város szabadidősport naptárát városi referens fogja össze, készíti el. Az egyes programokra történő mozgósítás terén a szabadidősport referens felvette a kapcsolatot a Pécsi Tudományegyetem Hallgatói Önkormányzatával, melynek eredményeként a szabadidősport rendezvények résztvevőinek száma szerény mértékben növekedett. Pécs város szabadidősportját 11 sportági

szövetség és sportegyesület szervezi. A rendezvények száma a labdajátékokon kívül 110 évente. A résztvevők száma 2008-ban 16.180 volt. Ez évek óta hasonló számot mutat, annak ellenére, hogy a versenykínálat bővült.

A létesítményfejlesztésben lemaradás tapasztalható. A város gazdasági helyzete, anyagi lehetősége függvényében a sportlétesítmények fejlesztését és megvalósítását célszerű 5-10 évre tervezni. Elsődlegesen a jelenlegi létesítmények állagának megőrzése, javítása, fejlesztése szükséges, csak ezután célszerű sportlétesítmények építése, melyek finanszírozása pályázati projektekből és/vagy magántőke bevonásával történhet. Sportszakmai szempontok alapján az elkövetkezendő 5-10 évben feltétlenül szükséges labdajáték munkacsarnok, uszoda, atlétikai csarnok, és városi sportcentrum megépítése, létrehozatala.

A tervezett fejlesztéseket tekintve a 107/2011. (VI.30.) Kormányrendelet megjelenése meghatározó fontosságú, hiszen ez – egy új támogatási rendszer bevezetésével - nagymértékben befolyásolja a különböző sportszervezetek fejlesztési elképzeléseit, a városi sportkoncepciót. Az új jogszabályi környezet ismeretében már érdemes elvégezni a 2004. évben elfogadott IV. Sportkoncepció felülvizsgálatát és aktualizálását.

Közművelődés, kultúra

Pécs a Dél-dunántúli régió, és egyben Baranya megye központja, egyetemi város, katolikus püspöki székhely. Pécs leghíresebb terméke a Zsolnay-porcelán, melynek különleges zöld színét az eozin adja. Pécs Magyarország egyik legrégebbi, műemlékekben is gazdag települése, a Dél-dunántúli régió közigazgatási és szellemi központja. A város kulturális élete mind a zene, mind a képzőművészet területén országos szempontból is kiemelkedő, élénk színházi élet folyik, a mozi és média kultúra is országos jelentőségű. Hírneves a pécsi balett és a komolyzenei zenekarok. Gyűjteményei – Modern Magyar Képtár, Csontváry Múzeum, Martyn Ferenc Múzeum, Victor Vasarely Múzeum, Amerigo Tot Múzeum, Schaár Erzsébet: „Utca” –, városi és magángalériái a 20. századi magyar művészet egyedülállóan teljes bemutatását kínálják. A városban operatársulat és szimfonikus zenekar működik, hangversenyélete ugyancsak országosan is jelentős. A város tradicionálisan pezsgő szellemi életét jellemzi, hogy otthont ad többek között a Pécsi Egyetemi Napok, az **Örökség Fesztivál**, a **Tavaszi Fesztivál** és a Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) fesztiváljainak is. Itt működik a vidék legnagyobb egyeteme, a Pécsi Tudományegyetem. 2010-ben Pécs viselhette Essen és Isztambul mellett az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címet. A város kulturális turisztikai kínálata a figyelem középpontjába került, ami az egész

térség idegenforgalmára hatással van. Az EKF rendezvénysorozatai és nagy volumenű beruházásai miatt a látogatószám nagymértékben növekedett. A KSH előzetes statisztikai adatai szerint ugyanis 2010-ben az Európa Kulturális Fővárosa címet viselő Pécs a tavalyi évben a belföldi vendégéjszakák száma közel 13%-kal, a külföldi vendégéjszakák száma pedig közel 75%-kal emelkedett a kereskedelmi szálláshelyeken, ami összességében 28%-os növekedést eredményezett. Az EKF-projekt nélkül ilyen nagymértékű, az országos átlagot jelentősen meghaladó növekedés elképzelhetetlen lett volna. Sajnos azonban a többi nagyobb megyeszékhely adataihoz képest Pécs csak az EKF címmel és lehetőségével a kezében volt képes hozni azokat az adatokat (pl. vendégéjszakák száma, Pécs 2010-ben 236.145), mely a többi városban EKF nélkül is realizálódott. A Magyar Turizmus Zrt. és a KSH által előzetesen közzétett adatok szerint az látszik, hogy az elmúlt év (2010) egyik nyertese Győr, ahol a vendégéjszakák száma 2009-hez képest 25%-kal nőtt. Debrecenben 2005 óta folyamatosan 300.000 felett van a vendégéjszakák száma. A 2010-es adatok alapján Debrecen is bekerült Magyarország tíz legnépszerűbb turisztikai célpontja közé, megelőzve az elmúlt évre az Európai Kulturális Főváros címmel felruházott Pécs városát is. A főváros után az 5 legnagyobb magyar város közül Pécs a 2009-ben betöltött utolsó helyről a második helyre tornászta fel magát, de a 2011-es (első 3 havi) adatok egyelőre azt mutatják, hogy ezt az előkelő helyet nem fogja tudni tartani a város.

A kulturális ipar meghatározó fontosságú a város életében, a városfejlesztés egyik fő iránya. A város kulturális élete korábban is intenzív volt – az EKF-cím elnyerése ennek is köszönhető volt –, és erre építve az EKF 2010 célja a „kulturális áttörés”, kulturális léptékváltás elérése, melynek következtében Pécs kulturális-kreatív ágazata jelentős mértékben megerősödhet, fenntartható, dinamikus pályára állhat. A helyi kulturális értékek ápolása mellett fontos a kultúra hagyományos szerepkörének kiszélesítése, új, globális szerepkör kialakítása. Az EKF-rendezvények tehát nem csak a kulturális kínálatot teszik sokszínűbbé, az új EKF-létesítmények nem csak a város kulturális kínálatát növelik, illetve a meglévő kínálat jobb infrastrukturális körülmények közti elhelyezését biztosítják, hanem az EKF-fejlesztések sikeressége esetén Pécs felkerülhet „Európa kulturális térképére”, és ezáltal egy új fejlődési pályára állhat.²⁸

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata jelenleg hat közművelődési és művészeti

---

²⁸ Pécs IVS, 2010

intézményt működtet:

- Pécsi Kulturális Központ
- Pécsi Nemzeti Színház
- Bóbita Bábszínház
- Pécsi Horvát Színház
- Pécsi Galéria és Vizuális Művészeti Műhely
- Pannon Filharmonikusok

Az önkormányzat ezen felül általa alapított közművelődési, illetve művészeti tevékenységet ellátó nonprofit gazdasági társaságokat is fenntartói támogatásban részesít:

- Harmadik Színház Nonprofit Kft.
- Pécsi Országos Színházi Fesztivál Nonprofit Kft.
- Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft.: 2011-től részben az EKF beruházások révén létrejövő jelentős kulturális intézményi struktúrát – Kodály Központ, Zsolnay Negyed – kezeli, részben a pécsi világörökség helyszíneit és április közepétől a Művészetek és Irodalom Háza is

- Pécs Tv Kommunikációs Kft.
- Pécsi Állatkert Közhasznú Nonprofit Kft.

Mind az intézmények, mind a gazdasági társaságok jelentős átalakuláson mentek keresztül 2010-2011 (az EKF megvalósulása és az azt követő) években.

2.2.5.6 Közműhálózatok

Pécs közüzemi infrastruktúrája az utóbbi évek fejlesztéseinek köszönhetően jelentősen javult.

Vízellátás

A város vízellátása 4 vízkészletből (Pellérd, Tortyogó, Tettye, Üszög) biztosított. A vízhálózat a domborzati viszonyok következtében 7 magassági zónára van felosztva, a telepített víztározókat a jelenleginél nagyobb vízforgalomra méretezték, így a megfelelő

víznyomás és a zavartalan vízellátás biztosított. 2009-ben a közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások száma 70.045 db, ez a lakásállomány 100 %-a. Ugyancsak biztosított az ipari vízellátás. A közüzemi ivóvízhálózat hossza 658,4 km.

Szennyvízhálózat

A városi szennyvízhálózat kiépült, a bekapcsolt lakások száma 70.045 db, mely a lakásállomány 100%-a, az elválasztó rendszerű közcsatorna-hálózat hossza 437 km. A szennyvizek befogadója a pellérdi szennyvíztisztító, mely megfelelő kapacitással rendelkezik.

Csapadékvíz elvezetés

Pécs csapadékvizeit 2 vízgyűjtő rendszer fogadja be, a Pécsi víz és a Vasas-Belvárdi vízfolyás vezeti el a területről. A vízgyűjtő terület nagysága $140+88=228$ km². A város területén a zárt csapadékvíz hálózat elsődlegesen a nagyvárosias, kisvárosias területekhez kapcsolódik. Ma a legnagyobb problémát a Mecsekoldal csapadékvíz elvezetése jelenti, az egyre sűrűsödő beépítés, az ezzel járó burkolt felületek növekedése, a vizet felfogni képes zöldfelületek arányának csökkenése miatt sürgős intézkedésre, fejlesztésre van szükség. A Pécsi építési szabályzat már rögzíti az új építések esetében a burkolt felületek nagyságának függvényében csapadékvíz tározók létesítését az ingatlanon.

Gázellátás

A városban mind a nagynyomású, mind a közép- és kisnyomású rendszer kiépült, ill. az igények függvényében bővíthető. A gáZRákötések aránya 74,3 %. A gázzal fűtött lakások száma 34.716 db, a háztartási gázfogyasztók száma 2009-ben 52.023.

Távhő-ellátás

A város távhőellátási rendszerének forrása a hőerőmű, mely forró vizet szállító vezetékrendszeren keresztül biztosítja a lakossági és ipari fogyasztók szükségleteit. A távfűtésbe bekapcsolt lakások száma 2009-ben 31.160 db, mely a lakások számának 44,5 %-a, melyek elsődlegesen Kertvárosban, a belvárosban és a Budai városrész területén található. A távfűtés iránti kereslet annak viszonylagos költségigényessége miatt csökken, e tény a levegő minőségének rosszabbodásához is vezethet. A gyakorlatban a rendszerről való leválás csak a távfűtéshez képest környezetbarátabb fűtési mód alkalmazása esetén járható, ezt pedig a megtérülés hosszú ideje nehezíti. A távfűtési rendszerbe kapcsolt objektumok esetében az épület-energetikai korszerűsítés valamint az egyedi mérés és szabályozás megvalósítása

realisabb megtérülést eredményez, mint a rendszerről való leválás, nem beszélve a kényelmi szempontokról. A távfűtést a jelenleg érvényben lévő 5 %-os ÁFA kulcs már versenyképessé teszi az alternatív hő-ellátási megoldásokkal szemben, a lokális levegőminőségre gyakorolt pozitív hatásai mellett.

Villamos energia ellátás

Pécs villamos energia ellátását ugyancsak az erőmű biztosítja, mely a városi igényeken felül az országos hálózatba is jelentős villamos energiát továbbít. A villamos energia fogyasztók száma 93.759 db, a lakások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 185 millió kWh. Bár a hálózat hossza az utóbbi időben kis mértékben nőtt, a szolgáltatott mennyiség fokozatosan növekszik az új energiatakarékos gépek, berendezések elterjedésének ellenére. A kizárólag közvilágítási célú hálózat hossza 387 km, a lámpahelyek száma 23.269 db, a közvilágítás minősége a csökkentett energiaigényű lámpatestek alkalmazásával fokozatosan javul.

Kommunikációs infrastruktúra

A városban mind a vezetékes, mind a mobil telefonhálózatok kiépültek, a szolgáltatás teljes körűen biztosított. A kábel televíziós hálózat fejlesztése folyamatosan történik, mely a műsorszolgáltatás mellett lehetőséget biztosít a telefonos és internet kapcsolatra is.

2.2.5.7 Környezetvédelem

Mind uniós, mind nemzeti elvárás, hogy a fenntarthatóság, a környezetvédelem szempontjai megjelenjenek egy városi stratégiában. A Nemzeti Környezetvédelmi Program a következőt fogalmazza meg:

„A környezet védelme, a természeti értékek megőrzése napjainkra a társadalmi-gazdasági élet meghatározó részévé vált. Ennek alapvető oka egyrészt a hosszú távon nem fenntartható gazdálkodás következtében a természeti erőforrások egyre gyorsabb ütemű felhasználása, másrészt a gazdasági tevékenységek hatásaként a környezetbe kibocsátott szennyező anyagok növekvő mennyisége.”

A városi szintű környezeti, környezetvédelmi feladatokat a város környezetvédelmi programja (2005-2010) tartalmazza, érvényessége új program hiányában meghosszabbításra került. Fő céljai:

- az egészségesebb életfeltételeket biztosító természeti és települési környezet

megteremtése a tervezett és várható társadalmi, gazdasági fejlődés mellett

- a fenntartható fejlődés elérése és biztosítása a város területén és térségében

A környezetvédelmi program a következő struktúrában határoz meg feladatokat a városnak:

- környezeti elemek állapotának megőrzése, javítása (levegőminőség, felszíni, felszín alatti vízvédelem, talajminőség, levegő- és tájvédelem)

- települési és épített környezet védelme, javítása (pl. szennyvízkezelés, zöldterület gazdálkodás)

- területek védelme, fejlesztése (pl. Tüskésrét, bányaterületek)

- önállóan kezelt hatótényezők (pl. hulladékgazdálkodás, zajterhelés)

- környezetvédelmi tervezés

- szervezés, intézményi háttér (pl. építési szabályzat, monitoring rendszer)

A városi környezetvédelmi programmal kapcsolatban kijelenthető, hogy az a települési környezetvédelem teljes vertikumát lefedi, azonban szükséges a környezetterhelés-változások átértékelése és ennek megfelelően az aktuális helyi környezetvédelmi program megalkotása.

Jelenleg történik a város új környezetvédelmi programjának megalkotása.

Pécs környezetszennyezettsége összességében az utóbbi években – részben az ipari tevékenység leszűkülésére tekintettel - csökkent, nagyvárosi összehasonlításban nem kedvezőtlen.

A városban a bűz kibocsátás jelentős volt, de az elmúlt években bűzcsökkentő beruházások valósultak meg (a Megyeri úti szennyvíztelep megszűnése, a Pécsi Bőrgyár szennyvíztisztító telepének korszerűsítése).

A hőerőmű fejlesztései, a bányák és a bőrgyár megszűnése, a közúti fejlesztések javították a város környezeti- és így a levegőminőségét is.

A város közigazgatási területére vonatkozó lakossági és ipari emissziók, valamint az országos forgalomszámlálási adatokból és a pécsi önkormányzati utakra vonatkozó forgalomszámlálási adatokból származtatható közlekedési eredetű kibocsátások határozzák meg a levegő minőségi állapotot. A város pályázati keretek között elkészítette az 500*500 m-

es területi egységekből álló emisszió katasztert és az AERMOD légköri terjedési modell alkalmazásával, a város légszennyezettség eloszlási térképeit is elkészítésre kerültek a TELEMÓD Projekt keretében. A város környezetvédelmi tervezései keretében a levegőminőség javítását, illetve megőrzését szolgáló helyi szabályok kidolgozásán munkálkodik.

A felszíni vizek (különösen a patakok mellékágainak egyesülését követően) szennyezettek.

A Pécsi-víz 2005. évi minősítése az MSZ 12 749 szerint					
Törzshálózati mintavételi hely	Oxigén-háztartás	Tápanyag-háztartás	Mikrobiológia	Szerves- és szervetlen mikroszennyezők	Egyéb paraméterek
Tüskésrét közúti híd	III.	IV.	-	IV.	V
Pellérd közúti híd	V.	IV.	-	IV.	IV.
Zók	IV.	V.	-	V.	IV.
Kémes-Cun közúti híd	IV.	V.	-	IV.	IV.

A vizsgálati eredmények alapján megállapítható, hogy a Pécsi-víz teljes vizsgált szakaszán a víz minősége tűrhető (III.), szennyezett (IV.) vagy erősen szennyezett (V.) volt.

20. táblázat: A Pécsi-víz 2005. évi minősítése az MSZ 12 749 szerint

A Mecseki Szénbányák bányüzemeinek bezárásával a bányavíz kiemelések megszűntek, de egy idő után ismét szükség lesz a felszín alatti vízkészletek védelme miatt a bányavizek Pécsi vízbe történő bevezetésére, ami további szennyeződéssel járhat.

A közigazgatási terület másik vízgyűjtője, a Vasas-Belvárdi vízfolyás és mellékágai vízminősége általában (pl. a Malom völgyi vagy a Nagypárdi patak esetében) megfelelő.

A csapadécsatornák, felszíni vízelvezető árkok gyakran elhanyagoltak és szennyezettek, az összefüggő hálózat kiépítése szükséges. A város fejlesztéseivel összhangban szükséges a vízjogi keretek tisztázása, a szükséges jogszervevények elvégzése.

Pécs felszín alatti vízkészlete a talajvizekből, a rétegvizekből és a karsztvizekből származik. A Tettye és a Pellérdi vízbázis vízgyűjtő területe külön védelmet igényel. A Hirdi vízbázis használatát az elmúlt években teljesen megszüntették.

Pécs klímáját földrajzi fekvése alapvetően határozza meg. A Mecsek nagyrészt védi a várost É-ÉNY felől, így szélsőséges időjárási esetek ritkán fordulnak elő. A Mecsek felől érkező friss levegőnek, mely a sűrű beépítésű városrészek átöblítésében jelentős szerepet játszhat, jelentősen korlátozódott a hatása az egyre intenzívebben beépülő É-D-i patak völgyek miatt.

A város élővilágában - főként a növényzet vonatkozásában – jelentősebb változás nem tapasztalható. Pécs belterjesen gondozott parkterületeinek, zöldterületeinek nagysága az öt nagyváros vonatkozásában is kedvező. A zömében külterületi természeti környezet védelme országos védelmet kapott a Nyugat-Mecsek Tájvédelmi Körzet védelem alá helyezésével.

A közterületi parkok általában jól gondozottak, aktív zöldfelületek aránya átlagosan eléri a 95%-ot. Ugyanakkor szórtan és elszigetelten, területileg kiegyenlítetlen módon

helyezkednek el. A belvárosban kevés a zöldfelület és jellemzően kis területűek, sok a burkolt felület. Számos kiaknázatlan zöldfelületi lehetőség található a belvároson kívül, elsősorban a lakótelepi közparkokhoz kapcsolódóan. A patakmedrek melletti zöldfelületek pusztulóban vannak, a jelenlegi zöldfelületi struktúrában alig jelennek meg.

Jelentős zöldfelülettel rendelkezik néhány intézmény (pl. egyetemek, kórház, Zsolnay Múzeum belső kertje), melyek kertjei fontos részei a zöldfelületi hálózatnak. A terek, utcák fásítása, zöldfelületi állománya hiányos. A nagy forgalmú utak mentén szerepük nemcsak esztétikai, de környezetvédelmi szempontból is fontos lenne.

Sajnálatos tényként kell megállapítani, hogy több városrészben megszűntek a sportpályák (György telepi, Újhegyi, egyetemi PEAC), melyek nemcsak zöldfelületként működtek, hanem a városrészek szabadidős helyei is voltak. Ugyanakkor a településrendezési tervben előirányzott sport- és szabadidő-központok (Tüskésrét, Málom-Napliget) nem épültek meg.

Kiemelt fejlesztési, rendezési feladat, hogy a jelenlegi zöldfelületek összefüggő, a Mecsek természeti területeihez kapcsolódó folyamatos rendszerré szerveződjenek. Ki kell jelölni azokat a közterületeket, melyek e rendszer új elemei lehetnek. Ezen belül kitüntetett jelentőséget kell tulajdonítani a patak és vízfolyások menti sávoknak, ahol a még megmaradt növényállományt meg kell őrizni, ill. területileg életképes zöldfelületi területsávokká kell bővíteni. E természetes vonalakat, mint a város múltját őrző természetes szerkezeti elemeket a zöldfelületi hálózat gerincévé, az egymástól elszigetelt parkok, erdőfoltok összekötő zöldfolyosójává kell fejleszteni. A Natura 2000 területek védelme felértékelődött, különleges figyelmet kell fordítani a fejlesztési tervek kidolgozása során.

Pécsett - kitűnő településszerkezeti adottsága miatt - a Tüskésrét, a Pécsi-völgy potenciálisan is alkalmas a város zöldfelületeinek, rekreációs és sport területeinek fejlesztésre, e funkciók befogadására. Ugyancsak új funkcióval gazdagodott a város a Mecsextrém Park fejlesztésével.

A fejlesztésekből nem maradhat ki a Mecsek, ahol a védettség figyelembevétele mellett az egykori bányaterületek rehabilitációja, új idegenforgalmi funkciók, emlékhelyek létesítése várat magára.

Az épített környezet értékeiről, az elért sikerekről, a további tennivalókról az előző fejezetekben már szóltunk.

A jelentős hatótényezők tekintetében a város hulladékgazdálkodása és zajterhelés mérséklése jelentősen befolyásolja a környezet minőségét.

Hulladékgazdálkodás tekintetében a Mecsek-Dráva Hulladékgazdálkodási Projekt megvalósulása hosszútávra megoldja a város problémáit. A zajterhelés tekintetében szükséges vizsgálni a közlekedési eredetű zajterhelést, szükséges a város közlekedési (fejlesztési) koncepcióját felülvizsgálni. Ennek keretében prioritást kell biztosítani a zajterhelés mérséklési szempontjainak. A követelményeknek megfelelően el kell készíteni a város „zajtérképét”.

Külön figyelmet igényel a város természeti erőforrásai igénybevételével járó környezethasználat optimalizálása (pld.: a Nyugat-Mecsekben történő bányászat, erdő- és termőterületek igénybevétele, Natura 2000 területek, stb.).

Pécs eleget kíván tenni a környezet védelméről szóló 1995 évi LIII. törvénynek, mely szerint „a környezeti elemek védelme egyaránt jelenti azok minőségének, mennyiségének és készleteinek, valamint az elemeken belüli arányok és folyamatok védelmét”.

2.2.6 Korábbi időszak fejlesztései

2.2.6.1 A város korábbi fejlesztéseinek és fejlesztési irányainak értékelése

Az alábbi táblázat Pécs 2004 óta megvalósított/folyamatban lévő, nagyobb volumenű, jelentősebb fejlesztéseit tartalmazza.

Megvalósítás alatt lévő pályázatok		
Pályázat címe	Téma	Megvalósítás ideje
Pécsi Konferencia- és Koncertközpont (Kodály Központ) létesítése Pécssett	Pécs EKF kulcsprojekt	2009-2011
Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont	Pécs EKF kulcsprojekt, alapvetően a Baranya Megyei Önkormányzat gondozásában	2009-2011
Zsolnay Kulturális Negyed	Pécs EKF kulcsprojekt	2009-2011
Nagy Kiállítótér - Múzeum utca rekonstrukció	Pécs EKF kulcsprojekt, alapvetően a Baranya Megyei Önkormányzat gondozásában	2009-2011
Közterek és parkok újjáélesztése I.-II. ütem	Pécs EKF kulcsprojekt	2009-2011
Pécs Lánc utcai járóbeteg szakrendelő intézet fejlesztése	Egészségügyi fejlesztés, modernizálás	2009-2011
Illyés Gyula Általános Iskola és Óvoda épületenergetikai fejlesztése	Környezeti és pénzügyi fenntarthatóság növelése az oktatási intézményben	2009-2011
Intermodális közösségi közlekedési csomópont és kötőpályás	Részletes megvalósíthatósági tanulmány kidolgozása a helyi és	2011-2012

közlekedés kialakítása Pécssett	helyközi közlekedés összehangolására a hatékony közösségi közlekedés biztosítása érdekében	
Baranyai Élmenykörút	Több projektelemet tartalmazó komplex turisztikai pályázat, Pécshez a Pécs-Orfű-Abaliget közötti kerékpárút kialakítása tartozik	2008-2011
A szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása – TISZK rendszer fejlesztése Baranya megyében	Intézményi struktúra átalaítás, az oktatás hatékony szervezésének megvalósítása; továbbképzés, minőségfejlesztés, infrastruktúra-fejlesztés	2010-2012
Desztináció menedzsment szervezet létrehozása	Helyi szintű TDM szervezet felállítása Pécssett	2010-2012
Creative Cities	A kulturális élénkítése a kulturális ipari klaszteren keresztül, modellstratégia készítése	2010-2012
UNIC-URBACT Kerámia Innovatív Városok Nemzetközi Hálózata működésének támogatása (Zsolnay Gyár)	Nemzetközi városhálózat létrehozása, konkrét innovatív megoldások közös kidolgozása, munkahelyteremtés megoldása	2009-2011
Lezárult projektek		
Pécs világöröksége turisztikai vonzerőinek fejlesztése – Pécs a világörökség része és védelmi zónája az ökoturizmus szolgálatában	A projekt feladata a pécsi világörökség helyszínek és környezetük átalakítása a turizmus számára. A könnyebb megtekinthetőség érdekében a terület felújítása, a sétálóutca rehabilitációja, térburkolattal való ellátása. Az érintett ókeresztény sírkamrák környékén turisztikai kiszolgálóhelyiségek építése, telepítése.	2004-2006
A Mecsek Gyöngyszemei a Jakab-hegytől a Völgységi-patakig	Turisztikai létesítmények, kilátók, épületek építése, amely füzészerűen összefogja a Mecsek teljes területét. A célja a turisztikai vonzerők látogathatóvá tétele, a Mecsek bekapcsolása a látogatható turisztikai célok közé.	2004-2006
Hosszú távú helyi, agglomerációs és regionális szintű közösségi közlekedésfejlesztés Pécssett és vonzáskörzetében	Pécs és vonzáskörzetére elkészül egy hosszú távú térségi közlekedési terv, és a terv alapján 5 db megvalósíthatósági tanulmány, melyek illeszkednek a DDOP-hoz, illetve a KÖZOP-hoz.	2009-2010
Térinformatikai alapú légszennyezettségi modellező rendszer tervezése és kifejlesztése Baranya és Somogy megyében és kiemelten Pécssett	A régióra kiterjedő, az országos hálózat kiépítésének alapjait képező, légszennyezettségi rendszer kidolgozása, kiépítése és működés alatti folyamatos frissítése	2009-2011
Pécs sérülékeny vízbázisának védelme és szennyvízcsatorna hálózatának bővítése	Pécs város és vonzáskörzetének teljes csatornázottságának kiépítése (víz, szennyvíz)	2001-2011
Kompetencia alapú oktatás elterjesztése az oktatási	Oktatás támogatása	2009-2010

intézményekben		
CASE – Cities Against Social Exclusion	A projekt alapvetően a keleti városrész problémáinak komplex kezelését, megoldását irányozza elő.	2005-2007

21. táblázat: Korábbi fejlesztések Pécsen (lezárult és megvalósítás alatt lévő projektek 2004 óta)

2.2.6.2 Korábbi városrehabilitációs tevékenységek hatása és tapasztalatai

A város életében a legmeghatározóbb és leglátványosabb fejlesztések egyértelműen a 2010-es év Európa Kulturális Fővárosa kiemelt projekthez kapcsolódnak. A vélemények eltérőek a 2010-es év rendezvény-sorozatát és beruházásait illetően. A látogatószám és a vendégéjszakák számának növekedése, a hazai közvélemény-kutatások, illetve a hazai és külföldi sajtómegjelenések visszhangja mind pozitív, ebből a szempontból sikerről lehet beszélni. A nagy kiállítások közül a Bauhaus, a Nyolcak és a Gyugyi-gyűjtemény „tarolt”, amiben a médiának - kiemelve a külföldi médiát is - nagy szerepe volt.

A kulturális évad értékelése jelenleg is tart, egyrészt statisztikai felméréseken keresztül, másrészt szakmai alapon. Az időbeli közelség miatt a tavalyi év hatásairól nem feltétlenül kapunk ma még tiszta képet. Mindenképp el kell telnie bizonyos időnek, hogy kellő távolságból visszatekintve reális kép körvonalazódjon.

Tényként kezelhető, hogy az előzetesen közzétett 2010-es adatok szerint a kulturális évadban 236.145-re emelkedett a vendégéjszakák száma Pécsen; ez 2009-hez képest 26,5%-os növekedést jelent. A vendégek 71,5%-a volt belföldi, 28,5%-a külföldi. 2010-ben a turisztikai küldő piacok közül a Horvátországból, Szerbiából és Szlovéniából érkező forgalom bővült a legdinamikusabban, ezért a turizmus terén a jövőben is kiemelt területként kezelik majd a délszláv régiót.

Kudarcként ismerhető el, hogy nem sikerült bevonni az idegenforgalmi vérkeringésbe Pécs térségét. Az a fajta kulturális áttörés, léptékváltás, amire szükség lett volna annak érdekében, hogy Pécs kulturális ágazata megerősödjön, nem történt meg. Az intézményfejlesztések alapvetően sikeresen megvalósultak - habár az üzemeltetés még részben megoldatlan -, viszont hiányoznak a „soft” fejlesztések. Ezeknek az infrastrukturális feltételei már adóttak, így a város turisztikai kínálata bővíthet. Jelentős vonzerő lehet a szomszédos országokból érkező turisták számára a Zsolnay Negyed, a modern és kortárs művészet, valamint az ifjúsági fesztiválok. A kulturális turizmus élénkítésére koncentrálna kiemelt szerep juthat a Kodály Központnak, mint a konferenciaturizmus lehetséges színhelyének.

Szociális és városrehabilitációs szempontból a keleti városrész területei kiemelten érintettek, több komplex városrehabilitációs program – Borbála, Jelenlét, CASE - célterületeit adva így.

A „Borbála 1” komplex telep-rehabilitációs és foglalkoztatási program az egykori pécsi bányüzemek mellett kialakított lakóterületeken a fizikai életfeltételek javítását is céljául tűzte ki, úgymint új szociális bérlakások kialakítása, a meglévők rendbehozatala, valamint a környezet rendbetétele. A program 2004. november 24. és 2006. szeptember 30 között került lebonyolításra. A projekt célterülete volt Pécs Keleti Városrészen István-Akna és Szabolcsfalú, valamint Orfű és környéke. A projekt célcsoportja halmozottan hátrányos helyzetű 50 fő (amelyből 35 fő roma származású) volt, akik vagy a feleslegessé vált munkaerő-kínálatot jelentik Pécsen és környékén (és emiatt vannak tartósan távol a munkaerő-piacról), vagy a rugalmas munkavállaláshoz szükséges „skilleket” nem-szinttartó, idényjellegű munkák tapasztalataival rendelkeznek csupán.

A projekt eredményeként mindenképpen sikerült a helyi lakosság összetartozásán javítani, sikerült a tervezett város rehabilitációs munkákat megvalósítani oly módon, hogy ebbe a helyi lakosság is nagymértékben bevonódott. Ugyancsak sokan elhelyezkedtek az OKJ-s képzésen részt vett személyek közül is, akiknek ezzel hosszabb távú egzisztenciája is biztosításra került.

A Jelenlét program egy komplex közösségi rehabilitáció Pécsen az egykori bányászkolóniák területén kialakult telepeken. A projekt hatásai alapján indult meg István-aknán egy tanyagondnoki szolgáltatás is. Ezt a Jelenlét projekthez hasonlóan a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Pécsi csoportja üzemelteti 2007 végétől. A szolgáltatás célja Pécs egyik leghátrányosabb helyzetű településrészén élők esélyegyenlőségének biztosítása, a gondoskodó társadalmi környezet megvalósítása, az infrastruktúra, és az alapvető szociális és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javítása.

A CASE (Cities Against Social Exclusion – Városok a társadalmi kirekesztődés ellen) projekt célja egy olyan európai városhálózat kialakítása, amely a városokban jelentkező szegregációs problémákra, a társadalmi kirekesztődés különböző módzataira kíván nemzetközi tapasztalatátadással kialakítani egy olyan új gyakorlatot, amely ezeknek a társadalmi csoportoknak rövidtávon is hatékonyabb közszolgáltatások biztosítását, illetve a szükséges infrastrukturális fejlesztések nagyobb hatékonyságú megvalósítását segíti elő.

A „Lakmusz I-II. programra” 2005-2006 során került sor, mely 15 volt állami gondozott fiatal lakáshoz jutását, foglalkoztatását segítette elő. Alapvető probléma az volt ezzel a programmal, hogy kizárólag az infrastruktúrát vette figyelembe, a lakásfelújításra koncentrált és nem volt integrációs program, nem fordítottak figyelmet a helyi közösségek létrehozására, ami súlyos hiányosság az antiszegregációs programok esetén. Ennek eredményeként a lakások kialakítása után 2007-re már mindegyik ki volt fosztva és gyakorlatilag „visszanyerték” a felújítás előtti állapotukat.

2.2.7 Összegzés, SWOT analízis

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<p>A városszerkezet bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kiemelkedő természeti és kulturális értékek • Évezredes organikus fejlődés • Rugalmasan fejleszthető hálós rendszerű közúthálózat • Erős, fejlődő agglomerációs gyűrű, az agglomeráció népessége az elmúlt 20 évben növekedett, fiatalodott • Erős központi funkciók az egészségügy, oktatás, tudományos élet, közművelődés, közigazgatás, gazdasági irányítás területén • Egyes kötelező feladatok (egészségügy, szociális ellátás) kistérségi szintű ellátása megszervezésre került <p>A gazdaság bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Erős központi kereskedelmi funkció • Jól kiépült kereskedelmi infrastruktúra, széles körű áruválaszték • Jól szervezett közműellátás, közösségi személyszállítás és posta • Országos jelentőségű diákturisztikai desztináció • A turisztikai kínálat térbeli koncentráltasága • Gazdag turisztikai porfolió • Nincs reálkereset emelkedés • Pécs hagyományos vásárváros, kereskedelmi funkciói regionálisak, határokon átnyúlóak • A kereskedelmi üzletek típus szerinti megoszlása kiegyensúlyozott, megfelelő mennyiségű és kínálatú szaküzlet van a városban <p>Társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> • A lakosok körében erős a városhoz való kötődés, az egyetemisták esetén is hamar kialakul. • A vándorlási egyenleg az elmúlt 5 évben pozitív. • A főfoglalkozású egyéni vállalkozások száma növekvő tendenciát mutat. • Képzettségi színvonal meghaladja a regionális és megyei átlagot. • Az agglomeráció népessége növekszik, fiatalodik. <p>Települési környezet</p> <ul style="list-style-type: none"> • A hulladékszállítás és kezelés jól szervezett, a szelektív hulladékgyűjtés nagyrészt megoldott • A lakások közművesítése csaknem teljes körű • A víz, villany, gőz és földgáz szolgáltatás megfelelő kapacitás-tartalékokkal rendelkezik • Belterületen jelentős nagyságú szabad területek állnak rendelkezésre <p>Közszolgáltatások:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A lakosság számára rendelkezésre áll az egészségügyi ellátás teljes 	<p>A városszerkezet bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • A városnak az agglomerációval nincs rendszerezett kapcsolata • Periféria és zsáktelepülés helyzet a főváros-centrikus Magyarországon • A 6-os út átkelési szakasza túlterhelt, az országos szintű tervek nem tartalmazzák a Pécsi víz völgyében kialakítandó városrendezési tervben szereplő, I. rendű közútnak a tervét • Egyes, a távlatban kimerülő kapacitású főutak forgalmának szétosztására nem készült javaslat • A történeti városrészek úthálózata a mai igényeket nem tudja kielégíteni • A Mecsekoldal fejlődése tervszerűtlen, a közúti kiszolgálás nehéz • A beépítésre szánt területek folyamatos növekedése • A Pécsi víz menti területek alulhasznosítottasága <p>A gazdaság bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • A rendszerváltás időszakában megszűnt ipar pótlására nem történt újraparosítás, nem alakult ki új, markáns ipari ágazati arculata a városnak • Az ipari termelés fő reprezentánsai stagnálnak, a távközlés elektronikai ágazat megszűnése fenyeget • Az adófizetők száma folyamatosan csökken • Az átlag kereset nem sokkal haladja meg a minimálbér kétszeresét • A pécsi bérek nem versenyképesek a fejlett régiók kereseteivel • Alacsony a termelő szektor aránya (16%) • Az üzleti és tudományos szolgáltatások aránytalanul magas reprezentációt mutatnak • A társas vállalkozások foglalkoztatási potenciálja folyamatosan csökken, elveszítették a megújuláshoz, felzárkózáshoz szükséges humán erő forrást • A vállalkozások kötelezettségeinek szerkezete kedvezőtlen, tartalékaikat felélték, a beruházások eredményei elmaradtak • Magas kategóriájú szálláshelyek száma nem elégséges • Nincs a városnak nagyméretű vízfelülete, strandja, aquaparkja • Alacsony a külföldi vendégek aránya és tartózkodási ideje • A turisztikai attrakciók és szolgáltatások kínálata nem elég sokrétű • A kistérségben a gazdasági aktivitás alacsony, nem éri el az 54%-ot <p>Társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csökken a város népességszáma. • A város korösszetétele rendkívül kedvezőtlen: a fiatalok aránya regionális a legalacsonyabb.

skálája.

- A privatizált alapellátó körzetek jelentős fejlesztéseket hajtottak végre.
- A patika hálózat a városban jól kiépült és tömegközlekedéssel jól elérhető.
- A város lakosságának egészségi állapota nem kedvezőtlenebb más nagyvárosokénál.
- A város tulajdonában lévő sportlétesítmények üzemeltetése egy kézbe került (PSN Zrt.), mely így könnyebben kezelhető, átláthatóbb, egységesíthető.
- A versenysport, élsport helyzete a nehéz anyagi körülmények ellenére is figyelemre méltó.
- Az utánpótlás nevelés szervezeti kerete az utóbbi években bővült.
- Erős civil jelenlét a sportegyesületekben.
- A város kulturális portfóliója gazdag és változatos.
- Alkotóművészek magas száma, élénk művészeti élet.

- Az inaktív generációk aránya magasabb a hazai nagyvárosokénál.
- A munkaerő-piaci kereslet és kínálat nincs összhangban.
- 2001 óta drasztikusan nőtt (nagyjából megduplázódott) a házi orvosokhoz bejelentkezett esetek száma.

Települési környezet

- A belterületi utak leromlott állapotúak, a lakóutak humanizálása nem történt meg
- A várost a vasútvonal kettészeli, az észak-déli közlekedést akadályozza
- A Mecsekoldalon a belterületi utak szűk keresztmetszetűek, a hálózat kialakulatlan, a csapadékvíz elvezetése nem megoldott
- A belvárosban az intézményi és a nagyvárosias területeken nincs elegendő számú parkolóhely
- Kerékpárutak hálózata foghíjas
- A közösségi közlekedés járműállománya, a hálózati rendszer elavult, a megállóhelyek felszereltsége többnyire hiányos
- jelentős É-D-i illetve K-NY-i forgalmi utak (Belváros –Tüskésrét - Siklósi városrész ill. Pécsi víz völgyébe tervezett út) hiányoznak
- a patak völgyek beépítettsége túlzott, természetes jellegüket sok helyen elvesztették
- a város összefüggő zöldfelületi rendszere hézagos, hiányoznak az összekötő elemek
- jelentős nagyságúak a leromlott, bontásra vagy rehabilitációra váró városrészek
- korszerűtlenek – vagy ki sem épültek – a szabadidős területek (állatkert, vidámpark), városrészi közparkok (Napliget)
- a távfűtés iránti kereslet csökken, a város levegő minősége tovább romolhat
- a csapadékcatornák, felszíni vízvezető árkok gyakran elhanyagoltak

Köszolgáltatások

- Csökkenő tanulólétszám az oktatásban.
- A város tulajdonát képező egészségügyi ellátást biztosító létesítmények állapota leromlott, felszereltsége korszerűtlen.
- Az egészségügyi szolgáltatások folyamatos alulfinanszírozottsága a kormányzat részéről az intézmények adósságállományát növeli, működésüket rendkívül megnehezíti; a forráshiányt a kedvezőtlen intézményi struktúra tovább növeli.
- Hiányzó minőségirányítási (minőségbiztosítási) rendszerek és szolgáltatói szemlélet az egészségügyi ellátásban.
- Csökkent az iskolai testnevelés intenzitása és színvonala.
- A sportlétesítmények fejlesztésében lemaradás tapasztalható.
- A kulturális intézményfejlesztések sikeresen megvalósultak, azonban a „szoft” fejlesztések kissé elmaradtak, ami feltétele lenne volna a kulturális léptékváltásnak.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A kulturális értékek turisztikai termékcsomaggá való szervezése hiányzik. • Nincs markáns, a városhoz egyértelműen köthető fesztivál, ami a kulturális turizmust erősítené.
<p style="text-align: center;">LEHETŐSÉGEK</p> <p>A városszerkezet bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az agglomeráció településeivel szorosabb stratégiai és szervezeti együttműködés kialakítása • Az észak-déli-i átjárhatóság javítása • Az M60-as autópálya megépítése javítja a város elérhetőséget Budapest irányából • a város kerékpáros megközelítését segíti az Orfű felé vezető és az épülő pellérd - pécsi kerékpárút • A városnak Budapest, Nagykanizsa és Eszék irányában fővonal kapcsolata van <p>A gazdaság bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Új, jól azonosítható, markáns gazdasági és kulturális arculat megteremtése • Fenntarthatóbb ágazati szerkezet kialakítása, termelés és szolgáltatás egyensúlyának megteremtése • Külföldi tőke bevonása, a fogadófeltételek javítása, ezzel összhangban a beszállítói válás feltételeinek javítása • A kereskedelmi központi, vásári funkciók megtartása, további területekre történő kiterjesztése • A tartózkodási idő jelentős növelése a városi és térségi szolgáltatási elemek programszerű, hálózatos összekapcsolása révén (egységes helyi és térségi turisztikai desztináció menedzsment megvalósítása) • A Balokány strandfürdő helyszínének rehabilitációja és fejlesztése • Strandfürdő, Aquapark építése • helyi gazdaság fejlesztési eszközök alkalmazása, helyi piacok megerősítése • Az üzleti (ipari parki, logisztikai, innovációs) infrastruktúra megerősítése, nagyobb léptékű ipar letelepítésének lehetősége <p>Társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lokálpatriotizmus, a városhoz való erős kötődés gyors kialakulása. • Az üzleti szektorban egyre több vállalkozás tervez létszámbővítést. • Kompetencia-elven alapuló képzési rendszer kialakítása a munkaerő-piaci kereslet-kínálat összehangolása végett. • Civil szféra növekvő aktivitása. <p>Települési környezet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magas megújuló energia potenciál a biogáz erőmű létesítés (szennyvíz, energetikai célú biomassza) és a napenergia felhasználás (elektromos energia termelés, használati meleg víz előállítás) kapcsán • A bányászat által hátrahagyott területek rehabilitációjával, új fejlesztési területek alakíthatók ki • A levegőminőség javulása, intézkedésekkel biztosítható • A csapadékvíz elvezető, összefüggő hálózat kiépíthető, a csapadékvíz megtartására, hasznosítására való törekvés figyelembe vételével 	<p style="text-align: center;">VESZÉLYEK</p> <p>A városszerkezet bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • A térszerkezeti szerep folyamatos erodálódása, a megvalósult és elhatározott fejlesztések nem oldják fel a város zsáktelepülés jellegét (szekszárdi Duna-híd, M9, M6) • az autópálya a város déli tengelyénél véget ér, az érkező forgalmak a levezetésükre alkalmatlan utakat használják • a Pécs – Szentlőrinc vonalszakasz egy vágányú kialakítása nem teszi lehetővé elővárosi közlekedés megszervezését • a szünetelő pécsváradi vasút területe és műtárgyai a város fejlesztését nehezítik <p>A gazdaság bemutatása</p> <ul style="list-style-type: none"> • A nagyvállalatok tovább költözése a kedvezőbb külföldi adó és bérköltségek következtében • Egyes hazai nagyvárosok és ipari városok versenyelőnye tovább növekszik • A cégek eladósodottsága tovább növekszik • Az ágazati struktúra tovább torzul • Az Új Széchenyi Terv programjai nem képesek dinamizálni a helyi vállalkozásokat • A belváros sétálóutcaiban tereiben a kereskedelmi és szolgáltató egységek megszűnése folytatódik, a kereskedelmi funkció degradálódik • A Pécs Pláza és a pécsi vásár folyamatosan elveszti korábbi kereskedelmi jelentőségét és jelenlegi formájában fenntarthatatlanná válik • A társas vállalkozások humán erő forrása folyamatosan gyengül, versenyképességük ezáltal nagy mértékben lecsökken • A vállalkozások fizetésképtelenné válásával, a körbetartozások terjedésével csődhullámok rengetik meg a város gazdaságát • A város turisztikai látogatottsága egy rövid emelkedést követően újra csökkenni kezd, a desztináció elveszti országos jelentőségét <p>Társadalom</p> <ul style="list-style-type: none"> • A magasan kvalifikált fiatal munkaerő egyre nagyobb számban vándorol fejlettebb régióba, nem egy esetben az országhatáron kívülre. • A nyilvántartott álláskereső aránya a többi vidéki nagyvároshoz képest magasabb. • A munkaerő-piaci kirekesztődés fontos indikátorai tekintetében a város helyzete kedvezőtlen. • Az egyes városrészek közötti demográfiai eltérések tovább növekednek. • A jövedelmi szegénység meghaladja az országos átlagot, a társadalmi

<ul style="list-style-type: none"> • A patak völgyek szigorú szabályozásával a friss levegő áramlása biztosítható <p>Közzolgáltatások</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az egészségmegőrző, prevenciós és rehabilitációs szolgáltatások fejlesztése. • A felesleges igénybevétel csökkentése jobb és hatékonyabb tájékoztatással. • A népesedési tendenciák ismeretében az időskori ellátórendszer kiépítése, szolgáltatás-, és kapacitásfejlesztés. • A tervezett fejlesztéseket tekintve az új sporttörvény megjelenése meghatározó fontosságú. • A Pécsi Sport NZrt. alkalmas közvetett és közvetlen támogatások befogadására és figyelemmel arra, hogy centralizált módon jelennek meg a felhasználható pénzeszközök, egységes szakmai koncepció mentén történhetnek meg az elosztások, illetve a felhasználások. • A civil és az üzleti szféra bevonása a kulturális ipar megteremtésébe és fejlesztésébe. • Összehangolt, egymásra épülő, vagy egymást erősítő programok szervezése, kulturális termékcsomagok készítése 	<p>kirekesztődés növekvő arányú.</p> <p>Települési környezet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nem sikerül a közlekedési hálózat hiányosságait orvosolni • A város zöldfelületeinek aránya tovább csökken, a hálózat nem épül ki • A dízelmotorok környezetszennyezése a Belváros levegőjének minőségét nagyban rontja • ATüskésrét, Pécsi víz völgyében rejlő zöldfelületi, rekreációs és sportterületek nem valósulnak meg • A város természeti erőforrásai igénybevételével járó környezethasználat optimalizálása elmarad, a közigazgatási területen belül a biológiai aktivitás érték csökken <p>Közzolgáltatások</p> <ul style="list-style-type: none"> • A város tulajdonában lévő intézmények alulfinanszírozottsága az intézmények eladósodásához, illetve csődjéhez vezethet. • A város lakosságának folyamatos „idősödése”, valamint összetételének változása. • Az egészségmegőrző- és prevenciós szolgáltatások elégtelensége a lakosság egészségi állapotának romlását okozhatja, mely a drága egészségügyi szolgáltatások igénybevételének növekedését eredményezheti. • A politikai döntések túlsúlyba kerülése a szakmai megalapozású döntések kárára. • Az EKF beruházások során felépülő kulturális intézmények fenntarthatatlansága. • A sport szponzorálás tekintetében hiányoznak a tőkeerős vállalatok.
--	--

2.3 A városrészek területi megközelítésű elemzése

2.3.1 Városrészek azonosítása

A folyamatos városfejlődés, a lakosság szám növekedése, a környező települések Pécshez csatolásával Pécs belső struktúrája is jelentősen változott, átalakult a városrészek funkcionális szerepe.

A város terület felhasználási (OTÉK) elemei alapján az alábbi csoportosítás lehetséges a belső területeken:

- településközponti, központi vegyes területek = belső városrész
- nagyvárosias területek = lakótelepek
- kisvárosias területek = a történelmi belvároshoz kapcsolódó külvárosok
- kertvárosias területek = Mecsekoldal, Budai külváros, Rácváros, Északmegyer, Kertváros, Nagyárpád, Postavölgy, Málom
- falusias jellegű kertvárosias területek = Hird, Somogy, Vasas
- különleges területek (bányászat, honvédség, temető)
- gazdasági területek (ipari, kereskedelmi, szolgáltató területek)

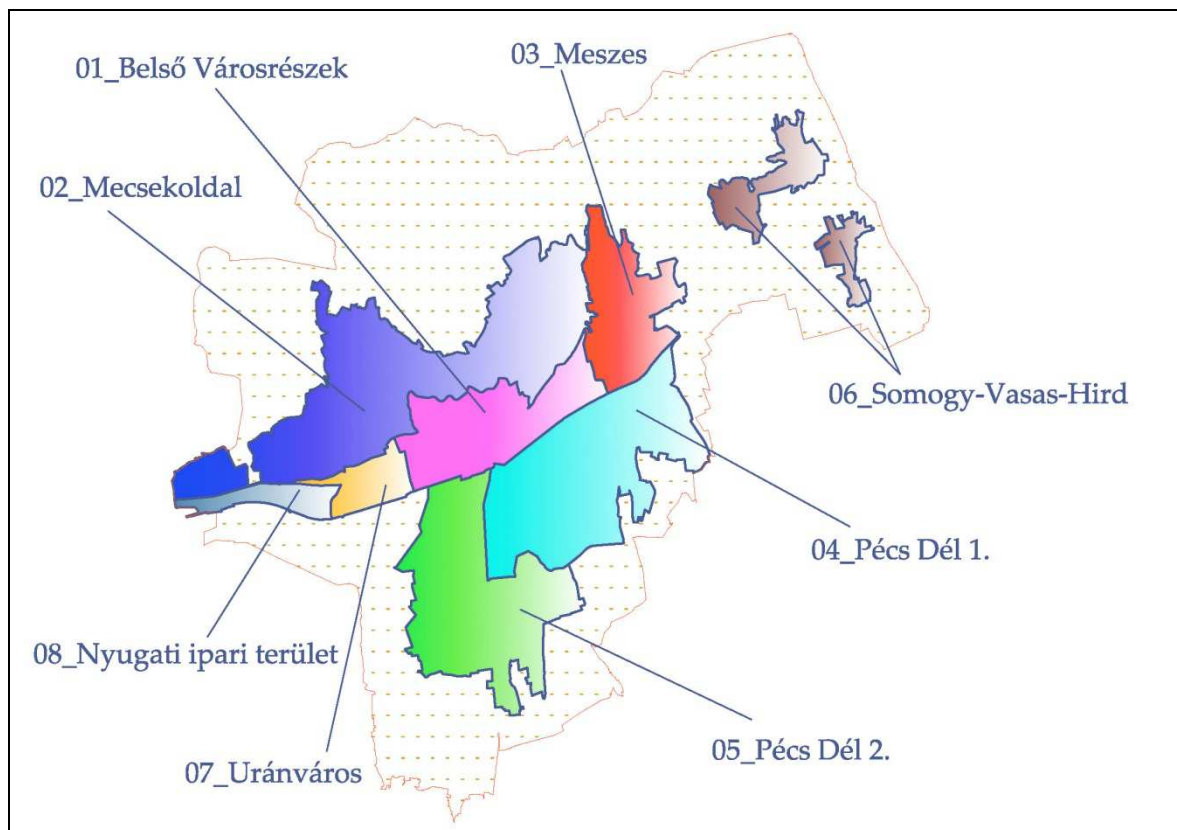
Fenti csoportosítás nem a földrajzi összetartozás, hanem kizárólag a megegyező funkcionális igények alapján történt, ezért nem alkotnak összefüggő területi egységet. Fenti elvek szerinti lehatárolás a mozaikos területhasználat miatt szinte megszámlálhatatlan területet jelentene, így alkalmazása elvetendő.

Mind a várostervezésben, mind a statisztikai, népszámlálási felmérésekben már évtizedek óta használatos lehatárolás jól tükrözi a város morfológiáját (domborzati viszonyokat), az egyes városrészek történelmi múltját, mára kialakult szerepkörét, vegyes nem homogén funkcióját.

Fentiek alapján munkánkban a következő városrészeket különböztettük meg az alábbi jellegzetességek figyelembe vételével:

- **Belső városrészek:** Belváros, Ispitaalja, Szigeti külváros, Diós, Siklósi külváros, Budai külváros, Havihegy, Piricsizma

- **Mecsekoldal:** Gyükés, Rókusdomb, Rigóder, Mecsekoldal, Makár, Donátus, Csoronika, Daindol, Szkókó, Bálics, Ürög, Patacs, Szentmiklós, Szentkút, Zsebedomb, Rácváros
- **Meszes-Pécsbánya:** Meszesi lakóövezet, Szabolcs, Meszesi lakótelep, Pécsbánya
- **Pécs dél - 1:** Balokány, Basamalom, Gyárváros, Újhegy, Tüskésrét
- **Pécs dél - 2:** Kertváros, Árpádváros, Málom, Megyer, Postavölgy, Nagypárad, Északmegyer, Füzes
- **Somogy - Vasas – Hird:** Somogy, Vasas, Hird
- **Uránváros:** Uránváros, Kovácstelep
- **Nyugati kereskedelmi és ipari terület:** Bolgárkert, Fogadó

3. térkép: Városrészek

2.3.2 Városrészi szintű gazdasági, társadalmi és településszerkezeti helyzetelemzés

A legfontosabb megállapítások a városrészekre a következők:

Belső városrészek

Pécs belső városrészeinek lehatárolása az alábbi, önmagukban is meglehetősen differenciált területeket foglalja magába:

- Belváros
- Siklósi külváros
- Ispitaalja
- Budai külváros
- Szigeti külváros
- Piricsizma
- Havihegy
- Diós

Ez a területegység magába foglalja a falakkal övezett történeti belváros intézményi és lakóterületeit, de ennél ma már jóval nagyobb kiterjedésű, mivel a nagyobb területigényű vagy épületnagyságú intézmények kiszorulva a történeti belváros védett struktúrájából az azt övező területeken telepedtek meg. A történelmi belváros intézményközpont szerep így lassan kiterjeszkedett a szomszédos területekre, s maga a belváros, mint városrész is jelentősen megnövekedett. Az új „fejlesztési tengelyek” folyamatosan felértékelik az adott városrész mögöttes területeit is. Ugyancsak a történeti belvároshoz kell sorolnunk azokat a történelmi belvároshoz közeli lakóterületeket is, amelyeket a lakóik már joggal belvárosnak tekintenek.

A történeti belvárossal nyugatról és keletről szomszédos városrészeknek csak egy részére jellemző ez a spontán fejlődési tendencia. A városközponttal nyugati irányból határos Szigeti külváros egy része a 70-es évek szanálási folyamatainak vált tárgyává, és a többszintes

paneles lakótelepi struktúra itt jelentősen megközelítette az egykori városfalakat. Intézmények itt is megjelentek, de inkább a lakóterületi funkciója minősíti belvárossá, nem utolsó sorban az egyetemekhez való közelsége okán is.

Délen - az új városközpont részére kijelölt új intézményterület beépülésével párhuzamosan - ugyancsak megjelentek a panelépületek, de itt csak egy keskeny sávban és nem lakótelepszerűen. Mindkét területen lényegesen keresettebbek a panel lakások, mint a külső lakótelepeken lévők. Piaci értékük 20-30%-kal meghaladja az utóbbiakét jelezve, hogy a közmegítélés ezt a területet még belvárosként kezeli.

A városközpontoz keleti irányban csatlakozó Budai külvárosban a belvárosi funkciók csak a történeti belvároshoz területileg közvetlenül kapcsolódó Búza térre és környékére terjednek ki, pontszerűen. A terület többségében megmaradt kisvárosias lakóterületnek, bár a Zsolnay utca mentén itt is megjelent a szolgáltatások vonalas kiterjedése. Az EKF beruházások ezt a területet is egyértelműen belvárossá minősítik a közeljövőben.

A történeti városközponttal északi irányból határos, már a Mecsek lejtőjének tekinthető, meglehetősen meredeken emelkedő terület megtartotta kisvárosias és villaszerű lakóterületi jellegét. A történeti belváros közelsége ezt a területet is belvárossá tette, függetlenül attól, hogy a belvárosra jellemző intézménysűrűség itt hiányzik. Ez a Havihegy és a Mecsekoldal déli részének területe (Tettye), a történeti belváros és a Magaslati út közti területrész. Előbb a Mecsekoldal-déli része, az utóbbi években pedig a Havihegy vált az értelmiségiek, művészek és vállalkozók kedvelt belvárosi lakóterületévé.

A rendszerváltás utáni nagyobb volumenű intézményfejlesztés a történeti belváros dél-keleti szektora alatt, a nagy területeteket elfoglaló és felszámolt vállalatok megüresedett telephelyein folytatódott. A Baranya megyei Állami Építőipari Vállalat és a Sopiane Gépgyár gyakorlatilag üres területein épült fel egy nagy bevásárló központ, az „Árkád”, de megtartva a Rákóczi úti hagyományos zárt sorú beépítését, ahová csak egy foghíj erejéig, mintegy jelzésszerűen nyúlik ki.

A Búza téren az utóbbi évek fejlesztései félbemaradtak, ezek befejezése városképi szempontból fontos volna, de jelenleg kétséges. A Király-ház mellett a Búza tér egy közterülettel gazdagodott.

A városrész déli oldalán az EKF program keretében megépült a Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, valamint a Kodály Központ, amelyek a Zsolnay-

negyeddel kiegészülve egy új kulturális városrészt alapoztak meg.

Mindkét fejlesztés, az Árkád és a Búza téri is, a saját funkciókhoz kapcsolódó parkolási igények kielégítése mellett nagy számú parkolóhelyeket biztosít a történeti belváros parkolási gondjainak enyhítésére. Az önkormányzat ugyanis a vonatkozó rendezési tervi előírások szerint a történeti belvárossal közvetlenül határos területeken a fejlesztések engedélyezésének feltételül szabta, hogy a saját parkolóhely igényen felül jelentős számú, közcélú parkolóhelyet is létre kell hozni. A belvárosban az új épületek építési engedélyezésének feltétele, hogy a funkciókhoz kötődő normatív parkolóhelyet a telken belül kell megvalósítani. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy minden új épület alatt mélygarázsok épülnek a belvárosban.

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- A népesség iskolai végzettsége magasabb, mint a városi átlag,
- Alacsony a lakók, magas a belvárosban dolgozók aránya,
- Alacsony munkanélküliségi ráta,
- Kiemelkedő jelentőségű közterek, kedvező adottságokkal rendelkező sétálóutcaák,
- Számos műemléki épület, világörökségi helyszín,
- Új impozáns kulturális városrész kialakítása kezdődött meg
- Magas az ezer lakosra jutó vállalkozások száma,
- Sokoldalú és magas minőségű szolgáltatási kínálat,
- Sokrétű pénzügyi, üzleti szolgáltatás kínálat,
- Turisztikailag frekventált terület, számos szálláshellyel és vonzerővel,
- A közintézmények, kulturális-, oktatási-, egészségügyi- és szociális intézmények és sportlétesítmények nagy része itt található,
- Sűrű beépítettség,
- Heterogén területegységek,
- Elöregedő népesség,

- Magas forgalmi terheltség,
- Rossz állapotú utak,
- Kedvezőtlen parkolási viszonyok,
- Zöldterületek alacsony aránya,
- Kontrasztos lakóépületek, ezáltal nincs egységes arculat,
- Idős lakásállomány.

Mecsekoldal

A Mecsekoldal rendkívül nagy kiterjedésű, és ennek megfelelően igen differenciált területet foglal magába. A terület keleten a Komlói útig nyúlik, délen a Budai városrész és a Havihegy, a Magaslati út, a Szigeti városrész és az Uránváros, a 6-os út határolja. Nyugaton egészen a közigazgatási határig, északon az erdőterületekig terjed. Ide tartozik:

• Rókusdomb	• Szkókó
• Gyükés	• Bálics
• Rigóder	• Ürög
• Mecsekoldal	• Patacs
• Makár	• Szentmiklós
• Donátus	• Szentkút
• Csoronika	• Zsebedomb
• Daindol	• Rácváros

A fenti területek többségére egyaránt jellemző a meglehetősen tagolt, erős lejtésviszonyokat tartalmazó területi adottság, a laza beépítettség. Gyakoriak a nagyobb szőlőterületek és a kiskertparcellák is gyümölcsös -, szőlős – és hobbikertekkel, így ezen a területen erős a rekreációs funkció. Ezek a részek zömében szegényes házakkal beépítettek, de gyorsan szaporodnak a felső-középosztály igényes családi házai is a Mecsekoldalon. A

közelmúltban lezárult közművesítési programban (ISPA) érintett területek feltehetően gyorsan fel fognak értékelődni, bár a kényelmes lakóterületi funkciók közül a terület nagy részén számos fontos elem továbbra is hiányzik. (Alig járható dűlőutak helyett rendezett megközelítés, gázvezetékek, csapadékcatornák, info-kommunikációs vezetékek.)

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- Fiatal korszerkezetű népesség jelenléte a városrészben,
- A városrész népességének iskolai végzettsége magasabb a városi átlagnál,
- A városi átlagnál fiatalabb lakásállomány,
- A városi átlagnál magasabb az ezer főre jutó vállalkozások száma,
- A Pécsi Tudományegyetem egyes karai a városrészben találhatóak,
- Rosszak a közlekedési adottságok, szűkek az utak (sok esetben egy nyomsávós dűlőutak), jellemző a töredezett és kátyús útburkolat, járdák hiánya,
- Nagy a teherforgalom a gyakori építkezések miatt,
- A személyszállítás és a buszközlekedés nehézkes,
- Nagyrészt hiányzik a csapadékvíz elvezetés,
- Kevés számban vannak közösségi terek,
- Kevés és alacsony színvonalú szolgáltatási kínálat,
- Nincs bölcsődei szolgáltatás és óvoda is csak egy található a városrészben,
- Csak magánkézben lévő sportlétesítmények vannak a Mecsekoldalon.

Meszes-Pécsbánya

Meszes városrész négy területegységet tartalmaz: magát a Meszesi lakóövezetet, a Meszesi lakótelepet, Pécsbányát és Szabolcsot. A tágabban értelmezett Meszes városrészben több különböző beépítési mód jellemző (a zártosú, földszintes korai bányászkolónia, a kisvárosias földszintes családi házas övezet és a többszintes „szocreál” lakótelep).

A Komlói út keleti oldalán található többszintes lakótelepi épületek jelentős építészeti

értéket képviselnek.

Az utóbbi években elsősorban intézményfejlesztések valósultak itt meg, döntően a szénbányászat és a bányabezárás miatt funkcióját veszített épületek hasznosítása kapcsán. Jó példa erre az országos hírű, több építészeti díjban is részesült bentlakásos Gandhi gimnázium. Szabolcs egy igen szép táji környezetben lévő, falusias beépítésű terület. A Budai Városkapu Iskola részeként megújult az egykori Csokonai Vitéz Mihály iskola épülete, ami egy tornacsarnokkal és egy étteremmel is kiegészült.

Az EKF beruházások részeként jelentős közterület fejlesztések is megvalósultak a területen (Szondi sétány).

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- A népesség korszerkezete kiegyensúlyozott,
- A közüzemi infrastruktúra kiépítettsége megfelelő,
- Magas az önkormányzati tulajdonú lakások száma,
- A városi átlagnál kedvezőtlenebb az iskolai végzettség,
- A foglalkoztatottak népességén belüli aránya alacsonyabb a városi átlagnál,
- A magasabb rendű utak kivételével az utak nagyon rossz állapotúak,
- A parkok és a játszóterek műszaki állapota rossz,
- Idős a lakásállomány,
- Magas az alacsony komfortfokozatú lakások aránya,
- Alacsony az ezer főre jutó vállalkozások száma,
- Alacsony színvonalú szolgáltatási kínálat,
- Csak alapfokú egészségügyi intézmény van a városrészben,
- Nem működik városi fenntartású sportlétesítmény.

Pécs Dél-1

A Pécs Dél – 1 terület a városnak a Zsolnay út, Pécsváradi út alatti területét foglalja magába, amely keleti irányban a város határáig, nyugati irányban az Árpádváros kivételével a Siklósi útig tart, és az alábbi kisebb területekre bontható:

- Balokány
- Basamalom
- Gyárváros
- Újhegy
- Tüskésrét

Jellemzően ipari terület-felhasználás jellemző a területen, amit a hőerőmű és már rekultivált és még működő zagytavak vagy az ipari park korszerű létesítményei reprezentálnak. A zagyolási technológia, illetve a zagyolás területi elhelyezése lehetőséget teremt arra, hogy ezeknek a területeknek a felhasználásával egy viszonylag nagy, összefüggő vízfelületet kapjon a nyílt vizek hiányától szenvedő város. Felhagyott, barna mezős iparfejlesztésre alkalmas területek is szép számmal vannak ebben a területegységben.

Újhegy kellemes kisvárosias lakóterület, Gyárváros, Basamalom, és a Balokány lakóterületei viszonylag kisebbek, szegényesek és sűrűn beépítettek. A volt Pécsi Állami Gazdaság központjában is van egy kisebb lakóterület, de fontosabb a szállodája, tava, lovardája, melyekkel a város kedvelt rekreációs területe.

A városrész foglalja magában pécs központi temetőjét, melynek bővítési területe biztosított.

2011-ben két tanulmány – A Pécsi Tüskésrét újrahaznosítása²⁹ és a Tüskésrét Hasznosításának Stratégiája, Irányelvei „Kék Technológiák Parkja”³⁰ – is összefoglalta az 1958 óta a pécsi Hőerőmű zagyelhelyezési területeként funkcionáló térségre elkészült

---

²⁹ A Pécsi Tüskésrét Újrahaznosítása (vitaanyag), összeállította Totál Kft. (BunyevácZ József, Ifj. Csonka Pál); Pécs, 2011

³⁰ Tüskésrét Hasznosításának Stratégiája, Irányelvei „Kék Technológiák Parkja”, Kék Gazdasági Innovációs Klaszter; Pécs, 2011

dokumentációkat, a terület újrahasznosításának feltételeit, körvonalazzák a térségben elhelyezhető funkciókat, létesítményeket.

E dokumentációk rögzítik annak szükségességét, hogy a stratégiaalkotás során az ökológiai- társadalmi- gazdasági- fenntarthatóság ismérvszisztemének meghatározását meg kell, hogy előzze a természetes környezeti adottságok részletes felmérése.

A stratégiai kialakításának meghatározó követelményei:

- a természeti (fizikai) környezet, adottságok meghatározása
- a környezeti fenntarthatóság
- a társadalmi fenntarthatóság
- a gazdasági fenntarthatóság

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- Sok a felhagyott, barnamezős iparfejlesztésre alkalmas terület,
- A Belváros Dél-keleti határán újonnan kialakított kulturális városrészhez közeli területek felértékelődése várható,
- Kiegyenlített a népesség korszerkezete,
- A városi átlagnál magasabb az ezer főre jutó vállalkozások száma,
- Újhegy területén dinamikus lakásépítés tapasztalható,
- A népesség iskolai végzettsége a városi átlagnál alacsonyabb,
- A foglalkoztatottak népességben belüli aránya alacsony,
- Magas a munkanélküliségi ráta,
- Nagyon leromlott műszaki állapotú utak,
- Kevés és leromlott műszaki állapotú park (Balokány liget),
- Idős lakásállomány,
- Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a városi átlagnál magasabb,
- Kevés és alacsony színvonalú szolgáltatási kínálat,

- Sportlétesítmény nincs a városrészben.

Pécs Dél-2

A Pécs Dél – 2 terület a város déli részének másik, a Siklói úttól nyugatra fekvő nagy szeletét öleli fel, de ide soroltuk az Árpádvárost is.

• Kertváros	• Nagyárpád
• Árpádváros	• Északmegyer
• Málom	• Füzes
• Megyer (Siklói városrész)	• Postavölgy

A kertvárosi tisztviselőtelep kisvárosias családi házas beépítése alatt a Megyer városrészben és az Árpádvárosban felépült lakótelepen hozzávetően annyian élnek, mint Szekszárdon összesen. Az itteni lakótelep nagy körültekintéssel, a modern városfejlesztés szempontjait figyelembe véve került kialakításra, rendelkezésre állnak az intézmények és kiszolgáló létesítmények és a közparkok. Épületállománya elsősorban energetikai szempontból mára elavult, az épületek hőszigetelése sürgető feladat. Málom többszintes, lakótelepi formában történt beépítését táji környezete miatt nem hiába hívják „Rózsadomb”-nak. Málom régi falurésze a város kedvelt családi házas beépítése. Postavölgy kellemes, falusias, kisvárosias településrész. A városrészben található Malom-völgy kedvelt rekreációs terület.

A városrészt jellemzően az alacsonyabb végzettségű, fiatalabb korösszetételű, magasabb gazdasági aktivitású (elsősorban fizikai dolgozó) népréteg lakja.

A terület nyugati határán túl sorakoznak a multinacionális cégek bevásárló központjai, de a sajátos területhasználat okán ezt egy külön területegységként kezeltük. Megjegyzendő, hogy a város első plázája a Megyer városrészben épült fel.

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- Magas népességszám,
- Nagyon kedvező a népesség korszerkezete,
- Magasabb a foglalkoztatási arány és a gazdasági aktivitás a városi átlagnál,
- A közüzemi infrastruktúra kiépítettsége jó,
- A város vállalkozásainak 1/3-a itt található,
- Magasa a kereskedelmi üzletek és vendéglátóhelyek száma,
- Alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények, szociális és egészségügyi intézmények és sportlétesítmények nagy számban működnek a városrészben,
- A városi átlagnál kedvezőtlenebb a népesség iskolázottsági mutatója,
- A munkanélküliségi ráta magasabb a városi átlagnál,
- A főbb közlekedési utak kivételével rossz műszaki állapotú utak,
- Leromlott műszaki állapotú játszóterek.

Somogy-Vasas-Hird

Ebbe a városrészbe a városhoz csatolt, falusias jellegüket máig megőrző, a város nyugati részén, a 6-os út felett lévő falvakat soroltuk, név szerint:

- Somogyot,
- Vasast, és
- Hirdet.

Somogy lakossága jellemzően mezőgazdasággal foglalkozott, Vasas főként bányász település volt. Hird lakossága vegyes –ipari és mezőgazdasági- összetételű volt. A Hirdre telepített Kenderfonó, és a BVM beton előregyártó telepe komoly foglalkoztatók voltak. A bányászat mindazonáltal mindhárom település lakosságának foglalkoztatásában jelentős

szerepet játszott, mivel a bányák –e három településrész esetében főként Vasas (Petófi akna) és István akna- közvetlen munkaerőforrásának számítottak.

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- Kedvező a népesség korszerkezete,
- Magas a zöldterületek aránya,
- Magas az egylakásos lakóházak aránya, kertes házas terület,
- Alacsony beépítettség, sok rendelkezésre álló építési terület,
- A terület nem beszorított, elegendő tér áll rendelkezésre a terjeszkedéshez,
- Falusias légkör, jól működő közösségi élet,
- Kedvezőtlen a népesség iskolázottsági mutatója,
- Magas a munkanélküliek és az inaktív keresők népességben belüli aránya,
- Sok a Pécsre „bejáró” tanuló és munkavállaló,
- Leromlott műszaki állapotú utak,
- Idős lakásállomány,
- Magas az alacsony komfortfokozatú lakások aránya,
- A közüzemi infrastruktúra kiépítettsége a városi átlagnál alacsonyabb,
- Az ezer főre jutó vállalkozások száma jóval a városi átlag alatti,
- Kevés számú és alacsony színvonalú szolgáltatási kínálat,
- A hiányos humán infrastruktúra.

Uránváros

Az uránvárosi terület, részben az uránvárosi (Újmecsekalja) lakótelepet, részben a tőle nyugatra lévő, vele szimbiózisban élő Kovácstelepet foglalja magába. Részei tehát:

- Uránváros és

- Kovácstelep

Az uránvárosi lakóterületet kellemessé teszi erős fásítottsága és a laza szerkezetű beépítése következtében megmaradt térélmény. Napjainkban zajlik itt egyfajta generációváltás, a területre egyre több egyedülálló fiatal és fiatal házaspár költözik. Az EKF program keretében megvalósult a központ, a leromlott, elhasználódott állapotban lévő főtér és a hozzá csatlakozó park rehabilitálása.

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- A munkanélküliségi ráta a városi átlagnál alacsonyabb,
- Magas a zöldterületek aránya és a játszóterek száma,
- Magas a közüzemi infrastruktúra kiépítettsége,
- Oktatási-, szociális-, egészségügyi- és kulturális intézmények és sportlétesítmények nagy számban működnek a városrészben,
- Kedvező tömegközlekedési helyzet, széleskörű szolgáltatási kínálat,
- A főbb közlekedési utak kivételével rossz műszaki állapotú utak,
- Állandósult parkolási problémák,
- Kevés a munkalehetőség helyben,
- Idős lakásállomány,

Nyugati ipari terület

A nyugati kereskedelmi övezet tartalmazza a nagy bevásárlóközpontok és parkolóik területét. A kereskedelmi övezet Pataccsal szemben, a 6-os út déli oldalán épült fel. Részletesen az alábbi, egymástól eltérő területegységek tartoznak ebbe az övezetbe:

- Bolgárkert
- Fogadó

Főbb megállapítások a városrész társadalmi és gazdasági helyzetét tekintve:

- Számos nagyáruház, itt a városban a legnagyobb kereskedelmi kínálat,
- Jól megközelíthető városrész, kedvező logisztikai infrastruktúra,
- Magas az ezer főre jutó vállalkozások száma, sok a munkahely,
- Nagyon alacsony népességszám,
- A közüzemi infrastruktúra kiépítettsége alacsony,
- Magas forgalomterheltség, célforgalom.

2.3.3 A területi szegregáció jelenléte a városban

Területi szegregáció a társadalmi kirekesztődés egyik lényeges dimenziója: abban nyilvánul meg, hogy mind a város térbeli társadalomszerkezete, mind a fizikai infrastruktúra és a közszolgáltatások színvonala tekintetében a legrosszabb helyzetű társadalmi és fizikai terek fedésbe kerülnek és egymást erősítő, leszakadásnak nevezett társadalmi folyamatokat generálnak. A város társadalmi és fizikai terében bekövetkező leszakadás eredményeként szegregátumok alakulnak ki, melyek léte, esetleges növekedése, számbeli gyarapodása a városi társadalmak egészének integráltsága szempontjából rendkívül kedvezőtlen.

Városrészi szinten is jelentősek a különbségek a városrészi helyi társadalmak képzettsége, munkaerő piaci integrációja, otthonaik komfortfokozata, valamint háztartásaik munkaerő piaci szempontú összetétele szempontjából. A legkedvezőtlenebb helyzetben lévő városrészekben, így a legfőképp a Meszesi városrészben és a Somogy-Vasas-Hird alkotta térségen belül azonban tetten érhető a szegregáció is: olyan leromlott fizikai infrastruktúrájú területek alakultak ki, amelyek a társadalmi kirekesztődés számos dimenziójában leginkább érintett családok otthonául szolgálnak. A szegregátumok egyik legfőbb jellemzője, hogy viszonylag kis területeket fednek le, így a városrészi szintű elemzések átlagai elfedik ezeket a sűrűsödéseket. Indokolt tehát valamilyen módszer szerint a rendelkezésre álló adatok alapján lehatárolni és részletesen is bemutatni a város szegregátumait.

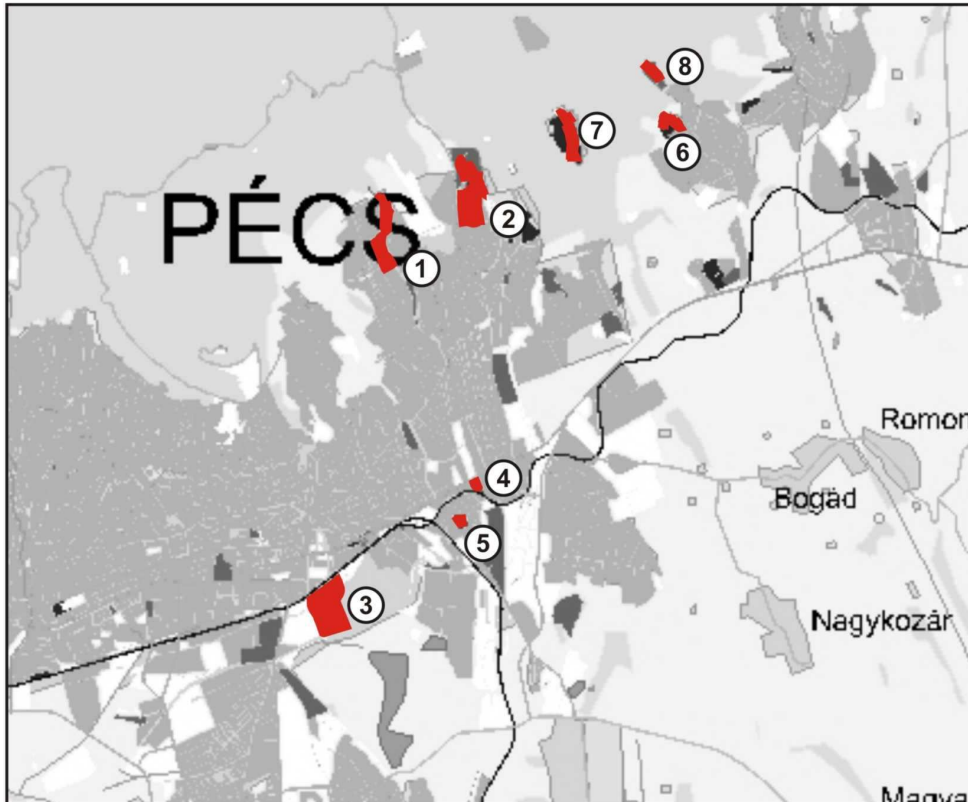
A statisztikai adatgyűjtésen alapuló összeírások közül kizárólag a népszámlálások szolgáltatnak adatokat a városi és városrészi szint alatti területi egységekre – ezen adatok alapján azonban a kis számlálókörzetekből felépülő szinte bármilyen városi területi egység

társadalmi és infrastrukturális profilja megrajzolható. Ezen előnye mellett a legnagyobb hátránya a népszámlálási adatoknak természetesen az, hogy tízévente kerülnek összeírásra, rendkívül nagy költséggel. Számos európai nagyváros (pl. Hamburg) azt a megoldást választotta a városi társadalmi, gazdasági, ökológiai és más folyamatok rendszeres monitorozására, hogy bevezették az ún. social reporting rendszerét, amelynek keretében az adminisztratív adatbázisok és felmérések eredményeit térinformatikai eszközökkel támogatott rendszerbe töltik fel, így viszonylag folyamatos (tipikusan éves idősoros) adatok állnak rendelkezésre a városi népesség területi (tipikusan városrészenkénti, vagy annál kisebb egysége szerinti) összetételéről (korszerkezet, egészségi állapot, esetleg jövedelmi adatok), a gazdasági szereplőkről, a közszolgáltatások és a fizikai infrastruktúra állapotáról.

Pécs szegregátumaival összefüggésben a népszámlálási adatok tekintetében két megközelítésmód szerinti bontásban is rendelkezésre állnak adatok. Az integrált városfejlesztési és antiszegregációs stratégiák kidolgozásához a Városfejlesztési kézikönyv (2008) a szegregátumok lehatárolását két olyan mutató mentén ajánlja kivitelezni, amelyek a társadalmi kirekesztődés két kulcsterületét, a tudás megszerzéséből való kirekesztődést, illetve a munkaerő piacról való kirekesztődést ragadják meg: e szerint azon 50 főt meghaladó népességszámú területek minősülnek szegregátumnak, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül eléri, illetve meghaladja az 50%-ot. Amennyibe a mutató 40% és 50% közé esik, a terület szegregálódónak minősül. Ennek alapján Pécsen öt szegregátum, két szegregálódó terület került lehatárolásra, továbbá néhány alacsony népességszámú, a szegregációs mutatóknak megfelelő zárvány. (A területekre rendelkezésre álló népszámlálási adatokat az alábbi táblázat tartalmazza. Egy másik megközelítésmód szerint a városban folyó szociális városrehabilitációs előkészítő munkák során³¹ előzetes adatok, illetve a helyismeret alapján lehatárolásra kerültek a keleti városrész egyes területi egységei, akár mint krízisterületek, akár mint referencia értékeket szolgáltató területi egységek. A teljesség kedvéért az alábbi táblázat az összes rendelkezésre álló 2001-es népszámlálási adatot tartalmazza.

---

³¹ Interreg IIC, Cities Against Social Exclusion projekt 2005 és 2007 között. Bővebben lásd a „Korábbi időszak fejlesztései” fejezetben.

1. PÉCSBÁNYAI SZEGREGÁTUM	6. SOMOGY BÁNYATELEP
2. SZABOLCSI SZEGREGÁTUM	7. ISTVÁN AKNA
3. VÁGÓHÍD KÖRNYÉKI SZEGREGÁTUM	8. RÜCKER AKNA
4. GYÁRVÁROSI ÉSZAKI SZEGREGÁTUM	
5. GYÁRVÁROSI DÉLI SZEGREGÁTUM	

Rendeltetési zónák jele és megnevezése
Beépítésre szánt területen belül

Ln nagyvárosias lakózóna
Lk kisvárosias lakózóna
Lke kertvárosias lakózóna
Vt településközpont vegyes zóna
Vk központi vegyes zóna
Gkszk kereskedelmi, szolgáltató gazdasági zóna
Glp zavaró hatású ipari gazdasági zóna
Ge egyéb ipari gazdasági zóna
Kke különleges kereskedelmi célú zóna
Ki különleges közhasználatú építmenyi zóna a funkció megjelölésével
Kb különleges bányászati zóna
Kho különleges honvédelmi és katonai, valamint nemzetbiztonsági zóna
Kh különleges hulladék elhelyezésére szolgáló zóna
KK különleges városüzemeltetési célokat szolgáló kertészeti zóna
KKö különleges közlekedési zóna

Beépítésre nem szánt területen belül

KÖu közúti közlekedési zóna
KÖk kötöttpályás közlekedési zóna
Z közpark zóna
Z0, Z1, Z2 Tettey-Havihegy városrésze vonatkozó sajátos közpark zóna
Ev védelmi rendeltetésű erdőzóna
Ee egészségügyi, szociális, turisztikai rendeltetésű erdőzóna
Eg gazdasági rendeltetésű erdőzóna
Mke mezőgazdasági kertés zóna
Má mezőgazdasági tanyás zóna
Mko korlátozott használatú mezőgazdasági zóna
Vg vízgazdálkodási zóna
Kk-t temető

4. térkép: Pécs szegregátumai (KSH, 2001)

Mutató megnevezése	Területi egységek (szegregátumok sorszámmal, referencia területek A-L-ig)																
	A	B	C	D	E	F	G	H	1.	I	2.	J	K	L	3.	4.	5.
Lakónépesség száma	162 498	10 310	2 218	3 102	614	1 960	2 350	896	253	1 149	692	71	318	36	176	76	89
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya (%)	14,5	16,5	14,1	17,4	19,7	18,5	14,9	20,4	21,7	25,3	30,6	49,3	33,3	25,0	26,7	19,7	33,7
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya (%)	64,8	n.a	n.a	.	na.	63,0	61,3	n.a.	57,7	n.a.	58,7	n.a.	62,6	72,2	58,0	56,6	53,9
Lakónépességen belül 60-x évesek aránya (%)	20,7	17,7*	20,7*	19,1*	17,3*	18,5	23,8	12,5*	20,6	11 *	10,7	1,4*	4,1	2,8	15,3	23,7	12,4
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül (%)	19,5	55**	46**	60,7**	63,8**	37,7	35,4	66,4**	78,1	69,8**	66,8	82,1**	59,8	84,6	76,5	60,5	89,6
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában (%)	18,8	n.a	n.a	n.a.	na.	3,5	6,6	n.a.	0,0	n.a.	2,8	n.a.	1,3	0,0	2,1	10,0	0,0
Lakásállomány (db)	65 562	4 220	962	1 437	207	678	911	333	93	402	221	21	92	11	48	28	20
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya (%)	8,5	n.a	3,9	3,3	33,3	30,7	23,7	41,4	54,8	58,2	72,9	95,0	31,5	100,0	54,2	60,7	65,0
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül (%)	43,4	n.a	n.a	n.a.	na.	50,4	46,6	n.a.	63,0	n.a.	66,0	n.a.	60,8	84,6	83,3	62,8	91,7

Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül (%)	12,2	n.a	n.a	n.a.	na.	24,2	21,7	n.a.	52,1	n.a.	51,5	n.a.	39,7	73,1	70,6	51,2	81,3
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül (%)	52,9	48,5	54,9	45,8	47,0	45,5	49,3	44,3	32,7	35,9	32,0	37,1	45,5	14,8	15,0	32,0	8,0
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (%)	39,8	n.a	n.a	n.a.	na.	42,0	45,6	n.a.	53,9	n.a.	51,8	n.a.	31,9	72,7	75,5	65,5	85,2

* az adat a 65 felettiekre vonatkozik

** az adat a 7 évesnél idősebb népesség körére vonatkozik

Forrás: KSH 2001. évi népszámlálás

A Pécs

B Pécs keleti városrésze

C Meszes (Apafi, Bocskai, Dobó, Fehérhegyi, Fitig, Gábor, Komlói, Perr, Sziebert, Szondy, Teleki utcák)

D Fehérhegy (Corvin, Feketegyémánt, Frankel, Kolmói, utcák, Szeptember 6. tér)

E Szabolcs (Barátság, Csapó, Csokonai, Irinyi, József utcák, Szabadságharc, Thököly, Wesselényi utcák)

F Somogy

G Vasas

H Pécsbánya (Csákány, Debreceni, Márton, Gesztenyés utca, Gesztenyés köz, Kórház, Selmech, Sétatér utcák)

1. Pécsbányai szegregátum (Sétatér u. - Pécsbányatelepi út - Károly u. - Kórház u. - Pécsbányatelepi út - Károlyi tér - Kénes út - településhatár térsége)

I Hősök tere környéke (Baltika, Bánya, Fejlődés, Füst, Gorkij, Hősök tere, Kolónia, Margit, Népfront, Óvoda, Pék, Tárna, Török, Tűzoltó utcák)

2. Hősök terei szegregátum (Komlói út a Gorkij u.-ig - Tűzoltó u. - Kolónia u. - Baltika u. - Török I.u. - Bánya u. mindkét oldala - településhatár - György-akna térsége)

J György telep

K Istvánakna

L Rükkerakna

3. Vágóhídi szegregátum (Nyírfa u. - Légszeszgyár u. - Tüskésréti út - Sport u. térsége)

4. Gyárváros északi szegregátum (Zsolnay V. u. - Előd u. térsége)

5. Gyárváros déli szegregátum (Mohácsi út - vasútvonal - Csaba u.)

22. Táblázat: Területi egységek (szegregátumok sorszámmal, referencia területek A-L-ig)

Pécs városában a **legelmélyültebb szegregáció** mind az infrastrukturális, mind a társadalmi mutatók alapján a szegregátumok egy jól körülhatárolható körében érvényesül: a vasút mentén létesült egykori lakóterületeken a később kiépült ipartelepek közé ékelődő mindhárom zárvány (**Vágóhídi szegregátum**, **Gyárváros északi szegregátum** és **Gyárváros déli szegregátum**), valamint a bányászkolóniák közül **Rückerakna** tartozik ide. Az alacsony komfortfokozatú lakások dominálnak ezeken a területeken: Rückeraknán és a többi szegregátum krízisterületein kizárólag a legrosszabb minőségű lakáskörülmények között élnek az emberek, akik mind a tudás megszerzéséből való kirekesztődés, mind a munkaerőpiacról történő kirekesztődés terén városi és városrészi összehasonlításban, de még a többi szegregátummal való összevetésben is a legkedvezőtlenebb helyzetben vannak. A foglalkoztatott nélküli háztartások és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak kiugróan magas aránya jellemzi ezeket a területeket, melynek háttérében a rendkívül alacsony iskolázottság áll (amit a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők magas aránya mutat). A gyermekkorúak magas (20 és 50% közé eső) arányából következik, hogy a területek mindegyikét erősen sújtja a gyermekszegénység. Mindezekon felül a szegregátumok mindegyikére jellemző, hogy a város szövetéből történő térbeli elkülönülés a többi területi egységgel összevetésben ezeken a területeken a legerőteljesebb. Ezen területek mindegyikével kapcsolatban a potenciális beavatkozási módok közül a szegregátumok leromlott lakásállományú részeinek felszámolása fogalmazódott meg (vö. IVS 2008, Antiszegregációs Terv 2008), így szükséges ezeket a területeket együttesen is körülírni népességszámuk és az érintett lakásállomány tekintetében, hiszen tényleges felszámolásuk esetén az innen elköltöztetendő családok nem növelhetik a szegregációt más térségekben. Összesen mintegy 40 háztartást írtak össze 2001-ben a legrosszabb helyzetben lévő szegregátumokban – ez a volumen az azóta eltelt tíz évben nem változott jelentősen.

A szegregátumok következő körét illetően azt állapíthatjuk meg, hogy ugyan kissé jobb mutatókkal rendelkeznek, mint a felszámolásra ítélt területek, azonban városi, városrészi és a városrészen belüli közvetlen környezetükkel, szomszédságukkal való összevetésben **erőteljes szegregáció** mutatkozik a **Pécsbányai szegregátumban** és a **Szabolcsi szegregátumban**. Erőteljes mind az infrastrukturális, mind a társadalmi leromlottság ezeken a területeken, amelyek azonban a város szövetébe ágyazottak és összességében alkalmasak arra, hogy a szociális városrehabilitáció akcióterületeiként megújításra kerüljenek. Összesen 945 főt és 314 lakást írtak össze ezeken a területeken 2001-ben.

A leszakadó területek következő csoportjába a város szövetétől ugyan elkülönülő, azonban belső szerkezettel, hagyományokkal bíró **leszakadó félben lévő területek** tartoznak: különösen igaz ez a volt falvak, **Somogy** és **Vasas** esetében, de **István akna** is rendelkezik egy egyszerű helyi térbeli és társadalomszerkezettel. Társadalmi és infrastrukturális mutatóik zöme ugyan rosszabb a városi és városrészi adatoknál, azonban sokkal jobb, mint a leszakadó területek fenti két csoportja esetében. Kiemelendő, hogy a városi (önmagában egyébként nem túl kedvező) átlaghoz képest az aktív korúak közel hasonló aránya, a fele foglalkoztatott ezeken a területeken és ennél fogva kedvezően, sőt István aknán még a városi szintnél is kedvezőbben alakul a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya. A munkaerőpiacról történő kirekesztődés tehát sokkal kisebb mértékben sújtja ezen területeket, mint a fenti szegregátumokat. Ezeken a területeken indokoltak az infrastruktúra megújítását, illetve a közösségfejlesztést célzó beavatkozások, de nem feltétlenül komplex szociális városrehabilitációs programba szervezeten, ahogy az a szegregátumok előző körét illetően körvonalazódott.

2.3.4 Összegzés a városrészekről és azok funkcióiról

- **Belső városrészek:** Belváros, Ispitaalja, Szigeti külváros, Diós, Siklósi külváros, Budai külváros, Havihegy, Piricsizma

A történeti belváros mellett a történeti külvárosok is ide tartoznak, itt található Pécs legjelentősebb intézményei, ez a város legsűrűbben beépült, lakásállományában előregedett területe, ez Pécs örökségvédelem és idegenforgalom szempontjából is legexponáltabb térsége, ugyanakkor itt valósultak meg az „új városközpont” igazgatási, kereskedelmi, valamint az EKF kulturális, a PTE egyetemi létesítményei.

A történeti belváros mind utca- és térszerkezetét, mind a beépítési módozat, az építménymagasságokat tekintve kialakultnak tekinthető, műemléki jelentőségű, kiemelten védett régészeti terület, itt található a szent István tér térségében a Világörökség területe is. E területen a meglévő értékek megtartása és védelme mellett az illeszkedési szabályokat figyelembe vevő foghíjbeépítések lehetségesek. Fontos feladatnak tekintendő a közterületek felújítása, a parkolási problémák enyhítése, a tömegközlekedési kapcsolatok megoldása, javítása.

A Siklósi, Szigeti külváros kedvelt lakóhely, besűrűsödése folyamatosan történik, a

lakótelepszerű beépítéseknél a parkolás és a zöldfelületek megújítása mellett az épületek felújítása is sürgető feladat. E térségben a PTE létesítményeinek (400 ágyas klinika, Általános Orvostudományi Kar) rekonstrukciója, a Magasház környékének rendezése a közeljövő programja.

A Budai külváros területén a lakókörülmények folyamatos javítása mellett a Zsolnay út környezetének (EKF térsége, Búza tér, Balokány liget, 48-as tér) további megújítása, a korábbi fejlesztések kiegészítése kiemelt feladatnak tekintendő.

A városrész és a Tüskésrét, Balokány közötti kapcsolatot erősítheti a Sport utca térségében megvalósítandó új közút a vasút külön szintű kereszteződésével.

- **Mecsekoldal:** Gyükés, Rókusdomb, Rigóder, Mecsekoldal, Makár, Donátus, Csoronika, Daindol, Szkókó, Bálics, Ürög, Patacs, Szentmiklós, Szentkút, Zsebedomb, Rácváros

Pécs legnagyobb kiterjedésű, legváltozatosabb domborzatú és rendkívül sokszínű funkcióval bíró térsége. A területen a történeti városrészek (Rácváros, Rókusdomb) mellett a lakótelepszerű, a társasházas és a kertés családi házas területek, valamint a gyümölcsös és szőlős kertek egyaránt megtalálhatók. Az ISPA programban megvalósult közműfejlesztés környezetvédelmi szempontból (vízvédelem) szükségszerű volt, ugyanakkor felértékelte a térséget, ahol a további besűrűsödés aligha akadályozható meg.

A városrész – főként Donátus és Daindol területe – további fejlődésének záloga a közúti kapcsolatok javítása, mely ugyan lakossági igényként is megfogalmazódik, de a megvalósítást az egyéni érdekek kedvezőtlenül befolyásolják.

- **Meszés-Pécsbánya:** Meszesi lakóövezet, Szabolcs, Meszesi lakótelep, Pécsbánya

A terület egység az ezer éves hagyományokkal bíró Szabolcsfalut és a mecseki kőszénbányászathoz kötődő kolóniákat, a telepszerű beépítésű, az 1950-es években megvalósult lakótelepet, kertvárosias lakóterületeket, intézményeket egyaránt tartalmaz.

Terület felhasználási szempontból az egyik legegységesebb (lakó) térség, elsősorban a hagyományos beépítésű kedvezőtlen társadalmi összetételű (pécsbányai kolónia, Hősök tere környéke) a szociális város-rehabilitáció lehetséges célterületei.

A városrész keleti térségében a Szabolcshegyen új lakóterületek kialakulása tapasztalható, a folyamatot ugyanakkor nem követi a közterületek szakszerű kialakítása.

A 6-os út északi oldalán található egykori laktanya területe (cca 60 ha) Pécs egyik potenciális gazdasági térsége, egyben a város keleti kapuja.

- **Pécs dél - 1:** Balokány, Basamalom, Gyárváros, Újhegy, Tüskésrét

Pécs délkeleti térsége, ahol az egykor szénbányászathoz, téglagyártáshoz kötődő létesítmények, az ezeket kiszolgáló, zömében családi házas területek jöttek létre. Ma a területen található a jelentős tartalékterülettel bíró Pécsi Ipari Park, az egyre intenzívebben beépülő újhegyi lakóterület is.

A városrész fejlesztési potenciálja jelentősen javult azáltal, hogy az Üszögi út folytatásában kiépült a közúti kapcsolat az M6-M60-as autópályával.

Városfejlesztési szempontból kiemelt lehetőségekkel rendelkezik a Tüskésrét, mely adottságainál fogva Pécs egyik legjelentősebb rekreációs térsége is lehet.

E területen halad át a Pécsi víz, az Árpád árok, már megtalálható a Tüskésréti tó első üteme, ugyanakkor több tanulmányterv után sincs még végleges fejlesztési dokumentuma a cca 300 ha-os, a belvárosi magtól 1,5 km-re elhelyezkedő területnek. A városrész foglalja magában pécs központi temetőjét, melynek bővítési területe biztosított.

- **Pécs dél - 2:** Kertváros, Árpádváros, Málom, Megyer, Postavölgy, Nagyárpád, Északmegyer, Füzes

Pécs legösszefüggőbb, ugyanakkor a beépítési karaktereket tekintve egyik legszínesebb térsége, ahol az Árpád korból származó Málom mellett, az 1930-as években megvalósult tisztviselőtelep (Kertváros) és az 1970-es évek végétől napjainkig épülő nagyvárosias és kertvárosias lakóegységek egyaránt megtalálhatók.

A közel 50.000 lakosú kertváros „életkora” elérte a 30-40 évet, így mind a lakóépületek, mind a közterületek felújítása folyamatos városfejlesztési feladat. E munka során nemcsak az épített környezet rehabilitációjára, hanem a városrész társadalmának megismerésére, problémáinak feltárására is kell gondolnunk.

A málomi térségben nagy kiterjedésű területek maradtak szabadon a tömbbelsőkből, valamint a Napliget területén, melyek hasznosítása közparkként, beépíthető felületként szintén döntést igényel. A városrészhez tartozik a Malom-völgy térsége, a város egyik kedvelt rekreációs területe.

A városrész további fejlődésében meghatározó szerepet játszhat az M6-M60-as

autópálya és az 58-as út (Siklósi út) csomópontjában körvonalazódó gazdasági terület, Pécs jelenleg legnagyobb kiterjedésű fejlesztési területe.

- **Somogy - Vasas – Hird:** Somogy, Vasas, Hird

A központi belterületől elkülönülő településrészek egykor a mezőgazdasághoz, a szén- és homokbányászathoz kötődtek. Ma e városrészek elsődlegesen lakófunkciókkal bírnak, a családi ház építők kedvelt területe, melynek minőségén jelentősen javított az ISPA programban megvalósult közműépítés. Mind Somogy, mind Vasas területén megtalálhatók az egykori bányászkolóniák, melyek ipartörténet emlékek, a mai kor elvárásainak megfelelő lakhatási körülményeket azonban a bányászlakások már nem tudnak biztosítani.

- **Uránváros:** Uránváros, Kovácstelep

Az uránbányászathoz kötődő városrész többszintes része nemcsak a lakókörülményeket tekintve, hanem városépítészeti szempontból is legegységesebb, legszínvonalasabb területe.

A belvárosi magtól cca 1,5 – 2 km-re elhelyezkedő városrészt intézményi ellátottsága, jó tömegközlekedési kapcsolata, a kellemesen dús vegetációja teszi kedvelté. A városrészben az épületek felújítása folyamatban van, azonban a lakókörülmények komfortosságához hozzátartozó parkolás nem megoldott.

A szomszédos Kovácstelep Pécs legsűrűbben beépített családi házas területe.

- **Nyugati kereskedelmi és ipari terület:** Bolgárkert, Fogadó

A lakóterülettől nyugatra, a 6-os út déli oldalán jött létre Pécs jelenleg legnagyobb kereskedelmi – szolgáltató területe, valamint rehabilitációra érett (barna mezős) ipari térsége.

3 STRATÉGIA

3.1 A város hosszú távú jövőképe

Pécs hazai, nemzetközi és térségi szervező szerepét megerősítve, a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság szempontjainak figyelembevétele mellett, stabil fejlődési pályára áll. A kultúra, közművelődés és oktatás tekintetében kialakult országos hatókörű funkcióit megőrzi. A város regionális és térségi szervező szerepét fenntartja, vonzaskörzetével közös, harmonikus fejlődési irányt képvisel. A város és agglomerációja szerves egységként működik, széles körű együttműködést alakít ki. A város iparának újrapozícionálása, a kulturális alapon szerveződő turizmus fejlesztése, a természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása révén, sikerül az önkormányzat, a vállalkozások és a lakosság gazdasági helyzetének kedvező fordulatot vennie. A város korábbi környezeti károk helyreállításával, a természeti értékek és erőforrások védelmével, az energiafelhasználás új alapokra helyezésével biztosítja a jelen és a jövő generációjának az egészséges életfeltételeket. A településen a társadalmi különbségek további elmélyülésének megakadályozásával, egy öntudatos, erős önszervező erővel bíró, a fiatalokat megtartani képes közösség alakul ki.

3.2 A jövőbeni fejlesztési irányok meghatározása, középtávú tematikus célok

Pécs jelenlegi gazdasági, társadalmi és környezeti állapota arra készíti a város lakosságát és vezetőit, hogy felismerjék a település nehéz és veszélyekkel teli helyzetét. Ebben a kedvezőtlen világgazdasági környezetben, amikor az Európai Unió és hazánk a megújulás útjait keresi, a városnak is felül kell írnia a megszokott stratégiai tervezési és fejlesztési mechanizmusokat.

A város egykori felemelkedését lehetővé tévő bányászat és gyárpar felszámolása egy olyan komplex örökséget hagyott a jelenkorra, amely máig megoldatlan társadalmi, gazdasági és környezeti problémák összetett halmazát alkotja. Az elmúlt két évtized városfejlesztési erőfeszítései nem voltak képesek megfelelő kiutat találni. Ennek legfőbb oka az előrelátó stratégia gondolkodás és hosszú távú fenntarthatóság szempontjainak mellőzése volt, amit az eredményezett, hogy a napi problémák és éppen aktuális nagy volumenű fejlesztések elterelték ezekről a figyelmet.

A gazdasági előrelátás hiánya miatt adósodott el a város. A mindenkori vezetés a város gazdasági problémáinak megoldását és gazdasági fejlődését elsősorban piaci kategóriának tekintette, kevésbé érzekelte, hogy egy olyan város vezetésének, amelynek a két évszázad alatt kialakult ipari struktúrája egy-két év alatt összeomlott, alapvető gazdaságszervezési, reorganizációs feladata és felelőssége van. A kilencvenes évek első felében kialakult helyzet akkor még várható, mára bekövetkezett hosszú távú következményeivel való szembenézés hiánya, a kitűzött fejlődési irányokban (kulturális ipar, környezetipar, egészségipar, turizmus) rejlő potenciál megítélésével kapcsolatos aránytévesztés vezetett a mai problémákhoz: a vállalkozói szféra gyengesége, a lakosság relatíve egyre romló jövedelem-helyzete, egy túlméretezett intézményrendszer fennmaradása, az önkormányzat ingatlanvagyonának lecsökkenése, költséges presztízs-beruházások megvalósítása és az alapvetően betanított munkára épülő ipartelepítés csődje. Hozzá járult ezekhez a hatásokhoz, hogy a jó szándékkal megtett intézkedések megvalósítása során nem volt meg a szükséges következetesség, egységesség (pl. a vagyongazdálkodás több kézben hagyása, az önkormányzati cégek laza kezelése, a vagyon működési célú felélése, az intézményrendszer megkésett igazítása a valóságos igényekhez és lehetőségekhez, a legfontosabb városi alapcélok terén való együttműködés hiánya az önkormányzatot alkotó politikai erők részéről).

A környezeti szempontok figyelmen kívül hagyása miatt épülhetett be kritikus szinten a Mecsekoldal, szorulhattak vissza a városi zöldterületek, kerültek veszélybe a vízkészletek, öltött kritikus mértéket a légszennyezettség, maradtak hasznosítatlanul az az egykori ipari és állami forrásból többnyire rekultivált bányaterületek.

A társadalmi szempontok mellőzése okozta a keleti városrész leszakadását, a vidéki alacsony státuszú népesség beáramlását, a fiatalok és képzett munkaerő elvándorlását, a helyben maradók közül sokak kiköltözését az agglomerációba, a civil szféra korlátozott szerepvállalását a közfeladatok ellátásában és a közügyekben.

A jelenlegi helyzet megadja a lehetőséget, hogy a város fejlesztési stratégiája egy paradigmaváltáson menjen át és a jövőbeni fejlesztési irányok meghatározásánál a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontoknak való megfelelést, fenntarthatóságot alapvető kritériumként határozza meg. Ez a hármas szempontrendszer az egész városfejlesztésre, városüzemeltetésre ugyanúgy alkalmazandó, ahogy a konkrét projektek esetében is. Az alábbi tematikus célok az egyes fenntarthatósági szempontokhoz lettek rendelve, annak érdekében, hogy a város konkrét lépéseket tegyen az adósságspirálból való kikerülés és a fenntartható

fejlődés elérése érdekében. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy az egyes tematikus és városrészi célok esetében elengedhetetlen a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság szempontjainak együttes maradéktalan figyelembevétele. Csak így szavatolható ugyanis, hogy a város nem tékozzolja el megmaradt erőforrásait és nem éli fel a következő pécsi nemzedékek jövőjét.

A város hosszú távú jövőképe		
Gazdasági fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok	Környezeti fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok	Társadalmi fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok
<p>Tematikus célok</p> <p>Az ipari termelés újrapozicionálása a gépipar és elektrotechnika meglévő hagyományainak felhasználásával, valamint az innovatív egészségipar, környezetipar és a kulturális ipar fejlesztésével</p> <p>A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása a helyi gazdaság fejlesztés eszközeire (szociális gazdaság, helyi termékek, helyi piac) alapozva</p> <p>A város turisztikai potenciáljának erősítése, elsősorban a kulturális értékekre alapozva</p> <p>Hatékony önkormányzati gazdálkodás, kikerülés az adósságspirálból</p>	<p>A természeti értékek és erőforrások védelme, korábbi környezeti károk helyreállítása</p> <p>Az energiateljesítmény átalakítása az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia hasznosítás bővítése révén</p> <p>A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása</p>	<p>Komplex program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében</p> <p>A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése elsősorban az iparfejlesztés és a szociális gazdaság foglalkoztatási igényének kiszolgálása érdekében</p> <p>A fiatalok helyben maradásának ösztönzése</p> <p>A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése</p>

18. ábra: Az IVS cérendszere

3.2.1 Gazdasági fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok:

3.2.1.1 Az ipari termelés újrapozicionálása a gépipar és elektrotechnika meglévő hagyományainak felhasználásával, valamint az innovatív egészségipar, környezetipar és a kulturális ipar fejlesztésével

Pécszet az ipari fejlődés tette nagyvárossá és a jelenlegi helyzetben is az ipar jelentheti a kiutat a város gazdasága számára. Ágazati szempontból a komoly hagyományokkal rendelkező könnyűipar (pl. porcelángyártás, kesztyűgyártás, élelmiszeripar), gépgyártás és elektronika újrapozicionálása mellett, a kevés konkrét eredményt elért pólus program tervezése és megvalósulása során előkerült lehetőségek további kibontása, következetes tervezése és megvalósítása lehet az irányadó.

Az innovatív egészségipar, környezetipar és kulturális ipar elsősorban a kis és középvállalkozások összefogása révén, valamint az egyetemmel szoros együttműködésben tervezett és megvalósított ipartelepítés, gazdasági kapcsolatteremtés, gazdaságdiplomácia révén fejlődhet. Ezek az ágazatok a regionális innovációs stratégia keretében kerültek kiválasztásra, e tekintetben nem az irányokkal, hanem az arányokkal van gond: nagyságrendileg még hosszabb idő után válhatnak jelentős jövedelemtermelő és foglalkoztató ágazatokká.

Az egyes ágazatok szereplői által létrehozott klaszterek sikeresen hidalhatják át a kis és középvállalkozások versenyképességi problémáit és növelhetik innovációs képességüket. A sikeres önszerveződés egyúttal előnyt jelenthet a hamarosan megnyíló balkáni piacok nyújtotta gazdasági lehetőségek hatékonyabb kihasználásában is. Szintén ezek a szerveződések lehetnek képesek a Pécsi Tudományegyetem által biztosított tudományos háttér felhasználására, a kutatási eredmények és találmányok gazdasági hasznosítására.

A városban több nagyméretű, megfelelően kiépített infrastruktúrájú, jelentős szabad területtel rendelkező ipari park van. Ezek fejlesztése érdekében a külföldi működő tőke vonzás erősítésére, az ehhez szükséges szervezeti-személyi feltételek megteremtésére van szükség. Elsősorban a termelő szektort erősítő és jelentős munkahelyteremtő képességgel rendelkező vállalkozások betelepülésének ösztönzése indokolt. Fontos, hogy törekedjen a város a magasan kvalifikált munkaerőt igénylő iparágak betelepítésére, amit a szakképzési rendszer rugalmas átszervezése tehet lehetővé. Az ipartelepítés során figyelembe kell venni a

környezeti fenntarthatóság szempontjait is, ennek értelmében korlátozni szükséges a gazdasági-ipari övezetek további terjedését. A zöldmezős beruházásokkal szemben a meglévő barnamezős területek rehabilitációját kell ösztönözni.

Kiemelten fontos, hogy az egyetem a készülő stratégiát egyeztesse a városvezetéssel.

3.2.1.2 A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása a helyi gazdaság fejlesztés eszközeire (szociális gazdaság, helyi termékek, helyi piac) alapozva

A város gyengülő tökegvonzó képességének ellensúlyozása érdekében szükséges a helyi erőforrások hatékony kihasználása és a térségbe érkező központi források minél nagyobb arányú helyben tartása. Annak érdekében, hogy a lakosság és az intézmények kiadásai ne multinacionális vállalatok profitszerzését szolgálják, szükséges a helyi gazdaság fejlesztés eszközeire alapozni a jövőt.

Ennek első és leghatékonyabb formája az élelmiszer termelés, feldolgozás, értékesítés, közösségi felhasználás rendszerének térségi megszervezése, a szociális gazdaság szerepének kialakításával. Részben erre is kiterjedhetne a közfoglalkoztatási programok spektrumának szélesítése, a közfoglalkoztatás szerepének megteremtése a termelő ágazatokban.

A foglalkoztatási programokat segítené a piaci igényekhez alkalmazkodó szakemberképzés kialakítása, a jó szakemberek helyben tartásának elősegítése. Ez a helyi vállalkozások megfelelő humánerőforrás háttérét is biztosítani tudja. A helyi gazdaság további erősödését eredményezheti a helyi termékek és szolgáltatások népszerűsítése, helyi vállalkozások ilyen irányú kezdeményezéseinek támogatása is. Ennek fontos helyszíne lehet a Zsolnay Kulturális Negyed, ahol a kézművesek és a kulturális ipar egyéb szereplői is megmutatkozhatnak.

3.2.1.3 A város turisztikai potenciáljának erősítése, elsősorban a kulturális értékekre alapozva

Pécs turisztikai pozíciójának alapja a város kulturális öröksége, nemzetközi ismertsége és elismertsége. A legerősebb vonzerők az épített örökség látványos és egyedi elemei és a -szellemi örökségen alapuló kulturális események, kiállítások, fesztiválok. Jelentős előrelépés, hogy Pécs neve hazai és nemzetközi, elsősorban interregionális viszonylatban erősen

kapcsolható a kultúrához. Ez a megkülönböztethetőség alapját is jelentheti, a további imázsépítés folyamán. A Európa Kulturális Fővárosa cím elnyerése kapcsán megvalósult nagyberuházások olyan világszínvonalú kulturális infrastruktúra kiépülését eredményezték, amely megfelelő üzemeltetéssel és a turisztikai szempontok figyelembevételével jelentős vonzerő növekedést eredményezhetnek. Kiemelt jelentősége van a Zsolnay Kulturális Negyednek, amely egyediségének és az egykor világhírű márka marketing potenciáljának felhasználásával erős vonzerővé képes válni.

Turisztikai szempontból is jelentős potenciált jelenthet a 200.000 fő/év látogatószámmal tervezett pécsi állatkerti fejlesztés, melynek eléréséhez kiemelten fontos szempont a minden szempontból (pl. megközelíthetőség, bővíthetőség, környezetvédelem, stb.) megfelelő helyszínválasztás.

A helyzetelemzés rámutat, hogy a hazai turisztikai desztinációk közül az utóbbi években a fürdővárosok dominanciája érvényesül a vendégéjszakák számának tekintetében. Célszerűen adódik a lépés: annak érdekében, hogy a város versenyben maradjon a leglátogatottabb desztinációkkal, fürdőkomplexumot kell létrehoznia. Figyelembe véve a közelmúltban megvalósuló baranyai és országos fejlesztéseket, igazán komoly vonzerőt egy fedett aquapark megépítése jelenthet. Az országos tapasztalatok megmutatták, hogy egy ilyen létesítmény kialakítása több milliárd forintot emészt fel és önmagában mindig csak veszteségesen üzemeltethető. Az önkormányzat és cégei jelenlegi gazdasági helyzetükben ilyen beruházásba belefogni és a későbbi üzemeltetés terheit felvállalni nem képesek. Így az a lehetőség marad, hogy az önkormányzat támogatja a magánberuházás keretében létrejövő, a veszteségek kompenzálása érdekében szállodakomplexummal kiegészíthető aquapark építését. Erre elsősorban terület biztosításával, a komplexum olcsó energiával történő ellátásának segítségével, illetve különböző engedményekkel, a beruházást támogató adminisztratív eszközökkel van lehetősége. Fontos, hogy a kisebb volumenű, nem fedett aquapark nem eredményez jelentős vonzerő növekedést, valamint konkurenciájává válik a Hullámfürdőnek és az orfűi aquaparknak további veszteségeket okozva valamennyi félnek. Ilyen léptékű fejlesztés csak a kulturális vonzerőkhöz jól igazodva, a Balokány fürdő vagy a török és római fürdőkultúrát felidéző fürdő, képes attrakcióként megjeleníteni.

Érdemes azonban azon elgondolkozni, hogy nem lenne-e inkább kézenfekvőbb a meglévő és közelmúltban jelentős beruházások révén tovább erősödő vonzerők szintjére emelni a turisztikai szolgáltatások és a kiegészítő infrastruktúra színvonalát. Szükséges a

turisztikai termékek komplexitásának növelése, konkrét tematikára és célcsoportra épülő, egységes vonzerő és szolgáltatásfejlesztéssel.

A szálláshelyek tekintetében elsősorban a nagyméretű négycsillagos wellness szálloda hiányzik a kínálatból, ilyen létesítését célszerű az önkormányzatnak támogatni. Fontos lenne szorgalmazni a Nádor-Palatinus szálloda komplexum megvalósulását, ami a városi turizmus célcsoportja számára biztosíthatna vonzó szálláshelyet.

A turisták számára kialakított kulturális programok jelenthetik a jövőbeni szolgáltatásfejlesztés legfontosabb területét, itt a kialakított infrastruktúrára alapozva egy változatos, folyamatosan megújuló egész éves programkínálat létrehozása lehet a cél. Fontos, hogy ezek a programok a városban tartózkodó vendégeket megmozgassák, és megfelelő információs csatornákon keresztül időben tudomást szerezzenek róluk. A sport és rekreáció területén érhet el a város jelentős fejlődést, a Mecsekoldal ilyen célú fejlesztése és a természetjárás, ökoturisztikai szolgáltatások kialakítása még jelentős potenciált hordoz.

Az alapinfrastruktúra tekintetében a nyilvános illemhelyek számának és minőségének emelése, a turisták számára kialakított közlekedési formák fejlesztése és a hatékony információs rendszer kiépítése terén vannak feladatok.

Kívánatos lenne, a turisztikai marketing erősítése, a helyi TDM szervezet munkájának széles körű támogatottságának elérése az ágazat szereplői részéről: meg kellene teremteni a város különböző turizmusban érintett szereplőinek egységes, integrált és koordinált marketingtevékenységét. Fontos lenne, hogy egy nemzetközi léptékben is releváns térségi desztináció kialakítása irányában történjenek erőfeszítések. Ennek érdekében a hagyományos és az utóbbi években megerősödő turisztikai desztinációkkal (Bikal-Orfű, Siklós-Harkány-Villány-Mohács) közösen lehetne a turizmus fejlesztés és marketing irányát meghatározni.

3.2.1.4 Hatékony önkormányzati gazdálkodás, kikerülés az adósságspirálból

Alapvető cél a városi önkormányzat és az önkormányzati tulajdonú cégek pénzügyi helyzetének stabilizálása, hitelállományuk csökkentése, a vagyonsökkenés megállítása. A közigazgatási és finanszírozási rendszer átalakításával párhuzamosan, meg kell teremteni a hosszú távú egyensúlyi gazdálkodás alapjait. A költségek csökkentése érdekében folytatni szükséges az intézményi struktúraváltás megvalósítását, a közfeladatok ellátásának átadását az állam és a civil szervezetek számára.

Az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok esetében szintén fontos követelmény a költség-hatékony működés, az önkormányzat bevételeinek növelése, a város stratégiai szempontjainak figyelembe vétele. Az önkormányzati cégek legyenek kellően informáltak ahhoz, hogy működésük és fejlesztéseik során támogassák a város vagyon és ingatlangazdálkodási céljait.

Kihasználatlan lehetőség ugyanis, hogy a város a múltban nem törekedett megfelelően arra, hogy a fejlesztések járulékos hasznát, amely az ingatlanok felértékelődése révén bekövetkezhet, maga arassa le. Éppen ezért a stratégia térbeli szempontú megközelítése, az akcióterületek kijelölése, a fejlesztések ingatlangazdálkodásra gyakorolt hatását is lehetővé teszi. A lakásgazdálkodás tekintetében meg kell állítani a folyamatos vagyonvesztést, egy a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság szempontjait egyaránt figyelembevevő modell kialakításával.

3.2.2 Környezeti fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok:

3.2.2.1 A természeti értékek és erőforrások védelme, korábbi környezeti károk helyreállítása

Pécs város kialakulását és fejlődését elsősorban kedvező éghajlati adottságainak és természeti erőforrásainak köszönheti. Mindenekelőtt védett helyzete, kedvező klímája és a mindig nagy mennyiségben rendelkezésre álló tiszta víz segítette kialakulásában. Pécs nagyvárossá válását a környék ásványkincseire épülő bányászat és ipar fellendülése tette lehetővé. Napjainkra a nagyváros terjeszkedése és a bányászati és ipari tevékenység öröksége veszélyeztetik az egészséges lakókörnyezet fenntartásának alapvető feltételeit.

A legsúlyosabb problémák a vízbázis védelmével kapcsolatban merülnek fel, mivel az itt keletkező károk csak rendkívül hosszú idő elmúltával hozhatók helyre. A legsérülékenyebb a mecseki karsztvíz vízbázisa, ennek legsúlyosabb szennyezője jelenleg az állatkert. Fontos, hogy az állatkert elköltöztetése révén ez a szennyezési forrás megszűnjön. A karsztvíz védelme érdekében szükséges folyamatosan felderíteni is megszüntetni az egyéb szennyező forrásokat. [Ez azért is lényeges, mert a város területén található forrásvizek hasznosítása további lehetőségeket hordoz magában, a témában elkészült előtanulmányok figyelembevétele szükséges.](#)

[A másik jelentős vízbázis a Mecsek déli előterében található rétegvizek, különösen a](#)

[pellérdi vízbázis és a tortyogói víznyerő helyek](#). Ezekre elsősorban az egykori uránbányászat környezeti öröksége jelent veszélyt. A városnak elemi érdeke, a meglévő monitoring és víztisztító rendszer fennmaradása, ennek érdekében szükséges a megfelelő szakmai háttér és pénzügyi források biztosítása.

Kiemelt figyelmet szükséges fordítani a városban a csapadékvízzel történő gazdálkodásra. Sajnos jelenleg a csapadékvíz leggyakrabban, mint probléma jelenik meg. Célszerű lenne a Mecsekoldalon a csapadékvíz megtartását eredményező tevékenységek (ciszternák létesítése, növénytelepítés) ösztönzése a lakosság és a közintézmények körében. A belső városrészekben a csapadékvíz felfogásának, tárolásának és felhasználásának gyakorlatait lehetne kialakítani és továbbfejleszteni. [A Pécsi-víz szennyező forrásainak felmérése](#) (azok hatásainak vizsgálata a vízfolyásra, vízminőségére tekintettel a Vízkeret Irányelvekre) és megszüntetése, környezetének revitalizációja szintén fontos vízgazdálkodási feladat.

[Az önkormányzati tulajdonában álló tavak elhanyagoltak, helyreállításuk elvégzése szükségessé vált:](#)

- a Malomvölgyi tó esetében a part kimosódásának kezelése, a vízutánpótlást biztosító vízfolyások kotrása,
- az Égervölgyi-tó esetében a tó kotrása , az elvezető vízfolyás jókarbahelyezése (Magyarürögi-vízfolyás),
- a Balokány-tó revitalizálása.

A város területén és környezetében az egykori bányászati és ipari területek egy jelentős részén még nem került sor a rekultivációra. Ezek a területek sokszor tájsebekként csúfítják el a környezetüket és nem hasznosulnak semmilyen módon. A város központi területeihez legközelebb elhelyezkedő ilyen terület Tüskésrét. A város későbbi fejlődésének egyik jelentős színtere lehet a rekultiváció előrehaladásával ez a terület, amely a meglévő energetikai mellett, elsősorban rekreációs, de a későbbiekben gazdasági és tudományos funkcióknak adhat helyet. Szintén figyelmet kell, fordítani a Karolina külfejtés rekultivációjának megvalósulására és a használaton kívüli egykori üzemterületek, vasúti és katonai létesítmények hasznosítására.

Miközben a használaton kívüli barnamezős területek aránya folyamatosan nő, a zöldterületek aránya rohamosan csökken a városban. Az önkormányzatnak meg kell állítania a zöldfelületek beépülését az egész város területén, de különösen a Mecsekoldalon, a Belvárosban és a lakótelepek környezetében. Szükséges a zöldfelületek felmérése és

revitalizációja. A mecseki parkerdő a város számára rendkívüli érték, ennek védelme, gondozása érdekében célszerű mozgósítani a helyben meglévő szellemi potenciált. Fontos, hogy hosszú távon a levegőminőséget, csapadékvíz eloszlást, rekreációs tevékenységet egyaránt kedvezően befolyásoló az őshonos flórának és faunának megfelelő parkerdő alakuljon ki.

Ez annál is inkább sürgető feladat mert a városban a légszennyezettség mértéke országos szinten az egyik legnagyobb. A közelmúltban megvalósuló légszennyezettség mérő monitoring rendszer kiépítése örvendetes, de rámutatott a szomorú igazságra. A városnak cselekvési tervet szükséges kidolgoznia a probléma kezelésére. A szakértők rámutatnak, hogy az egyik legsúlyosabb probléma a természetes "szellőző csatornák" elzáródása a Mecsekoldal beépülése révén. Legfontosabb teendő tehát a Mecsekoldal további beépülésének megakadályozása, az engedély nélküli építmények elbontatása. A másik jelentős előrelépés a közlekedési rendszer fejlesztésével a közösségi és kerékpáros közlekedés népszerűsítésével érhető el. A folyamatnak nem kedvez a fatüzelés és a közeljövőben várhatóan a széntüzelés újbóli elterjedése a lakosság körében.

A természeti erőforrások felhasználásának tárgyalásakor nem kerülhető meg a Pécs környéki jelentős urán és szénvagyon hasznosításának lehetősége. Természetesen a bányászat újraindítása csak konkrét technológia és beruházási elképzelések ismeretében, környezeti és egyéb hatástanulmányok elkészítése után tárgyalható meg érdemben. A fentiek alapján azonban egyértelmű, hogy a városnak el kell kerülnie, hogy a bányászat a szűkebb értelemben vett gazdasági és társadalmi haszon előtérbe helyezésével a környezeti fenntarthatóság kárára valósuljon meg, hogy aztán visszajára fordulva komplex gazdasági-társadalmi-környezeti csődhelyzetet eredményezzen. Ennek a kérdésnek a napirendre kerülésére fel kell készülnie a városnak, hogy az adott szituációban megfelelő döntést legyen képes hozni. A felkészülés keretében az esetleges kényszerdöntések és az ésszerű megoldásokat is korlátozó, informálatlanságból fakadó tiltakozások megelőzése és a bányászat újraélesztésében érdekeltek időben történő orientálása érdekében már most célszerű kidolgozni azokat az alapvető limiteket, feltételeket, amelyek mellett akár az uránbányászat, akár a szénbányászat művelése elfogadható vagy elvetendő a város és lakossága számára. Ezen belül célszerű követni a több szempontú területi differenciálás elvét, valamint a gazdasági mellett a környezeti és társadalmi hasznosság komplex szempontrendszerét.

Számolni kell azzal, hogy a fenntarthatóság szerteágazó szempontjai szembekerülhetnek

egymással, ezért prioritásokat szükséges meghatározni. A mérlegelés információs megalapozása, a város által támasztandó követelmények kidolgozása érdekében szükséges a két bányászati ágazattal kapcsolatos múltbeli adatok, tapasztalatok, következmények összegyűjtése és elemzése.

3.2.2.2 Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia hasznosítás bővítése révén

A város fejlődésének egyik kulcskérdése az energiagazdálkodás. Pécs, habár környezetében jelentős mennyiségben fordul elő kőszén, ennek kitermelése és hasznosítása energiatermelésre gazdasági és környezeti szempontok miatt megszűnt. [A pécsi hőerőmű jelenleg biomassza és földgáz tüzeléssel működik és a fejlesztési elképzelések a biomassza tüzelést célozzák meg.](#) A biomassza megújuló energiaforrásnak minősül, ennek ellenére környezeti fenntarthatósága körül az erdők védelmével kapcsolatos kérdések is felmerültek, melyekre szakszerű és megnyugtató válaszokat adtak az érintett vállalatok, ésszerű alternatívák jelenleg nem állnak fenn az erőmű által képviselt stratégiai irányhoz képest. A város távfűtési hálózatával kapcsolatban is felmerülnek alternatív javaslatok, ezeket a meglévő értékek és a város tulajdonosi szempontjainak figyelembe vételével szükséges értékelni. A hosszú távú stratégiai megoldásokat az átalakuló országos energiapolitika kialakulását követően érdemes újragondolni, az optimális megoldás kiválasztásának kulcsa ez esetben is több nézőpontot figyelembe vevő, az átalakulóban lévő nemzeti energia stratégiára támaszkodó tárgyyszerű elemzés és tervezés.

A megújuló energia előállítás lényegesen kedvezőbb környezeti hatásokkal járó formája a folyékony és szilárd hulladék felhasználása. Pécsen a legkedvezőbb lehetőség a kommunális eredetű szennyvíz iszap biogáz erőműben történő felhasználásában rejlik. A szükséges szárazanyag mezőgazdasági melléktermék, vagy az erre a célra a rekultivált bányaterületeken termesztett energianövények lehetnek. A biogáz üzemben termelődő gázt a helyi járatú autóbuszok meghajtására, a keletkező villamos áramot értékesítésre, a hőt ipari és mezőgazdasági felhasználásra, a komposztot az energianövény termelésben talajerő utánpótlásra lehetséges hasznosítani.

Szakértői vélemények szerint kutatásokat érdemes folytatni a Mecsek előterében elhelyezkedő város mélyebben fekvő geológiai szerkezetében feltehetően megtalálható nagy hőmérsékletű termálvíz után, mely hosszú távon jelentősen javíthatná a fenntarthatósági pozíciókat. Az önkormányzati ingatlanállomány energiahatékonyságának növelése a

környezetterhelés szempontjainak, a lakosság egészségi állapotának és a takarékoságnak egyaránt kedvez. Legfontosabb az épületek hőszigetelése, fűtésrendszerük, elektromos hálózatuk és világításuk korszerűsítése. Vizsgálni szükséges a megújuló energia felhasználás létjogosultságát a beruházások tervezésekor. A napkollektor, napelem felhasználása mellett a középületek fűtésénél a szennyvíz maradék hőjének hasznosítása, hőcserélő és hőszivattyús rendszerek kiépítése is lehetséges.

A lakóépületek esetében hasonlóak a megoldási lehetőségek, kiemelten fontos az iparosított technológiával készült épületek energiahatékonyságnak növelése, a városban félbe szakadt panel program folytatása. Ez annál is inkább sürgető feladat, mivel a felgyülemlett közüzemi tartozások komoly társadalmi feszültségekhez és a szolgáltatók gazdasági ellehetetlenüléséhez vezetnek.

Összességében az új lehetőségek, javaslatok értékelése során szem előtt kell tartani a működő rendszerek által képviselt ellátási folyamatosságot és biztonságot, amely a villamos energia ellátás és a fűtési szolgáltatás körében kiemelten fontos szempont.

3.2.2.3 A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása

A város közlekedési hálózata régóta átalakításra szorul, megoldandó az átmenő forgalom elvezetése, a belső városrészek tehermentesítése, a közösségi közlekedés fejlesztése, a kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának kiépítése és a parkolási helyzet javítása.

A város érdeke, hogy a készülő megyei területrendezési tervben a 6-os főút új, a város érdekeinek megfelelő átkelési szakasza rögzítésre kerüljön. A Pécsi-víz völgyének rendezéséhez, az új főút és környezetének kialakításához tanulmány készíttetésére van szükség. Szintén fontos, hogy az M6-os autópályán érkező forgalom elvezetése céljából tervezett nyomvonal megépüljön. A csúcsidőszakban kialakuló torlódások megelőzése érdekében az úthálózat és csomópontok teljesítőképességének vizsgálata indokolt, szükség esetén a szerkezeti terv módosításával többletkapacitást kell biztosítani. Szükség van a Mecsekoldal megközelítésének és belső útjainak bővítésére. A Belváros esetében a lakóútjainak átalakítása, a terület funkcióihoz illő forgalomcsillapítás megvalósítása lehet a cél. A városi bevezető utak mentén nagyméretű P+R parkolók kialakítása szükséges, megfelelő tömegközlekedési kapcsolatokkal.

Szükséges Pécs elérhetőségének javítása az agglomerációból, ennek egyik módja a

meglévő vasúti kapcsolatok fejlesztése. A Pécs – Szentlőrinc közti vasútszakaszon felvetődik a második vágány kiépítésének szükségessége az elkészült tanulmány felhasználásával. A város tegyen javaslatot a vasúti törvény módosítására a Pécs – Pécsvárad közti vonalszakasz ügyében. Az agglomerációs és távolsági közlekedést egyaránt szolgálná egy korszerű intermodális közlekedési csomópont megvalósítása, kiegészülve egy nagyméretű P+R parkolóval.

Fontos, hogy a tömegközlekedés megfelelően kapcsolódjon és összehangoltan működjön az agglomerációs tömegközlekedéssel. Cél, hogy minél több agglomerációs lakos válassza a tömegközlekedési eszközöket. A kötöttpályás közösségi közlekedés lehetőségeit vizsgáló tanulmány elkészültét követően döntés szükséges a kialakítandó új tömegközlekedési eszközről. Cél egy gazdaságos és környezetbarát közösségi tömegközlekedés kialakítása. Ennek érdekében vizsgálatot szükséges végezni a biogáz tömegközlekedési járművekben (elsősorban autóbuszokban) való felhasználhatóságáról, a régóta működő hazai példák (pl.: Szeged) tanulmányozásával. Fontos egy megfelelő telephely biztosítása az önkormányzati közlekedési vállalat számára.

A kerékpáros közlekedés fejlesztése érdekében városi szintű kerékpárforgalmi tanulmány készíttetése szükséges a korszerű szemlélet érvényesítése érdekében. Az intermodális csomópontnál és a P+R parkolókhöz kötődően B+R parkolók kialakítása lenne kívánatos, annak érdekében, hogy a kerékpáros közlekedés szélesebb körben váljon alternatívává. A kerékpáros közlekedés infrastruktúrájának kialakításával párhuzamosan érdemes megvizsgálni az ingyenes kerékpárkölcsonzés több nagyvárosban már elterjedt gyakorlatát.

3.2.3 Társadalmi fenntarthatóság érdekében megfogalmazott középtávú tematikus célok:

3.2.3.1 Komplex program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében

Pécsett a Városfejlesztési kézikönyv alapján öt szegregátum és két szegregálódó terület került meghatározásra, amelyek a társadalmi kirekesztődés két kulcsterületét, a tudás megszerzéséből való kirekesztődést, illetve a munkaerő piacról való kirekesztődést ragadják meg. E területeken a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül eléri, illetve

meghaladja az 50%-ot. Legfőbb jellemzőjük a gyermekszegénység, a foglalkoztatott nélküli háztartások és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező magas aránya. Az egyes városrészekhez képest a szegregátumok térbeli elkülönülése a legerőteljesebb a város szövetében.

Ezen alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében alapvető cél az Antiszegregációs Terv által kijelölt szegregátumok felszámolása olyan módon, hogy a szegregátumok szegényei nem növelik a kirekesztődés térbeli koncentrációját (integrált környezet).

Ehhez kapcsolódóan szükséges a rehabilitálandó szegregátumokat magába foglaló városrészek presztízisének növelése.

A rehabilitálandó szegregátumok komplex beavatkozási programjainak dimenziói az alábbiak:

- lakhatás
- környezet
- iskolázottság/képzettség
- foglalkoztatás
- gyermek és ifjúsági korosztályok integrációja
- egészségfejlesztés
- közbiztonság

A rehabilitálandó szegregátumok komplex beavatkozási programjainak horizontális elvei egyrészt a helyiek bevonása az egyes programok részleteinek kialakításába és kivitelezésébe, másrészt a nem anyagi erőforrások (természeti és épített környezeti értékek, társadalmi tőke) erodálódásának elkerülése, illetve a programok kivitelezése során lehetőség szerinti gyarapításuk. A rehabilitálandó szegregátumok programjainak komplexitása (a beavatkozások sokdimenziós rendszere, valamint a horizontális elvek következetes érvényesítése) szükségessé teszi az AT(k) területén működő multidiszciplináris szakmai és menedzsment szervezetet.

3.2.3.2 A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése elsősorban az iparfejlesztés és a szociális gazdaság foglalkoztatási igényének kiszolgálása érdekében

A városban a válság hatására nőtt a munkanélküliek száma és a gazdasági nehézségek miatt csökkent a bejelentett álláshelyek száma. Emellett megfigyelhető, hogy azonos szakmában egyszerre van betöltetlen kereslet és nagyobb számú munkanélküli. Ennek egyik oka, hogy az állástalanok jelentős része nem rendelkezik piacképes tudással, mentális feltételekkel. További problémát jelent egyes szakmák esetén a jelentős túlképzés (pl. vendéglátó-ipari szakmák).

Ennek megfelelően fontos fejlesztési feladat a kompetencia-elven alapuló képzési rendszer kialakítása, az igényekhez igazodó képzések, átképzések és továbbképzések szervezése.

Különös fontossággal bír a képzés, ezen belül főként a szakképzés terén a munkaerőpiac ismerete és az azon alapuló hatékony pályaorientáció. Ezt egyrészt az indokolja, hogy az ipartelepítés a leggyorsabban és leghatékonyabban éppen azokon a műszaki területeken lenne megvalósítható, amelyekben már a jelenlegi volumenek mellett is szakemberhiány van. Másrészt hiteles tájékoztatással kell szolgálni azt a célt, hogy a pályaválasztásban az általános gimnáziumi képzés helyett a szakképzés nagyobb teret nyerjen, s növekedjen a termelő környezetben végzett, de ma már magas szintű elméleti tudást is igénylő műszaki szakmák presztízse.

3.2.3.3 A fiatalok helyben maradásának ösztönzése

Pécsett az alacsony gazdasági aktivitás egyre súlyosbodó probléma, amit elsősorban a gazdaságilag aktív fiatalok helyben maradása mérsékelne. Ennek érdekében szükséges az alábbi intézkedésekkel ösztönözni a fiatalokat:

- telekvásárlási, lakásvásárlási támogatás, kedvezmény
- munkahelyteremtés (helyi, kistérségi munkalehetőségek felmérése)
- kedvezményes kulturális infrastruktúra igénybevétele
- a munkaerőpiac, a munkáltatók igényéhez igazodó képzések, átképzések és továbbképzések szervezése az oktatásból lemorzsolódott, pályakezdő fiatalok részére

3.2.3.4 A társadalmi kohézió és a civil, nem állami szerepvállalás erősítése

A társadalmi kohézió a társadalmi béke feltétele, ezért erősítése elsődleges fontosságú.

A társadalmi rend fenntartása érdekében fel kell lépni a társadalmi kirekesztődés ellen, ennek hiányában olyan folyamatok indulhatnak el (erősödő szélsőséges mozgalmak, idegenellenesség), melyek szétzilálhatják a társadalmi összetartozást. A kohézió erősítésében a civil szerepvállalás fontossága vitathatatlan, emiatt kulcsfontosságú a civilek bevonása a városfejlesztési tevékenységekbe, fenntartható civil mintaprojektek támogatása és a véleménynyilvánítás, javaslattétel lehetőségének megteremtése. A közösségekhez közel álló civil szervezetek és egyházak hitelessége a kisközösségekben erősebb, mint az állami és önkormányzati intézményeké. A város katalizátor szerepét erősíteni szükséges az egymás mellett működő civil és egyházi szervezetek által végzett tevékenységek hatásának felerősítése érdekében.

A társadalmi összetartozás erősítésének lényeges elemei a megyei, térségi, települési, kulturális és hagyományörző programok, fesztiválok szervezése. A programok összehangolt szervezése révén azok kulturális- közösségi hatása is jobban befolyásolható.

3.2.4 Városrészekhez kapcsolódó célok

Belső városrészek	<p>A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben</p> <p>A funkcióját veszített épületek hasznosítása és funkcióhiányos területek újra pozicionálása, kiemelten a Magas-ház problémájának megoldása</p>
Mecsekoldal	<p>A funkcióját veszített rekreációs intézmények területének revitalizálása, a térség turisztikai vonzerejének és szolgáltatási kínálatának megújítása</p>
Meszés-Pécsbánya	<p>Szociális városrehabilitáció megvalósítása, a Pécsbánya, Hősök tere, Györgytelep térségére fókuszálva</p> <p>Az egykori bányaterületek rekultivációja, hasznosítása</p>
Pécs-Dél 1	<p>A zagyelhelyezéssel érintett Tüskésrét, rekultiváció utáni hasznosítása, rekreációs, szabadidős, energetikai célra</p> <p>A Pécsi Ipari Park újrapozicionálása, befektetések ösztönzése</p>
Pécs-Dél 2	<p>Biogáz erőmű létesítése, a szennyvíz kezelés és a egykori bányászati tevékenységgel kapcsolatban érintett területek energianövény termelési célú hasznosításával</p> <p>A lakótelepek felújítása az energiahatékonyság növelése érdekében, kiegészítő szociális és közösségfejlesztő beavatkozásokkal kísérvé</p>

	A Déli Ipari Park betelepülésének elősegítése Funkcióját veszített ipari, kereskedelmi, szolgáltató övezet területhasználatának újragondolása az Északmegyer-Füzes településrészekben (vásártér, egykori szennyvíztelep, konténer pályaudvar, Expo Center)
Somogy –Vasas-Hird	A lakókörnyezet fejlesztése, a szegregálódó településrészek felzárkóztatása szociális és közösségfejlesztő beavatkozások révén
Uránváros	A fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása infrastrukturális és szolgáltatás alapú fejlesztések révén

23. Táblázat: A városrészi célok

3.2.4.1 A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben

Szükséges a vasút és a távolsági busz pályaudvarainak térbeli egymáshoz közelítése, egymás közelébe telepítése. A buszpályaudvar elhelyezését meg lehet oldani a MÁV használaton kívüli területein, a vasútállomás és a K-i felüljáró között. Ezzel egyidejűleg megvalósítható az Indóház tér építészeti és épített környezeti újrafogalmazása. Az akcióterületen a városfejlesztési koncepció gyökeres átalakításával kell számolni. A felszabaduló Volán telkek városi célokra igénybe vehetővé válnak. (Védelem beépítése a PÉSZ-be.)

A piac-vásárcsarnok helyét át kell gondolni, alternatív megoldásokat kell keresni. Továbbra is lehetőségként merül fel a funkciójukat t veszített börgyári épületek, telkek felhasználása.

3.2.4.2 A funkciójukat veszített épületek hasznosítása és a funkcióhiányos területek újrapozicionálása, kiemelten a Magas-ház problémájának megoldása

A Magas-ház problémájának megoldásához kiemelt figyelem- és erőforrás-koncentráció szükséges. Bontás, vagy részbeli bontás révén,, a lakófunkció visszaállításánaktervezésével, privát befektetői szándékok figyelembevételével gyors eredményre kell törekedni, a a “Szigeti városrész akcióterület” fő, kiemelt projektjének kell tekinteni. .A közlekedési, infrastrukturális fejlesztések, Pész-módosítás, pályázati lehetőségek kiemelt koncentrációja szükséges a Magas-ház épületére és környezeti illeszkedésére.

A POTE, 400 ágyas, Science B., PTE, középületeinek együttes városképi és

felhasználási tervezét el kell készíteni, figyelemmel a közlekedésre, parkolásra, lakó környezeti helyzetére.

Ezen a területen potenciálisan jó helyzetben lévő telkek, ingatlanok helyezkednek el, gazdaságos, hasznot hozó funkcióval rendelkező épületek felépítésére alkalmasak, ehhez a Város és privát befektetők közös lehetőségeinek feltárása szükséges.

A KÖSZKÖ építését lehetővé kell tenni az akcióterület különböző telkeinek figyelembevételével. Szorgalmazni kell az állami és önkormányzati összefogást, a projekt megindításának elsődlegességi besorolásával.

3.2.4.3 A funkcióját vesztt rekreációs intézmények területének revitalizálása, a térség turisztikai vonzerejének és szolgáltatási kínálatának megújítása

Az egykor sikeresen üzemeltetett, a város imázsát meghatározó TV-torony, Állatkert, Mandulás-kemping, Tüdőszanatórium és Vidámpark ma válságos helyzetben vannak. A Mecsekoldal turisztikai jelentősége mára megkérdőjeleződött, infrastruktúrája leromlott, gazdasági és környezeti fenntarthatósága nem biztosított.

A városnak a parkerdő természeti környezetéhez és a helyi lakosság rekreációs igényeihez illeszkedő hasznosítási tervet kell kidolgozni a funkcióját vesztt intézmények területére. A város jelenlegi anyagi helyzetében megfontolás tárgyát képezi, hogy a korábban már beépített értékes területek (Állatkert, Vidámpark) hasznosításával jelentős bevételekre tehet szert. Fontos, hogy nem egyszerű értékesítés keretében, hanem a támogatandó funkciók és a környezetvédelmi szempontok figyelembevételével kialakított, a város és cégei által felügyelt projektek keretében történjen a hasznosítás. A hasznosítás célja a piaci igények felmérése után kerülhet meghatározásra, elképzelhető egy magas minőségű nyugdíjas otthon, villa park vagy szálláshely létesítése.

A terület közlekedési kapcsolatainak fejlesztése egy új megközelítési útvonal kialakításával lehetséges, amely a Marx út, valamint a Bittner Alajos út folytatásában tervezett gyűjtő utakat a Gyükés területén keresztül vezetné a Vidámparkhoz. Így biztosítva lenne a terület megközelíthetősége a keleti városrész felől, másrészt feltárásra kerülne a több évtizede tájrendezett volt gyükési külfejtés területe.

3.2.4.4 Szociális városrehabilitáció megvalósítása, a Pécsbánya, Hősök tere, György-telep térségére fókuszálva

A Meszes-Pécsbánya városrész számos területén van létjogosultsága a szociális városrehabilitációnak. A korábbi előkészítő tanulmányok tanúságai alapján 3 egymáshoz közel elhelyezkedő szegregátum és környezete alkothat egy tervezési területet. Az egykori szénbányászathoz kötődő kolóniákat jelenleg alacsony státuszú népesség lakja.

A szociális városrehabilitációs beavatkozás célja a lakóterület komplex módon történő fejlesztése, ami magában foglalja az infrastrukturális, közösségi és szociális szolgáltatások tevékenységeket. A fizikai beavatkozások része lehet a lakások felújítása, komfortosítása, bővítése, új lakások építése, a lakókörnyezet rendezése, közösségi épületek felújítása és kialakítása. A fizikai beavatkozásokat minden esetben úgynevezett "soft-elemek" kísérik (az infrastrukturális beruházásokat megelőzően, azok bevezetéseként; a beruházásokkal párhuzamosan, a rehabilitáció motorjaként működtetve; illetve a fejlesztéseket követően, azok elfogadtatása, befogadása, fenntartásának megerősítése céljából), amelyek az alacsony státuszú lakosságot, mint elsődleges célcsoportot megcélzó oktatási, foglalkoztatási, szociális és életvezetési programokba vonják be.

Sikeres szociális városrehabilitáció önálló önkormányzati kezdeményezés révén nem valósítható meg, szükség van a környező lakóterületek lakosságának, a helyben működő civil szervezetek befogadó szemléletére. A programtervezés, megvalósítás és utánkövetés elképzelhetetlen a városban és országosan ilyen programokban tapasztalatot szerzett segítő szervezetek és szakemberek bevonása nélkül. Fontos szerepet kell kapniuk az egyházi szervezeteknek, helyi egyházi közösségeknek, amelyek jelen vannak a területen és jelentős eredményeket értek el.

A legfőbb cél egy olyan átgondolt és jól előkészített program kidolgozása, amely alkalmas lehet egy minta értékű program generálására a területen, egy jelentősebb finanszírozási forrás megjelenése esetén.

3.2.4.5 Az egykori bánya- és erőművi területek rekultivációja, hasznosítása

A felhagyott szénbányászat eredményeként máig számos funkcióját veszített terület található a Meszes-Pécsbánya városrészben. Ezek egy része rekultiválásra került, de vannak területek és ezek közül a Karolina-külfejtés a legjelentősebb, amelyeknél ez a feladat még hátravan. A város érdekében áll, hogy az érintett cégek törvény szerint vállalt rekultivációs

kötelezettsége teljesítve legyen. Ezeknek a feladatoknak az elvégzése segíthet Pécsbánya és Gyükes területének felértékelődésében, a Mecsekoldalihoz hasonló fejlődési út megvalósulásában. Fontos azonban, hogy ez tervezetten és irányítottan történjen, biztosítva legyen a közlekedési utak, közművek, csapadékvíz kormányzás feltételrendszere, előnyösen érvényre jusson a város tulajdonosi pozíciója, a beépítés kulturáltan és a környezeti szempontok kiemelt figyelembe vételével valósuljon meg, s megelőzze a Mecsekoldal beépítéséhez hasonló, spontaneitásból adódó, később nehezen orvosolható problémák kialakulását. Jelentős feladat és lehetőség a zagyelhelyezéssel érintett Tüskésrét rekultiváció utáni hasznosítása rekreációs, szabadidős, energetikai célra.

A városközponthoz viszonylag közel (az országban szinte egyedülálló módon), gyakorlatilag a rendezési terv és az egyéb beépítési jogszabályok szempontjából szinte „korlátlan” mértékben fejleszthető, jelentős részben önkormányzati tulajdonban lévő terület áll rendelkezésre a Tüskésrét – Alsóbalokány térségében.

3.2.4.6 A Pécsi Ipari Park újrapozícionálása, befektetések ösztönzése

A Pécsi Ipari Park betelepülése a kezdetek óta problémákkal teli, ennek legfőbb oka, hogy a város nem tudta a befektetők szándékait befolyásolni, mindig azok akarata tudott érvényesülni. Az önkormányzat eddig nem találta meg azokat az eszközöket, amelyekkel képes lett volna elérni, hogy az általa ipartelepítésre preferált területeken történjenek a beruházások, ezért a legfontosabb feladat ennek az eszközrendszernek a kidolgozása, az ipari parkok és barnamezős területek privilegizálása a beruházások számára.

Az Elcoteq bezárásával jelentős űr keletkezett a Pécsi Ipari Parkban, a legfontosabb teendő a megüresedő helyre történő gyors betelepülés elérése.

Az ipari park vonzóvá tételéhez, életre keltéséhez alapvetően az autóbusszközlekedés megoldása és legalább a minimális szolgáltatások helyben történő biztosítása szükséges. A közel húsz éve létesített ipari park szolgáltatási feltételrendszere a mai napig nem alakult ki, holott eredeti koncepciójában ez a cél szerepelt elsőként.

Indokolt továbbá a pécsi ipari parkok közötti munkamegosztás, valamilyen ágazati, vagy egyéb alapon történő eltérő arculat kialakítása, annak érdekében, hogy ne konkurenciát, hanem egymást kiegészítő kínálati elemet jelentsenek egymásnak.

Ebben az értelemben a Pécsi Ipari Park meglévő adottságai azt teszik lehetővé, hogy inkább a mikro-, kis- és középvállalkozásokat fogadja. Jellemzően a kisebb cégek működnek

a kulturális, kreatív ipar területén és az is előnyt jelent, hogy az ágazatnak lendületet adó Zsolnay Negyed is a közelben található. Szintén lendületet adhat a Pécsi Ipari Parknak a Tüskésrét rekultiváció utáni hasznosítása, az ott megvalósuló gazdasági, energetikai fejlesztések és kialakított szolgáltatások révén. Kezdeményezni szükséges, hogy a Pólus Rt hasznosítsa vagy értékesítse a Borbála híd környezetében elhelyezkedő, két évtizede kialakított, parlagon heverő 20ha-os telket.

3.2.4.7 Biogáz erőmű létesítése, a szennyvíz energetikai hasznosítása érdekében

A városban keletkező nagy mennyiségű kommunális eredetű szennyvíziszap egyik lehetséges alapanyaga lehet egy biogáz üzemnek. Hazánkban már több nagyvárosban valósítottak meg hasonló projektet (Győr, Szeged, Kecskemét) és valamennyi nagyvárosban tervezik ennek létrehozását (Miskolc, Debrecen). A biogáz közvetlenül felhasználható autóbuszok meghajtására, villamos energia termelésre, a melléktermék komposztálásával talajerő utánpótlására alkalmas anyag nyerhető.

3.2.4.8 A lakótelepek felújítása az energiahatékonyság növelése érdekében, kiegészítő szociális és közösségfejlesztő beavatkozásokkal kísérve

A Pécs Dél 2 városrész esetében kiemelten a kertvárosi iparosított technológiával épített épületek energiahatékonyságának növelésére lenne szükség. Az eredetileg rosszul szigetelt, mára elavult fűtési rendszerrel működő társasházak hatalmas díjhátralékot halmoztak fel az elmúlt években. A városrész leszakadásához vezethet, hogy egyre több társasház gazdálkodása lehetetlenül el. Olyan konstrukció kidolgozására van szükség, amely a megtakarítások révén lehetővé teszi a tartozások valamilyen szintű rendezését az újabb hátralékok keletkezésének megelőzését.

A városban egyre visszaszoruló ipari termelő szektor foglalkoztató képességének csökkenése, ebben a városrészben fogja várhatóan a legsúlyosabb gondokat okozni, a 2001-es népszámlálási adatok szerinti lakosság itt a városi átlagnál fiatalabb, többségében középfokon képzett elsősorban alkalmazottakból álló népcsoport.

Annak érdekében, hogy megelőzze a város ennek a városrésznek a leszakadását folyamatos monitoring tevékenységet kell végezni, bővíteni szükséges a szociális és közösségi beavatkozásokat a szükségletek szerint. Mivel a közösségi infrastruktúra itt magas szinten kiépült elsősorban szolgáltatás jellegű ügynevezett „soft-elemek” alkalmazása

javasolt.

3.2.4.9 A Déli Ipari Park betelepülésének elősegítése

Az M6-M60-as autópálya kiépülésével a város megközelíthetősége és a városba érkező forgalom iránya megváltozott. Ezzel egy időben egy nagyméretű ipari park került kialakításra a város déli előterében. A kedvező logisztikai viszonyok (autópálya, reptér), a megfelelő domborzati adottságok és kiépült infrastruktúra új eddig a városban nem biztosítható feltételeket tud biztosítani a beruházóknak.

A Déli Ipari Parkot a nagyméretű zöldmezős beruházások és az erős logisztikai háttérrel igénylő fejlesztések számára szükséges még vonzóbbá tenni. Fontos, hogy az önkormányzat felmérje a betelepülés segítésének lehetőségeit és kialakítsa a befektetés ösztönző eszközrendszerét. Ilyen lehet a szakképzési rendszer rugalmassá tétele, az adminisztratív támogatás, a kedvezmények biztosítása, az önkormányzatok közművállalatok támogató jellegű fellépése.

Fontos, hogy a Déli Ipari Park és a korábbi Pécsi Ipari Park között feladatmegosztás jöjjön létre és ne konkurenciái, hanem egymást kiegészítő és akár támogató kínálati elemként jelenjenek meg.

3.2.4.10 Funkcióját veszített ipari, kereskedelmi, szolgáltató övezet területhasználatának újragondolása az Északmegyer-Füzes településrészekben (vásártér, egykori szennyvíztelep, konténer pályaudvar, Expo Center)

A Vásártér és környéke – különösen a szennyvíztisztító telep megszűnése után – vált a városfejlődés egyik célterületévé. A térség fejlődését nagyban segítette a közlekedési infrastruktúra új elemeinek közelmúltban történt megvalósulása (Nyugati Ipari út, Móra Ferenc utca folytatása, a Füzes dűlői térség utépítései).

A jelenlegi előzetes befektetői információk, valamint a város hosszútávú fejlesztési céljai alapján indokolt, hogy a fenti terület hasznosításának előkészítésére mielőbb megkezdődjön egy a terület belső erőforrásait, fejlesztési potenciáljait, konkrét igényeit feltáró munka, ami alapján meghatározható egy hosszú távú konkrét fejlesztési program.

3.2.4.11 A lakókörnyezet fejlesztése, a szegregálódó településrészek felzárkóztatása szociális és közösségfejlesztő beavatkozások révén

A Pécs központi belterületétől elkülönülő Somogy-Vasas-Hird településrészek, nem tudták azt a sikeres fejlődési pályát befutni, mint a hasonló pozícióban lévő agglomerációs települések. Sajnos ezek a festői szépségű vidéken fekvő, kedvező közlekedési kapcsolatokkal rendelkező egykor bányászatból élő településrészek értékei lassan az enyészetté válnak, társadalmi és szociális problémák alakultak ki.

Fontos, hogy erre a városrésze egy a hagyományos városi beavatkozásoktól eltérő, inkább az agglomerációs települések sikereiből merítő fejlesztési programot dolgozzon ki a város. Sürgető feladat az egykori bányászkolóniakon élő alacsony státuszú népesség helyzetének javítása, középtávon egy szociális város rehabilitáció alapjainak megteremtése.

Egy ilyen program sikere esetén lehetőség nyílna a terület felértékelődésére, új tevékeny és vitális lakosság beköltözésére, ezáltal az előregedés és leszakadás visszafordítására.

Itt kell megemlíteni a szénbányászat újraindításának lehetőségét, mert erre a városrésze gyakorolhatná a legnagyobb hatást gazdasági, társadalmi és környezeti szempontból egyaránt. Fontos, hogy nem csak városi, de városrészi szempontok is mérlegelésre kerüljenek.

3.2.4.12 A fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása infrastrukturális és szolgáltatás alapú fejlesztések révén

Uránváros lakossága már a 2001-es népszámlálási adatok szerint is egy egészséges fiatalodáson megy keresztül. Az egykori bányásznépesség helyére, többnyire képzett fiatal kiscsaládosok érkeznek, a kedvező szolgáltatási, közlekedési adottságok miatt. Sokat jelent több egyetemi kar közelsége is. A város elemi érdeke, hogy ezt a fiatalok számára vonzó környezetet tovább fejlesztesse, megfelelő lakókörnyezetet biztosítson elsősorban az egyetemet végzett és helyben maradóknak.

Nagyon fontos a hatvanas években kialakított infrastruktúra ártértékelése, elsősorban a parkolóhelyek alacsony száma fog egyre nagyobb gondot okozni. Az új parkolóhelyeket semmi este sem a zöldterületek rovására kell kialakítani, ellenkezőleg a ezeket védeni és fejleszteni kell a városrészen.

A szolgáltatások tekintetében a fiatalok és fiatal családosok lehetnek a kiemelt célcsoport, de fontos a helyi civil szerveződések és vállalkozások ilyen irányú törekvéseit is

támogatni. A 2011-es népszámlálási adatok további megerősítést adhatnak abban, hogy Uránváros válhat a fiatalok megtartásáért folytatott erőfeszítések legfontosabb színterévé.

3.2.5 Beavatkozások, az akcióterületek kijelölése a 2012-2021 időszakra

Pécs Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiájában a város akcióterületeinek kijelölésénél figyelembe vettük a helyzetelemzés által feltárt problémákat, megállapításokat, a stratégiai fejezetben leírt célkitűzéseket és természetesen a potenciális szereplők reális lehetőségeit.

A stratégiai fejezetben már megjelent, hogy a jelenlegi helyzet megadja a lehetőséget arra, hogy a város fejlesztési stratégiája egy paradigmaváltáson menjen át és a jövőbeni fejlesztési irányok meghatározásánál a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontoknak való megfelelést, fenntarthatóságot alapvető kritériumként határozza meg. A tematikus célok ennek megfelelően kerültek meghatározásra és ugyanezen elv vezérelte az akcióterületek (elsősorban funkcióbővítő AT-k) kijelölését is.

Megyei jogú városok esetében a 2007-2013-as időszakban funkcióbővítő és szociális típusú városrehabilitációs tevékenységek megvalósítása egyaránt kötelező volt. Funkcióbővítő városfejlesztés a jelzett tervezési cikluson belül 2011-ig Pécs esetében az EKF kulcsprojektek megvalósítása kapcsán realizálódott, szociális városrehabilitációs fejlesztés megvalósítása 2011-ig nem történt.

A jelentős EU-s (funkcióbővítő) városrehabilitációs forrás felhasználásával megvalósult EKF beruházások után Pécs MJV a jövőben már nem számolhat vissza nem térítendő városrehabilitációs források igénybevételeivel, emiatt a funkcióbővítő típusú akcióterületek indikatív kijelölése során olyan területekre fókuszáltunk, amelyek fejlesztése egyéb források bevonásával tud megvalósulni és a fejlesztések által – kiemelt figyelemmel a megfogalmazott tematikus célokra - a lehető legnagyobb hatás érhető el. Ezért olyan célterületeket jelöltünk meg, ahol jelenleg is jelentős fejlesztési potenciál és számos kiaknázatlan, befektetési szándékot vonzó és magántőkét mobilizáló terület, lehetőség van és amelyek fejlesztése a konkrét területen túlmutatva a város egészére hatással lehet (pl. Tüskésrét - Alsóbalokány, Északmegyer - Füzes dűlő, Intermodális fejlesztési akcióterület). A Belváros - EKF városrész akcióterület ismételt szerepeltetése a jelenleg is folyamatban lévő infrastrukturális és az

azokat folytató további tervezett fejlesztések miatt elengedhetetlen volt.

Szociális típusú akcióterület kijelölése jelen IVS-ben nem történik meg, mégpedig amiatt, hogy a reálisan tervezhető forrás és annak nagyságrendje jelenleg nem ismert, így a szociális típusú akcióterület lehatárolása főként megalapozatlan találgatás lett volna. Konkrét források ismeretében a leginkább rászoruló településrészek fejlesztése javasolt kijelölésre.

Mindezek figyelembevételével a 2012-2021-es időszakra vonatkozóan – mindenképpen szem előtt tartva a bővítés, kiegészítés és változtatás lehetőségét - Pécs Megyei Jogú Városban 5 funkcióbővítő akcióterület került nevesítésére. Az akcióterületek esetében indikatív költségbecslés nem készül, mert a számos bizonytalansági tényező és a becsléshez szükséges előzetes döntések, tanulmányok, felmérések hiánya nem teszi lehetővé jelen pillanatban még csak megközelítő becslés elvégzését sem. A forrásokat minden egyes akcióterület esetén jellemzően az alábbiak jelenthetik: magántőke/befektetői forrás, Uniós és egyéb állami támogatás, bankhitel és mindezek kiegészítéseként (minimális mértékű) önkormányzati önerő.

Az akcióterületek alábbi felsorolása nem prioritási sorrend, az akcióterületek prioritizálása jelen ismeretek alapján irreleváns:

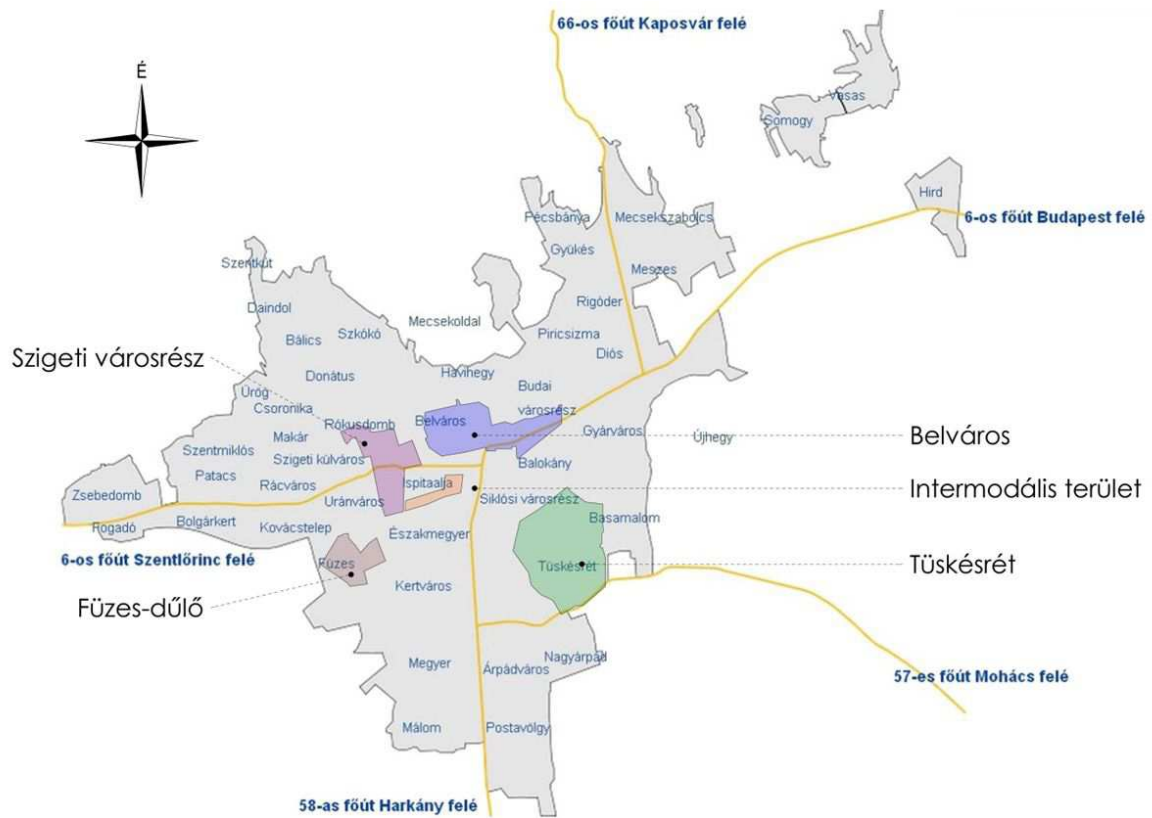
AT 1. Belváros – EKF városrész

AT 2. Intermodális fejlesztési akcióterület

AT 3. Szigeti városrész

AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő

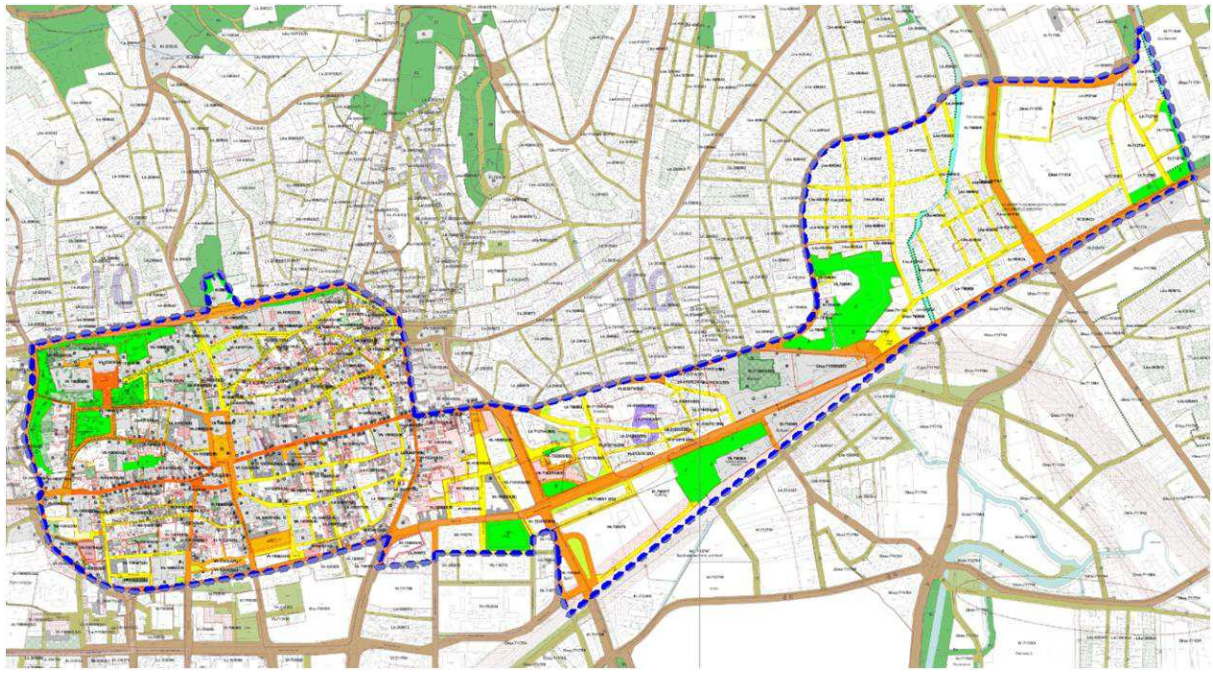
AT 5. Tüskésrét – Alsóbalokány

5. Térkép: Az akcióterületek megjelenése a városszerkezetben

3.2.5.1 Funkcióbővítő akcióterületek

AT 1. Belváros – EKF városrész

6. Térkép: AT 1. Belváros

Határai: Aradi vértanúk útja - Kálvária utca - Dr. Majorossy Imre utca - Király utca - Felsővámház utca - Vadász utca - Zsolnay Vilmos utca - Nárcisz utca - vasút nyomvonala - Sport utca - Universitas utca - Vargha Damján utca - Vasvári Pál utca - Légszeszgyár utca - Zsinkó István utca - Alsómalom utca - Rákóczi út - Kórház tér - Hungária utca - Klimó György utca - Báthory utca - Barbakán tér - Aradi vértanúk útja

Területe: 219 ha

Városrészhez kapcsolódó célok: Belső városrészek

1. A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben
2. A funkcióját veszített épületek hasznosítása és funkcióhiányos területek újra pozicionálása

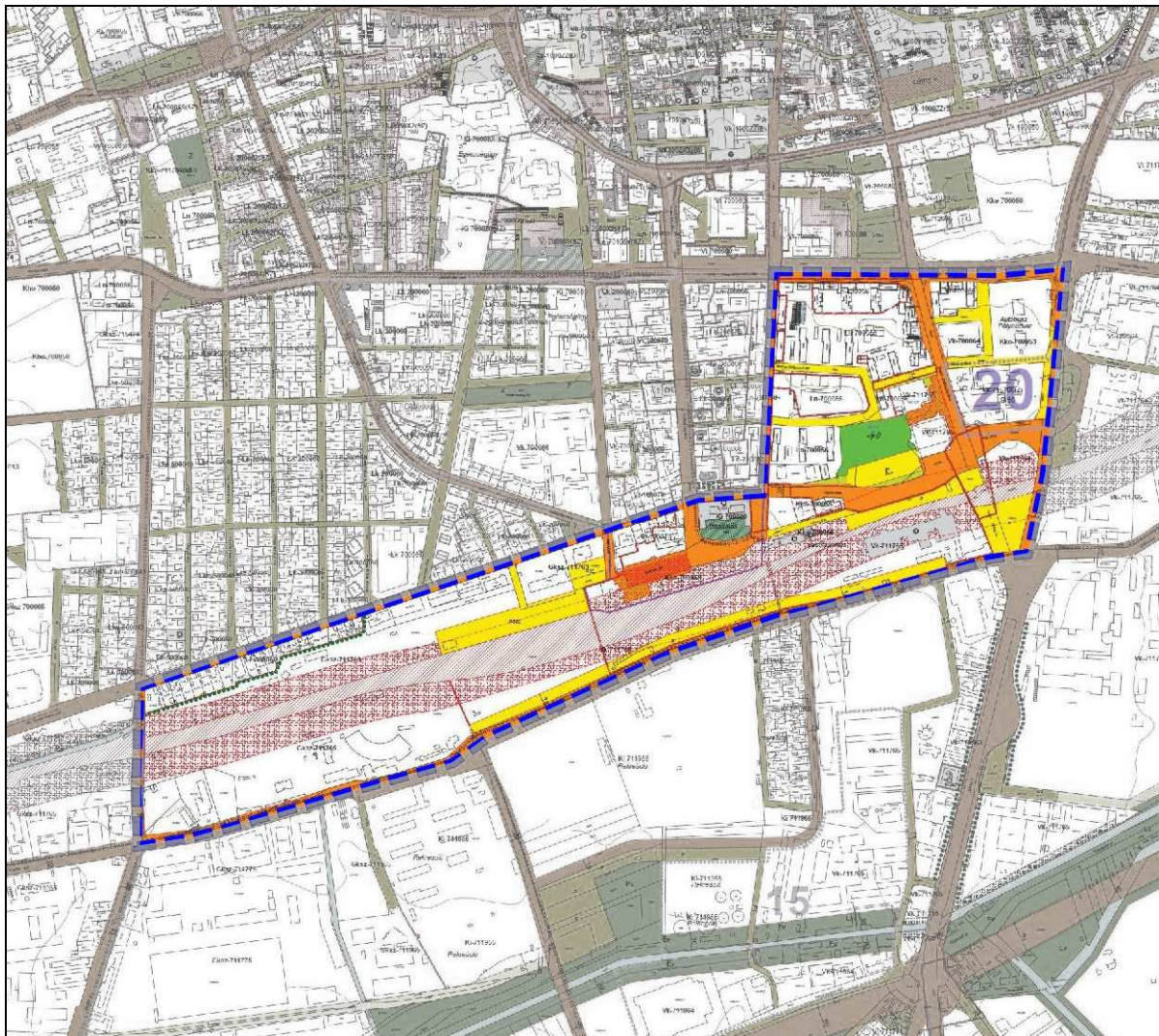
A korábbi IVS-ben funkcióbővítő területként a Belváros és a Zsolnay gyár közötti terület került funkcióbővítő akcióterületként nevesítésre, melynek okát az időközben odatelepített kulturális-oktatási beruházások, valamint a közterületi funkcióváltások indokolták. A 2021-ig tartó időszakban ennek a területnek kiegészítő beruházásaival, a

megvalósult fejlesztésekhez kapcsolódó járulékos fejlesztésekkel (pl. Balokány), a befejezetlen beruházásokkal (pl. Corso), a használaton kívüli és funkcióvesztett épületek hasznosításával (pl. Nick udvar) és az infrastrukturális fejlesztéseket kiegészítő, kisléptékű (soft) tevékenységekkel (pl. Belváros újjáélesztése) szükséges foglalkozni, így új akcióterületi terv készítése és új beavatkozás sorozat nevesítése erre a területre nem indokolt. Tény, hogy a teljes terület funkciójának, fejlesztési lehetőségeinek újragondolása szükséges.

Az akcióterület lehatárolása a korábbi IVS-hez képest annyiban módosult, hogy az Indóház térig húzódó déli „nyúlvány” jelen IVS-ben nem ennek az akcióterületnek, hanem az Intermodális fejlesztési akcióterületnek a részét képezi.

AT 2. Intermodális fejlesztési akcióterület

7. Térkép: AT - 2. Intermodális fejlesztési akcióterület

Határai: Nagy Lajos király útja – Jókai utca – Mártírok útja – Megyeri út – Verseny utca – Alsómalom utca – Nagy Lajos király útja

Területe: 49 ha

Városrészhez kapcsolódó célok: Belső városrészek

1. A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben

2. A funkcióját veszített épületek hasznosítása és funkcióhiányos területek újra pozicionálása

A Belváros-Indóház tér kapcsolat már korábban, az EKF-es projektek benyújtása során is funkcióbővítő területként nevesítésre került (a Belváros – EKF városrész akcióterület részeként). Időközben Pécs MJV jelentős forrást nyert az intermodális közösségi közlekedési fejlesztések előkészítésére, megvalósíthatósági és megalapozó tanulmányok elkészítésére, emiatt indokolt, hogy a 2021-ig tartó pénzügyi periódushoz kapcsolódóan a Pécsi víz tengelyével, valamint a 6-os főút nyomvonalával párhuzamosan lehatárolásra kerüljön egy olyan új funkcióbővítő városrehabilitációs akcióterület, amely vélhetőleg befogadhatja a tervezett intermodális közlekedési csomópontot is. A terület magában foglalja többek között a Vásárcsarnok, a helyközi buszpályaudvar, a Siklósi úti felüljáró alatti területet, az Indóház teret - beleértve a helyi buszpályaudvart is - és a részletes ATT kidolgozása során eldöntendő, hogy a Siklósi út mentén egyéb területek (pl. volt Bőrgyár) integrálása is indokolt lehet-e az akcióterülethez. Tekintettel arra, hogy erre a területre folyamatos és intenzív a befektetői érdeklődés, illetve arra, hogy igen jelentős Uniós fejlesztési forrásokat nyert el a város előkészítésre, indokolt, hogy mielőbb megkezdődjön a területre vonatkozó ATT elkészítése.

Az akcióterület egyik kiemelt problémaköre a Vásárcsarnok és környezete, annak fejlesztése vagy lehetséges más alternatívák megkeresése. Ez – a korábbi negatív tapasztalatokat is figyelembe véve – csak a város lakosságával együttműködve, közös konszenzus alapján lehetséges. A végleges megoldást a Pécs Holding Zrt. bevonásával javasolt kialakítani, hiszen a Vásárcsarnokból származó bevétel meghatározó fontosságú a városi cég eredménye és likviditása szempontjából.

Az Indóház tér, - mint az akcióterület építési központja - már régóta foglalkoztatja az építész szakmát; hogy ezt a közlekedési, forgalmi és idegenforgalmi okok miatt meghatározó városi teret esztétikussá, praktikussá tervezze.

A vasútállomással szemben, a Szabadság út DNY-i végén csúnya foghíj keletkezett egy régi bontás által, így a térfalak egyike egy többemeletes vakolatlan tűzfal. Az Indóház tér vasútállomás melletti (DK-i) épületei vegyesek, esztétikai és funkcionális értelemben egyaránt. A tér K-i felén kifejezetten gyenge, melléképületből kialakított üzletek állnak. Így e térről kijelenthető, hogy összhatásában vegyes, tervezetlen, esetleges sebhelyekkel teli.

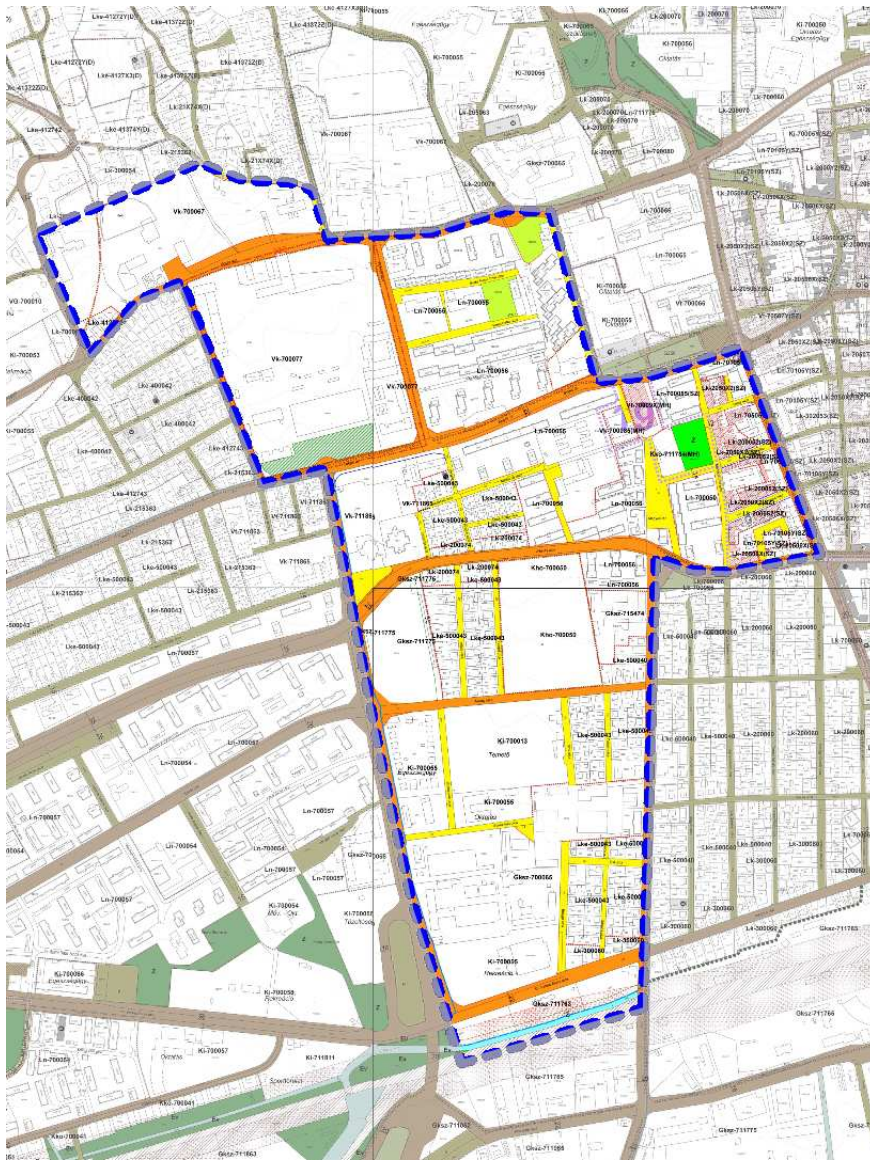
A távolsági buszpályaudvar áthelyezésével forgalmi szempontból tehermentesíthető a Belváros, centralizálhatóak a közlekedési fajták (P+R és B+R), lerövidíthető a belső tranzit közlekedés.

Az akcióterület jelentős fejlesztése városépítészeti szempontból is szerencsés helyzetbe hozná a területet: D-i lezárást adhatna a Belvárosnak, térfalat képezve a vasúti sínek előtt. Az intermodális közlekedési csomópont létesítményeinek megvalósítását egészen a K-i felüljáróig el lehet nyújtani, hiszen számos szabad terület áll rendelkezésre.

Lehetséges fejlesztések:

- Az Indóház tér és az azt körülvevő térfalak építészeti újragondolása, felújítása.
- A vasút és a távolsági buszok pályaudvarainak térbeli egymáshoz közelítése, egymás közelébe telepítése. A buszpályaudvar elhelyezhetőségének megoldása a MÁV használaton kívüli területein, a vasútállomás és a K-i felüljáró között.
- A felszabaduló belvárosi VOLÁN telek újrahasznosítása, akár közcélra vagy befektetési szándékkal is.
- A piac-vásárcsarnok helyének átgondolása, lehetséges alternatívák keresése. Modern, minden igényt kielégítő vásárcsarnok, minőségi új városi piactér létesítése. A vásárcsarnok elhelyezésének meghatározása a közlekedési fejlesztések tervezésével párhuzamosan kell megtörténnjen, az optimális távolsági és helyközi megközelíthetőség biztosítása érdekében.
- A vásárcsarnok és buszpályaudvar melletti (magántulajdonú) beépítetlen ingatlan hasznosítása (különös figyelemmel a terület kiváló, belvárosi elhelyezkedésére a funkció meghatározásánál szigorúan emelt szolgáltatási színvonalú, minőségi és a környezetbe illeszkedő meghatározása szükséges, kizárva pl. élelmiszer-, kertészeti, barkács- és egyéb áruházlánc letelepedésének lehetőségét).

AT 3. Szigeti városrész

8. Térkép: AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő

Határai: Ifjúság útja – Pacsirta utca - Jakabhegyi út – Kürt utca - Szigeti út – Tüzér utca – vasút nyomvonala - Megyeri út – József Attila utca – Petőfi Sándor utca – Dr. Nagy Jenő utca – Rókus utca - Ifjúság útja

Területe: 85 ha

Városrészhez kapcsolódó célok: Belső városrészek

1. A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben

2. A funkcióját veszített épületek hasznosítása és funkcióhiányos területek újra pozicionálása, kiemelten a Magas-ház problémájának megoldása

Uránváros: A fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása infrastrukturális és szolgáltatás alapú fejlesztések révén

Építészeti, városrendezési szempontból ez az akcióterület a legképlékenyebb terület. A bizonytalan beruházások miatt még előállítható az ideális várostervezési dokumentum, terv, függetlenül a már eldöntött, „lefutott” projektek által irányított kényszerrendezéssel szemben.

Az akcióterület jelentősen terhelt. A területre koncentrált hatalmas fejlesztések (pl. Science Building építése, 400 ágyas klinika fejlesztése, Magasház hasznosítása, tervezett mélygarázs építések) károsítják a közlekedésben, infrastruktúrában egyaránt.

Kiaknázandó lehetőség az Egyetem fejlődése, a Klinika bővítése, melyre további kiszolgáló „ágazatokat” kell telepíteni. Emellett fontos, hogy ilyen, jellemzően diákvárosi „régiónak” (Egyetemváros) máshol nem található Pécsen.

A terület túlépítésének megakadályozása elemi érdeke a városnak, még akkor is, ha a 24 emeletes Magasház a város szégyenfoltja. Emiatt a korábban lehetőségként felmerülő kormányzati központ (Pécsi Közszolgáltató Központ) Magasházba, vagy Magasház helyére történő telepítése feltétlenül újragondolást igényel. Az épület bontása, részbeni bontása és új (elsősorban kis környezetterhelésű, pl. lakó-, vagy zöldfelület, park) funkcióval történő újrahasznosítása megoldhatja az évtizedes kálváriát.

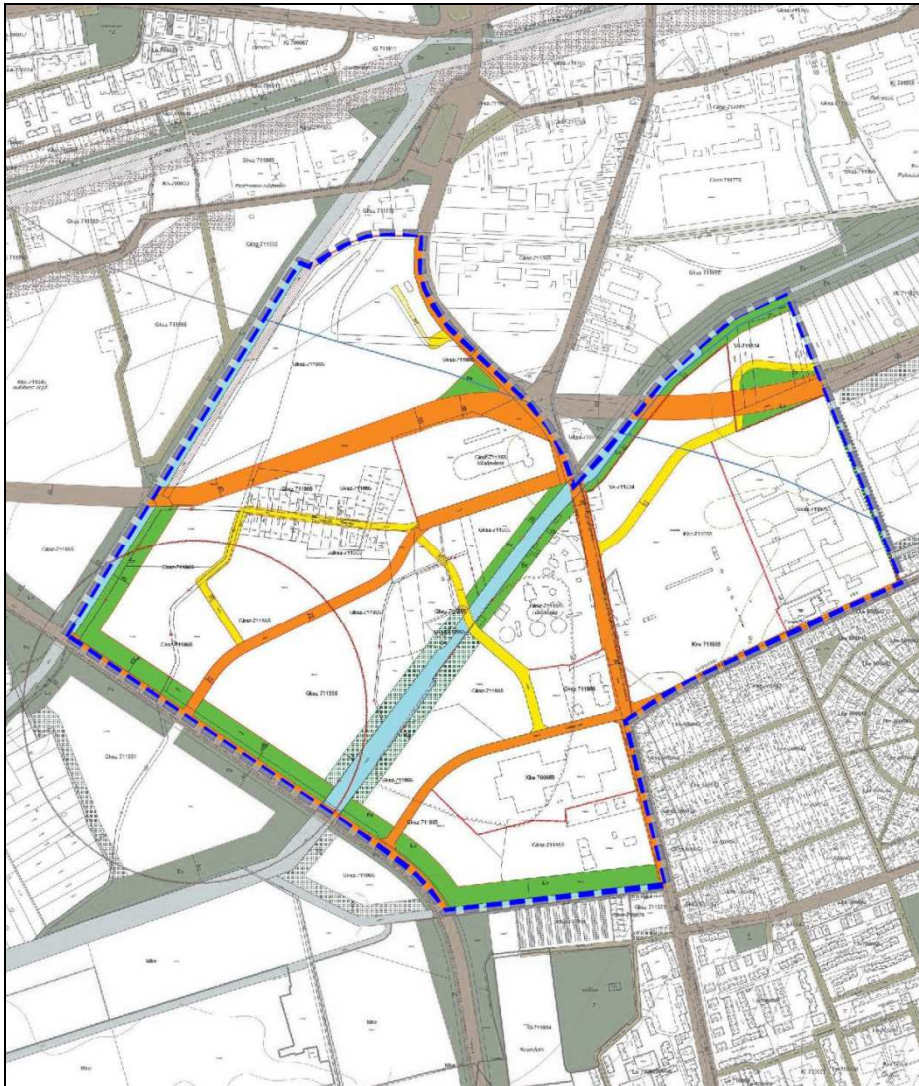
A közlekedési, tömegközlekedési, parkolási probléma - ebben az exponált fejlesztésű övezetben - egyébként is a legfontosabb műszaki és szabványügyi kérdés, és nem utolsósorban az élhető környezet biztosításának kérdése is. Részletes akcióterületi kidolgozása mielőbb javasolt.

Lehetséges fejlesztések:

- Az Egyetem fejlődésére, a Klinika bővítésére épülő további (K+F, innovációs) kiszolgáló „ágazatok” telepítése.
- Új, igény szerint exkluzív/luxuslakások, apartmanházak, kollégiumok, albéretek, kiszolgáló-szolgáltató funkciók létesítése. Erre épülve a sport, a pihenés, a szórakozás lehetőségét biztosító létesítmények azzal a szemlélettel, hogy gyalog és kerékpárral is könnyen elérhető objektumok épüljenek.

- Kormányzati központ (Pécsi Közszolgáltató Központ) építése.
- A régi atlétika pálya kihasználása. Alkalmas lehet pl. a kormányzati központ fejlesztésére, noha magánberuházási célterület jelenleg.
- Sportcsarnok bővítése, Pécs Sportközpont létrehozása (lehetséges alternatív helyszín a MIZO telep területbe vonásával).
- A közlekedési, tömegközlekedési, parkolási problémák megoldása.
- Magasház és környékének (esetleg mélygarázsok) fejlesztése.
- Az Orvosi Egyetem – Tüzér utca foghíj beépítése (bár ez magántulajdonú ingatlan, magánberuházás, de városképi jelentősége nagy).

AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő

9. Térkép: AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő

Határai: Móra Ferenc utca – Megyeri út – Melinda utca – 57-es (Nyugati Ipari) út -
Tortyogói út – Tüzér út – Megyeri út – Pécsi víz

Területe: 129,00 ha

Városrészhez kapcsolódó célok: Pécs-Dél 2. városrész

Funkcióját vesztt ipari, kereskedelmi, szolgáltató övezet területhasználatának újragondolása az Északmegyer – Füzes dűlő településrészen (vásártér, egykori szennyvíztelep, konténer pályaudvar, Expo Center)

A jelenlegi előzetes befektetői információk, valamint a város hosszútávú fejlesztési

céljai alapján indokolt, hogy a fenti terület hasznosításának előkészítésére mielőbb megkezdődjön egy a terület belső erőforrásait, fejlesztési potenciáljait, konkrét igényeit feltáró munka, ami alapján meghatározható egy hosszú távú konkrét fejlesztési program, részletes akcióterületi terv.

A Vásártér és környéke – különösen a szennyvíztisztító telep megszűnése után – vált a városfejlődés egyik célterületévé. A térség fejlődését nagyban segítette a közlekedési infrastruktúra új elemeinek közelmúltban történt megvalósulása (Nyugati Ipari út, Móra Ferenc utca folytatása, a Füzes dűlői térség útépitésai).

Ez utóbbi létesítmények jelentős nagyságrendű – ma még beépítetlen – területeket tettek alkalmassá a városfejlesztés számára, a Megyeri út nyugati oldalán pedig kereskedelmi-szolgáltató, valamint kulturális funkciójú létesítmények, valósultak meg (Pécs Pláza, autószalón, vásárváros). A cca. 130 ha-os akcióterület közel 32%-a (42 ha) hasznosított, a további területeken közlekedési, víz- és mezőgazdasági hasznosítású felületek találhatók.

A területen a Pécs Holding Zrt. jelentős tulajdonrészekkel, ingatlanokkal és beépítetlen területekkel rendelkezik.

Pécs településszerkezeti terve a térség domináns területfelhasználási elemeként a kereskedelmi-szolgáltatói gazdasági területet jelölte meg, ugyanakkor jelentős méretű a különleges és vegyes területek (Vásártér és környéke) aránya is.

Az akcióterület fontos városképi és funkcionális elemei a Pécsi-víz és Füzes-árok vízfolyások, a vízfolyások és városi főközlekedési utak mentén tervezett védőerdősávok.

A településrendezési tervben előirányzott, a területen áthaladó, azon csomóponttal tervezett városi főközlekedési út további fejlesztés kiindulópontja lehet, újabb lehetőséget biztosítva a város nyugati részén a befektetni kívánók számára.

A Füzes dűlő akcióterületet a már kialakult közlekedési és közmű infrastruktúra, a jelentős nagyságú szabad (beépítetlen) területek, a 800-1000 m-re lévő nagyvárosias (Uránváros, Megyeri város), a közvetlen szomszédságban lévő kertvárosias (Északmegyer-Kertváros) lakóterületek, a vízfolyásokban rejlő lehetőségek (gyalogos, kerékpáros és zöld tengely) teszik vonzóvá.

A Füzes dűlő - Északmegyer további fejlesztésének irányelvei között a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóságot (stratégiai irányelvek), a meglévő természeti és

épített környezeti erőforrások védelmét, a hulladék megelőzés és hasznosítás szempontjait, a megújuló energiaforrások alkalmazását (operatív irányelvek) messzemenően figyelembe kell venni.

Az akcióterület jelenlegi használata meglehetősen zavaros. Az egymás melletti területfelhasználási egységek és az épületek funkciói igen vegyes és rendezetlen képet mutatnak. Egymás közvetlen szomszédságában helyezkednek el kereskedelmi, ipari, kulturális, közmű szolgáltató, lakó-, egyéb szolgáltató és rendezetlen mezőgazdasági területek, építmények. Építészeti arculata, városképi megjelenése ugyanilyen zavaros: az épületeknek egymáshoz nincs semmilyen illeszkedésük, nem csak esztétikai értelemben, hanem nagyságrendileg, méretüket, funkciójukat, állapotukat tekintve.

A vásártér területe legalább részben megőrzendő, megtartandó, még ha kihasználtsága a jelenlegi területnagyságon minimális és üzemeltetési szempontból veszteséges is. Emellett az épületállománya is jelentős fejlesztésre szorul. A kereskedelemhez köthető „hírnév”, ami Pécs városáról még a köztudatban megmaradt, az itt a „Pécsi-Vásár” országos hírű tradíciója. Épületekkel, közlekedéssel emelni kell a zsigorvásár forgalmát, hírét, megbecsülését (bármelyik tüke pécsi elmondhatja, itt vette első bakelit lemezét, adidas cipőjét, motorját, kiskutyáját, valamint karácsonyfáját).

Hasonlóan fontos az akcióterületen rendelkezésre álló iparterületi rész vonzásának emelése, ehhez az alapinfrastruktúrák (közlekedési vonalak, közművek) kiépítése szükséges. A város rendezési tervében lévő, a Pécsi víz partján futó tervezett útszakasz megépítése jó lehetőség lenne a terület gazdasági potenciáljának növelésére.

Az Expo-Center egyfajta adottsága az akcióterületnek, fejlesztése építészetiileg – az iparéhoz hasonlóan – jelenleg nem esélyes, de megközelíthetőségének megoldása (Nyugati Ipari úttal való összekötése, Pécsi víz melletti út és csomópont kiépítésével) növelhető a hasznosíthatóságának esélye.

Egy 2011. szeptemberében készült előzetes területértékelő tanulmány az új Pécs Sportközpont lehetséges helyszíneit (Füzes dűlő, Lauber Dezső Sportcsarnok és MIZO telep, Tüskésrét) vizsgálta több szempont alapján. Az összefoglaló értékelés alapján a három helyszín közül a Füzes dűlő területe (Expo Center és volt szennyvíztisztító telep területe) bizonyult a legalkalmasabbnak az új Sportközpont létesítési helyszínére.

[Ugyancsak alternatív helyszínt biztosíthat az akcióterület a város kulcsprojektjeként](#)

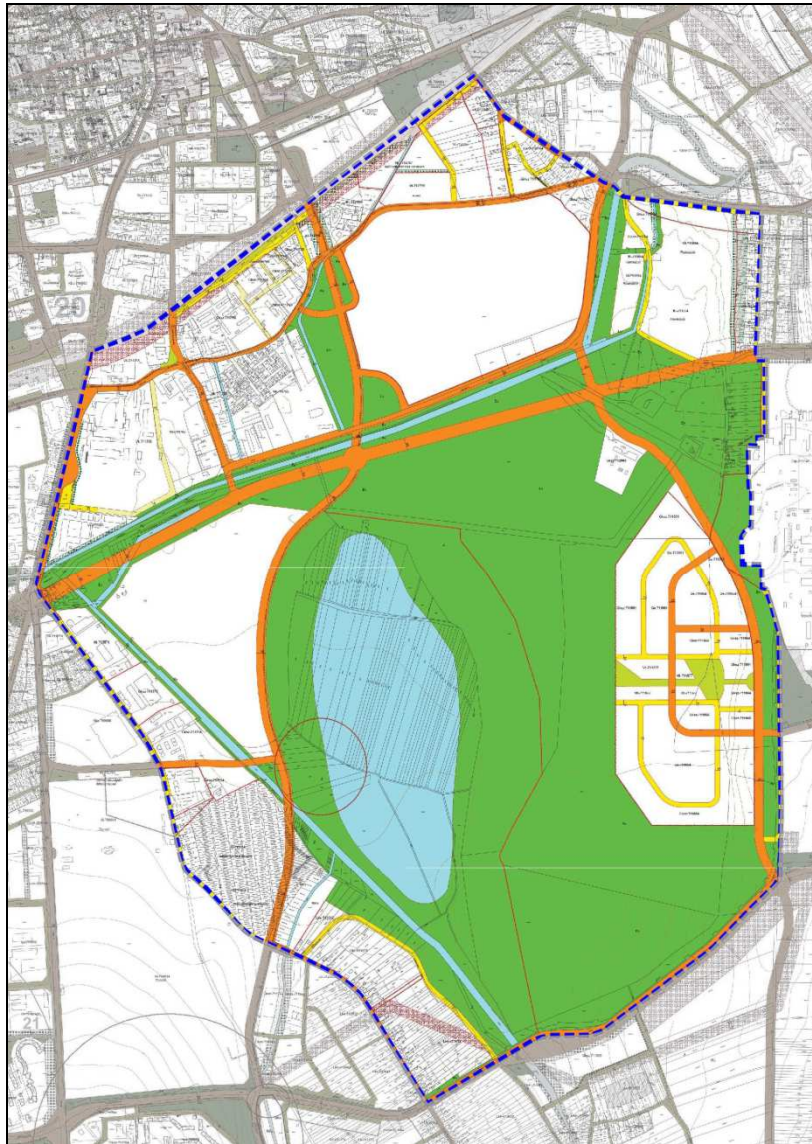
azonosított Pécsi ZOO – a Zöld Állatkert című projekt megvalósításához.

A megfogalmazott lehetséges fejlesztések megvalósítását jelentősen elősegítheti a jelenleg több helyen problémás tulajdon viszonyok rendezése oly módon, hogy a területek a már most is legnagyobb tulajdoni hányaddal rendelkező Pécs Holding Zrt. tulajdonába kerüljenek.

Lehetséges fejlesztések:

- Vásártér kisebb területen történő fejlesztése a „Pécsi-Vásár” országos híru tradíciójára építve.
- A terület fő közlekedési tengelyeinek megépítése, közösségi közlekedés fejlesztése.
- Ipari hasznosítású területek alpinfrastruktúráinak kiépítése.
- Az Expo Center és a volt szennyvíztisztító telep helyén új Pécsi Sportközpont létesítése.
- [Pécsi ZOO – a Zöld Állatkert című projekt megvalósítása.](#)
- Magántőke bevonásával a fennmaradó potenciális fejlesztési helyszínek kiaknázása, hasznosítása pl. turisztikai, rekreációs, szabadidős, esetleg lakó funkciókkal.

AT 5. Tüskésrét – Alsóbalokány

10. Térkép: AT 5. Tüskésrét - Alsóbalokány

Határai: Basamalom út – Déli ipari út – Rigó utca – Kanizsai Dorottya út – Kemény Zsigmond utca – Nagypáradi út – Siklósi út – vasút nyomvonala – Basamalom út

Területe: 430,00 ha

3. A zagyelhelyezéssel érintett Tüskésrét rekultiváció utáni hasznosítása, rekreációs, szabadidős, energetikai célra

4. A Pécsi Ipari Park újrapozícionálása, befektetések ösztönzése

A városközponthoz viszonylag közel (az országban szinte egyedülálló módon),

gyakorlatilag a rendezési terv és az egyéb beépítési jogszabályok szempontjából szinte „korlátlan” mértékben fejleszthető, jelentős részben önkormányzati tulajdonban lévő terület áll rendelkezésre a Tüskésrét – Alsóbalokány térségében.

Az akcióterület fejlesztése érdekében indokolt, hogy mielőbb kezdődjön meg az akcióterületi terv készítése, tekintettel arra, hogy az erőmű rekultivációs programjához kapcsolódóan várhatóan 2012-ben kialakításra kerülő tó önmagában is számos fejlesztési-beruházási lehetőséget és egyúttal üzemeltetési feladatot generál.

Tüskésrét térségére 1963 óta mintegy 30 dokumentáció készült, melyek nagy része fejlesztési, rendezési jellegű, több tanulmány, vízjogi létesítési engedélyezési terv, hulladékminősítési, radiológiai szakvélemény készült.

2011-ben a Kék Gazdaság Innovációs Klaszter (KGIK) készítette el a „Tüskésrét hasznosításának stratégiája, irányelvei – kék technológiák parkja” című tanulmányt.

A Tüskésrét – bár a történelmi városközponttól 1,0-1,5 km-re van – az erőművi zagyelhelyezés miatt gyakorlatilag kimaradt az elmúlt 50 év városfejlesztéséből.

A Pécs-Mohács vasútvonaltól délre, a Siklósi úttól keletre elhelyezkedő cca. 430 ha-os terület közel 60%-át a híg, majd sűrű zagyos technológiával bezagyolt területek teszik ki, melyeken jelentős mértékben megtörtént a rekultiváció, az erdősítés.

A térségben cca. 6 ha-os terület maradt eredeti állapotában, itt létesült az a tó (~6 ha), melynek területi növelésével, rekreációs térség kialakításával számol a településrendezési terv.

Pécs beépítésre szánt területében a várostengelyekhez közel fekvő térség ma rendkívül alulhasznosított, csupán a vasúttól délre, a Siklósi úttól keletre a Diófa utca, Sport utca, Légszeszgyár utca, Basamalom utca mentén található jelenleg – rendkívül kedvezőtlen adottságú – nagyobb mértékben gazdasági-, kisebb nagyságrendben lakóterület (Fűzfa utca, Pipacs utca). E térség az akcióterület közel 16%-a, cca. 70 ha.

Míg a gazdasági- és lakóterület infrastrukturális ellátottsága megfelelőnek tekinthető, a tüskésréti térség egyetlen feltárási útja a Pécsi-víz mentén kialakított Tüskésréti út, valamint a terület déli határán lévő Kanizsai Dorottya utca (57-es számú Mohács-Udvar főút).

Pécs városfejlesztési koncepciója, településszerkezeti terve egyaránt a városfejlesztés egyik leghangúlyosabb területének tekinti a Tüskésrét térségét. A fejlesztés korlátait,

lehetőségeit tárják fel a már említett tanulmányok, szakvélemények, tervek.

A terület hasznosításának alapvető kritériumát rögzíti a településszerkezeti terv azáltal, hogy felvázolja azt a szükséges közlekedési szerkezetet, amelynek megvalósulása nélkülözhetetlen a térségben tervezett új terület felhasználásokhoz.

E közlekedési vonalak az alábbiak:

- a Pécsi-víz völgyében tervezett városi főközlekedési út (szabályozási szélesség 40,0 m), melynek feladata a 6-os számú főút tehermentesítése, az új fejlesztési térségek megközelítése,
- a városközpont keleti oldaláról, a Búza térről induló, a vasutat külön szinten keresztező, a Tüskésréten észak-déli irányban áthaladó, a temetőt keletről határoló és a Mohácsi útra kikötő városi forgalmi út (szabályozási szélessége 30,0 m),
- a Tüskésréti út fejlesztése, északi irányú folytatása, kikötése a Mohácsi út-Zsolnay útra,
- a Tüskésrét keleti oldalán, az erőmű határán létesítendő forgalmi út, összekötendő a Mohácsi utat és Tüskésréti utat (városi forgalmi út),
- a Sport utca keleti irányú folytatása a Basamalom utca felé (gyűjtőút, szabályozási szélesség 22,0 m),
- Pécs-Mohács vasútvonal.

Az ismertetett közlekedési hálózat teszi lehetővé, hogy a ma még nagyrészt megközelíthetetlen terület bekapcsolódhasson a városszerkezetbe, annak szerves részévé váljon.

A térségre készített dokumentációk célját, a feladatokat a „Pécsi Tüskésrét újrahaznosítása” című vitaanyag (TOTÁL Kft. 2011.) az alábbiakban foglalta össze:

Célkitűzés: a város közepén fekvő, mintegy 400 ha kiterjedésű Tüskésrét átfogó fejlesztése, amely

- **komplex:** mivel figyelembe veszi a környezetvédelmi, műszaki, gazdasági és társadalmi igényeket, valamint a környezetvédelmi, városi, erőművi és lakossági érdekeket. Magába foglalja a Tüskésrét

– környezetvédelmi rehabilitációját, azaz a zagytereinek lefedését/rekultivációját fokozott figyelemmel a felszín alatti vízkészletek és a Pécs ellátásában kiemelt jelentőségű ivóvízbázis (P-terület) védelmére,

– többcélú/komplex és közcélú hasznosítását, azaz a tó, a rekreációs és iparterület kialakítását és az úthálózat megvalósítását.

- **integrált:** mert a tágabb környezetében tervezett fejlesztések, területhasználatok (EKF 2010, úthálózat, rendezési tervi területhasználat és létesítmény előirányzatok) figyelembe vételével kívánja megvalósítani a Tüskésrét városszerkezetbe illesztését, közösségi revitalizációját.
- **fenntartható:** mivel a kidolgozott tájrendezéssel, a tervezett tó létesítésével a kialakuló természeti folyamatok a környezeti állapot, minőség folyamatos javulását eredményezik, a tervezett funkciók megvalósítása pedig biztosíthatja a térség környezeti, gazdasági és társadalmi szempontú fenntarthatóságát.

A „Kék Technológiák Parkja” projekt a terület fejlesztésének stratégiai irányelvei között a környezeti, a társadalmi és a gazdasági fenntarthatóságot hangsúlyozza.

Az operatív irányelvek sorában a természeti erőforrások védelmét, a rekreációt, tanulást, szemléletformálást, a hulladék-megelőzést és hasznosítást, a megújuló (alternatív) energiaforrások alkalmazását, az ipari alkalmazásokat alapvető fontosságúnak tartja és további vizsgálatokat tart szükségesnek a végleges fejlesztési program kialakításához.

Fenti célok megfelelnek a településszerkezeti terv elhatározásainak, azonban a funkciók véglegesítése során a településrendezési terv (szerkezeti terv, szabályozási terv és HÉSZ) aktualizálására, pontosítására szükség lesz.

A felszíni vízfolyások általában jó lehetőséget adnak a parkok, gyalogutak, sétányok esztétikusabbá tételére, melyekben a terület nem szűkölködik. Kijelölnek egyfajta természetes közlekedési tengelyt, iránymutatóként szolgálnak, átszelve Tüskésrét nyugati szegélyét. A jelentős zöldterületi fedettség ezen a területen mindenképpen kívánatos.

Az akcióterület kulcsprojektje – városi beruházásként - az állatkert – akvárium - terrárium idetelepítése. A jelenlegi (mecsekoldali) állatkert problémáinak, hibáinak kiküszöbölése a Tüskésréten nagyon fontos, mind építészeti, mind környezetvédelmi, mind gazdasági szempontból. A meglévő előzetes tervek alapján kijelenthető, hogy az építési

előírások közül kiemelt szerephez jut a közlekedés, parkolás. A területen KNy-i irányban új út létesítése tehát az állatkert megközelíthetősége szempontjából is fontos.

Lehetséges fejlesztések:

- Az akcióterület kulcsprojektjeként városi beruházásban a Pécsi ZOO – a Zöld Állatkert című projekt megvalósítása.
- A területen a közlekedési feltáró utak és egyéb infrastruktúrák kiépítése.
- Kék- és zöldgazdaság fejlesztési elképzelések megvalósítása (Erőmű fejlesztései), energiaültetvények, napelempark létesítése.
- Erőmű rekultivációs programja keretében tó építése.
- Rekreációs- és szabadidős funkciók, nagy zöldfelülettel rendelkező parkok, terek, sétányok, sportterületek (esetleg aquapark) kialakítása.
- Turisztikai célú fejlesztések (pl. szállodaépítés).

3.2.6 Fenntarthatósági szempontok

3.2.6.1 A fenntartható környezeti fejlődés programja

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia célja, hogy a város fejlesztés egy paradigmaváltáson menjen át és a jövőbeni fejlesztési irányok meghatározásánál a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontoknak való megfelelést, fenntarthatóságot alapvető kritériumként határozza meg. Ez a hármas szempontrendszer az egész városfejlesztésre, városüzemeltetésre ugyanúgy alkalmazandó, ahogy a konkrét projektek esetében is. A tematikus célok az egyes fenntarthatósági szempontokhoz lettek rendelve, annak érdekében, hogy a város konkrét lépéseket tegyen az adósságspirálból való kikerülés és a fenntartható fejlődés elérése érdekében.

Ebben a stratégiában a környezeti fenntarthatósághoz rendelt tematikus és városrészi célok biztosítják a fenntartható környezeti fejlődés programjának megvalósulását. A tematikus és városrészi célok részletesen kifejtésre kerülnek a célrendszer bemutatásában.

3.2.6.2 Beavatkozások a területi szegregációban érintett térségekben

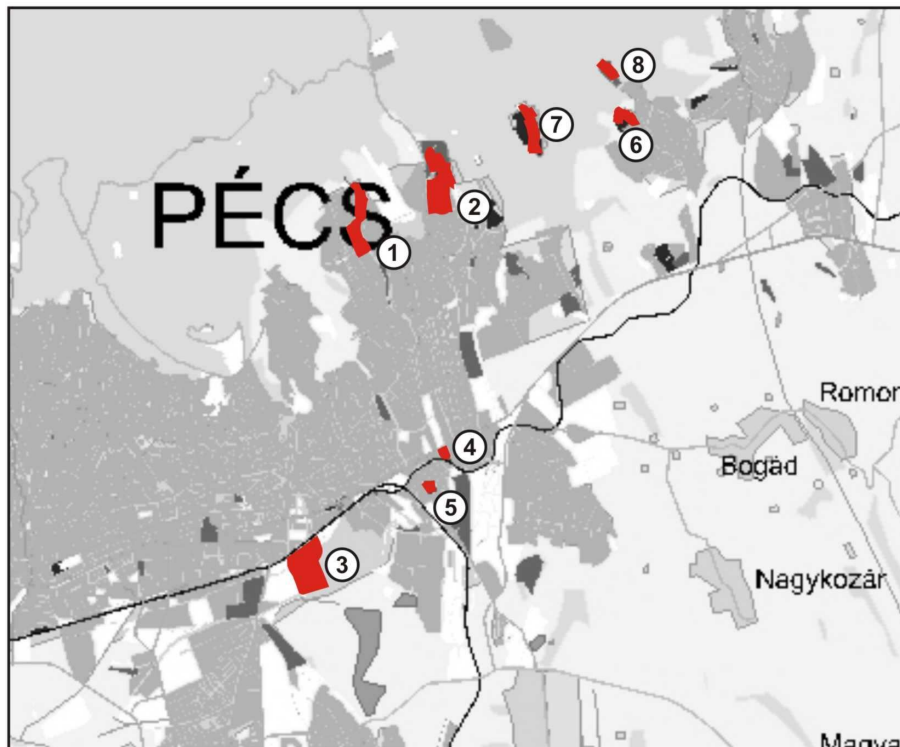
Jelen fejezetben a helyzetelemzés szegregátumokra vonatkozó megállapításai és adatai

alapján kerülnek kijelölésre a beavatkozások fő irányai, ezen belül a sürgős beavatkozások, valamint a középtávú fejlesztési célok a város összes szegregátumára vonatkozóan. Az IVS részét képező új Antiszegregációs Tervet a 2013-ban hozzáférhetővé váló friss népszámlálási adatok, valamint a 2014-től érvényesülő új EU-s, illetve hazai fejlesztési prioritások ismeretében lehet elkészíteni.

A társadalmi kirekesztődés számos dimenziójában érintett háztartások térbeli koncentrálódásának megragadására alkalmas az IVS módszertanában javasolt szegregációs mutató, amely magába sűríti a társadalmi kirekesztődés két kulcsterületét, a tudás megszerzéséből való kirekesztődést, illetve a munkaerő piacról történő kirekesztődést. A helyzetelemzésben foglaltaknak megfelelően Pécsen öt olyan szegregátum található, amelyekben (a 2001-es népszámlálás adatai alapján) a lakónépesség száma meghaladja az ötven főt és az aktív korúakon (15-59 évesek) belül többségben (50% fölött) vannak azok, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, de nincs rendszeres munkajövedelmük. Ezek a lakóterületek az alábbi térképeken is szereplő Pécsbányai szegregátum, a Szabolcsi szegregátum, a Vágóhíd környéki szegregátum, továbbá a Gyárváros északi szegregátum, valamint a Gyárváros déli szegregátum. A szegregációs mutató alapján további olyan területek is körülhatárolhatóak, amelyek lakónépessége nem éri el az ötven főt, de a kirekesztődésben hasonlóképpen erőteljesen érintettek: Rucker-akna, Szabolcsfalú szőlőhegye, valamint a Pécsbányára bevezető Káposztásvölgyi út, melynek területe azonban spontán felértékelődött bontások nyomán épült új házakkal, így ez a terület kikerül a szegregátumok közül. Van továbbá két olyan szegregációban érintett terület, ahol a mutató értéke ugyan nem haladja meg az 50%-ot, azonban az aktív korúak 40-50%-a esetében beszélhetünk erőteljes kirekesztődésről mind a tudás megszerzése, mind a munkaerő piac vonatkozásában, így ezeket a területeket szegregálódónak tekintjük: István-akna és Somogy Bányatelepi része.

A továbbiakban a szegregációban érintett területeken középtávon indokolt beavatkozások főbb irányai szerint csoportosítva tárgyaljuk az egyes szegregátumokat, minden esetben kitérve a helyi sajátosságokra, beleértve a 2008-as Antiszegregációs Terv elkészítése óta a szegregátumok fizikai infrastruktúrájában, illetve társadalmi összetételében bekövetkezett változásokat, valamint a területeken megtörtént, továbbá középtávon tervezett beavatkozásokat.

1. PÉCSBÁNYAI SZEGREGÁTUM
2. SZABOLCSI SZEGREGÁTUM
3. VÁGÓHÍD KÖRNYÉKI SZEGREGÁTUM
4. GYÁRVÁROSI ÉSZAKI SZEGREGÁTUM
5. GYÁRVÁROSI DÉLI SZEGREGÁTUM

6. SOMOGY BÁNYATELEP
7. ISTVÁN AKNA
8. RÜCKER AKNA

Rendeltetési zónák jele és megnevezése
Beépítésre szánt területen belül

Ln	nagyvárosias lakózóna
Lk	kisvárosias lakózóna
Lke	kertvárosias lakózóna
Vt	településközpont vegyes zóna
Vk	központi vegyes zóna
Gksz	kereskedelmi, szolgáltató gazdasági zóna
Gip	zavaró hatású ipari gazdasági zóna
Ge	egyéb ipari gazdasági zóna
Kke	különleges kereskedelmi célú zóna
Ki	különleges közhasználatú építményi zóna a funkció megjelölésével
Kb	különleges bányászati zóna
Kho	különleges honvédelmi és katonai, valamint nemzetbiztonsági zóna
Kh	különleges hulladék elhelyezésére szolgáló zóna
Kk	különleges városüzemeltetési célokat szolgáló kertészeti zóna
Kkö	különleges közlekedési zóna

Beépítésre nem szánt területen belül

KÖu	közúti közlekedési zóna
KÖk	kötőpályás közlekedési zóna
Z	közpark zóna
Z0, Z1, Z2	Tettye-Havihegy városrészeire vonatkozó sajátos közpark zóna
Ev	védelmi rendeltetésű erdőzóna
Ee	egészségügyi, szociális, turisztikai rendeltetésű erdőzóna
Eg	gazdasági rendeltetésű erdőzóna
Mke	mezőgazdasági kertes zóna
Má	mezőgazdasági tanyás zóna
Mko	korlátozott használatú mezőgazdasági zóna
Vg	vízgazdálkodási zóna
Kk-t	termető

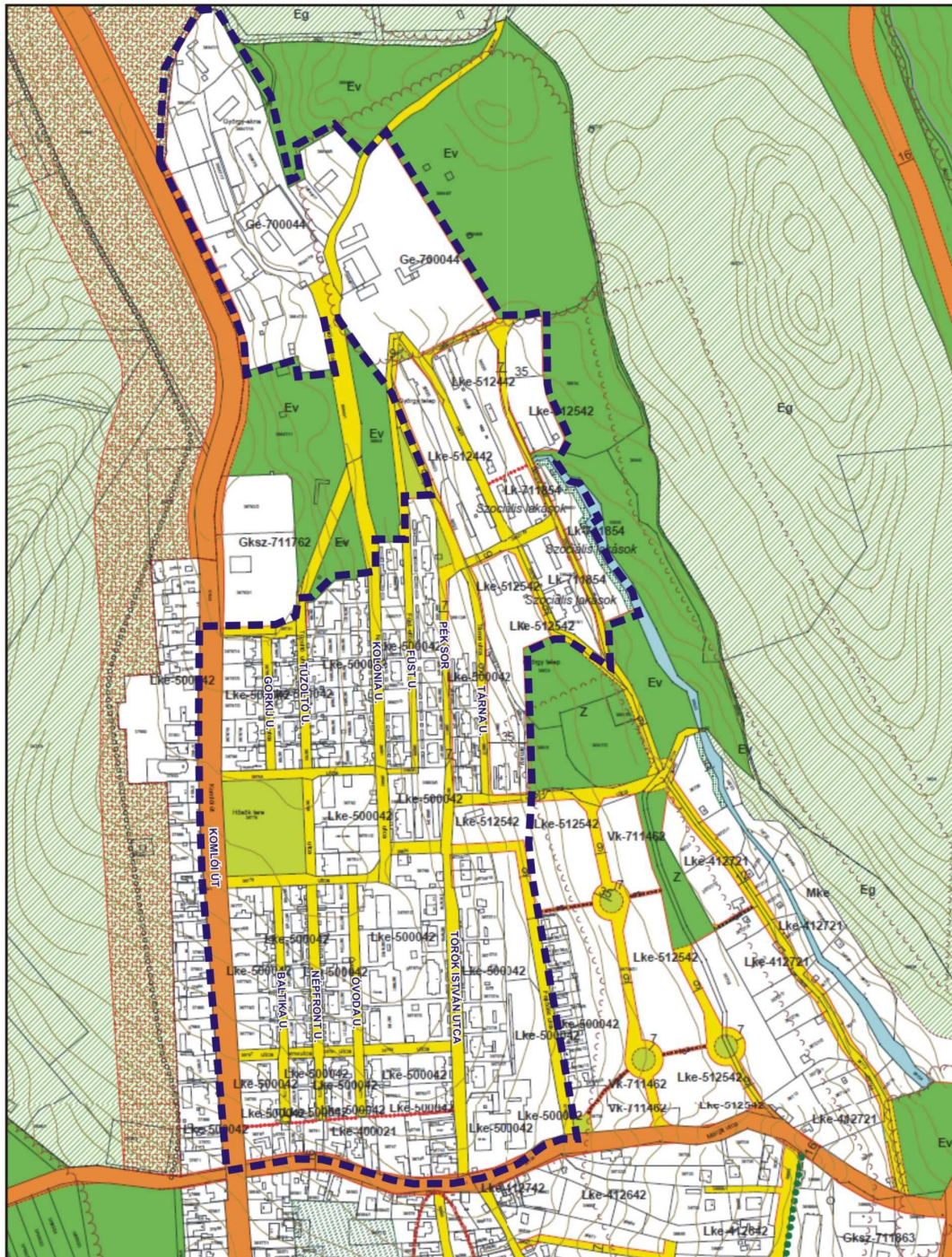
11. Térkép: Szegregátumok elhelyezkedése

Komplex szociális városrehabilitációs beavatkozásokat igénylő szegregátumok

A területek közös jellemzője, hogy a társadalmi kirekesztődés mértéke és a fizikai infrastruktúra leromlottsága erőteljes, de nem visszafordíthatatlan mértékű. Mihamarabbi beavatkozásokat igénylő területekről van szó, amelyek komplex szociális városrehabilitációs programba szervezeten képesek arra, hogy a lakóterületeket középtávon visszaintegrálják a város társadalmába. Sem a fizikai, sem a társadalmi mutatók nem alakulnak olyan előnytelenül, hogy a területek szanálásának alternatívája felmerülne. Városszöveti elhelyezkedésük továbbá lehetővé teszi, hogy a lakóterületek a közvetlen városrészi/szomszédsági helyi társadalomba is integrálódjanak.

A szegregátumokban tapasztalható súlyos gondok nem kizárólag az ott lakók bajai, hanem az egész városi társadalom integrációja szempontjából jelentenek komoly problémát, így megoldásuk az egész város ügye. Ennek szellemében meg kell keresni azokat a megoldásokat (pl. közmunka), amelyek révén a lakóhelyként megtartandó, rehabilitálandó (nem felszámolandó) szegregátumok lakóköörülményeinek javítását célzó tevékenységek közfeladatként értelmezhetőek és ennek megfelelően munkaalkalmakat is teremtenek a helyben lakóknak.

Szabolcsi szegregátum -- Györgytelep

2. SZABOLCSI SZEGREGÁTUM

12. Térkép: Szabolcsi szegregátum

- A Szabolcsi szegregátum lakóterületei közül a legkritikusabb helyzetben Györgytelep van, mind a fizikai infrastruktúra állapotát, mind a telep társadalmi összetételét, mind a szegregátumon belül is periférikusnak számító elhelyezkedését tekintve. A szoros értelemben vett völgybeli fás-erdőszéli ún. Riegli közúton a Füst utca utáni szakaszon rosszul megközelíthető, gyalogosan pedig a Pék utcáról a telepre vezető rossz állapotú lépcső különíti el a szegregátum többi részétől, amire ráerősít a helyiek mentális térképén a Tárna utca alatti sávban húzódó éles határvonal.
- A területen összesen 32 háztartás él, túlnyomó többségük leromlott állapotú lakóépületekben.
- A terület infrastrukturális ellátottságának potenciálját nagyban megnövelte, hogy az ISPA program keretében a víz- és a szennyvíz hálózat kiépítése megtörtént. A helyiek közül még senki sem kötött rá a hálózatokra.
- A 2008-as ASZT-ben szereplő felszámolás tervével szemben komplex szociális rehabilitációs programba illeszkedő projektek érintették a területet.
- A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Pécsi Csoportjának Jelenlét Programja 2006 óta működik a telepen (és építhet a 2000-es évek többi Máltai „telepes” programjának tapasztalataira), két szociális munkásuk állandóan jelen van egy projektvezető közreműködése mellett. A helyiek aktív részvételére építő komplex szociális munka keretében:
  - Családsegítéssel foglalkoznak.
  - Gyermekprogramokat és gyermekellátást szerveznek: helyi foglalkozások keretében készségfejlesztésre, iskolai felkészítésre, ünnepnapok megtartására került sor, valamint a gyermekeket megismertették a szegregátumon kívüli világgal (Pécs városa, a megye, a főváros).
  - Adományok célzott, a szükségletekhez illeszkedő gyűjtése és elosztása.
  - Szemétszedési akciókat szerveznek a helyiek részvételével.
  - Karbantartó műhelyt hoztak létre, a helyiek közül kikerülő karbantartót alkalmaztak (2007-2010), aki a nem a helyiek helyett, hanem az ő közreműködésükkel végezte a szükséges javításokat a bérlakásokon. Tatarozási munkát 32 lakásban végeztek.
  - Önkéntes programot szerveznek dominánsan középosztálybeli középiskolákban.
  - Tanulósobát működtetnek.

- A közigazgatási rendszerek számára „láthatatlan” állampolgárok számára lehetővé teszik, hogy visszatérjenek a legális világba oly módon, hogy a program segítségével különböző helyeken regisztráltatják magukat és megismerik a legális státusz adta lehetőségeket és kötelezettségeket.
- Sokrétű egészségügyi szűrést szerveztek 2011 nyarán egy Máltás mobil kórházi sátor és személyzetének ideiglenes letelepítésével: szemészeti, fogászati szűrés, labor, és egyéb diagnosztikai vizsgálatok eredményeképpen kiderült, hogy a helyiek teljesen elhanyagolt fogazatúak, körükben rendkívül gyakori és súlyos a felső légúti megbetegedésekhez kapcsolódó probléma, a férfiak körében pedig gyakori és nagyon súlyos az emésztőrendszeri, valamint a szív- és érrendszeri megbetegedés.
- Lakhatási Tanácsadás programot dolgoztak ki konzorciumban PMJV Esztergár Családsegítő Szolgálatának Meszesi Egységével, valamint az Indít Közalapítvány Tér Közösségi Szolgálatával. A program keretében 16 györgytelepi önkényes lakásfoglaló családdal kötöttek 6 hónapos szerződést, amiben a családok életvezetésük fontos elemein vállaltak változtatást (6 hónapos hosszabbítási lehetőséggel), a konzorcium pedig lakhatási jogviszonyuk rendezését vállalta, aminek eredményeképpen egy év próbaidős önkormányzati szociális bérlakás szerződésre kaptak lehetőséget. A program intenzív, a családok mindennapi életében való jelenlétet igénylő összetett szociális munka keretében folyt és sikeres volt mind a teljesítő családok, mind az együttműködő szakmai partnerek tapasztalatszerzése tekintetében, ennél fogva modellként lehet alkalmazni más szegregátumokban is a lakhatási jogviszony rendezésére.
- 2011. novemberében a helyiek részvételével (16 munkaszerződéses, számos önkéntes), PMJV 16 éves haszonbérbe adása révén, négy lakás összenyitásával kialakított Közösségi Házat avattak, ahol a telep első szennyvízrákötésével tusolókat, mosási lehetőséget alakítottak ki. Most, hogy a fizikai és higiénias feltételek adóttak, családi napközi indítását szervezik.
- A Közösségi Ház kialakításával összefüggő foglalkoztatás nem bizonyult kizárólag ideiglenes jellegűnek, mivel 4 főt a vállalkozó továbbra is foglalkoztat építési munkáknál.

- A helyiek foglalkoztatásának javítását elősegítendő PMJV pályázatának köszönhetően a Máltaiak 2012 folyamán START munkásokat alkalmaznak a helyiek közül: három fő egy éves időtartamú foglalkoztatás keretében hulladékkezelési, vízkezelési, illetve általános karbantartási és közösségi házbeli gondnoki tevékenységet végez; 10-10 fő helyit pedig a tavaszi, illetve őszi időszakban egy hónapra alkalmaznak a szegregátum környezetének rendben tartására.
- Középtávon a terület lakásállományának épületenkénti felújításához szervezeti és szakmai háttérrel, valamint fundraising tevékenységet tud biztosítani a Máltai Szeretetszolgálat. A felújítások során alacsony rezsiköltségű üzemeltetést terveznek, energia hatékony, részben saját közreműködéssel előállítható fűtőanyagot (pl. lomb brikett) felhasználó egyedi fűtésrendszerrel, kártyás, előrefizetési lehetőséget biztosító rendszerű áram- és vízfelhasználással.
- A Jelenlét Program eddigi színvonalon történő továbbfolytatásának éves indikatív költségvetése: összesen 11 millió Ft, melyből 5 millió Ft-ot a Máltai Szeretetszolgálat, 6 millió Ft-ot PMJV biztosít.
- 2008-ban indult a „Fizikai életkörülmények javítása a keleti városrészben” című program, amelynek keretében a Pécs Holding Zrt. szervezésében 15 millió Ft összköltségvetésű lakókörnyezet rendezésére, bozótirtásra és kártevők irtására került sor. A projektben közmunkásokat is foglalkoztattak, de ők nem a helyiek közül kerültek ki. A helyiek a programba más módon sem voltak bevonva.
- Sürgős beavatkozásként a terület járműves és gyalogos megközelíthetőségének javítása indokolt: az autóút aszfaltozása, kijavítása, illetve a lépcső kijavítása, (műanyag!) lépcsőkorlát elhelyezése szükséges mihamarabb. A Jelenlét Program felmérése szerint a helyiek szívesen részt is vesznek a munkálatokban.
- Sürgős beavatkozást igényel a továbbra is fennálló rágcsáló- és bogárinvázió megfékezése.

Szabolcsi szegregátum – Tárna, Pék és Füst utcák térsége

- A Tárna utca, Pék utca, Füst utca térsége köztes helyzetben van a Györgytelep és a Hősök tere környékének lakóterületei között – a szegregátumban lakók közül vannak,

aki a területet Györgytelephez, vannak, akik Hősök teréhez tartozónak tartják. Fizikai infrastruktúráját és társadalmi összetételét tekintve inkább a Hősök teréhez tartozik, mint Györgytelephez, noha domborzati viszonyai sajátosak: itt a meredek partoldal került sűrűn beépítésre, aminek a lakóépületek lépcsőkön történő elérhetősége jelenti a legkomolyabb problémát.

- Kivétel nélkül leromlott állapotú lakóházak vannak a területen.
- A 2008-as ASZT-ben szereplő falújítások nem történtek meg. Kivétel a Füst utca 16., ahol a partoldal megcsúszása miatt életveszélyessé nyilvánított épületet felújították
- A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Pécsi Csoportjának Jelenlét Programjának szolgáltatásait a területen élők nagy számban igénybe veszik (tanulószoza, hétfélig gyermekprogramok, ügyintézési tanácsadás).
- Középtávon a Györgytelepi Községi Ház bázisán a Máltaiak komplex szociális városrehabilitációs munkája kiterjeszhető a térségre. A program indikatív költségvetése: a költségek beépíthetőek a Györgytelepi program fent jelzett büdzséjébe.

Szabolcsi szegregátum – Hősök tere és környéke

- Kevés kivételtől eltekintve, a szegregátum ezen részén is a leromlott lakásállomány dominál, az egyes háztartások számára kevés életteret hagyó, rendkívül sűrű beépítéssel.
- Nem került sor az ASZT-ben szereplő szociális önkormányzati lakások felújítására, kivéve a Népfőnt 1. alatti lakóépületet, amit leégés miatt újítottak fel.
- Az Indít Közalapítvány „Tér” Községi Szolgálat 1993 óta drog prevencióval foglalkozik, 2004 óta utcai szociális munkát végez prostituáltakkal, illetve 2008 óta „alternatív családsegítést” és közösségi szociális munkát végez a Gorkij utca 1. alatti telephelyen, kiemelten a 12-24 éves korosztály körében.
- 2008-ban indult a „Fizikai életkörülmények javítása a keleti városrészben” című program, amelynek keretében a Pécs Holding Zrt. szervezésében játszótér került kialakításra a Hősök terén
- A Hősök tere, mint köztér állapota javult, használata is pozitív irányba mozdult el: a térről eltűntek a kábítószeresek, a tér számos rendezvénynek ad otthont, azonban a helyiek továbbra sem használják intenzíven.

- A középtávon indokolt felújítások beindulásával egyidejűleg (az István aknai Borbála programban kidolgozott és alkalmazott) Lakáskísérési Programot kell indítani, amely a családokkal intenzív, mindennapi életükben is részvételre lehetőséget adó szociális munkát igényel, melynek szervezeti bázisa még bizonytalan.
- A középtávú beavatkozások tervei közé felveendő a szegregátum északi szegletében üresen álló műhelycsarnokok helyiek rugalmas foglalkoztatásának és az elsődleges munkerőpiacra bevezető programjai céljaira történő felhasználása. A szóban forgó üzemépületek jelenleg a Szigetvári Takarékszövetkezet tulajdonában vannak. A Máltaiak közre tudnak működni a foglalkoztatási programok lebonyolításában, szervezésük azonban meghaladja a kompetenciájukat.
- A középtávú beavatkozások tervei közé felveendő a foglalkoztatási helyzet javításának azon programja, melynek keretében az önkormányzat által városi szinten használt szolgáltatások egy körét a szegregátumban működő és helyieket foglalkoztató szociális szövetkezettől/más típusú foglalkoztatótól rendeli.

- A szegregátum több utcányi rossz állapotú és egy utcányi (Kórház utca Pécsbányai úttól délre eső része) erősen leromlott állapotú lakóépülettel bír.
- A 2008-as ASZT-ben 2009-ben megindítani, 2013-ig befejezni tervezett felújítások nem indultak el.
- A Balogh-ház 2008-as ASZT-ben tervezett elbontása 2009 decemberében megtörtént. A lakók túlnyomó többségét más szegregátumokba költöztették.
- Az erősen leromlott állapotú szociális bérlakások „végállomássá” váltak a más területekről elköltöztetett családok számára.
- A Karolina külfejtés 2010-re befejezni tervezett rekultivációja nem történt meg, így városi szabadidős és sport funkciókat sem telepítettek ide. Ennek nyomán megalakult a Karolina Munkacsoport, több civil szerveződés együttműködésében, hogy a rekultivációt sürgessék és a rekreációs funkció megvalósulását szorgalmazzák. **Meg kell jegyezni, hogy a „Pécs-Mecsekszabolcs-Köszén” védnevű bányatelken lévő Karolina szénkülfejtés 9487/22/2006. számú Bányakapitánysági határozattal jóváhagyott bányabezárási-, tájrendezési tervében meghatározott tájrendezési cél alapján erdő és gyep művelési ágak megfelelő kialakítást kell végrehajtani. Az erdő és gyep művelési ágak kialakítása a tervezett szabadidős és sport funkciók telepítésével nem ellentétes, viszont a terület feltöltött jellegét létesítmények tervezésénél figyelembe kell venni.**
- Közösségi házat alakítottak ki a volt pécsbányai iskolaépületből a Gesztenyés úton, amelynek bázisán számos közösségi program került megrendezésre.
- Családok átmeneti otthona került kialakításra a Debreceni Márton utcában a volt pécsbányai iskolaépületben.
- Pécsbánya egészének helyi társadalma összetett, jelentős középosztályi réteg is lakja, erős civil, vallási szervezésekkel, amelyek nyitottak a helyi kirekesztődésben élők iránt, támogatják a helyzetük javítását szolgáló terveket. Elköteleződésük megőrzése és a középosztályi háztartások megtartása a szegregátum, illetve Pécsbánya területén
- Sürgős beavatkozásként meg kell szervezni, hogy a szegregátum életkörülményeinek javítását célzó tevékenységek munkaalkalmat (közmunka) adjanak a helyieknek
- A középtávon indokolt felújítások beindulásával egyidejűleg (az István aknai Borbála programban kidolgozott és alkalmazott) Lakáskísérési Programot kell indítani, amely

a családokkal intenzív, mindennapi életükben is részvételre lehetőséget adó szociális munkát igényel, melynek szervezeti bázisa még bizonytalan.

A komplex szociális városrehabilitációs beavatkozások néhány elvének összefoglalása és alkalmazásuk a szóban forgó szegregátumokban a helyi sajátosságoknak megfelelően.

A komplex szociális városrehabilitációs program **tervezése** a város helyi tudásközösségének és a szegregátum helyi társadalmának részvételével történik. Más rehabilitációs programokkal ellentétben, a komplex szociális városrehabilitáció esetében a program lehetőleg minden projektjének **kivitelezésébe** is részt vesz a szegregátum helyi társadalma. Szintén a komplex szociális városrehabilitációs program sajátossága (bár nem egyedi vonása, mert más típusú fejlesztések esetén is előfordulhat, pl. városi köztér használókra építő köztér működtetés), hogy a projektek során elért **eredmények közép- és hosszú távú fenntartása** is a helyi társadalom részvételére épít.

A helyiek részvételét megszervezni képes és a sokféle projekt lebonyolítására alkalmas **helyi menedzsment irodát** kell létrehozni a komplex szociális városrehabilitációs beavatkozások akcióterületein, azaz a szegregátumokon belül. A sikeres szociális városrehabilitációs beavatkozásokból leszűrhető egyik tanulság az, hogy ez az első ránézésre technikainak tűnő részlet valójában kulcsfontosságú mozzanata a beavatkozásoknak (Egedy 2005, Egedy-Kovács, Morrison 2005). Ez azonban nem jelenti azt, hogy máshol bevált konkrét szervezeti megoldásokat kellene a Szabolcsi és a Pécsbányai szegregátum esetében alkalmazni. Az **intézményi fenntarthatóságot** szem előtt tartva, a helyi viszonyokat, a közelmúlt és középtávú jövő lehetőségeit tekintetbe vevő megoldásokra van szükség.

A Szabolcsi szegregátumban folyamatban lévő komplex programok menedzselését jelenleg megfelelően szervezett irodák végzik: az Indít Közalapítvány Tér Közösségi Szolgálat Hősök terén működik, míg a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Pécsi Csoportjának Jelenlét Programirodája a Györgytelepi Közösségi Házban működik: az irodák szociális munka területén kellő szakmai felkészültséggel és tapasztalattal rendelkező munkatársai a szegregátumban élők mindennapi életében jelen vannak, a beavatkozások tervezéséhez, lebonyolításához, és a fenntartásuk minimumának garantálásához szükséges bizalmi viszonyt kialakították a helyiekkel. A Pécsbányai szegregátumban a Közösségi Ház bázisán lehetne létrehozni egy hasonló irodát, amelynek azonban egy tapasztalattal, kapacitással és forrásokkal rendelkező szervezetre kell támaszkodnia.

Az IVS módszertanában javasolt városfejlesztő társaságon belüli szociális városrehabilitációs divízió kialakítása Pécs komplex szociális városrehabilitációs beavatkozásokat igénylő szegregátumai vonatkozásában nem lenne életszerű megoldás: egyrészt a Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt. szervezeti kultúrája és humán erőforrása az EKF programok menedzselése nyomán alakult ki, amihez jól illeszkednek a város részvételével zajló egyéb gazdaság- és városfejlesztési projektek menedzselésének feladatai, azonban a társadalmi reintegrációt célzó komplex szociális beavatkozások tervezésének és lebonyolításának szervezése már idegen a városfejlesztési társaságtól jelenlegi alakzatában. Másrészt a városfejlesztő társaság, mint projektmenedzsment szervezet szociális városrehabilitációs divíziójának területen való jelenlétét elsősorban konkrét projektekhez kapcsolhatóan lehetne csak biztosítani, márpedig a fentiekben részletezett elvek érvényesítése tartósabban, nem pusztán projektszerűen jelenlévő szervezetet követel meg. A tartós, projekteken átívelő jelenlét csak olyan anyagi erőforrások rendelkezésre állása esetén lenne megoldható, amelyek középtávon történő biztosítása PMJV jelenlegi pénzügyi helyzetében valószínűtlen.

Nem javasolható továbbá az a megoldás sem, amire a pécsi szegregátumok túlnyomó többségét magában foglaló Pécs keleti városrészében több próbálkozás is történt, nevezetesen, hogy városrészi szinten kerüljön kialakításra egyetlen menedzsment iroda. A napi szintű kapcsolattartás igénye szükségessé teszi, hogy a szegregátum területén működjön az iroda, a komplex beavatkozások humán erőforrás igénye pedig komoly szakmai felkészültséggel és tapasztalattal bíró szervezeteket feltételez.

A Szabolcsi és a Pécsbányai szegregátumban középtávon indokolt komplex szociális városrehabilitációs program lebonyolításához mindkét Szabolcsi szegregátumban működő iroda megerősítése szükséges, különösen a felújítások menedzselésére, illetve a lakóknak az ilyen munkálatokba történő bevonásának szervezésére tekintettel. Pécsbányán pedig már az ilyen munkákra is figyelemmel kell kialakítani a szociális városrehabilitációs irodát.

A szegregátumokban működő szociális városrehabilitációs irodák munkáját PMJV város részéről két szervezeti ponton célszerű támogatni: az Önkormányzat Természeti és Emberi Erőforrás Referatúrájának vezetője és civil referense a **szegregátumokért felelős munkacsoport** tagjaként koordinálja az irodák szakmai munkájának az Önkormányzati ágazati egységeit érintő ügyeit; valamint a fejlesztési források szegregátumokba történő becsatornázásának koordinálásával a Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt. szociális

városrehabilitációs koordinátora van megbízva. A hivatali, illetve városfejlesztési menedzsment dimenzión túlmenően a politikai döntéshozatal terében is célszerű megerősíteni, hogy a szegregátumok komplex infrastrukturális, környezeti, társadalmi kihívásokat jelentő és ezáltal komplex erőforrás koordinálást igénylő elemei a város társadalmának és kiemelkednek a város szövetéből az ezeken a területeken indokolt beavatkozások szakmai és menedzsment komplexitása miatt.

A szegregátumokat érintő beavatkozások további fontos elve, hogy területükön ne növekedjen a társadalmi kirekesztődésben érintett háztartások aránya. Ez egyrészt megköveteli, hogy más, felszámolandó részekkel bíró szegregátumokból ne költöztessenek tömegesen ezekre a területekre alacsony társadalmi státuszú háztartásokat. Másrészt a szociális munka során a szegregátum javuló helyzetű háztartásainak magasabb presztízsű lakókörnyezetbe történő mobilitását támogatni kell.

A komplex szociális városrehabilitációs programok keretében a legfőbb célkitűzés a szegregátumok helyi társadalmának helyben tartása, helyzetük lakóhelyük megújítása és életesélyeik javítása révén történő előremozdítása. A komplex szociális városrehabilitáció során lakóépületek is felújításra kerülnek. A felújítások gyakran együtt járnak lakásösszevonásokkal és ezáltal egyes háztartásoknak a területről történő elköltöztetésével. A családokkal szociális szakembereknek kell egyeztetni minden egyes esetben konkrét helyzetüket, igényeiket, lehetőségeiket, melynek során nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy élnek-e olyan rokonok a területen, akik egymásra támaszkodnak, illetve vannak-e olyan szomszédsági kapcsolatok, amelyeknek a mindennapi boldogulásban támogató szerepük van. Az olyan háztartások elköltöztetése, amelyek ilyen kapcsolatokkal nem bírnak, biztosan nem rombolja le a kirekesztésben élők kevés erőforrásainak egyikét: a mindennapi boldogulást támogató megköti társadalmi tőkét. Ezzel szemben a támogató helyi rokonsági, illetve szomszédsági kapcsolatokkal bíró háztartások esetében a szűkös erőforrások egyikét, a megköti társadalmi tőkét veszélyezteti az elköltöztetés. Az elköltöztetendő háztartásokat mind jelenlegi lakóhelyükön, mind jövőbeli lakóhelyükön intenzív szociális munka során kell felkészíteni a lakóhelyváltásra: ki kell alakítani, meg kell erősíteni szociális kompetenciáikat, hogy élni tudjanak az új lakókörülmények adta lehetőségekkel és felelősen viszonyuljanak új lakóhelyükön az épületekhez és a lakókörnyezethez.

A fizikai infrastruktúra rehabilitációját, közösségfejlesztési programokat, vagy

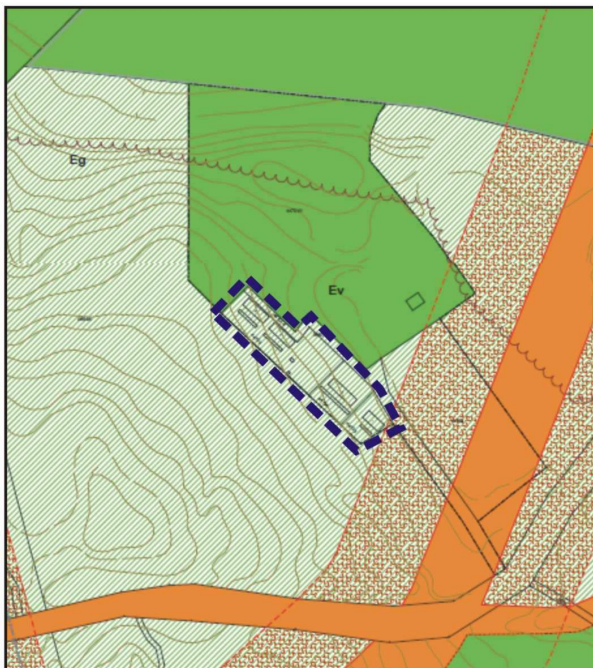
tanyagondnoki szolgáltatást igénylő területek

A területek közös jellemzője, hogy a társadalmi kirekesztődés szintje és a fizikai infrastruktúra leromlottsága határozottan elkülöníti e területeket Pécs keleti városrészének jobban szituált lakóterületeitől, azonban a leszakadás mértéke nem éri el a szegregátumok azon csoportjára jellemző mértéket, amelyek esetében komplex szociális városrehabilitációs beavatkozások indokoltak. Városszöveti elhelyezkedésük vagy nem problémás (Somogy Bányatelep, Szabolcsfalu szőlőhegye), vagy tanyagondnoki szolgáltatás révén megoldható (és részben meg is oldott) a városi szolgáltatások elérésére (István-akna).

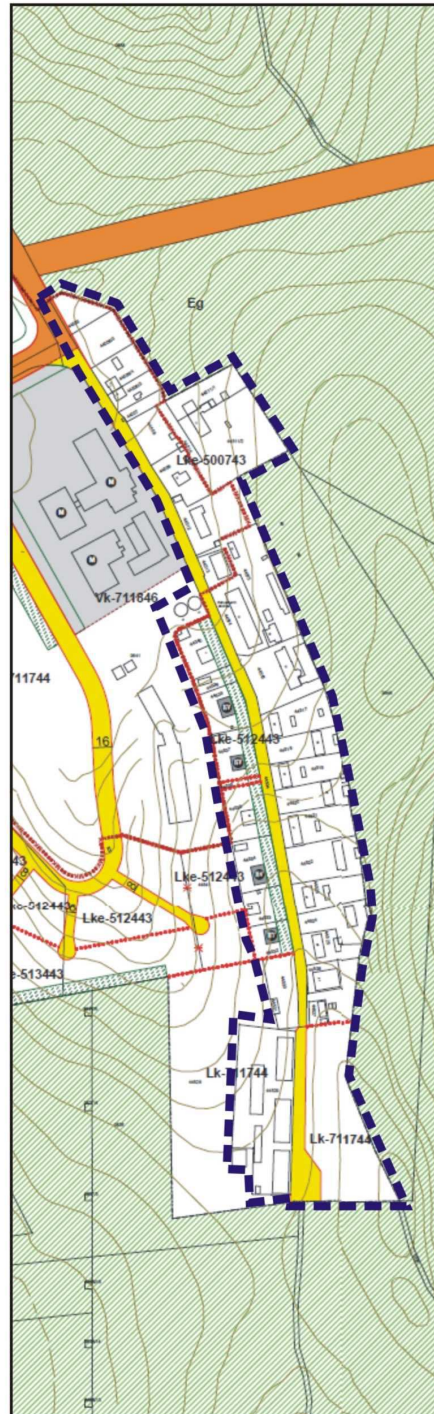
István akna

6. SOMOGY BÁNYATELEP

8. RÜCKER AKNA

7. ISTVÁN AKNA

- A szegregátum ugyan jelentős távolságra helyezkedik el a város testétől, azonban az egykori falusi településekhez hasonlítható, egyszerű belső szerkezettel rendelkezik: a felső, telepi rész többlakásos épületeivel élesen elkülönül István akna családi házas, kúriás beépítésű részétől. A szegregátum nagy kiterjedésű területen helyezkedik el, többlakásos lakóépületei leromlott állapotúak.
- 17. szám alatti volt Bányamentő épületében volt állami gondozottak számára 2006-2007-ben a Lakmusz program keretében kialakított 12 lakásos garzonházban 2011. novemberére már csak egyetlen fiatal ember lakott (akinek a lakását a közelmúltban a többiekéhez hasonló módon feltörték, így inkább a szomszéd házban lakó idős néninél húzta meg magát). Maga a program és utóélete „modellértékű” abból a szempontból, hogy a kizárólag a szegregátumok fizikai infrastruktúrájába történő beavatkozások eredménye már rövidtávon sem tartható fenn, a projektbe beleölt köz- és magán források (utóbbi tekintetében jelen esetben az állami gondozottak teljes életkezdesi támogatása!) semmivé válnak, amikor a beavatkozás előtti szintre állnak vissza a fizikai életkörülmények amiatt, hogy a projekt nem épült be szociális, közösségfejlesztési és/vagy komplex szociális városrehabilitációs programba.
- 37. szám alatti Borbála ház, amelyet a Borbála program keretében a lakók közreműködésével újjítottak fel, rendezett állapotú. Maga a program modellértékű, különösen a felújított lakásokat bérlők számára kialakított Lakáskísérési Program, valamint a helyieket összefogó István Aknáért Egyesület miatt, melynek tevékenysége a szemétszedéstől a telepi rendezvények szervezéséig terjed.
- 18. számú házban 2007-ben nyílászárókat cseréltek, más, a 2008-as ASZT-ben szereplő felújítás a telepen nem történt.
- A közösségfejlesztés alapjai adottak, a helyiek számára rendelkezésre álló közösségi tér azonban nem. Egy többfunkciós közösségi ház kialakítása rövidtávon megoldandó feladat. (A telepen több épület is üresen áll.)
- A telepen nagyon magas arányban élő gyermekekre fókuszáló programok indokoltak: baba-mama klub, játszóház, tanoda és iskolai szünidős (főként nyári) gyermekfoglalkoztató, valamint a korosztályt ellátó időszakos gyermekorvosi rendelés.
- Tanyagondnoki szolgálatot 2008 óta a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Pécsi Csoportja működtet -- bővítése indokolt, mert helyben semmilyen szolgáltatás nem áll rendelkezésre, míg a városi szolgáltatások elérése továbbra is nehézkes. A

tanyagondnoki szolgálat jelenleg a legkritikusabb pontokon tudja csak biztosítani a legfontosabb szolgáltatásokhoz való hozzáférést (pl. többgyermekes család gyermekorvoshoz szállítása, buszra fölszállni nem tudó gipszelt közlekedése, stb.).

- Az önkormányzati tulajdonú 18., 20., 22. számú lakóépületek középtávú felújítása a Borbálában kialakított módon, a lakók közreműködésével történjen meg.
- 24. számú teljesen leromlott állapotú lakóépület szanálása. Közelmúltbeli ÁNTSZ szakvélemény lakhatatlannak minősítette az épületet.

Somogy Bányatelep

- A szegregátum lakóterületén egy tucat leromlott állapotú lakóépület található.
- A 2008-as ASZT-ben szereplő vízvezetés problémája továbbra sem megoldott.
- Az utakat aszfaltozás helyett kavccsal szórják.
- A 2008-as ASZT-ben szereplő lakásfelújítások és környezetmegújítás nem történt meg.
- A lakóépületek középtávon indokolt felújítása a Borbála programban kialakított módon, a lakók közreműködésével történjen meg.

Szabolcsfalu szőlőhegye

- Más városokból és Pécs más városrészeiből is ismert módon a szőlőhegy prэшházaiba költöztek be olyan háztartások, amelyek valamilyen oknál fogva kiszorultak saját vagy önkormányzati lakó ingatlanjaikból. Körükben sok a gyermekes háztartás, illetve az értelemszerűen adott fizikai távolságokat csak nagy nehézségek árán áthidalni képes idős emberek egy-két személyes háztartásai.
- Tanyagondnoki szolgálat révén nagyban javulna az ezen a lakóhelyen élők hozzáférése a Szabolcsfaluban, illetve Pécs más területein elérhető szolgáltatásokhoz.

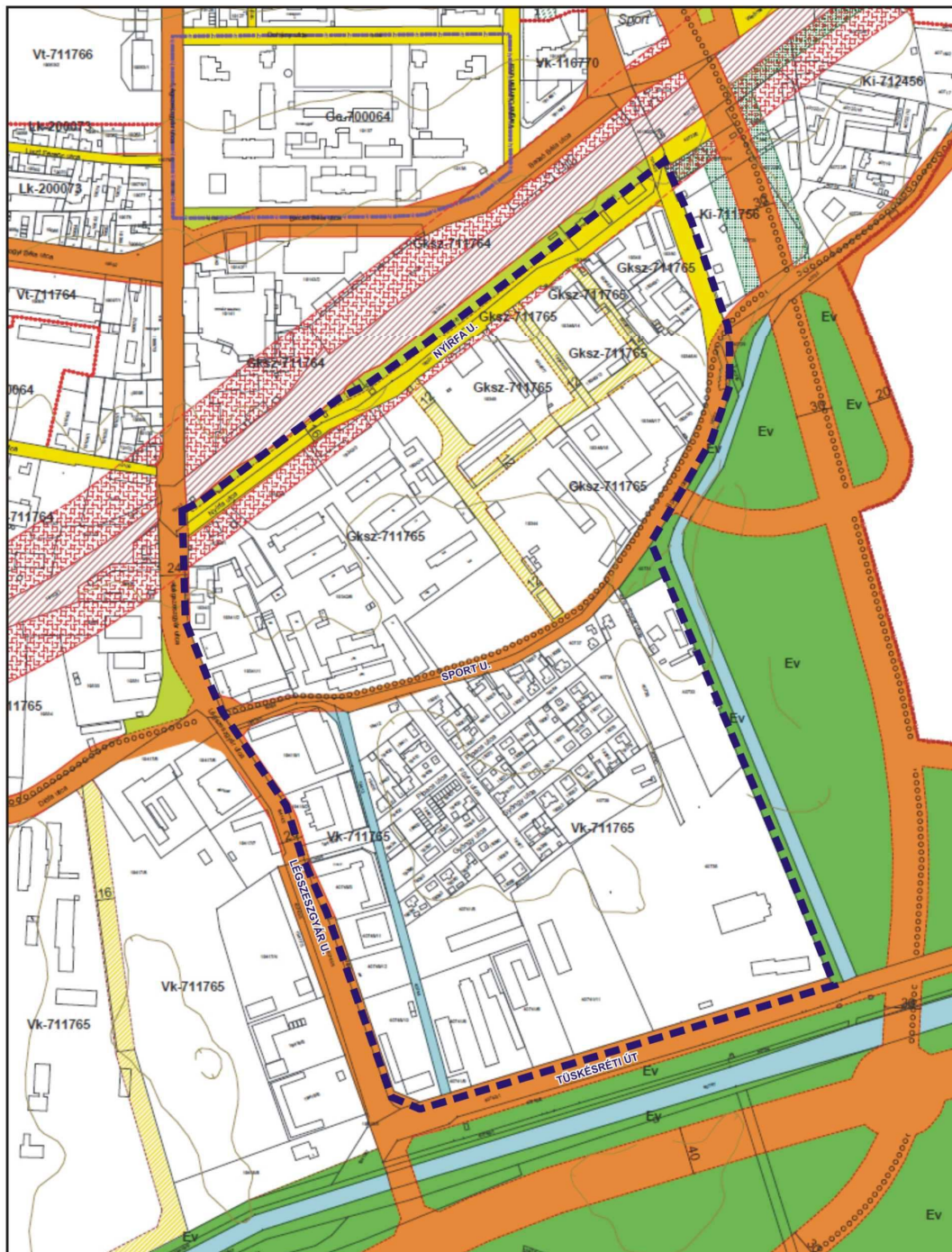
A rehabilitálandó szegregátumokat érintő beavatkozások fontos elve, hogy területükön ne növekedjen a társadalmi kirekesztődésben érintett háztartások aránya. Ez egyrészt megköveteli, hogy más, felszámolandó, vagy ilyen részekkel bíró szegregátumokból ne költöztessenek tömegesen ezekre a területekre alacsony társadalmi státuszú háztartásokat. Másrészt minden lehetséges eszközzel törekedni kell rá, hogy a területen élő magasabb

státuszú háztartások ne költözzenek el, illetve további jobban szituált háztartások is lakóhelyül válasszák a szegregátumot. Előnytelen azonban, ha a beköltözők eleve csupán ideiglenesen akarnak a területen élni, pl. fecskeházban, kollégium jellegű szálláson, stb.

Felszámolandó szegregátumok, szanálendő lakóépületek

A felszámolandó szegregátumok közös jellemzője, hogy egyes részeiken a társadalmi kirekesztődés szintje és a fizikai infrastruktúra leromlottsága olyan erőteljes, hogy a leszakadás folyamata visszafordíthatatlanná vált. Mind a fizikai, mind a társadalmi mutatók olyan előnytelenül alakulnak, hogy a leromlott állapotú lakóépületek szanálásának szükségessége merül fel. Városszöveti elhelyezkedésük nem teszi lehetővé, hogy ezek a lakóterületek a közvetlen városrészi/szomszédsági helyi társadalomba integrálódjanak. A beavatkozás fő iránya tehát a lakók integrált környezetbe történő elköltöztetése kell, hogy legyen. Ezzel a célkitűzéssel az is együtt jár, hogy komplex szociális városrehabilitációs programokat nem lehet ezeken a lakóterületeken megvalósítani és a fizikai infrastruktúra megújítása helyett a veszélyhelyzetek elhárításához szükséges sürgős beavatkozásokra kell koncentrálni.

Vágóhíd környéki szegregátum

3. VÁGÓHÍD KÖRNYÉKI SZEGREGÁTUM

15. Térkép: Vágóhíd környéki szegregátum

- a szegregátum egésze kis kiterjedésű, néhány utcából álló alsóközéposztályi lakóterület, ahol néhány lakóépületet a közelmúltban felújítottak
- a Pipacs, Fűzfa, Gyöngy utcákban található rendkívül leromlott állapotú lakóházakban mintegy 15 háztartás él, két lakás áll befalazva
- a 2010-től tervezett bontások nem indultak meg
- a közterületek rendezetlenek, a 2009-re tervezett felszíni szennyvízelvezetés és környezetrendezés nem történt meg
- a szegregátum egésze a Tüskésrét akcióterületére esik, ennek fejlesztési céljaival összhangban a szegregátum mint lakóterület mielőbbi felszámolása indokolt
- sürgős feladat a szanálendő önkormányzati bérlakásokban élők körében, hogy a lakók integrált lakókörnyezetbe történő költöztetésre való felkészítése mielőbb meginduljon

- a szegregátum egésze alsóközéposztályi lakónegyed, Zsolnay útra eső szakaszán élénk kereskedelmi tevékenységgel (motorboltok, bútoráruház)
- az Előd utcai soron rendkívül leromlott állapotú lakásokban mintegy tucat háztartás él
- az elmúlt években tovább romlottak az életfeltételek, különösen a kültéri WC-k, illetve derítők állapota kritikus
- a leromlott állapotú lakóterület egészének mielőbbi felszámolása indokolt
- sürgős beavatkozást igényel a derítők problémája: félo, hogy a WC-k átnedvesedett környéke beszakad a pócegdörbe, melynek tisztítása nem rendszeres. Mivel több lakás osztozik egy-egy WC-n, illetve derítón, anyagilag és szervezés tekintetében sem mindig tudják megoldani a helyiek a tisztítást. Állandóak a nem megfelelő higiénias körülményeknek betudható hasmenéses megbetegedések. Megoldást jelentene az akut problémára, ha a lakók közreműködését nem igénylő módon negyedévente szippantanák a derítőket.
- sürgős feladat a szanálendő önkormányzati bérlakásokban élők körében, hogy a lakók integrált lakókörnyezetbe történő költöztetésre való felkészítése mielőbb meginduljon

Gyárváros déli szegregátum

- a szegregátum nagy kiterjedésű területe alsóközéposztályi lakónegyed, rendezett közterülettel, a Mohácsi útra eső szakaszán élénk kereskedelmi tevékenységgel
- a Csaba utca déli oldalának nyugati végén található rendkívül leromlott állapotú lakóházakban mintegy 10 háztartás él, három lakás áll befalazva
- a 2011-re tervezett bontások, illetve a környezet rehabilitációja nem történt meg
- a leromlott állapotú önkormányzati lakóházak mielőbbi bontása és a lakók integrált lakókörnyezetbe történő költöztetésre való felkészítése indokolt
- a leromlott állapotú lakóházak bontásával az egész lakónegyed kissé felértékelődik, bár státusza nem változik

Rücker akna

- a szegregátum három nagyméretű, jórészt rendkívül leromlott állapotú lakóépületében két rokon körhöz tartozó 14 háztartás él
- az egyik lakásban a közelmúltban 1.5 millió Ft-os felújítást végeztek

- 2009 nyara óta a helyiek a Családsegítő Szolgálat munkatársainak segítségével megszervezték magukat: két „közös képviselőt” választottak, szemétszedést, bozótirtást végeztek és rendben tartják a szegregátum egész területét, amely ennek következtében rendezett
- A szegregátumban végzett közösségfejlesztő munkájuk elismeréseképpen 2011-ben a Családsegítő Szolgálat két munkatársa „Családsegítő Jó Gyakorlatok” országos pályázaton első helyezést ért el
- A szegregátum városszöveti elhelyezkedése az összes szegregátum közül is kiemelkedő módon kedvezőtlen.
- A szegregátum mint lakóterület hosszú távú felszámolása indokolt.
- Középtávú beavatkozásként a (korábban Györgytelepen kidolgozott és alkalmazott) Lakhatási Tanácsadás program keretében a 6 önkényes státuszú háztartás lakhatási jogviszonyát rendezni lehet, az érintett családok a Családsegítő Szolgálat területet ismerő és a programot lebonyolítani képes munkatársai szerint nagy valószínűséggel sikerrel vennének részt a programban, amely hozzájárulna a lakók integrált lakókörnyezetbe történő költöztetésre való felkészítéséhez is egy majdani felszámolást követően. A Családsegítő Szolgálat saját szervezeti erőforrásainak mobilizálásával vállalni tudja a program megszervezését, lebonyolítását és utánkísérését.
- Középtávú beavatkozásként tanyagondnoki szolgálat bevezetése indokolt, hogy a szegregátumban élők az alapvető szolgáltatásokhoz hozzá tudjanak férni (orvos, hivatalok, stb.). A tanyagondnoki szolgáltatáson osztozhatna a terület István akna amúgy is kibővíteni ajánlott szolgálatával, ami értelemszerűen egyszerűbbé tenné a program bevezetését. Alternatívaként a saját kezdeményezésű tanyagondnoki szolgálat bevezetése, mint közösségfejlesztési program is elképzelhető.
- Sürgős beavatkozást igényel a szemétszállítás ügyében kialakult anomália: a Családsegítő Szolgálat közvetítésével hosszas egyeztetés után minden lakó szerződést kötött a Biokommal, hogy egyedi kukák helyett billenős tárolóval oldják meg a szemét elszállítását, amit rendszeresen meg is tesznek, azonban a megállapodásban szereplő negyedévenként 1700 Ft-os szemétdíj kiszámlázása következtelen, egyes háztartásoknak jóval magasabb díjtételről küldenek számlát, másoknak pedig nem számláznak a megállapodás ellenére. Ez a helyzet veszélyezteti a szemétszállítás egész konstrukcióját és ezzel a szegregátum közösségi összefogással elért rendezettségi szintjét.

- Sürgős beavatkozást igényel a vízellátás problémája: egyrészt nem tisztázott, hogy a Tettye Forrásház vagy a Pécs Holding tulajdonát képezik-e a telepi csapok, illetve hogy mi a státuszuk, udvari csapnak, avagy közkifolyónak minősülnek. A tulajdonjog rendezetlenség miatt a csapok téliesítése nem történt meg, így annak érdekében, hogy ne fagyjanak be, folyamatosan folytatják, ami nedvesíti a talajt a lakóházak alatt, eljegesíti a csap környékét és rendkívül költséges is.

Szanálandó lakóépületek a szegregátumokban

- István akna 24. A közleműltban született ÁNTSZ szakvélemény alapján a lakóház gyakorlatilag lakhatatlanná vált.
- Gesztenyés utca 38. A családsegítők véleménye alapján szanálandó.
- Névtelen utca 6. A családsegítők véleménye alapján szanálandó.

A felszámolandó szegregátumokból és szanálandó lakóépületekből középtávon összesen mintegy háztartást kell integrált lakókörnyezetbe költöztetni. Ennek során célszerű egyrészt azt a más szanálási programokban is alkalmazott elvet követni, hogy minden család jobb körülmények közé kerüljön, azonban a háztartások anyagi teherbíró képességét és szociális kompetenciáit figyelembe kell venni. Másrészt messzemenően szem előtt kell tartani, hogy a szegregációban érintett, de rehabilitálandó területeken ne növekedjék a társadalmi kirekesztődésben élők aránya, azaz, a felszámolások miatt ne a meglévő szegregátumokba költöztessék tömegesen a háztartásokat.

A szegregátumok területén lévő önkormányzati szociális bérlakások kiutalásának, bérlésének, cseréjének minden szegregátumot érintő problémái

- Az önerős felújítás összege legyen lelakható.
- Az önerős felújítással elért komfortfokozat emelés esetén ne vagy csak hosszabb átmenettel kerüljön magasabb lakbér kiadásra.
- Név szerinti tartozásvezetés vs. bérlemény szerinti tartozásvezetés: a bérlemény tartozásának átvállalása fejében kötnek bérleti szerződést, ezáltal a kiszolgáltatott helyzetben lévőkkel nagy összegű kiadást/adósságot halmozhatnak fel.

- A szegregátumok közötti lakásmobilitást akadályozza, hogy csak tehermentes bérlemények cserélhetők – a bérlők vinnék magukkal tartozásaikat (az név szerinti tartozásvezetés rendszerének keretében), de nem engedik az életszerű cserék egyikét sem, annak ellenére, hogy a Családsegítő Szolgálat 2010-től „cserebörze” adatbázist tart fenn a cserélni kívánók adataival, hogy a cseréket elősegítse, amire nagyon komoly igény lenne.
- A lakásbérleti szerződés meghosszabbításának megtagadása közüzemi hátralék estén azt eredményezi, hogy adósságkezelésben nem vehetnek részt a háztartások (ráadásul a jogszabályi háttére sem világos ennek a gyakorlatnak – ha helyi rendelet, akkor annak módosítása indokolt).
- Az önkényes lakásfoglalók lakhatási jogviszonyának rendezésére kidolgozott modellprogramot (Lakhatási Tanácsadás) kell alkalmazni mind a felszámolandó, mind a rehabilitálandó szegregátumokban, mivel az ebben való részvétel a családok megküzdési stratégiáit, szociális képességeit nagyban javítja az intenzív szociális munka révén, aminek akár rehabilitálandó lakóterületükön, akár integrált környezetbe történő költöztetésük során nagy hasznát veszik. Ennél fogva nem indokolt az önkényes lakásfoglalók számára az 1999-es évben felkínált „amnesztia” (jórészt feltételek nélküli lakásszerződés az éppen benn lakók részére) lehetőségének újbóli biztosítása.

3.2.6.3 Humánerőforrás-fejlesztési stratégia

A humánerőforrás-fejlesztés külső feltételei

Pécs sem, és humánerőforrás-fejlesztési stratégia sem lehet egy abszolút független entitás: bár céljait a Város maga határozza meg, abban értelemszerűen figyelembe kell vennie, mérlegelnie kell a külső feltételrendszert. A humánerőforrás-fejlesztési, foglalkoztatási célokat is úgy kell meghatározni, hogy az egy tágabb – európai és nemzeti – keretrendszerbe illeszkedjen.

Európa 2020

Az új lisszaboni stratégia térben és szintben is igen messze áll tőlünk. Kiindulási

pontként mégis azért kell ebből kiindulni, mert egyrészt a tagállamoknak ezt figyelembe véve kell kialakítaniuk a nemzeti akcióterveiket, és mint tapasztaljuk is, vállalásaik is – legalább részben – ebben a kontextusban fogalmazódnak meg. Másrészt a hazai foglalkoztatáspolitikai – az ismert költségvetési helyzetben, a Széll Kálmán Tervben és a Magyar Munka Tervben rögzítettek szerint – szűkíteni kénytelen az aktív foglalkoztatáspolitikára fordítható belső forrásokat, és növekvő arányban kíván európai forrásokra támaszkodni. Az Európai Szociális Alap, a Kohéziós Alapok pedig értelemszerűen azokat a célokat fogják támogatni, amelyek illeszkednek az európai foglalkoztatási stratégiához.

Az Európai Unió számára a 2010-2020 közötti időszak stratégiai céljait az Európa 2020 stratégia fogalmazza meg. Ez a stratégia **alapvető célként** a 21. század szociális piacgazdaságának megteremtését tűzi ki. Ennek érdekében **3 prioritást** emel ki:

- a) **Intelligens növekedés:** a tudásra és az innovációra épülő gazdaság kialakítása
- b) **Fenntartható növekedés:** az erőforrás-hatékonyabb, környezet-barátabb és versenyképesebb gazdaság elősegítése
- c) **Inkluzív növekedés:** magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakításának ösztönzése.

A 3 prioritás, mint fejlesztési irány mellett a stratégia legfontosabb indikátoraiként 5 kiemelt (számszerű) célt irányoz elő. Ezek közül a számunkra most fontos, humán erőforrásokat érintő célok, és a megvalósítás útjára lépve az EU és Magyarország jelenlegi helyzete a következő:

- A 20–64 évesek **foglalkoztatási rátáját** a 2009-es 69%-ról legalább 75%-ra kell növelni (a legfontosabb célcsoportok a nők, az idősebbek, és a migránsok). Az elvárás mértékét jelzi, hogy ebben a mutatóban az EU-27 2010. évi átlaga 68,6%, míg Magyarország az utolsó előtti 60,4%-os rátával.

- Az iskolarendszerben **lemorzsolódók** arányának csökkentése 15-ről 10%-ra. Ebben az EU-27 2010. évi átlaga 14,1%, Magyarország pozíciója viszonylag kedvező, a 11. helyen áll 10,5%-os rátával; valamint a **felsőoktatási végzettséggel** rendelkezők arányának növelése a 30-34 évesek korosztályában 31-ről legalább 40%-ra: az EU-27 2010. évi átlaga 33,6%, Magyarország a 20. a rangsorban 25,7%-os rátával.

- Az országos **szegénységi küszöbök** alatt élő európaiak arányát 25%-kal csökkenteni kell, 20 millióval csökkenteni kell a **szegénység kockázatának** kitett lakosok számát: a

szegénységi kockázatnak kitettek aránya a népességben 2009-ben az EU-27 átlagában 23,1%, Magyarország a 22. ezen országok között 29,6%-os rátával. (Forrás: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators)

Magyar Munka Terv

A hazai munkaerőpiacra vonatkozó legfontosabb nemzeti célokat és foglalkoztatás-politikai eszközöket az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) , majd legutóbb a Magyar Munka Terv (MMT) fogalmazta meg. A **Munkaterv** abból indult ki, hogy a magyar gazdaság egyik legfontosabb problémája hosszú ideje a foglalkoztatás nemzetközi viszonylatban kirívóan alacsony szintje. A Kormány célja 10 év alatt 1 millió új adózó munkahely létrehozása (és ezzel az Európa 2020-ban célként megfogalmazott 75%-os foglalkoztatási ráta elérése). Ehhez számos olyan strukturális intézkedésre van szükség, amelyektől rövidtávon nem várhatók látványos eredmények, de középtávon megalapozhatják a foglalkoztatás tartós és jelentős bővülését. A Széll Kálmán Terv és a konvergencia program elvárásait is teljesítve 2014-ig 300.000 2015-ig 400.000 új adózó munkahely jön létre.

Részletesebben négy célt definiál az MMT:

1. Rugalmas munkaerőpiac

A munkaerőpiac rugalmassága a versenyképesség fontos tényezője. A rugalmasságot olyan biztonsággal kell ötvözni, amely segíti, ösztönzi a munkavállalók sikeres alkalmazkodását a megváltozott feltételekhez, és az egyes munkahelyekhez kötött biztonság helyett a foglalkoztatás biztonságát helyezi a középpontba, segítve adott esetben a munkahelyváltást is. A kormány célja, hogy a magyar munkaerőpiac a legrugalmasabbak közé tartozzon Európában.

2. Versenyképes munkaerő

A magyar gazdaság legfontosabb erőforrását a munkavállalók jelentik. A munkaerő versenyképességének fejlesztésében az államnak, a vállalkozásoknak és magunknak a munkavállalóknak is részt kell vállalniuk. Az állam feladata mindenekelőtt az, hogy a szak- és felnőttképzés feltételrendszerének alakításával biztosítsa vagy ösztönözze a gazdaság igényeihez rugalmasan alkalmazkodó képzés-kínálatot, ösztönözze a vállalkozásokat arra,

hogy munkavállalóik képzését megtérülő befektetésnek tekintsék és ösztönözze a munkavállalókat arra, hogy vállalják a képzésben való részvételt annak érdekében, hogy képesek legyenek a társadalmi és gazdasági változásokhoz alkalmazkodni.

3. A munkahelyteremtés és a legális foglalkoztatás ösztönzése a versenyszférában

A Kormányprogram és az ÚSZT egyaránt abból indult ki, hogy jelentős számú új és hosszútávon fenntartható munkahelyet a vállalkozások hozhatnak létre, ezért az állam feladata az, hogy ehhez kedvező feltételeket teremtsen a vállalkozások számára. Ehhez a vállalkozások működési feltételeinek könnyítésére, a szabályozási környezet és az adórendszer átalakítására, valamint az ÚSZT támogatásaira is szükség van. Ahhoz, hogy a foglalkoztatás bővülése és a növekedés együtt járjon, olyan gazdaságpolitikára van szükség, amely támogatja, ösztönzi a legális foglalkoztatást. Ennek egyik – de messze nem kizárólagos – eszköze a munkahelyteremtés közvetlen támogatása, amelyet a hazai és uniós forrásból is támogatunk.

4. Támogatott munkahelyek a tartósan munkanélküliek számára

A munka világából tartósan kiszorultak egy része számára az elsődleges munkaerőpiac jelenleg nem tud megfelelő munkát biztosítani. Ezért kell külön mentorálás, inkubáció, az átmeneti foglalkoztatásnak a nyílt munkaerőpiacra átvezető, egyfajta „zsilipként” működő rendszere a szociális gazdaság keretei között, és a közmunka. Összességében a foglalkoztatási célú támogatásoknak egy három pillérrre épülő rendszere jön létre: a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés ösztönzése és támogatása; a szociális gazdaság, ami a helyi lehetőségekre építve szervezi meg a munkanélküliek foglalkoztatását; és a közfoglalkoztatás, amely szorosan összefügg a szociális segélyezés rendszerének munkára ösztönző átalakításával, és amelynek keretében az állam maga szervezi meg azoknak az átmeneti foglalkoztatását, akiknek az első két pillér jelenleg nem kínál reálisan munkalehetőséget.

Az MMT tervezett intézkedései:

I. A foglalkoztatást segítő szabályozás. Új Munka Törvénykönyve (törekvés a nemzeti flexicurity rendszer kialakítására). A munkáltatók foglalkoztatással kapcsolatos adminisztrációs terheinek csökkentése

II. Ösztönzők és támogatások a munkahelyteremtés érdekében. A rugalmas foglalkoztatás támogatása. A foglalkoztatási lehetőségek bővítése a gazdaságban (uniós

forrásból. A vállalkozások támogatása a munkahelyteremtés érdekében (egyedi nagyberuházások és kkv-k). A szociális gazdaság feltételeinek kialakítása (deprivált térségek). A munkába állást támogató programok (aktív munkaerő-piaci eszközök) uniós forrásból. Munkaerő-piaci képzés, közvetítés, személyre szabott szolgáltatások, kötelező együttműködés, foglalkoztatást ösztönző támogatások, munkaerő-piaci információk. Az Új Széchenyi Terv forrásainak foglalkoztatást ösztönző felhasználása

III. Szociális ellátás helyett közfoglalkoztatás. A pénzügyi ellátások feltételrendszerének munkára ösztönző átalakítása. A közfoglalkoztatás új feltételrendszerének kialakítása

IV. Az érdekegyeztetés kereteinek átalakítása. Hatékony érdekegyeztetés csak ott alakulhat ki, ahol valós a párbeszéd iránti kormányzati szándék és érvényesül a partnerek közötti bizalom. A versenyképesség növelése érdekében legalább a versenyszféra területén indokolt a pluralista modellhez való közeledés. Az érdekegyeztetés új keretei között a Kormány nem vállal meghatározó szerepet (tripartit helyett sokoldalú konzultációs mechanizmus működtetése).

V. Nemzeti Foglalkoztatási Alap. Az MPA helyett létrejön az új Alap, amelyről már leválasztják a közfoglalkoztatási és szociálpolitikai célokat. A korábbi alaprészek megszűnnek, új irányítási struktúra jön létre. Az Alap kiadásainak egyharmaddal (passzív eszközök 50%-kal) történő mérséklését ellentételezik az uniós forrásokból támogatott aktív munkaerő-piaci programok.

VI. A képzési rendszer megújítása. A szakképzési rendszer és a felnőttképzési rendszer átalakítása.

Munkaerőpiaci helyzet

A foglalkoztatottság, munkanélküliség legfontosabb adatait és gondjait a helyzetelemzés már leírta, itt elég csak a legfontosabb következtetéseket nagyon röviden összefoglalni:

A népesség száma 1993-ban érte el a történelmi maximumát 174 135 fővel és azóta is folyamatosan tart a népesség csökkenése. A 2009. év végére a csúcshoz képest 9,4%-át veszítette el Pécs a lakó-népességének. Miközben 1990 és 2009 között Pécs lakónépessége 12

833 fővel csökkent, a kistérség növekedése 8 031 főt tett ki.

Jelentősen fogy a gyermek- és fiatalkorú népesség, emiatt 10 év múlva mintegy 30%-kal kevesebb lesz a 15-25 korosztály létszáma, mely negatívan érinti pl. a közép- és felsőfokú oktatási intézményeket, a férőhelyek csökkentésére, akár intézmények bezárására is kényszerülhetnek majd a fenntartók a jövőben.

A Pécsi kistérségben 2010-ben a foglalkoztatottak száma 70158 fő, az inaktívak száma 65681 fő, még az álláskeresők száma 6225 fő volt. A gazdasági aktivitás 53,8%. Az alacsony gazdasági aktivitás Pécsen a népesség előregedésének, az alacsony státuszú munkaképes korú lakosság munkaerőpiactól való eltávolodásának és a gazdaságilag aktív fiatalok elvándorlásának következményeként súlyosbodó probléma.

Pécsen a munkanélküliségi ráta 7,6% volt 2009-ben, ami a megye többi településéhez képest kedvezőnek mondható, azonban az álláskeresők száma a városban dinamikusan nő, a munkanélküliség, a megfelelő számú álláshelyek hiánya komoly problémát jelent Pécs számára. Továbbá Pécs előregedő város, a lakosság csupán 63,9%-a tartozik a 15-64 éves korosztályba. Az álláskeresők 22,8%-a egy éven túl nyilvántartott. A legtöbb álláskereső a 31-35 éves korcsoportból kerül ki. A munkaerő-piaci kirekesztődés legfontosabb indikátorai: a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül (43,4%), illetve a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (39,8%) – mindkét tekintetben kedvezőtlennek mondható a helyzet városi szinten. Az alkalmazásban állók létszáma 2006 óta 8,2%-kal csökkent Pécsen, a regisztrált egyéni vállalkozások száma viszont 12,4%-kal nőtt. Ezen belül a főfoglalkozású egyéni vállalkozások száma 4,5%-kal nőtt.

Pécs lakosságának képzettségi színvonala jelentős mértékben meghaladja a regionális és országos átlagokat. Amíg a 2001-es népszámlálási adatok szerint a megfelelő korú népesség mintegy 10%-a rendelkezett egyetemi vagy főiskolai oklevéllel, ez az érték Pécs esetében 18,8% (a 25 év feletti népességre vonatkoztatva). A skála másik végén, alig 419 pécsi lakost találtak (0,3%), aki 10 évesen még mindig nem végezte el az általános iskola első osztályát sem (így analfabétának tekinthető), ez az érték országosan 0,8%.

2001-ben a Pécsen foglalkoztatottak 20,9%-a más településről járt be. Közel azonos arányban vannak a pécsi kistérség településeiről (48,3%), illetve a szomszédos kistérségekből (51,7%) naponta ingázók. A más megyéből Pécsre ingázók aránya elenyésző, csupán 4,5%. A városban lakó, más településre naponta ingázók aránya 7,6%.

Környezeti bizonytalanság

Rendkívül nehéz egy város Humánerőforrás-fejlesztési stratégiáját megfogalmazni úgy, hogy annak környezetében több a bizonytalansági tényező, mint a biztos sarokpont.

Az alapvető korlátok és bizonytalansági tényezők:

- Törvényileg is tisztázatlan (vagy legalábbis nem egyértelműen tisztázott), hogy mi egy település munkaerőpiaci, foglalkoztatási feladata és felelőssége. (Ld. pl. foglalkoztatási törvény.) Ugyanez vonatkozik ebből következően a forrásokra is. Hiába fogalmazunk meg egyébként valóban fontos foglalkoztatáspolitikai feladatokat egy város számára, ha arra nincs felhatalmazása és/vagy forrása.

- A foglalkoztatáspolitikának nagyon sok olyan – kiemelt jelentőségű, elsőrendű fontosságú – célja van, amelynek megvalósítása ugyanakkor más szakpolitikák (területfejlesztési politika, oktatáspolitiká stb.) és/vagy más intézmények (regionális vagy megyei hatóságok, kormányhivatal) hatáskörébe tartozik. Ezekben a lokális humánerőforrás-fejlesztési politika elvárásokat meg tud fogalmazni, lehetőségei szerint támogatni is tudja, de alapvetően nem rajta múlik a megvalósítás.

- Átalakulóban van az az intézményrendszer, amely alapvetően befolyásolja a munkaerőpiacnak mind a keresleti, mind a kínálati oldalát. Stabil, biztos (sok esetben „bennfentes” politikai) információk kellenének arról, hogy hogyan alakul a közoktatás jövője, mi lesz az iskolarendszerrel. (Állami kézbe vétel versus az iskolák visszaigénylése, a finanszírozás rendszere.) Hogyan alakul a felsőoktatás jövője, mi lesz a Pécsi Tudományegyetemmel, az indítható szakokkal és a finanszírozás rendszerével. Megszűnik a Munkaerőpiaci Alap, átalakul a finanszírozás rendszere. Új Közmunka-program indul 2012-től. Megváltozik a passzív és szociális ellátások rendszere, de egyelőre nem lehet tudni, hogy ezek milyen léptékű változásokat indukálnak a munkaerőpiacon.

- Ezekből következően azok az elvárások, amelyek a jelen IVS-ben humánerőforrás-fejlesztési feladatként lettek megjelölve, önmagában egytől egyig jogosak és szükségesek, - de jelentős részükben igen nehezen operacionalizálhatók és részletezhetők konkrét feladatok, teendők, akcióprogramok formájában. Vagyis a Város számára nagyon fontosak, de a Város által, és főleg a Város foglalkoztatási, humánerőforrás-fejlesztési politikája által csak kevésbé befolyásolhatóak. (Sajnálatos tapasztalat, hogy a régió, a megye, a kistérség, a város számára

az utóbbi időben 3-5 évente készült/készül valamilyen hasonló fejlesztési stratégia. Ezek is hasonló szituációba kerültek, és ennek következtében a megvalósulásuk is igencsak korlátozott maradt. A következőkben támaszkodunk ezekre a korábbi koncepciókra, de nem akarunk azok hibájába esni.)

Ezért többnyire elvek megfogalmazására kell szorítkoznunk, olyan elvek rögzítésére, amelyeket majd képvisel a város minden érintett vezetője, képviselője, szakembere mindazokon a fórumokon, tárgyalásokon, ahol ezek aktuálisak, de ezeknek csak egy – kisebb – része olyan, amely a Város, és ezen belül a város foglalkoztatási, humánerőforrás-fejlesztési tervének és eszközrendszerének kompetenciájába tartozik.

Ebből következően az előzetesen a Humánerőforrás-fejlesztési terv feladataként megfogalmazott elvárások jelentős része ugyancsak nehezen teljesíthető (*dőlt betűkkel az eredeti elvárás*):

A stratégia célterülete

A stratégia valójában két – egymással természetesen szorosan összekapcsolódó – dimenziót fog át: az emberi (humán) erőforrás **keresleti és kínálati** oldalát. Ezt a megkülönböztetést azért fontos megtenni, mert - miközben együtt alkotják a munkaerőpiacot és alakítják a foglalkoztatottságot, munkanélküliséget -, a szorosabb értelemben vett „humánerőforrás-fejlesztési” politikának és stratégiának inkább csak az előbbire, a megfelelő kínálat kialakítására van ráhatása. A keresleti oldalon lehet ösztönözni a munkahelyteremtést, lehet közmunkákkal, állami foglalkoztatással munkahelyeket teremteni, ezt alapvetően mégis a gazdaság állapota, növekedése, vagyis munkaerőigénye határozza meg. Ez már nem a „humán erőforrás fejlesztése”, hanem az emberi erőforrás alkalmazása, a foglalkoztatás.

Más közelítésben ezért érdemes megkülönböztetni a **foglalkoztatásra** irányuló politikát, amelyik elsősorban a munkahelyek megteremtésére és megőrzésére (a keresletre) irányul, és a **foglalkoztathatóságra** irányuló politikát, amelyik elsősorban azt a feladatot kapja, hogy a kínálatot felkészítse az elhelyezkedésre, késszé, képessé és alkalmassá tegye a felkínált munkahely elfoglalására. (Valójában inkább ez utóbbi jelenti a „Humánerőforrás-fejlesztési” politikát, amibe tehát a következőkben bele kell majd értenünk a foglalkoztatási oldalt is.)

A két célterület (a foglalkoztatás és foglalkoztathatóság) természetesen szorosan összefügg, egymást feltételezi. A stratégiában olyan **elveket és célokat** indokolt és szükséges

megfogalmazni, amelyik **átfogja mindkét területet**.

Egy helyi stratégia eszközszerében, akcióprogramjaiban viszont már muszáj különbséget tenni: melyek azok a területek, amelyekben a foglalkoztatási/humán erőforrás-fejlesztési stratégia inkább csak **követendő célokat** és közvetett eszközöket tud megfogalmazni (mert a megvalósítás más szint vagy intézmény, vagy a Város más fejlesztési szakpolitikája hatáskörébe tartozik), és melyek azok a területek, amelyek **megvalósítása is** a humán erőforrás-fejlesztési funkció része (rendelkezik ehhez megfelelő hatáskörrel és eszközökkel, forrásokkal is).

Más közelítésben a Humán erőforrás-fejlesztés fogalmába beleérthetjük az oktatási, egészségügyi és szociális ellátó rendszerek működtetését is. Jelen stratégia ezeket a dimenziókat nem taglalja, alapvetően a szűkebben értelmezett munkaerőpiaci, foglalkoztatási folyamatokra fókuszál.

Értékek, elvek, célok

- A stratégia számára először azokat az alapvető elveket, értékeket kell megfogalmaznunk, amelyeket vezérlő elvként mindvégig szemünk előtt kell tartanunk, és amelyek megvalósulását várjuk majd a stratégiától. A következőkben négy ilyen alapvető szakpolitikai célt fogalmazunk meg.

- Elsősorban a foglalkoztatás és a gazdasági aktivitás növelése a fontos, és csak másodsorban a munkanélküliség csökkentése

- A foglalkoztathatóság javítása, jobban igazodva a kereslethez (szakképzés, tudásgazdaság)

- Globális/regionális gondolkodásmód (dezurbanizáció)

- Lokalitas és partnerség

a) Elsősorban a foglalkoztatás és a gazdasági aktivitás növelése a fontos, és csak másodsorban a munkanélküliség csökkentése

Társadalmi-politikai szempontból a legérzékenyebb kérdés a munkanélküliség, de a magyar munkaerőpiac legnagyobb problémája – és a gazdasági növekedés komoly korlátja –

nem ez, hanem a **foglalkoztatás** kirívóan alacsony szintje. Túl sokan inaktívak (vagyis nem is foglalkoztatottak és még nem is munkanélküliek, mert nem is keresnek – hivatalosan – munkát). Ezért **a gazdasági aktivitást kell növelni** (és ennek megfelelően az inaktívak arányát csökkenteni). Nem az az elsődleges cél, hogy a munkanélküliek számát (arányát) csökkentsük, mert ez könnyen azt is jelentheti, hogy a munkanélküli álláskeresőből inaktívvá válik. Az inaktívok számát, arányát kell csökkentenünk: ebben a tekintetben az elsődleges cél az inaktívok foglalkoztatottá válása, de még azt is pozitív eredménynek tartjuk, ha az inaktívok az álláskeresők közé kerülnek, mert már így is jobb esélyünk van a munkaerőpiaci integrációjukra.

Muszáj növelni a gazdasági aktivitást, mert enélkül nem lehet fejleszteni, több munkahelyet teremteni. A gazdasági aktivitás növelése érdekében egyaránt fontos mindazok bevonása a foglalkoztatásba, akik korábban még nem dolgoztak (**integráció**), valamint azok újbóli bevonása (**reintegrációja**), akik korábban dolgoztak, jelen voltak a munkaerőpiacon, de ezt követően eltávolodtak, és most inaktívok.

b) A foglalkoztathatóság javítása, jobban igazodva a kereslethez (szakképzés, tudásgazdaság)

Ahhoz, hogy a foglalkoztatást növelni tudjuk, egyik oldalról megfelelő kereslet (munkahely), másik oldalról ennek megfelelő kínálat (a munkahelyen alkalmazható, foglalkoztatható munkaerő) szükséges. **A foglalkoztathatósághoz** a munkaerőpiac által elvárt tudás (képeség), szakmai alkalmazás (készség) és munkahelyi szocializáció (attitűd), valamint egy munkára ösztönző környezet (a munkahely által megadott biztonság, többletjövdelem, megbecsülés) egyaránt szükséges. Ezek közül a Város stratégiája szempontjából a piacképes tudás biztosítása az elsőrangú tényező, mert ez az, amit leginkább képes befolyásolni, ezzel tudja a legjobban elősegíteni a foglalkoztathatóságot.

A foglalkoztathatóság javításához el kell érni, hogy a munkaerő-kínálat szakmaszerkezete és a szakmai tudás színvonala megfeleljen a munkahelyek igényének. Ehhez először is a pályorientáció hatékonyabbá tétele, majd a szakképzésnek a munkaerőpiaci trendeket figyelembe vevő átalakítása szükséges, végül – a munkahelyi igények folyamatos változását követve – a felnőtt- (munkaerőpiaci) képzés továbbfejlesztése szükséges. Továbbá tudatosan kell építeni a humán erőforrás-fejlesztésben is arra, hogy Pécs egyetemi és kulturális

város, innovációs centrum, vagyis egy magas minőségű munkaerő-kínálattal kell vonzóvá tenni a várost a tudásgazdaság beruházásai számára.

c) Globális/regionális gondolkodásmód (dezurbanizáció)

Pécs egy régió / agglomeráció / kistérség természetes központja. Ugyanakkor vezető szerepe alapján önmagában nem várhatja el, hogy a környezete majd automatikusan igazodik hozzá. Hatások és ellen-hatások, kölcsönhatások egyaránt érvényesülnek a Város és környezete között, mert rendkívül szoros az összefonódás, az egymásrataltság, és nem lenne jó a szembefordulás semmilyen téren sem.

Ezért a Város gazdaságát és munkaerőpiacát is ebben a rendszerben kell, hogy elhelyezze és fejlessze. Számolnia kell befektetésekkel (közlekedés, oktatás), hogy a hozamot (munkaerő-kínálat, kereskedelmi forgalom) is élvezhesse. Minden fejlesztési tervét és folyamatát ebbe a dimenzióba is el kell helyeznie, keresve az egyeztetés, munkamegosztás, kölcsönös előnyök megteremtésének lehetőségét. Ez érvényes a foglalkoztatáspolitikai különböző vetületeire, vagy az oktatásra, munkaerőpiaci szolgáltatásokra is.

d) Lokalitas és partnerség

A foglalkoztatáspolitikai alapvetően nemzeti szinten, döntően állami keretek között kívánja megoldani a feladatait. Abból indul ki, hogy nemcsak a foglalkoztatáspolitikai alapvető céljait, hanem eszközeit és azok működtetését is egy kézben tartva hatékonyabb lesz a célok megvalósítása és a források felhasználása. Ebből következően a regionális / térségi / települési (lokális) szinteknek alapvetően a (mechanikus) végrehajtó szerepet szánja.

A Város oldaláról nézve viszont ugyanez azt is jelenti, hogy nem nagyon marad mozgástér (hatáskör és forrás) a saját célok megfogalmazására és megvalósítására. Ezért a Városnak fontos önérdeke a fellépés **a lokális szint, a város foglalkoztatási szerepének növelése (és eszközökkel ellátása) érdekében**. Ebben nagyon fontos érv lehet az a nemzetközi tapasztalat, hogy a célok helyi kontextusba foglalása (a helyi adottságokra épülő területfejlesztési, foglalkoztatási, gazdaságfejlesztési célok összehangolása) és az eszközök, források helyi lehetőségekhez igazodó felhasználása egyértelműen javítja a források felhasználásának határfokát, és ezen keresztül a központi célok megvalósulását is.

Másrészt nem új keletű az a megállapítás sem, hogy egyrészt a munkaerőpiac „sokszereplős”, vagyis számos szervezetnek, intézménynek van valamilyen köze, ráhatása a munkaerőpiaci folyamatokra, miközben egyik sem abszolutizálható, másrészt ugyanebből következően a munkaerőpiac egyik szereplője sem képes alapvető eredményeket elérni a többi szereplő nélkül (egyaránt ide értve azok információit, tudását, menedzsmentjét, hatáskörét, forrásait stb.). Ezért alapvető értéknek tekintjük a partnerséget, az együttműködést a munkaerőpiac különböző szereplői között.

A partnerséggel egyébként – elvileg – mindenki egyetért, mindenki fontosnak tartja, mindenki kész rá, csak éppen – tisztelet a kivételnek – nem működik. Ezért kell ezt alapvető értéknek és feladatnak tekinteni: meg kell teremteni a bizalmat, az együttműködési készséget, a közös érdekek kiemelésének lehetőségét a parciális (intézményi, politikai, egyéni stb.) érdekek között.

Eszközök, akcióprogramok

A fenti alapvető célok megvalósítása érdekében nyolc akció-területet tartunk szükségesnek kiemelni:

1. Szolgáltatások a kínálat fenntartása és növelése érdekében
2. A gazdaság munkahelyteremtő tevékenységének támogatása várospolitikai eszközökkel
3. Az oktatás (szakképzés) szerkezete (foglalkozási mobilitás, a munkaerőpiachoz igazodás)
4. Közmunkák szervezése, kihasználva ennek kiemelt kormányzati pozícionálását.
5. Tranzit- és szociális gazdaság jellegű foglalkoztatási programok támogatása
6. Területi mobilitás
7. A város megtartó képességének erősítése
8. Helyi munkaerőpiaci információs, előrejelző rendszer működtetése

1. Szolgáltatások a kínálat fenntartása és növelése érdekében

A munkaerőpiacon jelentős számban vannak olyan személyek és csoportok, akikben egyébként jórészt megvan a tudás és a szándék is a munkavállalásra, de ennek valamilyen – a helyzetükből adódó speciális akadálya van. A Város ennek megfelelő speciális szolgáltatásokkal segíthet ezeknek az akadályoknak a felszámolásában. A legfontosabb csoportok és szolgáltatások:

- A **nők** foglalkoztatása érdekében elő kell segíteni a gyereknevelésből a munkába visszatérést, illetve a családi idős- és beteg-gondozás és a munka összeegyeztethetőségét, elsősorban gyermekellátási és egészségügyi, idős-gondozási szolgáltatásokkal

- Az **idősek** benntartását a foglalkoztatásban az ún. aktív időskori politikával kell elősegíteni, ami elsősorban vállalati, intézményi kategória, de a munkavégző képesség fennmaradásához a Város is hozzájárulhat egészségmegőrző programokkal, kulturális- és sport-szolgáltatásokkal.

- Ahhoz, hogy a **fiatalok** (pályakezdők) el tudjanak helyezkedni, az első és meghatározó lépés a magas színvonalú pálya-orientációs, életpálya-tanácsadási rendszer működtetése. Egyetem-városként, iskola-központként Pécs számára különösen fontos az álláskeresői, gyakorlatszerzési esélyek megszerzésének elősegítése, piacképes szakismeretek biztosítása (ld. később).

- A **hátrányos helyzetű** csoportoknál ugyancsak meg kell találni azokat a speciális szolgáltatásokat, amelyek elősegítik a hátrányok mérséklését, ellensúlyozását. A speciális igények meghatározása érdekében fontos az adott kisebbségi önkormányzatokkal, érdekvédő csoportokkal, szakmai szervezetekkel való szoros együttműködés

2. A gazdaság munkahelyteremtő tevékenységének támogatása várospolitikai eszközökkel

A munkahelyek számának növelése természetesen nem „akaratlagos”, nem pusztán a foglalkoztatáspolitikai szándékokon és eszközökön múlik, mert a munkahelyek számát alapvetően a gazdaság állapota, igénye határozza meg. Megemlítésük a foglalkoztatáspolitikai keretében azért szükséges, hogy egyik oldalról nyilvánvalóvá váljon: a foglalkoztatáspolitikai

azt várja a gazdaság növekedésétől, a gazdaságot és versenyképességet támogató eszközök működtetésétől, hogy azok segítsék a foglalkoztatási célokat is. Másrészt értelemszerűen a maga eszközeivel is segítséget kíván nyújtani ehhez, ha abban látja saját céljai érvényesülését is.

A helyzetelemzésben megfogalmazott lehetőségek kihasználása foglalkoztatáspolitikai szempontból is kedvező lenne:

- Új, jól azonosítható, markáns gazdasági és kulturális arculat megteremtése
- Fenntarthatóbb ágazati szerkezet kialakítása, termelés és szolgáltatás egyensúlyának megteremtése
- Külföldi tőke bevonása, a fogadófeltételek javítása, ezzel összhangban a beszállítói válás feltételeinek javítása
- A kereskedelmi központi, vásári funkciók megtartása, további területekre történő kiterjesztése
- A tartózkodási idő jelentős növelése a városi és térségi szolgáltatási elemek programszerű, hálózatos összekapcsolása révén (egységes helyi és térségi turisztikai desztináció menedzsment megvalósítása)
- A Balokány strandfürdő rehabilitációja és fejlesztése helyi gazdaság fejlesztési eszközök alkalmazása, helyi piacok megerősítése
- Az üzleti (ipari parki, logisztikai, innovációs) infrastruktúra megerősítése, nagyobb léptékű ipar letelepítésének lehetősége

Elengedhetetlennek tartjuk ugyanakkor, hogy a gazdaság fejlesztése során a döntéshozók valóban mérlegeljék a foglalkoztatási szempontokat (ld. foglalkoztatási törvény). Ennek kapcsán különösen két szempontot kell kiemelnünk. Egyrészt a gazdaság „diverzifikálásának” **több lábbon állásának** fontosságát. A specializálódásnak, vagyis a gazdaság egyes ágazatokra (pl. szolgáltatások, turisztika, kultúra), illetve nagyvállalatokra koncentrálódásának megvan a maga előnye, de hátránya is, mert nagyobb az ágazat vagy vállalat konjunkturális helyzetéből adódóan a kockázat, a kiszolgáltatottság (ld. Elcoteq). A sokszínű gazdaság talán a munkaerőpiacon is könnyebben ellátható munkaerővel, mert többfajta tudást igényel. De maga a gazdaság is új és új ágazatokat emel ki (gépipar, elektronika, egészségipar, innováció, kultúra, kreatív iparok stb.), amelyhez a helyi gazdaságnak is folyamatosan idomulnia kell.

A másik külön kiemelendő terület a kis- és középvállalati kör (kkv). A

kormányprogram kevésbé a nagyvállalatoktól, mint inkább **a kkv szektortól várja** az új munkahelyek létrehozását. Ebből következően várhatóan a támogatások egy része is ide irányul majd. Ezt azért fontos kiemelni, a támogatás és a (tartós, adózó) foglalkoztatás nem mindig jár együtt: fontos, hogy a támogatással valóban járjon együtt egy növekvő foglalkoztatási potenciál.

A verseny-szféra munkahelyteremtésébe a Város közvetlen nem szólhat bele, de közvetett eszközökkel képes lehet annak támogatására:

- ösztönözheti a Munkaügyi Központot a helyi munkahely-teremtés támogatására,
- segíthet az erre irányuló pályázati aktivitásban,
- elősegítheti a munkahelyteremtő beruházásokat infrastrukturális fejlesztéssel, ipari parkokkal,
- szakmai-politikai támogatás, közös fellépés a gazdaság szereplőivel (érdekképviseléssel)
- a városi kül- és gazdaságpolitika összehangolása a befektetők vonzása érdekében, a város-marketing és a befektetők tájékoztatásának összehangolása
- a város partner- és testvérvárosi kapcsolatainak kihasználása,
- a vállalkozói tanácsadás közvetlen vagy közvetve.

3. Az oktatás (szakképzés) szerkezete (foglalkozási mobilitás, a munkaerőpiachoz igazodás)

Az oktatási rendszerre, annak szerkezetére legalább két oldalról nehezedik erőteljes nyomás. Egyrészt csökken a gyermek-szám, ami eleve átalakításokat tesz szükségessé. Másrészt – és számunkra pillanatnyilag ez a fontosabb – elkerülhetetlenül szükséges az oktatási rendszer olyan

- vertikális rendszere, amelyik a korábbiaknál jobban biztosítja a munkavégzéshez (hosszú távon) szükséges kompetenciák szintenkénti felépítését,

- program- és szakma-szerkezete, amelyik a korábbiaknál jobban igazodik a munkaerőpiac igényeihez,

- tartalom-fejlesztése, amelyikben egyensúlyba, összhangba kerülnek a pedagógiai és szakmai fejlesztési, az elméleti ismeretek és gyakorlati készségek, az adott szakma korszerű színvonalán.

Bár Pécs régió-központi szerepe és egyetem-város jellege indokoltá teszi a gimnáziumok átlagosnál magasabb arányát, a mai szakképzési és felsőoktatási politika a gimnáziumok arányának csökkentését, a szakképzés arányának növelését indukálja. A szak/szakma-szerkezet alakításában jobban kell igazodni a gazdaság igényeihez.

A helyzetelemzés alapján évek óta egyre nehezebb az utánpótlás megszervezése a gépipari szakmákban (pl.: szerszámkészítő, hegesztő, géplakatos), egyes építőipari szakmákban (pl.: kőfaragó), míg a vendéglátás, a kereskedelem valamint az építőipar egyes ágaiban - a munkaerő-piaci igényekkel összevetve - jelentős a túlképzés. Növelni kell a gépipar, építőipar, feldolgozóipar, mechatronika, elektronika területén a képzésben résztvevők számát. Fontos fejlesztési feladat a kompetencia-elven alapuló képzési rendszer kialakítása. A munkaerő-piaci esélynövelő programok kiterjesztésével indokolt kiemelten támogatni a számítógép-kezelő (használó) szakképzését, az idegennyelv-vizsgára felkészítést és a személygépkocsi vezetői engedély megszerzését. Továbbá alkalmazkodni kell az Európai Unió szakképzés-politikájához, az új követelményekhez.

Ágazati dimenzióban a képzési rendszernek is igazodnia kell az új, magasabb dinamikájú ágazatok szakmai igényeihez: különösen az egészségiparban, a turizmus, valamint a környezetipar területén indokolt magas színvonalú szakképzések indítása.

Már a korábbi képzés-fejlesztési tervek is kiemelt fontosságúnak tartották a **multifunkcionális pécsi felsőoktatás erőteljesebb integrálását a munkaerőpiaccal, a gazdasággal**. Ebbe beleértjük a felsőoktatás és a szakképzés, illetve felnőttképzés összehangolását is, valamint az egyetem és a gazdaság kapcsolatainak erősítését a képzési szerkezet ugyancsak rugalmas igazításával, fejlesztésével, az életen át tartó tanulás igényét kielégítő továbbképzési, rövid ciklusú oktatási kínálatának bővítésével, az alkalmazási igényekhez is igazodó kutatásaival és kísérleti fejlesztéseivel. Továbbá a képzés minden szintjén és programjában egyaránt erősíteni kell a képzés gyakorlati irányultságát, és ebben a

vállalatok szerepét.

4. Közmunkák szervezése, kihasználva ennek kiemelt kormányzati pozícionálását

A gazdaság kellő munkahelyteremtő aktivitásának hiányában a nemzeti foglalkoztatáspolitikai elsősorban a közmunkák új rendszerével kívánja megoldani a segélyekről a munkára terelést, a munka értékének emelkedését, a foglalkoztatás bővülését. Ezt alapvetően állami rendszerben kívánja megoldani, jelentős forrást is biztosítva.

A közmunka a közeljövőben olyan megoldási lehetőséget kínál a Város számára is (minden bizonnyal a kistérséggel együtt), amelyet szükséges és indokolt is kihasználnia. Ezen keresztül egyrészt növelhető a gazdasági aktivitás és foglalkoztatás, egyúttal olyan tevékenységek válnak finanszírozhatóvá, amelyek szükségesek a város más ellátási, szolgáltatási, fejlesztési céljainak megvalósításához. Ilyen lehet pl. a város tisztasága, a közterületek ápoltsága, a mecseki erdők gondozása, a Tüskésrét revitalizálása. A közmunkások bevonhatók komplett városrész-rehabilitációs programok működtetésébe.

Másrészt ahhoz, hogy javuljon eközben a foglalkoztathatóság, a közmunkát minden esetben össze kell kapcsolni képzési programokkal: az általános iskola befejezése, egy szakma alapjainak elsajátítása, társadalmi, életviteli és munkaerőpiaci ismeretek átadása stb. Ebben a tekintetben a képzés maga talán fontosabb is, mint az, hogy van-e valamilyen bizonyítvánnyal lezárható eredménye. Az effektív munkavégzéssel párhuzamosan elősegíti a tartósan munkanélküliek, a csak segélyre berendezkedők, a munka világa szempontjából egyre jobban leépülők „felrázását”, társadalmi-munkaerőpiaci szocializációját. Célszerű lenne heti 20 óra munka mellett ugyancsak heti 10-20 óra „kötelező” ismeretszerzés beiktatása, képzett, de az adott csoporthoz jól illeszkedni tudó „trénerrel”, akkor is, ha ennek nem lesz a vége valamilyen oklevél.

5. Tranzit- és szociális gazdaság jellegű foglalkoztatási programok támogatása

Az ún. tranzit-programok a hátrányos helyzetűek, tartósan munkanélküliek, iskolából lemorzsolódók „normál” munkaerőpiaci elhelyezkedését segítik elő. A programba bevontak személyre szabott támogatást kapnak annak megfelelően, hogy alapvetően mi volt az a mentális, egészségügyi, munkaerőpiaci probléma, ami megakadályozta az elhelyezkedésüket.

Ezzel párhuzamosan szakmai képzést kapnak és rögtön részt is vesznek annak gyakorlati alkalmazásában is. Az általában egy éves program végén az adott személyek felkészültek a valós elhelyezkedésre. (Ld. pl. Pécsi Termelő Iskola)

A szociális gazdaság lényege a helyi társadalmi igények ellátásának megszervezése. Ezek valós helyi igények (gyermekek nappali gondozása, idősek ellátása, egy kisbolt üzemeltetése), amelyekre egy tartósan munkanélküli – megfelelő támogatással – önmaga fenntartására alkalmas kisvállalkozást tud építeni. Vagy ide tartozhat egy szociális földprogram, vagy a háztáji kertészkedés, kisállat-tartás elindításának támogatása.

Ezek nem létezhetnek helyi (önkormányzati) támogatás nélkül, de ezen keresztül egymással párhuzamosan emelhető a foglalkoztathatók/foglalkoztatottak száma, és valós helyi szociális igények kielégítésének színvonala.

6. Területi mobilitás

A városi / kistérségi munkaerőpiac határainak kitágítása és rugalmasságának fokozása érdekében különösen fontos a területi mobilitás (a lakóhelytől távolabb eső munkahely elérhetőségének) elősegítése. Ez helyközi dimenzióban alapvetően az úthálózat kiépítettségétől, minőségétől, illetve Városon belül és kívül is a helyi és helyközi tömegközlekedés szolgáltatási színvonalától és árától függ. A Város a busz-közlekedés szervezésével, a tarifákkal és esetleges tarifa-kedvezményekkel, /külön/járat-szervezéssel tud ebben segíteni. A területi mobilitás elősegítése érdekében kiemelt fontosságú lehet a lakás-mobilitás elősegítése, támogatása is. (Érdemes megjegyezni, hogy az MMT is külön hangsúlyozza a foglalkoztatás, valamint a közlekedési kedvezmények, illetve a lakáscélú támogatási rendszer összehangolását.)

7. A város megtartó képességének erősítése

A munkaerőpiac (minőségi) kínálatának növeléséhez elengedhetetlen, hogy a Város az iskolájukat Pécsen végzett szakmunkásokat, érettségizetteket, diplomásokat sokkal nagyobb arányban legyen képes megtartani. Ehhez még közelebb kerülni is igen összetett feladat. Feltételezi a gazdaság dinamizmusát (legyen kereslet, munkahely, versenyképes jövedelem ígérete). Viszont feltételezi a Város erős vonzerejét is: legyen lakás-lehetőség (esetleg az

agglomerációban), legyen erős szellemi-kulturális kapcsolat (azonosulás a várossal), önmegvalósítási lehetőség (kreatív iparok, szellemi műhelyek, innovációs központok), a civil szféra növekvő aktivitása, összességében lokálpatriotizmus, a városhoz való erős kötődés kialakulása.

8. Helyi munkaerőpiaci információs, előrejelző rendszer

Ahhoz, hogy a kínálati oldaltól (a családoktól, a tanulóktól, iskoláktól, munkavállalóktól) elvárjuk a keresleti oldalhoz való igazodást, vagy egyszerűen csak egymásra tudjon találni a munkát kereső és a munkahely, viszonylag pontos munkaerőpiaci információkra lenne szükség. Ezek az információk azonban csak korlátozottan állnak rendelkezésre: a munkáltató nem tudja, hogy pontosan hol van a megfelelő szakember, a munkát kereső nem tudja, hogy hol van munkahely és milyen feltételekkel, hosszabb távra pedig a gazdaság sem igazán képes megmondani, hogy tételesen milyen szakmákban mekkora kereslete lesz.

Ezért lenne fontos egy olyan helyi munkaerőpiaci információs, előrejelző rendszer (túl a munkaerőpiaci prognózison, amelyik inkább rövid távú, és túl a kamarai felmérésen, amelyik számunkra ugyancsak korlátozottan alkalmazható), amelyik az erőforrások és az igények megfelelő felmérésével és előrejelzésével elősegítené a pályaorientációt, az iskolák szakmaszerkezetének alakítását, a munkaerőpiaci képzések szerkezeti idomulását.

Ha lesznek hozzáférhető népszámlálási adatok, valóban készüljön egy új pécsi „erőforrás-térkép”: a népszámlálásban már lesznek ehhez megfelelő adatok. (Összekapcsolható pl. a lakóhely és a munkahely, a lakóhely és a kor, szakmai végzettség, számíthatók különböző indikátorok.)

Partnerek

Az Önkormányzat egyértelműen a Város gazdája. Természetesen ebből következően a munkaerőpiacra, a foglalkoztatásra, humán erőforrás-fejlesztésre vonatkozóan is megvannak a maga céljai és elvárásai. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy az Önkormányzat nincs egyedül a munkaerőpiacon, és nincsenek meg az eszközei sem ahhoz, hogy céljait egyedül el tudja érni. Ezért kényszerű is, szükséges is, hasznos is a partnerség, vagyis a releváns partnerek

megtalálása és az együttműködés a partnerek között.

A foglalkoztatáspolitikához, humánerőforrás-politikához alapvetően azért kellenek partnerek és kell partnerség, a partnerkapcsolatok erősítése, mert

- a feladatok jelentős (foglalkoztatási, oktatási) része nem, nemcsak a Város, az önkormányzat kompetenciája. Az érintett felek ezért egymásra utaltak, értékeket, célokat csak velük együtt lehet megvalósítani

- más közelítésben a feladatok többsége olyan, amely több szférát, szakterületet és intézményt is érint. Önmagában természetes, hogy ezek mindegyike saját értékrendjét, érdekeit, saját szervezeti-működési logikáját követi. Ezek ugyanakkor gyakran egymással is ütköznek. Pl. az oktatás szerkezeti alakításában megjelenik és egymásnak feszül a gazdaság (a kamara) érdeke, az iskolarendszer intézményi érdeke, a család elképzelése és egyéni érdeke, a város fenntartói és oktatáspolitikai érdeke. Ezeket muszáj egyeztetni, össze kell hangolni, hogy ezt követően támogatói legyenek az egyeztetett célok megvalósításának, és nem egymás ellenérdekelt felei.

- a feladatok jelentős része többszereplős, ezért a célok megvalósítása jelentős koordinációs munkát igényel.

A partnerség működésének két legfontosabb feltételének a **hozzaállást** (legyen meg a felek között a bizalom, az együttműködési készség, a konszenzuskeresés szándéka) és az **intézményesülést** (legyen szervezett kerete az együttműködésnek, amelyik segíti, szervezi, menedzseli a kapcsolatokat) tekintjük.

A legfontosabb partnerek és a partnerség keretei a következők lehetnek (mindenféle fontossági rangsorolás nélkül):

A Baranya megyei Kormányhivatal **Munkaügyi Központja** jelentheti a kapcsolatot az állami foglalkoztatáspolitiká felé, ide értve a munkaerőpiaci szolgáltatásokat, az aktív és passzív foglalkoztatási eszközöket és azok finanszírozását is. Rendkívül fontos a szoros együttműködés, ezen keresztül érhető el, hogy a nemzeti foglalkoztatáspolitiká is támogassa a városi foglalkoztatás-stratégia céljait.

Baranya megyei Közgyűlés: ha a jövőben megnő fejlesztéspolitikai elosztó, döntéshozó és koordináló szerepe, fontossá válik ez a kapcsolat, hogy ezen keresztül azokat a célokat (is) támogassa, amelyek a pécsi foglalkoztatási-gazdasági fejlesztéshez szükségesek

Az agglomeráció miatt is, a szuburbanizációs folyamatok miatt is fontos partner a **Pécsi**

Többcélú Kistérségi Társulás (vagy annak jogutóda), mert a feladatok és folyamatok átlapolódnak. A lakó- és munkahelyi funkciók térbeli elválása, az ingázás, egyes feladat-ellátások közös szervezése, a terület- és vidékfejlesztés miatt, az oktatás vagy a közmunkák szervezésében a Társulás és Pécs szorosan összekapcsolódik. A Társulás szervezete, a vezető testület működése az egyeztetésnek is megfelelő fóruma.

A **Pécsi Kistérségi Foglalkoztatási Paktum** ugyancsak alkalmas keretet adhat a helyi gazdaság és munkaerőpiac szereplőinek összefogására közös célok, szemléletmód, aktivitás kialakítása érdekében. A Paktumot tagjai és széles partneri köre alkalmassá teszi az önkormányzat, a gazdasági szervezetek, a munkaerőpiaci szervezetek és a civil társadalom együttműködésének szervezésére. Lényegében betöltheti egyfajta Lokális Gazdasági és Szociális Tanács szerepkörét (az Önkormányzat, Munkaügyi Központ, RKK, PTE, Kamara, Munkaadók, Szakszervezetek részvételével), vagy ezt a Város külön is megszervezheti.

Az oktatási rendszernek a munkaerőpiachoz való erősebb kötődése és igazodása céljából érdemes lehet újjászervezni egy olyan **Szakképzési Tanácsot**, amelyik nem pusztán a iskolák és az iskolafenntartó közötti konzultáció fóruma, hanem a Kamara aktív részvételével a feladata a gazdasági szempontok közvetítése, a képzés szerkezetével, tartalmával kapcsolatos egyeztetésre is alkalmas.

A Városnak elemi érdeke az **Egyetem** léte és fejlődése, a PTE-nek úgyszintén a Város léte és fejlődése. Az együttműködésnek számtalan erősíthető területe lenne, amelyet ugyancsak intézményesíteni is lehetne.

A **civil szféra** nagyon sokat tehet és tesz a foglalkoztatással kapcsolatos célok megvalósításáért, sok mindent átvállalhat a Város foglalkoztatási feladataiból. A kapcsolat fórumai jelenleg is megvannak, működnek, a korábban említett hozzáálláson lehetne még javítani.

3.2.6.4 Komplex kulturális alapú városfejlesztési stratégia

Bevezetés

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata 2008-ban fogadta el Kulturális Stratégiáját – Kulturális Alapú város- és régiófejlesztés az Európa Kulturális Fővárosa – Pécs 2010 program alapján. A dokumentum alapvető célja a következő képpen került megfogalmazásra: „*Pécs*

város kulturális stratégiájának célja, hogy a szűkebben értett EKF-programokkal szerves egységben tartós keretet biztosítson az itt élők művelődési és alkotóművészi lehetőségei bővülésének, továbbá esélyt teremtsen a kultúrából jelenleg kimaradó rétegek felemelkedése számára is.”³²

Részcélként az alábbiak kerültek megfogalmazásra:

- Pécs város kulturális program- és szolgáltatás kínálatának megújítása
- Új kulturális termékek, szolgáltatások, vállalkozások, iparágak megjelenése-bemutatása
- A Stratégia célja, a Pécssett található intézményrendszer átalakításának bemutatása, a várt hatások előrevetítése

2011-ben az önkormányzat az Integrált Városfejlesztési Stratégia (továbbiakban IVS) elkészítéséhez kapcsolódóan egy kulturális stratégia elkészítését is megrendelte, amely az IVS önálló fejezetét képezi.

A Komplex Kulturális Fejlesztési Stratégia nem egy operatív programdokumentum, hanem egy tervezési dokumentum. Fontos az EKF programév tapasztalatainak értékelése, a megvalósuló beruházások által teremtett infrastrukturális lehetőségek kihasználása, az országos és helyi feladat ellátási rendszer átalakulásának követése, az intézményi átszervezésekre való felkészülés.

Ezek mellett mégis jelen dokumentum legfontosabb célja, hogy a kultúrát, mint a város egyik legfontosabb erőforrását a városfejlesztés szolgálatába állítsa. A stratégia célrendszere arra törekszik, hogy az IVS-ben megfogalmazott gazdasági-társadalmi-környezeti fenntarthatóságon alapuló fejlesztési politikát támogassa, annak kulturális hátterét biztosítsa. Ez azért is fontos, mert a közeljövőben elkészítésre váró városfejlesztési koncepció és további ágazati dokumentumok megalapozásához is segítséget nyújthat a kulturális stratégia. A közeljövőben országos szinten végbemenő változások és a helyi stratégiák kialakítása után célszerű a jelen stratégiában megfogalmazott célok intézkedés és tevékenység szintű részletezése egy komplett ágazati dokumentum elkészítése.

---

³² Kulturális Stratégiáját – Kulturális Alapú város- és régiófejlesztés az Európa Kulturális Fővárosa – Pécs 2010 program alapján - 2008

A kulturális stratégia az IVS helyzetelemzésére támaszkodik, önálló célrendszere jól illeszkedik az IVS célrendszeréhez, annak megvalósulását is szolgálja.

Módszertani megközelítés - kultúra vagy „magasabb kultúra”?

Az antropológiai megfogalmazás szerint: Egy embercsoport kollektív világnézeti és viselkedési normarendszere, amely alapján az egyén és a közösség fennmaradása és fejlődése biztosított.

Ez több összetevőből áll:

- Tudás
- Velekedés
- Művészetek
- Morál
- Jog
- Szokás
- Emberi képesség és habitus
- Stb.

Amikor a köznyelvben kultúráról beszélünk általában a „magasabb kultúrát” értjük alatta, tehát a tanulást és a művelődést. Az Európa Kulturális Fővárosa, Pécs kulturális élete és általában a stratégiákban megjelenő kultúra kifejezés ezt a magasabb kultúrát jelenti.

A városfejlesztés szempontjából a „magasabb kultúra” kérdésköre jóval kevesebb területet érint, ezért célszerű lehet a gondolkodás kiterjesztése a kultúra alapfogalmára is. Ezzel a megközelítéssel lehetővé válik olyan kérdések taglalása, mint az üzleti kultúra, a közlekedési kultúra, a fogyasztási kultúra. Ezek területén véleményünk szerint lényegesen nagyobb elmaradást mutatkozik, mint a kulturális intézmények működtetésében, vagy akár a kreatív ipar fejlesztésében.

A kultúra ilyen típusú értelmezése lehetővé teszi az IVS gazdasági, társadalmi, környezeti céljaihoz való közvetlen kapcsolódást.

A kulturális stratégia célrendszerére:

Kulturális alapú gazdaságfejlesztés:

- Kulturális ipar, kreatív ipar fejlesztése
- Kulturális alapú turizmus fejlesztés
- Üzleti kultúra fejlesztése
- Kultúra és város imázs

Kultúra alapú társadalomfejlesztés:

- Kulturális intézmények és szolgáltatásainak fejlesztése
- Humán erőforrás fejlesztés kulturális alapon (kultúra és oktatás)
- Közösségi szerepvállalás kultúrájának erősítése, társadalmi párbeszéd kialakítása
- Városlakók lokálpatriotizmusának erősítése (az egyéni döntések meghozatalakor a városi és közösségi érdekek figyelembevételének elérése)

Kulturális alapú környezetfejlesztés:

- Fogyasztási kultúra fejlesztése (környezettudatos vásárlás, helyi termék, magyar termék)
- Közlekedési kultúra átformálása (tömegközlekedés, kerékpáros közlekedés népszerűsítése, autós közlekedési etikett)
- A környezetvédelem kultúrájának terjesztése

A célrendszer kifejtése:

Kulturális alapú gazdaságfejlesztés

A gazdaságfejlesztés napjainkban egy összetett folyamatosan változó rendszerben kell megfeleljen a kihívásoknak. A piacok globalizációja, a technikai és információs rendszerek fejlődése lebontotta a korábbi határokat. Ezáltal korlátlan lehetőségeket nyitott meg a vállalkozások előtt, viszont egyre kevésbé léteznek védett piacok, ahová nem vagy csak nagyon nehezen lehet betörni. A globális piac ugyanakkor mára nem képes a kultúrák homogenizálására, ahogyan azt a 80-as, 90-es évek amerikanizálódó tömegkultúrája esetében érezni lehetett. A gazdasági hatalmi rend átalakulásával, egyes nemzetközi szervezetek tevékenysége hatására (pl.: UNESCO), a kulturális sokszínűség értékévé vált, a lokális

szempontok (helyi fogyasztási szokások, kulturális sajátosságok) egyre nagyobb szerepet kapnak a globális világcégek stratégiájában is. Az Európai Unió a kezdetektől támogatja a kulturális sokszínűség fenntartását. Elismeri, hogy a kulturális és kreatív iparágak jelenős mértékben hozzájárulnak a lisszaboni célkitűzések megvalósulásához. Az Európai Parlament 2008. április 10-i állásfoglalásában elismeri a kultúra és a kreatív gazdaság szerepét az Európai Unió versenyképességének javításában, a dinamikus tudásalapú gazdaság megteremtésében, a hozzáadott értékkel rendelkező szolgáltatások kialakításában.

A 2008 ősze óta tartó gazdasági világválság hatására újabb kihívások jelentkeztek a helyi gazdaságfejlesztés kapcsán. A termelő szektor és a közvetlenül kapcsolódó szolgáltatások hanyatlása, a beruházások elmaradása, a fogyasztás világméretű visszaesése megkérdőjelezi a korábbi fejlesztési irányelveket. A továbbiakban nem célszerű elsősorban a jelentős külföldi működő tőkével finanszírozott nagyberuházásokra alapozni a gazdaságfejlesztést, hanem ezek mellett vizsgálni szükséges a helyi erőforrások felhasználását és a helyi piacokra való termelés lehetőségét. Ez utóbbi folyamatokat támogatja a környezeti fenntarthatóság szemlélete, amely a szállítási útvonalak lerövidülést és a helyi termékek fogyasztását javasolja.

A helyi termékek, szolgáltatások fejlesztését, olyan helyi kulturális erőforrásokra alapozhatjuk, mint a hagyományos eljárások és formavilág, helyi szakmai tudás, helyi fogyasztási szokások és kultúra ismerete, magasan képzett szakemberek, épített és tárgyi kulturális örökség, helyben működő kulturális intézmények és szervezetek.

Ugyanakkor a kreativitás a gazdaság minden területén hozhat eredményeket, a meglévő termelési és szolgáltatási folyamatok átértékelésével. A felismert problémák, fogyasztói igényekre választ adó megoldások, innovációk jelenthetik a gazdasági kitörési pontokat a vállalkozások számára.

Kulturális ipar, kreatív ipar fejlesztése

A kulturális iparágak gazdasági jellegű többletértéket adnak a szellemi alkotásokhoz, ugyanakkor új értéket hoznak létre az egyén és a társadalom számára. A kulturális iparágak magukban foglalják az összes olyan javak és szolgáltatások létrehozását, gyártását és értékesítését végző iparágakat, amelyek sajátossága, hogy tartalmuk megfoghatatlan és kulturális jellegű. A kulturális iparágak magukban foglalnak olyan hagyományos iparágakat,

mint a mozi, a zene és a könyvkiadás, média, kreatív iparágak (design, divat), a turizmus, a művészetek és az információs iparág (internet, elektronikus kereskedelem). A kreatív iparágak ezekhez szorosan köthetők, részben a kulturális iparágakkal átfedést mutatnak. Jellemzően az egyéni kreativitáson és szellemi tulajdonon alapulnak, ilyen kreatív iparágak a szoftvertervezés és a reklámpiac.

Pécs kulturális és kreatív iparának áttekintésében segítséget ad a 2010-ben elkészült Regionális Kreatív Ipari Klaszterelemzés a Dél-Dunántúlon³³. A dokumentum a Pécsen működő kreatív ipari ágazatokkal kapcsolatban az alábbi megállapításokat teszi:

- Az előadóművészetek területén 107 vállalkozást azonosít a tanulmány. Kiemelkedik a komolyzene (Pannon Filharmonikusok), a könnyűzene és az elektronikus zene, hangstúdiók, színházak, egyéni előadók tevékenysége.
- A kulturális kereskedelem területén az antikváriumok, régiségboltok, galériák a legjelentősebb piaci szereplők, többségük 1-2 fős mikroállalkozás, számuk a városban 28 volt 2010-ben.
- A Média, Publikáció, Sajtó üzletágban Pécsen 103 cég működik jelentős foglalkoztatási potenciállal. A város regionális televíziózás, rádió szolgáltatás és nyomtatott sajtó központja, jelentős könyvkiadói (Alexandra) és nyomdai kapacitások jellemzik.
- Pécs elsősorban az animációs filmgyártás tekintetében rendelkezik hagyományokkal, de a filmgyártás egyéb területein is vannak kezdeményezések (Magyar Játékfilm Szemle, Dél-Dunántúli Filmalap, klaszteresedés). A városban egy multiplex és két art-mozi működik.
- A reklámpiacban a kimutatások szerint Pécsen 81 cég működik, ezek reklámügynökségek, PR cégek, grafikusok, hirdetésszervezők. Pécsnek ezen a területen régiós dominanciája van.
- A képzőművészet képviselői többnyire egyéni vállalkozóként, vagy mellékállásban végzik tevékenységüket, a városban 26 fényképész, 20 szobrászművész, 31 festőművész-grafikus dolgozik.
- Számítógépes programírás és számítógépes szolgáltatások területén kiemelkednek a távközlési ágazathoz kapcsolódó szoftverfejlesztő cégek,

---

³³ Regionális Kreatív Ipari Klaszterelemzés a Dél-Dunántúlon – 2010 (RKIK, PBKIK, KIKK egyesület)

egyéb specializált területeken működő programozók, illetve a honlapkészítő cégek.

- A múzeumok, kiállítások nagy számban vannak a városban, látogatottságuk folyamatosan csökken, amelyben talán a 2010-es év hozhatott fordulatot.

- Pécsett számos építésziroda működik, de egyéni vállalkozóként is dolgoznak tervezők.

- A tanulmány megemlíti még a tervezés, a hangszeripar (Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra Kft.) és az örökség kezelés területeit, amelyek hozzátesznek a kulturális ipar teljesítményéhez a városban

Egyetértve a klaszter elemzésével kiegészítésként megemlítenénk, hogy a képzőművészet mellett a kézművesség is kreatív ágazatnak tekinthető. Így a városban működő kézművesek egy része is kapcsolódhat az ágazathoz. A média területén egyre növekszik az online marketing szerepe, az ezen a területen működő cégek is nagy számban vannak jelen a városban (portál üzemeltetők, kereső optimalizálással, online marketing tanácsadással foglalkozó vállalkozások). A múzeumok kapcsán megemlítjük, hogy Budapest után Pécsett található a legtöbb múzeumi intézmény, több nemzetközi jelentőségű gyűjteménnyel, amelyek jelentős turisztikai potenciált is hordoznak. Az építész tervezők kapcsán megemlíthető, hogy országos szinten is jelentős szakmai háttér áll rendelkezésre, több Ybl és Pro Architektúra díjas építész és főiskolai kar is működik a városban.

A városban a kulturális ipar fejlődését jelentős mértékben képes támogatni az egyetem, ez részben a közvetlenül érintett karok (művészeti kar, bölcsész kar, közgazdasági kar, építész kar) oktatási és kutatási tevékenysége révén, de közvetve a városban jelen lévő fiatal egyetemisták révén is megvalósulhat. Szintén segíti a fejlődést a művészetek és kulturális események iránt fogékony pécsi közönség, a számos fesztivál és a városba érkező turisták érdeklődése. Komoly infrastrukturális háttérrel jelent a városi kulturális intézményrendszer, kiemelkedően az EKF program nagyberuházásai kapcsán létrejött épületek és kulturális negyed. Végül, de nem utolsó sorban az uniós célkitűzések mentén megvalósuló együttműködések, klaszterek és projektjeik, valamint egyéb az ágazatot támogató szervezetek és kezdeményezések is fellendülést hozhatnak.

A város szerepe a folyamatban, hogy felmérje a lehetséges beavatkozási területeket és

célzottan támogassa az ágazat fejlődését. Az alábbi önkormányzati intézkedések hozhatnak eredményt:

- A művészeti tevékenységek támogatása, pénzügyi, szolgáltatási eszközökkel, ingatlan biztosításával, megrendelések, megbízások révén
  - Az ágazatban tevékenykedő kis és középvállalkozások működési feltételeinek segítése, önszerveződésük támogatása, megjelenési lehetőségeik javítása, ingatlanok biztosítása révén
  - Az önkormányzat és cégei által működtetett médiák felhasználása a kulturális és kreatív ipar fejlesztése érdekében, marketing és szakmai tanácsadás révén
  - A filmes rendezvények és az art-mozik fennmaradásának támogatása
  - A helyi képzőművészek és kézművesek megbecsülése, munkájuk segítése, megrendelések biztosítása, ingatlan használat és marketing támogatás révén
  - A múzeumok és kulturális intézmények működtetése során a kulturális ipar szempontjainak figyelembe vétele, a termékfejlesztés segítése, a közművelődés és a gazdaság közötti kapcsolatok kiépítésének ösztönzése
  - A helyi építészek és a helyi műszaki szellemi potenciál preferálása a megbízások során, az önkormányzat példamutatása az építkezések és a városépítészet terén
  - Az önkormányzati tulajdonú cégek összehangolt együttműködése az ágazat fejlődése érdekében

Kulturális alapú turizmus fejlesztés

A város turisztikai potenciálja elsősorban kulturális örökségén alapszik. Az épített környezet a szellemi és tárgyi örökség olyan vonzerőket biztosít a városnak, mint a világörökség részét képező ókeresztény sírkamrák, a török kori épületek, a székesegyház, a Csontváry, Vasarely, Zsolnay gyűjtemények. Nagy múltú fesztiválok, nagy szabású koncertek, előadások kerülnek megrendezésre. A város sokszínű kulturális szolgáltatási kínálattal, színes nemzetiségi és etnikai kulturális kavalkáddal fogadja a turistákat, ami megmutatkozik a gasztronómiában, szórakozási és egyéb időtöltési lehetőségekben egyaránt.

Az EKF program hatására a kulturális turizmust támogató infrastruktúra tovább erősödött. A beruházások által létrejött épületek, belső terek jelentősen bővítik a turisták számára biztosítható magas színvonalú események megrendezését. A Zsolnay kulturális negyed nemzetközi szinten is egyedülálló szolgáltatások kialakítására nyújt lehetőséget.

A kulturális alapú turizmus fejlesztés feladata, hogy olyan komplex termékfejlesztést hajtson végre, amely során a konkurensoktól jól megkülönböztethető belföldön és külföldön értékesíthető termékcsomagok alakíthatók ki. A termékfejlesztés a vonzerők és szolgáltatások felmérése, a célcsoportok meghatározása, a hiányzó kínálati elemek megteremtése, a szolgáltatások és együttműködések megszervezése, a marketing és értékesítési folyamat kialakítása révén valósulhat meg.

Fontos a célcsoportok igényeihez és portfólióhoz illeszkedő szállások, kiegészítő szolgáltatások (vendéglátás, szórakozási lehetőségek, rekreációs szolgáltatások), megközelítési és közlekedési lehetőségek megteremtése. A célcsoport és a terméktípus jellegéből adódóan fokozottan igényli a rendezett környezetet (illemhelyek száma és minősége, tömegközlekedési eszközök és közterületek tisztasága, közbiztonság, rendezett zöldterületek, többnyelvű tájékoztató táblák és pontok, megfelelő nyelvtudás a szolgáltatók részéről). A kulturális ipar termékei és szolgáltatásai, kiegészítve és kombinálva a helyi élelmiszerekkel, vonzó és értékes kínálatot lennének képesek kialakítani. A turisták jelentős vásárló ereje, így a helyi gazdaság fejlődését támogathatná.

A termékfejlesztés végrehajtására alkalmas szervezet a TÉDÉEM Pécs Turisztikai Nonprofit Kft., de a fent leírtak alapján egy széles körű összefogást kell, megvalósítania az érintett szereplők között. A tervezésnek megfelelő alapot biztosíthat az ágazati fejlesztési dokumentumok frissítése, konkrét termékfejlesztési stratégia kidolgozása. Célszerű a városban működő egyetem, turisztikai szakmai szervezetek, turisztikai szakértők, marketing szakemberek, pénzügyi szakértők és ágazati szereplők bevonása a tervezés során. A későbbiekben létrejövő térségi és regionális turizmus menedzsment szervezeteknek is meg kell találni a szerepét a folyamatban.

Üzleti kultúra fejlesztése

Magyarországon és a volt szocialista országokban nem mehetett végbe az üzleti kultúra olyan szerves fejlődése, mint az Egyesült Államokban, Japánban, vagy Nyugat-Európában. A vállalkozó kultúra kedvező alakulását tovább nehezítette a piacgazdaságba való átmenet kezdetén zajló privatizációs időszak. A 90-es években a vállalkozókról kialakult rendkívül kedvezőtlen kép csak lassan javult, társadalmi megítélésük jelenleg is negatív. A fekete és szürke gazdaság nemzetgazdasági mértéket ölt, a korrupció és az „urambátyám elbírálás” ma is jelen lévő gyakorlat. Tovább rontott a helyzeten, hogy az állam rendkívül bonyolult adminisztrációs és ellenőrzési rendszert, a profitot termelő vállalkozásokat büntető adórendszert tart fenn és bizalmatlan magatartást tanúsít a hazai cégekkel szemben.

A városban működő üzleti kultúrára a vállalkozások közötti bizalmatlanság, az alulról jövő együttműködési kezdeményezések hiánya, a konkurenseket együttesen sújtó árpolitika és gyakran az ellenségeskedés is jellemző. Nem megy ritkaság számba a kötelezettségek teljesítésének elmulasztása, a szerződéses feladatok hibás vagy késedelmes teljesítése, de a cégek kiürítése és csődbe vitele sem.

Az elmúlt évtizedekben kiépültek ugyan a szakmai érdekvédelmi szervezetek, kamarák sőt újabban az ágazati együttműködésen alapuló klaszterek szervezése is felgyorsult, ezek azonban csak részben tudták az üzleti kultúra fejlődését biztosítani. Általánosságban elmondható, nem várható el, hogy a társadalom átlagos közösségi kultúrájának színvonalát lényegesen meghaladó üzleti kultúra alakuljon ki a városban. Ezek fejlesztése ugyanolyan időigényes és embert próbáló feladat.

Van hova visszanyúlni azért, ha nem is makulátlan, de igen tisztességes üzleti kultúra működött Pécsen 1945 előtt. Bővében vagyunk az egykori tisztességes pécsi kereskedők és iparosok példájának. Az egykori neves iparosok, kereskedők, polgárok portréinak megidézését a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara vállalta fel és ezzel tesz is az ügy érdekében. Komoly előrelépést jelentene az üzleti kultúrában, ha az alábbi szempontok a vállalkozók számára fontossá válnának: az adott szó hitele, a munka becsülete, a szerződéses kötelezettségek teljesítése, a vállalkozás jó hírének megőrzése.

További előnyöket jelentenének a vállalkozások számára a törvények egymás közötti és az állammal szembeni kollektív betartása, széles körű részvétel a demokratikusan szerveződő hatékony érdekképviselet kialakításában, társadalmi megítélés javítása. Az egyes ágazatokon

belül, akár a versenytársak egymás közötti együttműködések kialakításával elkerülhető lenne a jelentős veszteségeket okozó árverseny. Támogatható lenne az innováció, termékfejlesztés, a közös megjelenés nemzetközi piacon, az ágazat érdekében folytatott marketing és lobbytevékenység.

Az üzleti kultúra fejlődésének kedvező terepe lehetne a nyugati mintára szerveződő üzleti klubok, amelyekben összejöveteleket szervezhetnének az üzletemberek, elsősorban tapasztalatcsere és ismeretterjesztés céljából.

Kultúra és város imázs

A hatékony városmarketing nagymértékben tudja segíteni a turisták megnyerését, az egyetemre felvételizők ide csalogatását, a beruházók döntésének pozitív befolyásolását, a város termékeinek és szolgáltatásainak vonzóbbá tételét. Ahogyan a marketingben általában itt is fontos a versenytársaktól való megkülönböztethetőség, a vonzó és közérthető üzenet. Pécs esetében a kultúra jelentős szerepet játszik a város megítélésében, annak érdekében, hogy a város belföldön és külföldön egyaránt meg tudja különböztetni magát célszerű ebből az alapvetésből kiindulni.

Számos felmérés készült az elmúlt 10 évben országos közvélemény kutatások alkalmazásával, a város imázsának meghatározása céljából. A szabad asszociációs vizsgálatok alapján Pécsről a legtöbb embernek az alábbi főbb reprezentatív elemek jutnak eszébe: egyetem, dóm, Mecsek, TV-torony, Dzsámi és Zsolnay. A várost az ország más településein élők többsége az alábbi jelzőkkel illette: kulturális, hangulatos, szép, fejlődő, vonzó, kevésbé életképes.

A korábbi szlogenek és üzenetek közül a „Mediterrán hangulatok városa” (2000) a vizsgálatok alapján beépült a helyi köztudatba. A világörökségi cím (2000) és az EKF rendezési jog elnyerése (2006) után a kommunikáció „Pécs, a kultúra városa” szlogen felé mozdult, ami 2010-ben teljesedett ki. Az EKF 2010 hívómondata „a határtalan város” nem tudott meggyökerezni, mivel a korábbi asszociációkhoz nem illeszkedett.

Az elemzések megállapításai arra mutatnak, hogy Pécs alapvetően ismert és kedvelt a magyar lakosság körében, de nincs karakteres arculata. A város imázsa igen komplex, de nem letisztult. A városnak nincs egy határozott erős szimbóluma megkülönböztető jelzője.

A „Pécs, a kultúra város” szlogen kétség kívül hiteles és informatív, de a megkülönböztethetőséget sem, hazai sem nemzetközi viszonylatban nem biztosítja. A kultúra városa Dunaújváros, Szeged a napfény és a kultúra városa, használja a szlogent Győr és Miskolc is, évente kiosztják a Magyar Kultúra Városa címet, melyet természetesen a magyar jelző elhagyásával használ a büszke nyertes. Kétség kívül nehéz egy olyan országban egyedi szlogent választani, ahol egy hónap leforgása alatt négy leghősiesebb város címet igénylő település nyújt be indítványt a parlamentben.

Nem hagyható figyelmen kívül a városban nagy számban élő egyetemisták által eredményezett nemzetköziesedést, annak a kulturális exportnak a lehetőségét, amelyet az ideérkezők teremtenek. Fontos, hogy velük és általuk is prezentáljuk a város kulturális sokszínűségét és hagyományosan befogadó szellemiségét.

Ezzel együtt az imázsépítés és városmarketing egy elsősorban a kulturális értékeken alapuló folyamat kell, legyen. A város abban érhetne el változást, hogy kezébe veszi a koordinációs feladatokat és összehangolja a különböző szervezetek kommunikációját. Az elmúlt időszak sikertelenségének legfőbb oka ennek a koordinációnak a hiánya volt. Kívánatos a régió kommunikációját szintén egyeztetni a városéval, célszerű nem teljesen azonos, hanem egymást kiegészítő imázst kialakítani. Erre megfelelő alkalmat ad a térségi és regionális turizmus marketing szervezet küszöbön álló megalakulása, átszervezése. **Fontos, hogy a város infokommunikációs megjelenésének stratégiája kidolgozásra kerüljön és a kor technikai követelményei szerint aktualizálódjon.**

Kultúra alapú társadalomfejlesztés:

Társadalmunk működésének alapja a kultúra, ahogy azt már a módszertani megközelítésben is kifejtettük elméletben megkülönböztetjük a kultúrát az úgynevezett „magasabb kultúrától”. Társadalmi fejlődésünk szempontjából mindkettő együttes fejlesztésére van szükség. Egy egészséges társadalomban a közismeretek, a morális értékrend, szokások, jogi normák, közmegegyezésen alapulnak, amelyek írott vagy íratlan szabályokként élnek. A társadalmi értékrend fenntartása egy folyamatos törődést, foglalkozást igényel, ahogyan azt az eredeti latin *colo* (földet művelni) szó is mutatja.

Ennek érdekében a civilizációk kialakították néphagyományait, szokásaikat, később kulturális és közművelődési intézményeiket. Fontos szerepet kaptak az iskolák, amelyek

szervezett formában adták át a tudást, morális értékeket, fejlesztették a készségeket. Megjelentek a társadalmon belül szerveződő közösségek, amelyek már nem vérségi alapon szerveződtek, hanem bizonyos világnézeti, kulturális értékek mentén.

Napjainkra új kihívások állnak a társadalmi fejlődés előtt, olyan korábban biztos értékek látszanak megkérdőjeleződni, mint a család, a nemzeti összetartás, a tudás és a morális értékek tisztelete. Elképesztő mennyiségű információ jut el az egyénekhez és egyre nehezebb ezek feldolgozása, értékelése. A hagyományos oktatási, nevelési, társadalmi szocializációs technikák nem képesek tartani a versenyt a technológiai fejlődéssel. Gyorsítani kell a technológiai eszközök, információs technikák felhasználásának megjelenését a hagyományos intézmények működésében és megpróbálni élni az ezek adta lehetőségekkel.

Az kulturális, közművelődési intézmények működése, a közoktatási rendszer átalakítása során fokozott figyelmet szükséges fordítani ezekre a folyamatokra. A szolgáltatások digitálisan elérhető, interaktív, közösségi felhasználásra alkalmas formában válnak fogyaszthatóvá az új generációk számára, de legalább ilyen fontos az információk feldolgozására, értelmezésére való felkészítés új eszközrendszerének kialakítása is.

Mivel ezeknek a fejlődési folyamatoknak nem lehet előre meghatározni a kimenetelét, fontos a hagyományos értékek, a kulturális örökség megőrzése, amely egyfajta aranytartalékot jelent a társadalom kulturális erőforrásainak összességén belül.

Kulturális intézmények és szolgáltatásainak fejlesztése

Pécs rendkívül gazdag kulturális intézmények tekintetében, amelyek sokrétű és színvonalas szolgáltatási kínálatot biztosítanak. Ezek az intézmények jelentik az alapját a kulturális alapú gazdaság és társadalomfejlesztésnek egyaránt. Az utóbbi évtizedben egyes kulturális intézmények szerepe jelentősen átértékelődött: a könyvtárakban egyre kevesebb idős embert látni, inkább televíziózással töltik idejüket, a hagyományos múzeumi kiállítások nem tartanék érdeklődésre számot, a színházba járási szokások is átalakultak. Természetesen megszülettek a válaszok is a könyvtárak nyitottak a digitális információszolgáltatás felé, a múzeumok interaktív kiállításokat és múzeumpedagógiai foglalkozásokat szerveznek, a színházakban egyre gyakrabban jelennek meg a filmes elemek. Ezen megújult tartalmak segítségével, már képesek betölteni eredeti és megváltozott küldetésüket az intézmények.

A gazdasági válság fokozottan jelentkezik a nem létszükségletet jelentő ágazatokban,

ezért az elmúlt években a források beszűkülése figyelhető meg a költségvetési és magán támogatások oldaláról egyaránt. Mégis ebben a helyzetben szükséges a kulturális intézményrendszer megújítása és fejlesztése, annak érdekében, hogy az értékmentés és kulturális alapon történő városfejlesztés lehetőségét megteremtjük.

Pécs Múzeumváros, a múzeumok és kiállítások többsége a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága működtetésében van, ennek fenntartója jelenleg a megyei önkormányzat, de 2012 januárjától állami fenntartásba kerül. A pécsi múzeumok az utóbbi időben sokat tettek szolgáltatásaik megújítása érdekében, élen járnak a múzeumpedagógiai foglalkozások szervezésében, kialakításra került a „Padlás” foglalkoztató tér, számos rendezvény kerül megrendezésre a kiállításokhoz kapcsolódóan, amik közül a legsikeresebbek a múzeumok éjszakai eseményei voltak. Remélhetőleg a fenntartó változás után tovább folytatódik ez a folyamat és a társadalmi szerepvállaláson túl bővülnek a kulturális gazdasághoz kapcsolódó szolgáltatások is. A múzeumok fontos eleme a turisztikai kínálatnak, egyes kiállítások vonzerőként is működnek, még számos esemény és tárlat kiegészítő programként kaphat szerepet. A kulturális alapú turizmus fejlesztés szempontjából fontos lenne, hogy az állandó ismeretterjesztést szolgáló kiállítások mellett, komoly turista érdeklődést kiváltó kiállítások is látogathatók legyenek, amelyek a modern múzeumi installáció interaktív elemeit is felhasználják.

A városban meg kell említeni az egyetem és a civil szervezetek, kiemelten az egyházak által működtetett kulturális intézményeket. Ezek fontos szegmensét jelentik a szolgáltatási kínálatnak, ezért törekedni kell fejlesztésükre, a közös promócióba való szerepeltetésükre.

Pécs város önkormányzata tartja fenn a legtöbb kulturális intézményt a településen, színházak, galéria, ifjúsági ház és kulturális központ színesíti a kínálatot. Az önkormányzat gazdálkodásának átvilágítása és az EKF program során kibővült infrastruktúra hatására jelentős átalakulási folyamat zajlik jelenleg a területen.

A 2010-ben elkészült Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzat Operacionális auditálása című munka részletesen vizsgálta a kulturális intézmények működését, elsősorban a gazdasági fenntarthatóság szempontjából. A munka rámutat a hiányosságokra, szervezeti átalakításokat javasol és konkrét javaslatokat fogalmaz meg. Ezek az intézkedések az intézmények integrációját, a feladatellátás letisztulását, az átláthatóság és elszámoltathatóság lehetőségét igyekeznek megteremtteni. Fontos, hogy a gazdasági fenntarthatóság szempontjai mellett a társadalmi szempontokat is mérlegelve kerüljön sor az átszervezésekre.

Az EKF program megvalósulásával három rendkívül fontos kulturális intézmény került kialakításra a Belváros keleti kapujában. A Tudásközpont, a Kodály Központ és a Zsolnay kulturális negyed 21. századi infrastrukturális hátteret biztosít a város legszerencsésebb kulturális intézményei számára. Ezekben az intézményekben valóban világszínvonalú kulturális teljesítmény kialakítására nyílik mód. Fontos, hogy sikerüljön a kulturális alapú gazdasági és társadalom fejlesztés szolgálatába állítani ezeket a nagyszerű épületeket.

Az itt működő intézmények munkájának összehangolásával a kulturális és kreatív ipar hátterét biztosító kutatási és fejlesztési tevékenység, termékfejlesztés, kereskedelem jöhet létre. A turisták számára kialakított szolgáltatások, rendezvények megteremthetik a kulturális alapú turizmusfejlesztés jelenleg leginkább hiányzó elemeit.

Humánerőforrás fejlesztés kulturális alapon (kultúra és oktatás)

Az iskola kultúrateremtő és közvetítő szerepe szintén jelentős változásokon megy végbe napjainkban. A bölcsődei és óvodai nevelés egyre fontosabb szerepet játszik a gyermekek szociokulturális fejlődésében, sajnos a család hagyományos szerepköreinek részbeni átvételével. A fiatalok kultúrához való viszonyának kialakítása is itt kezdődik meg.

A kulturális értékek megismerésében újabb lépcsőfokot jelent az írás-olvasás elsajátítása, de napjainkban ezt megelőzi az audiovizuális eszközök által közvetített tartalmak megismerése. Ezek a tartalmak nagy mennyiségben és kevésbé irányítottan érkeznek a befogadókhoz, így az iskolába érkező gyermekeknek már egy rendkívül sokrétű, strukturálatlan ismeretanyaggal rendelkeznek.

Az iskolának rendkívül fontos kultúrára nevelő szerepe van, a korszerű műveltség és az értékközpontú iskola legalább, olyan fontos, mint a különböző kompetenciák elsajátítása. Az iskola sokat tehet azért, hogy a felnövekvő új generációk a kultúrát értő, fogyasztó és alakító, erőforrásként alkalmazó nemzedékek legyenek.

Ennek érdekében sokat tehet a humán és készségtárgyak oktatása, az iskolai szakkörök szervezése, a művészeti oktatás, a múzeumpedagógiai foglalkozások, a tehetséggondozás, a művészeti táborok, múzeum és kiállítás látogatások. Az alkotó tevékenységre való készség, a kreatív szemlélet kialakítása nem csupán a különleges tehetségek esetében lehet az érvényesülés egyik lehetősége, hanem minden ember számára hasznos alapképesség.

A kulturális és kreatív ipar fejlesztésének egyik alapkövetelménye a fiatalok megismertetése az előadó művészet, képzőművészet, kézművesség, fotográfia, filmezés, elektronikus média elméleti és gyakorlati alapjaival. Az érdeklődők és tehetségesek számára foglalkozások megszervezése, alkotó közösségek kialakítása.

Fontos a helyi kultúra, nemzetiségi kultúra hagyományainak ápolása, a hagyományok megőrzése, az örökségvédelem, ezeknek az értékeknek a közvetítése a fiatalok felé. A kiveszőben lévő népszokások, népi mesterségek, foglalkozások, polgári értékek, egykori városi jellegzetességek megmentése, a kulturális erőforrások megőrzését szolgálják.

A kulturális intézmények, színházak, múzeumok tevékenysége egyre nagyobb mértékben kapcsolódhatnak közvetlenül az iskolához. Tevékenységük az iskolai oktatással, óvodai neveléssel összehangoltan, azt kiegészítve és támogatva jelentős eredményeket hozhat a kulturális erőforrások megőrzésében és fejlesztésében.

Fontos a könyvtárak szerepe a kultúra terjesztésében és az oktatás segítésében. Pécsen egy 21. század könyvtár, a Regionális Tudásközpont jött létre, amely képes az új kihívásoknak, a digitális információ szolgáltatás követelményeinek megfelelni. Az elkövetkező évek feladata, hogy a tudásbázis építésével, új felhasználási formák elterjesztésével egy széles körben használt információs szolgáltatóvá váljon az intézmény.

Közösségi szerepvállalás kultúrájának erősítése, társadalmi párbeszéd kialakítása

Magyarországon a 1980-as évektől a társadalmi-gazdasági-politikai változásoknak köszönhetően fejlődésnek indult a civil szféra. Az ezt megelőző évtizedekben hiányoztak a társadalmi önszerveződés és érdekérvényesítés feltételei, a felülről szervezett, politikai tartalommal is bíró szervezetek nem tudtak megfelelő mintául szolgálni. Az elmúlt két évtizedben kiépült egy komoly társadalmi bázissal rendelkező, jól szervezett, jelentős foglalkoztatást, társadalmi szerepvállalást biztosító nonprofit szektor. Mindenki számára lehetővé vált a civil szerveződések révén a közösségi szerepvállalás. A Dél-Dunántúl, azon belül Pécs esetében az országos átlagnál magasabb a civil szféra kiépültsége.

Fontos megemlíteni az egyházak és egyházi civil szervezetek szerepét, amelyek a fenti folyamattal párhuzamosan szintén kibővítették társadalmi szerepvállalási tevékenységüket, visszaszerezve egyes korábban ellátott feladatokat.

A magyar civil szféra ugyanakkor a mai napig küzd azokkal a hátrányokkal, amelyek viszonylag rövid fejlődéstörténetének és a társadalmi beágyazódás rendkívül lassú folyamatának tudható be. A nyugat európai szervezeteknél lényegesen jobban függenek az állami támogatásoktól, amit újabban az uniós támogatások jelentenek leginkább. Ez egyrészt az államtól és önkormányzatoktól való függetlenség elvesztését, másrészt a megélhetési civil szerepvállalás formáinak kialakulását eredményezi. Részben a forrásokért való versengés eredményezi a civil szervezetek összefogásának hiányát, együttműködésének gyengeségét.

Megfigyelhető a politikai megosztottság és gyakran hátráltatják a közös kezdeményezéseket személyi ellentétek is. Pedig a civil szervezetek nagyon komoly társadalmi, gazdasági erőforrások megmozgatására képesek és ezt a település fejlesztésének szolgálatába lehet állítani.

Fontos területe a társadalmi szerepvállalás, a közfeladatok ellátásában való részvétel, közösségi problémák felismerése és megoldása. Az önkormányzat gazdasági és társadalmi szempontból lényegesen fenntarthatóbb feladatellátást tud biztosítani, a civil szervezetekkel kötött megállapodások, feladat átadások révén. Egyes feladattípusok, kiemelten a szociális ellátás területén a civil és egyházi szervezetek rendelkeznek, olyan komplex eszközrendszerrel és kompetenciákkal, amelyek a problémák valós kezelésére adnak lehetőséget. Ezek a szervezetek véleményükkel és javaslataikkal hozzájárulhatnak a feladatellátás hatékonyságának növeléséhez is. Tapasztalataik kiemelten hasznosak olyan különösen nehezen kezelhető problémák, mint a szegregálódott lakóterületek rehabilitációja, a tartósan munkanélkülivé vált emberek foglalkoztatása, a drog és alkohol rehabilitáció. A civil szervezeteknek komoly hagyományai vannak a környezetvédelem, állatvédelem területén és fontos szerepet vállalnak a lakosság szemléletformálásában is.

Számos civil szervezet tevékenykedik a kultúra és a közművelődés területén. Ezek az egyesültek, alapítványok, egyházi szervezetek komoly humánerőforrással, szakmai tapasztalattal rendelkeznek. Ezek a szervezetek sokszor maguk a kultúra hordozói, a kulturális értékek őrzői és letéteményesei. A kultúra gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóság érdekében való felhasználása leghatékonyabban a civil szervezetek közreműködésével érhető el. A kulturális intézmények működtetése, a kulturális ipar fejlesztése és a kulturális alapon turizmusfejlesztés elképzelhetetlen a nonprofit szektor hathatós támogatása nélkül.

A feladatellátás megszervezésén túl a civil szféra fontos szerepet kaphat a városfejlesztési folyamatokban is. Az egyes szervezetek az általuk ismert szakterületeken

véleményezhetik és alakíthatják a stratégiai elképzeléseket, javaslatokat tehetnek a megvalósítás eszközeire. Mivel ez egy politikailag érzékeny terület, szükséges a társadalmi egyeztetés és véleményezés szervezett kereteinek megteremtése. Ilyen kezdeményezés Pécsen a Városkooperáció, amely lehetőséget teremt ennek a fontos párbeszédnek a kialakítására.

Városlakók lokálpatriotizmusának erősítése (az egyéni döntések meghozatalakor a városi és közösségi érdekek figyelembevételének elérése)

A közösségek építőkövei az egyének és egy közösség minőségét mindig az azt alkotó emberek kompetenciái határozzák meg. A városlakók összessége Pécs esetében egy rendkívül nagy emberi erőforrás potenciált jelent és jelentős szellemi, gazdasági erőforrásokat képes megmozgatni. Ezért az egyik legnagyobb lehetőség a város fejlődésének előmozdítására, a helyi lakosság összefogásának elérése és támogatásának megszerzése.

A lakosság személyes szerepvállalását leginkább a civil szervezetek és szervezeti keret nélkül működő közösségek (munkatársi, sportolói, iskolai és lakóközösségek) közreműködésével lehet elérni. Nagyon fontos szerepük van az egyes településrészek, helyi hagyományörző és városvédő közösségeknek, amelyeknek alapértékei közé tartozik a lokálpatriotizmus.

Számos olyan területe van az emberek életének, ahol az egyéni érdekeik valamilyen mértékben ütköznek a közösségi érdekekkel. A magántulajdon szentsége és a cselekvési szabadság biztosítása, húsz évvel a rendszerváltozás után, egyes esetekben egészen bizarr szemléletmódot volt képes kialakítani az egyéneknél. A köztulajdon herdálása, a közösségnek okozott kár nem jelent olyan mértékű bünt a társadalom szemében, mint a magántulajdon elleni hasonló cselekedetek. Elsősorban a magán építkezések, közösségi ingatlan használat, köztulajdon rongálása, közösségi értékek védelme területén mutatkoznak rendkívül komoly problémák. A görcsös ragaszkodás a tulajdonláshoz számos egyén és család anyagi ellehetetlenülését eredményezte.

Ezért fontos, hogy a törvényi szabályozáson túl a szemléletformálás és a közösségi kezdeményezések révén igyekezzünk ezeket a beidegződéseket feloldani. A törvénytelen cselekedetekkel szembeni szigorú fellépés mellett, meg kell mutatni a pozitív példákat, a közösségért tett áldozatokat. Az egyes kezdeményezések hosszú távon a társadalmi szemlélet változását hozhatják, amely dinamizálhatja a jelenleg még szunnyadó emberi erőforrásokat.

Kulturális alapú környezetfejlesztés:

Természeti környezetünk megőrzésének vannak kulturális vonatkozásai is. Az egyének és közösségek környezethez való viszonya, a környezettel kapcsolatos morális, jogi, tudásbeli alapvetések nagyban meghatározzák a folyamatok alakulását. Az ipari korszak eljövetele óta a

természet legnagyobb átalakítója maga az ember és mára visszafordíthatatlan mértékben károsította a bolygó ökoszisztémáját, éghajlatát. A globális világproblémák többsége környezeti, ezek felismerése és a fenntartható fejlődés gondolatának megfogalmazása viszont kulturális kérdés. Igaz, hogy tudományos megállapításokból kiinduló, tudósok közössége által megfogalmazott elmélet, de kulturális szemléletváltást eredményezett.

Napjaink nagy kulturális dilemmája a fogyasztói társadalom és a fenntartható fejlődés közötti vívódás, amelynek egyik emblematikus problémája a globális felmelegedés. Nem feltétlenül szükséges globális problémákra gondolnunk, hogy megtaláljuk a kultúra és környezet kapcsolódási pontjait. Az alábbiakban bemutatjuk, hogyan vagyunk képesek szűkebb környezetünk természeti értékeinek védelmére, a fogyasztási kultúra, közlekedési kultúra és a környezetvédelem kultúrájának fejlesztése révén.

Fogyasztási kultúra fejlesztése (környezettudatos vásárlás, helyi termék, magyar termék)

A jelenlegi fogyasztói társadalomban az egyének leginkább vásárlásaik révén gyakorolnak hatást a világméretű folyamatokra. A globális világpiac részeseként fogyasztási szokásaink hatással vannak a gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatokra. Bizonyos árucikkek előállításuk környezetkárosodással, nagy mennyiségű energia és édesvíz pazarlással jár. Az egyéni környezetterhelés mértékét elsősorban az energiatakarékosság (fűtési energia, villamos energia, üzemanyagok), a helyi termékek fogyasztásával és a húsfogyasztás korlátozásával érhetjük el.

Az energiatakarékosság és a helyi és magyar termékek fogyasztása a környezeti fenntarthatóság mellett a nemzetgazdaság érdekeit is szolgálja, javítja az export-import mérleget is. A helyi gazdaságra rendkívül kedvező hatással lehet a tudatos vásárlók által biztosított helyben meglévő vásárlóerő. Ez azért is fontos, mert így az emberek a vállalkozói és állami szektorból származó jövedelmeiket helyben költik el, ezáltal foglalkoztatást és a pénzforrások helyben maradását támogatják.

Az önkormányzat számos tevékenység révén tudja támogatni a helyi termékek piacának megerősödését. Saját beszerzései kapcsán preferálhatja a helyben előállított termékeket, térségi élelmiszertermelő és feldolgozó programot hozhat létre, a szociális foglalkoztatás révén munkaerőt biztosíthat a helyi termékek előállítására, piacok, üzletek fejlesztésével

javíthatja a kereskedelmi infrastruktúrát.

Fontos a szemléletformálás, ezért a helyi termelőkkel, civil szervezetekkel összefogva, az önkormányzati tulajdonú médiákat felhasználva kampányokat valósíthat meg a helyi termékek népszerűsítése érdekében.

Közlekedési kultúra átformálása (tömegközlekedés, kerékpáros közlekedés népszerűsítése, autós közlekedési etikett)

Az egyik legjelentősebb légszennyező és zajszennyező forrás Pécsen a közlekedés. Az autóbussz közlekedés ugyan jól szervezett, de egyre kevésbé képes kiszolgálni a növekvő igényeket. A közúthálózat nem bírja el az egyre nagyobb gépkocsiforgalmat, csúcsidőszakokban jelentős torlódások alakulnak ki. A városban nagyon kevés a kiépített kerékpárút.

A tömegközlekedés felülvizsgálata jelenleg is zajlik, feltehetően egy jelentős átszervezésre kerül majd sor a tömegközlekedés területén. Ezzel egy időben célszerű a lakosság tömegközlekedéseinek szokásainak megváltozására is felkészülni. Kívánatos lenne, hogy egyes a városba érkező autósok letegyék gépjárműveiket a város határában és tömegközlekedési eszközre szálljanak át. Ennek érdekében tájékoztató és ösztönző eszközöket szükséges bevezetni. A belvárosi parkolási helyzet javítása érdekében ösztönözni kell a polgárokat a tömegközlekedés használatának preferálására a belváros megközelítése esetén. A tömegközlekedési eszközök kiválasztása során előnyben kell részesíteni a környezetbarát járműveket.

A kerékpáros közlekedés fejlesztése további jelentős környezetterhelés csökkenéssel járhat. Ennek érdekében az infrastruktúra fejlesztésén túl, forgalmi rend változtatásokkal, kerékpáros övezetek kialakításával, a kerékpár kölcsönzési és tárolási lehetőségek javításával képes tenni az ön kormányzat. Párbeszédre kell törekedni a kerékpáros szervezetekkel és beépíteni javaslataikat a közlekedésfejlesztési tervekbe. Ugyanakkor a gyalogos közlekedési zónában szabályozni kell a kerékpáros közlekedést a balesetek megelőzése érdekében.

Az autós közlekedésben az említett környezetkímélő alternatívák népszerűsítése mellett, a közlekedési morál javítása lehet a feladat. A tömegközlekedési eszközökkel, kerékpárosokkal gyalogosokkal szembeni figyelmesség lehet az egyik fő cél. Fontos a baleset megelőzés érdekében végzett kampányok lefolytatása a legkritikusabb időszakokban.

Eredményesek lehetnek az olyan interaktív felületek kialakítása, ahol az érintettek megvitathatják álláspontjukat a pécsi közlekedési kultúráról. A parkolás területén már működik az elrettentő példákat bemutató kezdeményezés, ez lehet a másik terület, ahol van még mit fejlődnie a közlekedési kultúrának.

A környezetvédelem kultúrájának terjesztése

Annak érdekében, hogy természeti értékeink megőrzése hosszú távon biztosított legyen szükséges a környezetvédelemmel kapcsolatos ismeretek terjesztése. Az ismeretek akkor hasznosulnak igazán, ha a környezetvédelem kultúránk részévé válik. A természeti népeknél, de még a hagyományos földműves társadalmakban is a természeti erőforrások megőrzése szerves része volt a közgondolkodásnak. Az utóbbi két évtizedben ugyan megfigyelhető egy szemléletváltozás, de sok a tennivaló még ezen a területen. A pécsi polgárok is sokat tehetnek környezetük megőrzése, védelme érdekében.

A környezetkárosító tevékenységek, cselekedetek felszámolása, mértékének csökkentése a legfontosabb feladat. Egyes cselekmények esetében a tájékoztatás és alternatív megoldás lehet a megoldás: ilyen a háztartási vegyszerhasználat, a veszélyes anyagok kezelése, a szennyvízkezelés, szemét eltüzelése, stb. Ezen tevékenységek felszámolása egyes egyéneknél, közösségeknél elérhető a tájékoztatás és megfelelő alternatíva felajánlása révén.

A gépjármű használat és a lakások fűtése esetében nem a teljes felszámolás, hanem a kibocsátás csökkentés és tevékenységek szabályozása a cél. A tüzelőanyag felhasználás esetében a közeljövőben komoly gondot fog okozni, a fa és szén újbóli széles körben történő felhasználása. Ez jelentősen rontani fogja a levegő minőségét, különösen akkor, ha nem megfelelő kazánban történik a felhasználás. Célszerű lenne erre a kérdésre fókuszáló kampány lebonyolítása.

A kommunális hulladék kezelése egy másik nagy jelentőségű terület. Itt elsősorban az illegális hulladék lerakás és az utcai szemetelés azok a problémák, amelyek esetében szemléletformálásra van szükség. A város nagy részén jól működő szelektív hulladékgyűjtés és hulladékudvarok szintén jelentősen képesek csökkenteni a környezetterhelést.

A természetvédelem, állatvédelem területén elsősorban a civil szervezetekre támaszkodva szükséges folytatni az ismeretterjesztő és tájékoztató munkát.

Fontos, hogy a környezetvédelemmel kapcsolatos tudásmegosztás már az óvodában megkezdődjön és beépüljön a felnövekvő generációk gondolkodásába.

A Komplex Kulturális Stratégia célrendszerének összefüggése az IVS tematikus céljaival

Az alábbi táblázat a kulturális stratégia céljainak hatását mutatja be a IVS célrendszerének tematikus céljaira. A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a kulturális stratégia céljai az IVS egész célrendszerének megvalósulását támogatják. Valamennyi tematikus célra legalább két kulturális cél van jelentős hatással.

<p>A kulturális stratégia céljainak a tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatásai (a nyilak a sorokban szereplő kulturális célok hatásait jelölik az oszlopokban szereplő tematikus célokra)</p> <p>I. táblázat</p> <p>↑ - kisebb hatás</p> <p>↑↑ - közepes hatás</p> <p>↑↑↑ - jelentős hatás</p>	Az ipari termelés újrapozicionálása	A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	A város turisztikai potenciáljának erősítése	Hatékony önkormányzati gazdálkodás	A természeti értékek és erőforrások védelme	Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése	A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése
Kulturális ipar, kreatív ipar fejlesztése	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑
Kulturális alapú turizmus fejlesztés	↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑	↑↑	↑	↑
Üzleti kultúra fejlesztése	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑	↑	↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑
Kultúra és város imázs	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑	↑	↑	↑↑	↑
Kulturális intézmények és szolgáltatásainak fejlesztése	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑
Humánerőforrás fejlesztés kulturális alapon (kultúra és oktatás)	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑
Közösségi szerepvállalás kultúrájának erősítése, társadalmi párbeszéd kialakítása	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑

A kulturális stratégia céljainak a tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatásai (a nyilak a sorokban szereplő kulturális célok hatásait jelölik az oszlopokban szereplő tematikus célokra) I. táblázat ↑ - kisebb hatás ↑↑ - közepes hatás ↑↑↑ - jelentős hatás	Az ipari termelés újrapozicionálása	A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	A város turisztikai potenciáljának erősítése	Hatékony önkormányzati gazdálkodás	A természeti értékek és erőforrások védelme	Az energiateljesítmény felhasználás átalakítása az energiateljesítmény növelése	A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése
Városlakók lokálpatriotizmusának erősítése	↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑↑↑
Fogyasztási kultúra fejlesztése (környezettudatos vásárlás, helyi termék, magyar termék)	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑
Közlekedési kultúra átformálása (tömegközlekedés, kerékpáros közlekedés népszerűsítése, autós közlekedési etikett)	↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑	↑	↑↑	↑↑
A környezetvédelem kultúrájának fejlesztése	↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑

24. Táblázat: A kulturális stratégia céljainak a tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatásai

Megvalósítás

A Komplex Kulturális Stratégia megvalósítását célszerű az Integrált Városfejlesztési Stratégiával összehangoltan, de külön szervezési, felelősségi és monitoring rendszer megvalósításával végezni.

Az egyes célok esetében célszerű egy önkormányzati koordináló szervezet és személy, a megvalósításban érintett önkormányzati cégek és intézmények és a partner szervezetek meghatározása az operatív intézkedések tervezésekor.

Javaslat a megvalósítás szervezeti háttérére			
Kulturális Stratégiai Célok	Felelő személy önkormányzat részéről/hivatali szervezet	Megvalósításban érintett önkormányzati cég intézmény	Partnerek
Kulturális ipar, kreatív ipar fejlesztése	Feladatra kijelölt alpolgármester/referatúra	Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft. Pécsi Városfejlesztő Zrt. Pécs Tv Kommunikációs Kft. Pécsi Kulturális Központ Pécsi Nemzeti Színház Bóbita Bábszínház Pécsi Galéria és Vizuális Művészeti Műhely Pécsi Horvát Színház Harmadik Színház Nonprofit Kft. Pannon Filharmonikusok	Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, Dél-Dunántúli Regionális Innovációs Ügynökség, Dél-Dunántúli Kulturális Ipari Klaszter, KIKK egyesület, pécsi és környékbeli kulturális és kreatív ipari vállalkozások
Kulturális alapú turizmus fejlesztés	Feladatra kijelölt alpolgármester/referatúra	Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft. Pécs Turisztikai Nonprofit Kft. (TDM szervezet) Pécsi Országos Színházi Fesztivál Nonprofit Kft.	Magyar Turizmus Zrt., turisztikai ágazat helyi szereplői, turisztikai klaszterek, turizmushoz köthető kulturális és kreatív ipari vállalkozások
Üzleti kultúra fejlesztése	Feladatra kijelölt alpolgármester/	Valamennyi önkormányzati cég	Pécs-Baranyai Kereskedelmi és

	referatúra		Iparkamara, további kamarák, klaszterek, pécsi és környékbeli vállalkozások
Kultúra és város imázs	Feladatra kijelölt alpolgármester/ referatúra	Pécs Turisztikai Nonprofit Kft. Pécsi Városfejlesztő Zrt. Pécs Tv Kommunikációs Kft.	Magyar Turizmus Zrt., PTE, Médiák
Kulturális intézmények és szolgáltatásainak fejlesztése	Feladatra kijelölt alpolgármester/ referatúra	Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft. Pécsi Városfejlesztő Zrt. Pécs Tv Kommunikációs Kft. Pécsi Kulturális Központ Pécsi Nemzeti Színház Bóbita Bábszínház Pécsi Galéria és Vizuális Művészeti Műhely Pécsi Horvát Színház Harmadik Színház Nonprofit Kft. Pannon Filharmonikusok	Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Baranya megyei kormányhivatal, nem önkormányzati fenntartású intézmények, egyházak, PTE
Humánerőforrás fejlesztés kulturális alapon (kultúra és oktatás)	Feladatra kijelölt alpolgármester/ referatúra	Önkormányzati fenntartásban lévő oktatási és kulturális intézmények	Baranya megyei kormányhivatal, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Állami fenntartású közoktatási intézmények, Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága, PTE, egyházi intézmények, nem állami fenntartású közoktatási intézmények
Közösségi szerepvállalás kultúrájának erősítése, társadalmi párbeszéd kialakítása	Feladatra kijelölt alpolgármester/ referatúra	Pécsi Városfejlesztő Zrt.	Városi civil szervezetek, PTE

Városlakók lokálpatriotizmusának erősítése	Feladatra kijelölt alpolgármester/referatúra	Városi fenntartási intézmények és városi tulajdonú cégek	Városi polgárok, civil szervezetek
Fogyasztási kultúra fejlesztése (környezettudatos vásárlás, helyi termék, magyar termék)	Feladatra kijelölt alpolgármester/referatúra	Pécs Holding Zrt., Pécsi Városfejlesztő Zrt., városi intézmények és cégek	Városi polgárok, ezen a területen tevékenykedő civil szervezetek, pécsi és környékbeli vállalkozások
Közlekedési kultúra átformálása (tömegközlekedés, kerékpáros közlekedés népszerűsítése, autós közlekedési etikett)	Feladatra kijelölt alpolgármester/referatúra	Pécsi Közlekedési Zrt., Pécs Holding Zrt.	Városi polgárok, a közlekedési területen tevékenykedő civil szervezetek
A környezetvédelem kultúrájának fejlesztése	Feladatra kijelölt alpolgármester/referatúra	Pécs Holding Zrt, Pécsi Távfűtő Kft., BIOKOM Pécsi Városüzemeltetési és Környezetgazdálkodási Kft., Pécsi Állatkert Közhasznú Nonprofit Kft.	Mecseki Erdészeti Zrt., Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, Környezetvédelmi hatóság, Városi polgárok, a környezetvédelem területen tevékenykedő civil szervezetek

25. Táblázat: Javaslat a megvalósítás szereplőinek meghatározására

A Kulturális Stratégia megvalósítása nem elsősorban pénzügyi forrásokat igényel, legfontosabb előmozdítója a megfelelő szervezett együttműködések kialakítása, a projekt szemléletű gondolkodás és tevékeny magatartás.

3.3 Stratégia külső és belső összefüggései

3.3.1 A stratégia főbb külső összefüggései

3.3.1.1 Illeszkedés, összhang a településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel

Pécs városfejlesztési koncepciója 2001-ben készült, aktualizálására 2009-ben került sor. A város egységes településrendezési tervének aktualizálása és újraalkotása 2009-2010-ben történt. A településszerkezeti terv áttekintette a 2004-es tervben megfogalmazott célokat, melyek a város jövője szempontjából fontosak, megvalósításuk reális.

A terv leírása foglalkozik:

- a népesség prognózissal, a népességmegtartás kérdésével
- a rendezés irányelveivel, feladataival
- a városszerkezet fejlesztésének elveivel, területeivel
- az egyes területfelhasználási elemek (lakó, vegyes, gazdasági, üdülő, különleges, közlekedés és közmű, zöld, erdő, mezőgazdasági, vízgazdálkodási, természetközeli, különleges beépítésre nem szánt területek) rendezésének kérdésével, azok nagyságrendjével
- a tájrendezés, környezetalakítás, közlekedés, közművesítés és hírközlésre vonatkozó javaslatokkal
- a településszerkezeti terv és a területrendezési tervek (OTRT, megyei TRT) összhangjával

A város szabályozási terve és helyi építési szabályzata fenti terv szellemében folyamatosan készül.

Jelen Integrált Városfejlesztési Stratégiában (IVS) vázolt hosszú távú jövőkép, a jövőbeni fejlesztési irányok és a közép távú tematikus célok vonatkozásában is összhangban van a jelenleg hatályos településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel.

Az IVS-ben rögzített gazdasági, környezeti, társadalmi fenntarthatóság érdekében megfogalmazott tematikus célok, a városrészekhez kapcsolódó feladatok számára a településrendezési terv megfelelő alapot ad.

Természetesen az akcióterületi tervekben megfogalmazott feladatok teljesüléséhez –

azok részletes kidolgozását követően – a településszerkezeti terv pontosítására szükség lehet.

A Tüskés réti térségben tervezett „Kék Technológiák Parkja” esetében a térség geotechnikai, talajmechanikai, vízügyi, környezeti elemzése után hozható döntés a végleges terület felhasználási és közlekedési szerkezet kialakításáról.

További akcióterület vonatkozásában akár a terület felhasználás, akár a közlekedési vonalak esetében is csupán kisebb mértékű, a terület jövőbeni szerepét tovább erősítő módosulás várható.

3.3.1.2 Az önkormányzat ágazati vagy tematikus stratégiáival való összhang

Jelenleg az önkormányzat legátfogóbb stratégiai dokumentuma a 2007-ben készült Hosszú- és Középtávú Stratégia (továbbiakban HKS), amely mindmáig a városfejlesztés alapdokumentumának tekinthető. Ennek megfelelően a korábbi IVS erre a dokumentumra épült, ezáltal egy igen összetett célrendszert tartalmazott, amely a HKS általános céljain alapulva megpróbált a városfejlesztési kézikönyvnek és az EKF specifikus elvárásoknak egyaránt megfelelni. Jelen IVS a célrendszer egyszerűsítésére, a gazdasági, környezeti, társadalmi fenntarthatóság alapkritériumként történő megjelenítésére és a tematikus és városrészi célok összhangjára törekszik.

Azt azonban le kell szögezni, hogy a HKS elkészülése óta nem készült átfogó helyzetelemzés, így ennek megállapításai a mai napig figyelembe vehetők, az egyes ágazatokkal kapcsolatos megállapításaival, megoldási javaslataival együtt. A város legfontosabb problémái és azok megoldási lehetőségei nem változtak, a főbb kitörési pontok a HKS-ben megfogalmazódtak, ezek újragondolása mára időszerű. Mivel az IVS célrendszere a közeljövőben induló városi szintű stratégiai tervezés megalapozását szolgálja, a HKS-el való összhangja nem releváns. Az új városfejlesztési koncepció készítésekor arra kell törekedni, hogy az elemzések és a stratégia alkotásakor felhasználásra kerüljenek ezek a dokumentumok.

A 2010-ben elkészült Pécs Megyei Jogú Operacionális Auditálása javaslatokat tesz az önkormányzati fejlesztési és működési stratégiájára, a Polgármesteri Hivatal szervezetfejlesztésére, a feladat ellátási és vagyongazdálkodási rendszer átalakítására. A dokumentum szemlélete egyértelműen összhangban van az IVS gazdasági fenntarthatósági szempontjaival, azon belül is a “hatékony önkormányzati gazdálkodás, kikerülés az adósságspirálból” célkitűzéssel. A feladatellátás rendszerének átszervezése kapcsán erős szinergiát mutat a társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése céllal is. Fontos

azonban megjegyezni, hogy a dokumentum alapvetően gazdasági szemléletű és nem az IVS-ben meghonosítani szándékozott komplex fenntarthatósági szemlélet alapján készült. Ezért a javasolt intézkedések alkalmazása során kiemelt figyelmet szükséges fordítani a társadalmi és környezeti fenntarthatóság szempontjainak teljesülésére.

Szintén 2010-ben készült el a Pécs Megyei Jogú Város és környéke hosszú távú térségi közlekedésfejlesztési terve. A dokumentum az alábbi operatív célokat fogalmazza meg:

- A közlekedési rendszerre és a mobilitási igényekre ható külső tényezők befolyásolása
- Környezetbarát közlekedési rendszerek támogatása
- Közúti közlekedési rendszer hatékonyságának javítása, és környezetre gyakorolt hatásának csökkentése
- Városkörnyéki és nagytérségi kapcsolatok javítása, a térségi szerep betöltésének segítése

Az IVS-sel való összhang kapcsán az alábbi megállapítások tehetők:

- A városszerkezet alakítása és a városi funkciók decentralizálása prioritás kapcsán mérlegelni szükséges a belváros funkcionális kiüresedésének veszélyét is
- A közlekedés szervezeti, intézményi hátterének átalakítása a költségtakarékosságot kell szolgálja
- A környezetbarát közlekedési rendszerek támogatása és a közlekedés környezetre gyakorolt hatásainak csökkentése egybevágh az IVS környezeti fenntarthatósághoz rendelt céljaival
- A közösségi közlekedés infrastrukturális fejlesztése csak a gazdasági fenntarthatóság szempontjainak, különösen az önkormányzati adósságállomány csökkentésének igényével összehangoltan képzelhető csak el

A város közlekedési fejlesztéseinek megalapozása még nem zárult le, ezzel kapcsolatban jelenleg is zajlik stratégiai tervező munka, fontos, hogy az IVS megállapításait a végleges koncepció kialakítása során figyelembe vegyék.

3.3.1.3 Az önkormányzat gazdasági programjába foglalt célkitűzésekkel való összhang

Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata 2011 áprilisában készítette el “A változás évei” címmel gazdasági programját, amely a 2011-14 közötti időszakra szól. A gazdaság program célrendszere alapvetően a Város hosszú- és középtávú fejlesztési stratégiájára támaszkodik, de az Ökováros-Ökorégió Programra is. Alapvetően egy zöld szemléletű gazdaságfejlesztés és a kulturális alapra épülő városfejlesztés mellett foglal állást. A dokumentum szembenéz a város gazdasági helyzetével és kísérletet tesz a konszolidáció lehetőségeinek bemutatására, ebben a 2010-ben elkészült operacionális auditálás eredményeire támaszkodik.

A program rövid távú célkitűzései a pénzügyi stabilitás megteremtése, a helyi gazdasági, civil és intézményi erőforrások mozgósítása, az EKF-program révén létrejött struktúrák hasznosítása. A rövid távú célok az alábbi középtávú tematikus célokkal mutatnak összhangot:

- hatékony önkormányzati gazdálkodás, kikerülés az adósságspirálból
- a társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése
- a város turisztikai potenciáljának erősítése, elsősorban a kulturális értékekre alapozva

Középtávon a fenntartható, helyi erőforrásokra épülő ökológiai szemléletű gazdaság kialakítása, az intézményrendszer átalakítása, a helyi értékekre alapuló városfejlesztés és az eurorégiós jelentőségű turisztikai desztináció megteremtése a cél. Ebből a fentiekén túl további célokkal való szinergia következik:

- a természeti értékek és erőforrások védelme, korábbi környezeti károk helyreállítása
- az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia hasznosítás bővítése révén
- a természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása a helyi gazdaság fejlesztés eszközeire (szociális gazdaság, helyi termékek, helyi piac) alapozva

Hosszútávon a program azt szorgalmazza, hogy Pécs váljon egyedi arculatú eurorégiós kulturális központtá, ami összhangban van az IVS-ben megfogalmazott jövőképpel, de annak csak egy szegmensét jelenti.

Összefoglalva a két dokumentum összevetését nincsenek lényeges ellentmondások, de az IVS célrendszerében egy szélesebb beavatkozási területet jelöl meg a város gazdaságának újrapozicionálása érdekében. Kétségtelen a zöldgazdaság és a kultúrára épülő turizmus fejlesztésében rejlő gazdasági potenciál, de a város fejlődéséhez elengedhetetlen a termelő ágazat felfutása. A várhatóan 2012-ben elkészülő Városfejlesztési Koncepció megalkotása után szükséges a város gazdasági programjának újragondolása, az ipari termelés fejlesztésének ágazati szempontú megközelítésével.

3.3.1.4 A Település Környezetvédelmi Programmal és más környezetvédelmi tervekkel való összhang

Pécs jelenleg érvényes Környezetvédelmi Programja 2005-ben készült. A Program felülvizsgálata, a 2011-2016-ra szóló feladatok megfogalmazása jelenleg folyamatban van, elfogadása 2012 első félévében várható.

A 2011-2016-ra vonatkozó Környezetvédelmi Program munkanyaga elkészült, a dokumentáció részletesen foglalkozik

- a helyzetértékeléssel (a környezeti elemek állapotával, az önállóan kezelt hatótényezőkkel)
- a 2005-2010 közötti célkitűzések teljesülésének vizsgálatával
- a 2011-2016 közötti időszakra vonatkozó célokkal, programokkal

A környezeti állapot értékelése alapján szükséges főbb fejlődési, fejlesztési irányokat foglalja össze a dokumentációban szereplő SWOT analízis az alábbiak szerint:

S - Erőségek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ előnyös földrajzi elhelyezkedés ▪ közlekedési szempontból előnyös fekvés, fontos európai tranzitútvonal melletti fekvés (M6), 6-os számú fő közlekedési út ▪ a védett biológiai értékek száma nagy, jelentős biodiverzitással rendelkező terület ▪ a táji és geomorfológiai adottságok kedvezőek ▪ zöldterületek aránya kiemelkedően nagy, ezek gondozása folyamatos ▪ lakosság tájékozott a környezet állapotáról, a fiatalok környezeti nevelése jó ▪ a védett és műemlék jellegű épületek száma magas ▪ az infrastrukturális ellátottság – víz, gáz, villamos energiaellátás - megfelelő
W - Gyengeségek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ magas a településeken az átmenő forgalom, ebből következően nagy a légszennyezési és a zajterhelés ▪ a vízellátást biztosító vízbázisok érzékenyek ▪ a külszíni bányászat, felhagyott iparterületek miatt a tájkép sok esetben leromlott
O - Lehetőségek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ külső források (EU, hazai) bevonása a környezetvédelmi fejlesztésekbe ▪ alternatív közlekedési módok fejlesztése (pl. kistérségi kerékpárutak) ▪ turizmus / ökoturizmus elterjesztése ▪ alternatív energiaforrások felhasználása

T - Veszélyek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ az átmenő forgalom hatásaként nagyfokú légszennyezés ▪ környezeti káresemények kockázata elsősorban a vízbázis védelmének ellehetetlenülése következtében ▪ az országos forgalom szervezés időbeni elhúzóda miatt a közlekedés okozta zajterhelés növekedésével az emberek egészségi állapotában kedvezőtlen változások bekövetkezése prognosztizálható ▪ a csapadékvíz nem megfelelő elvezetése a talajba és - közvetlenül vagy közvetve - a vizekbe káros anyagok bemosódásához vezethet
---------------	---

26. Táblázat: SWOT-analízis Környezetvédelmi Program

„Fő cél a településkörnyezeti állapotának ismeretében a levegőminőség, a vízminőség, az infrastrukturális fejlesztések, a természeti és épített környezeti értékek, valamint az emberi egészség megóvása érdekében Pécs Város környezeti állapotának további javítása.”

A rövid, közép és hosszú távú környezetvédelmi fejlesztési célok közül is kiemelkednek:

1. zaj- és légszennyezőanyag terhelés csökkentése
2. lokális levegőminőség javítása
3. Tettye-vízbázis védelmének megoldása
4. csapadékvíz elvezető csatornarendszer fejlesztése és korszerűsítése
5. települési energia-stratégia kidolgozása
6. hulladékgazdálkodási rendszer fejlesztése, illegális hulladéklerakás felszámolása

E feladatokat elemzik, értékelik és javaslatokat adnak az IVS és az akciótervekben vázolt megoldások, úgymint:

- az állatkert elhelyezése a Mecsekről,
- a Tüskés rét hasznosítása (környezeti, társadalmi, gazdasági fenntarthatóság – „Kék Technológiák Parkja”),
- ökováros – ökorégió program,
- a Füzes dűlő – Megyeri út gazdaságfejlesztési program,
- a Szigeti városrész - Tüzér utca tengely, a Magasház rehabilitációja,
- a Mecsek-oldal védelme, a túlépítés szabályozással történő megakadályozása,
- a lakótelepek rehabilitációja, az épületek értéknövelő energiatakarékos felújítása, funkcionális , műszaki és esztétikai értékének növelése,
- a közúti közlekedés új nyomvonalainak, a Pécsi víz völgyében tervezett városi főforgalmi út szükségességének kiemelése,
- intermodális csomópont megvalósítása,
- a Pécsi víz völgyében rejlő lehetőségek kiaknázása.

Fenti feladatok közül is kiemelendő:

- A levegőminőség problémája: a minőség romlása folyamatos, mely a lakossági vegyes tüzelésre, a rossz műszaki állapotban lévő személy- és tehergépjárművekre, valamint a Nagy Lajos király útján áthaladó nagyszámú tehergépjármű forgalomra vezethető vissza. Fenti gondokon segítené, ha megépülne a Pécsi-víz völgyében tervezett városi főforgalmi út, melyre azonban egyelőre sem állami, sem önkormányzati forrás nem áll rendelkezésre.

A városi klímamodell megalkotása új lehetőségeket teremtene a helyi építési szabályzatban a beépítettség, az átszellőzés kérdésének jogszabályi háttéréhez.

- A csapadékvíz elvezetés mellett hangsúlyt kell fektetni a csapadékvizek visszatartására is. A lakóterületeken kívül a köztereken, közutakon összegyűjtött csapadékvíz összegyűjtése, záportározók kijelölése, a csapadékvíz költséghatékony felhasználása permetezésre, locsolásra jelenti a közeljövő feladatát.
- A város közterületeinek zöldfelületei mennyiségi és minőségi vonatkozásában csökkenést, romlást mutatnak. A zöldfelületek magas aránya a parkerdőknek köszönhetően magas, a város szövetében, különösen a belső városrészekben ez nem érzékelhető.

Pécs zöldterületi kataszterének elkészítése rendkívül időszerű, a felméréssel a változások nyomon követhetőek, a tervezés, illetve a beavatkozás egyszerűbb, hatékonyabb lenne.

3.3.1.5 Területi fejlesztési tervdokumentumok (stratégiák és koncepciók)

A területi fejlesztési dokumentumok nagy része mára elavultnak tekinthető. A Baranya Megyei Területfejlesztési Program 2003-ban került elfogadásra, bár egyes negatív megállapításai sajnos a mai napig nem veszítettek aktualitásukból, a megyei területfejlesztést mára új alapokra szükséges helyezni. 2003-at követően csak regionális fejlesztési dokumentumok készültek, többségük 2006-ban. Az azóta eltelt 5 évben, olyan mértékű változások mentek végbe, hogy a jelenlegi IVS-t hiba lenne ezekhez a dokumentumokhoz igazítani. Célszerű tehát jelen dokumentumban és a közeljövőben elkészülő városfejlesztési koncepcióban megfogalmazni az igényeket, a kistérség, a megye és a régió felé. Ezáltal lehetőség nyílik a következő uniós tervezési ciklusra készülő stratégiák befolyásolására.

A Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás Komplex Fejlesztési Programja, a társulás 2006-os megalakulását követően készült és elsősorban az uniós források lehívását, a pályázatokon való sikeres indulást szolgálta. A dokumentum 6 “mikrokörzetre” osztja a kistérséget, melyek földrajzi, gazdasági és közigazgatási egységet képeznek. A közigazgatási átszervezés kapcsán célszerű a tervezési dokumentum újragondolása a változásokhoz való igazodással. Pécs esetében a kistérség jelentős átfedést mutat az agglomeráció belső gyűrűjével, így a térségi tervezés az együttműködés elmélyítésének alapja lehet. Két fontos szempontot javasolt figyelembe venni a város-agglomeráció együttműködése kapcsán. A korábbi elsősorban feladatellátást érintő együttműködést célszerű szélesebb körű stratégiai együttműködéssé alakítani. A feladatellátás területén lehetséges sikeres együttműködések kialakítani, ezt a közoktatási és a szociális ellátás területe bizonyítja. Fontos lenne azonban, a feladatellátás terheinek komplex felmérése, pénzügyi számítások elvégzése. Ezen eredmények megvitatása után lehetséges egy kompromisszumon alapuló hosszú távú együttműködés kialakítása feladatellátás területén.

Jelenleg a legfontosabb érvényben lévő területi tervezési dokumentum a Dél-Dunántúli Operatív Program, amely a 2007-13-as uniós tervezési ciklus kapcsán készült Új Magyarország Fejlesztési Tervhez igazodik és viszonylag kevés regionális szintű kezdeményezés jelenik meg benne. A város egyértelműen nyertese volt ennek a támogatási időszaknak a lehívott támogatásokat illetően, mivel az EKF program beruházásait elsősorban az operatív program forrásaiból sikerült megvalósítani. Jelentős források kerültek lehívásra a humán közszolgáltatások fejlesztése és a versenyképes gazdaság megteremtése és a környezetfejlesztés prioritás kapcsán is. Sajnos a turisztikai potenciál erősítése érdekében benyújtott és elnyert pályázatok egy jelentős része nem valósul meg, ami az EKF turizmus fejlesztési hatását csökkenti.

Pécs város elemi érdeke, hogy a következő tervezési ciklus területi tervezési dokumentumai alapvetésként kezeljék a gazdasági-környezeti-társadalmi fenntarthatóság hármasszemponrendszerét. A város olyan fejlesztési programok megvalósításának támogathatóságát kell biztosítsa, amelyek közép és hosszú távon javítják gazdasági helyzetét, megóvják környezeti értékeit és megerősítik a társadalmi, humán erőforrás potenciált.

A városnak további érdeke, hogy Horvátország és Szerbia európai uniós csatlakozását kihasználva új gazdasági terek nyíljanak meg előtte és korábbi kedvezőtlen elhelyezkedéséből most profitáljon. Ezért fontos a Dél-Kelet Európai Együttműködés, a Duna Stratégia és a

további euroregiós együttműködésekben való aktív részvétel.

3.3.2 A stratégia főbb belső összefüggései

3.3.2.1 A célok logikai összefüggései

Az IVS célrendszere a gazdasági, környezeti, társadalmi fenntarthatóság hármas egységére épül, ilyen módon szerves egésznek alkot. A hármas fenntarthatósági szempontrendszer az egyes tematikus és városrészi célok esetében külön-külön is érvényesítésre kerül, ez biztosítja a célrendszer koherenciáját.

Az egyes célok esetében vizsgálhatjuk, hogy az adott cél mennyiben járul hozzá a többi cél megvalósulásához, illetve, hogy teljesülését milyen mértékben támogatja a célrendszer.

Az alábbi elemzés szerint *a természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása, az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése, a társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése* tematikus célok járulnak leginkább hozzá a többi cél teljesüléséhez. A célok prioritizálásánál a pozitív folyamatok beindítása és dinamizálása érdekében ezt a megállapítást javasolt figyelembe venni.

Kevésbé gyakorolnak ilyen pozitív hatást *az ipari termelés újrapozícionálása, a város turisztikai potenciáljának növelése és a Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása* érdekében elnevezésű célok. Ezeknek a céloknak a megvalósítását elsősorban nem a rendszer részeként, hanem önmagukban érdemes megtervezni és végrehajtani.

Azon célok közül, amelyek megvalósulását leginkább támogatja a célrendszer kiemelkedik *a fiatalok helyben maradásának ösztönzése, a természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása és a természeti értékek és erőforrások védelme*. A fiatalok helyben maradása a legsúlyosabb társadalmi problémát, az elvándorlást és elöregedést hivatott ellensúlyozni, de fontos szerepe van a gazdasági kilábalásban is. A helyi erőforrások hatékony kihasználása lehet az elkövetkező forráshiányos időszakban a gazdasági fejlődés alapja. A természeti értékek és erőforrások védelme a jövő záloga, a környezeti fenntarthatóság, mint alapkövetelmény eredményezi a támogatottságát. Ezek a célok felfoghatóak távlati jellegűnek is, folyamatosan szükséges törekedni a megvalósításukra.

Egyes célok esetében nem számolhatunk a célrendszerből adódó erős támogató

hatásokra, ilyen célok *az ipari termelés újrapozicionálása, a városi turisztikai potenciál erősítése és a közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása*. Ezek jelentős beruházásokat magukban foglaló célkitűzések, amelyek sokszor beruházói vagy pályázati forrásokat igényelnek. A célok érdekében létrehozott projekteknek önállóan is meg kell felelni a hármas fenntarthatósági szempontrendszer követelményeinek.

<p>A középtávú tematikus célok egymásra gyakorolt pozitív hatásai (a nyilak a sorokban szereplő célok hatásait jelölik az oszlopokban szereplő célokra)</p> <p>↑ - kisebb hatás ↑↑ - közepes hatás ↑↑↑ - jelentős hatás</p>	Az ipari termelés újrapozícionálása	A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	A város turisztikai potenciáljának erősítése	Hatékony önkormányzati gazdálkodás	A természeti értékek és erőforrások védelme	Az energiateljesítmény felhasználás átalakítása az energiateljesítmény hatékonyság növelése	A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése
Az ipari termelés újrapozícionálása	↑↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑
A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑
A város turisztikai potenciáljának erősítése	↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑
Hatékony önkormányzati gazdálkodás	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑
A természeti értékek és erőforrások védelme	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑

Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése	↑↑	↑↑↑	↑	↑↑↑	↑↑↑		↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑
A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑		↑↑	↑	↑↑↑	↑↑
Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑	↑		↑↑	↑↑	↑↑↑
A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑	↑↑↑		↑↑	↑↑
A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑		↑↑↑
A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	

27. Táblázat: A középtávú tematikus célok egymásra gyakorolt hatásai

<p>A városrészi célok a középtávú tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatásai (a nyilak a sorokban szereplő városrészi célok hatásait jelölik az oszlopokban szereplő tematikus célokra)</p> <p>I.táblázat</p> <p>↑ - kisebb hatás</p> <p>↑↑ - közepes hatás</p> <p>↑↑↑ - jelentős hatás</p>	Az ipari termelés újrapozicionálása	A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	A város turisztikai potenciáljának erősítése	Hatékony önkormányzati gazdálkodás	A természeti értékek és erőforrások védelme	Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése	A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése
A közösségi közlekedés elérhetőségének javítása, az ingázásból adódó közlekedési terhelés csökkentése a belső városrészekben	↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑	↑	↑↑	↑↑
A funkcióját veszített épületek hasznosítása és funkcióhiányos területek újra pozicionálása, kiemelten a Magas-ház problémájának megoldása	↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑	↑	↑↑	↑	↑	↑↑	↑↑
A funkcióját veszített rekreációs intézmények területének revitalizálása, a térség turisztikai vonzerejének és szolgáltatási kínálatának megújítása	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑	↑	↑↑	↑↑

Szociális városrehabilitáció megvalósítása, a Pécsbánya, Hősök tere, György-telep térségére fókuszálva	↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑
Az egykori bányaterületek rekultivációja, hasznosítása	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑	↑↑	↑	↑	↑
A zagyelhelyezéssel érintett Tüskésrét, rekultiváció utáni hasznosítása, rekreációs, szabadidős, energetikai célra	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑
A Pécsi Ipari Park újrapozicionálása, befektetések ösztönzése	↑↑↑	↑↑↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑
A városrészi célok a középtávú tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatásai (a nyilak a sorokban szereplő városrészi célok hatásait jelölik az oszlopokban szereplő tematikus célokra) II. táblázat ↑ - kisebb hatás ↑↑ - közepes hatás ↑↑↑ - jelentős hatás	Az ipari termelés újrapozicionálása	A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	A város turisztikai potenciáljának erősítése	Hatékony önkormányzati gazdálkodás	A természeti értékek és erőforrások védelme	Az energiateljesítmény felhasználásának átalakítása az energiateljesítmény hatékonyságának növelésére	A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése

Biogáz erőmű létesítése, a szennyvíz kezelés és a egykori bányászati tevékenységgel kapcsolatban érintett területek energianövény termelési célú hasznosításával	↑↑	↑↑↑	↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑↑	↑↑	↑	↑	↑	↑
A Déli Ipari Park betelepülésének elősegítése	↑↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑	↑↑	↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑
A lakótelepek felújítása az energiahatékonyság növelése érdekében, kiegészítő szociális és közösségfejlesztő beavatkozásokkal kísérve	↑↑	↑↑	↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑↑
Funkcióját veszített ipari, kereskedelmi, szolgáltató övezet területhasználatának újragondolása az Északmegyer-Füzes településrészen	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑	↑	↑	↑↑	↑↑
A lakókörnyezet fejlesztése, a szegregálódó településrészek felzárkóztatása szociális és közösségfejlesztő beavatkozások révén	↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑	↑↑↑	↑↑	↑↑	↑↑↑
A fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása infrastrukturális és szolgáltatás alapú fejlesztések révén	↑	↑↑	↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑	↑	↑↑	↑↑↑	↑↑

28. Táblázat: A városrészi célok a középtávú tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatása

A városrészi célok elemzése során arra kerestük a választ hogy, mely az egyes tematikus célokat milyen mértékben támogatják a városészi célok. Az eredmények azt mutatják, hogy leginkább *a természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása és a természeti értékek és erőforrások védelme* tematikus célok megvalósulását támogatják a városrészek tervezett fejlesztési irányai. A legkevésbé *a Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében* cél megvalósításakor érvényesül a városrészi célok támogató hatása.

Arra a kérdésre, hogy mely városrészi célok gyakorolják a legkedvezőbb hatást az egész célrendszer megvalósítása tekintetében szintén lehet következtetni az elemzés alapján. Ezek szerint *a zagyelhelyezéssel érintett Tüskésrét, rekultiváció utáni hasznosítása, rekreációs, szabadidős, energetikai célra, illetve a lakótelepek felújítása az energiahatékonyság növelése érdekében, kiegészítő szociális és közösségfejlesztő beavatkozásokkal kísérve* (Kertváros) célok tudják a leginkább előmozdítani a célrendszer megvalósulását.

Ugyanakkor legkevésbé *a funkcióját veszített épületek hasznosítása és funkcióhiányos területek újra pozicionálása, kiemelten a Magas-ház problémájának megoldása, illetve a funkcióját veszített ipari, kereskedelmi, szolgáltató övezet területhasználatának újragondolása az Északmegyer-Füzes településrészekén* városrészi cél képes pozitív hatást gyakorolni a tematikus célokra.

3.3.2.2 A stratégia megvalósíthatósága

A stratégia megvalósíthatóságát elsősorban a 7-8 éves távlatban érdemes megvizsgálni. A város és az ország jelenlegi gazdasági helyzetében a mérlegelés legfőbb szempontja természetesen a pénzügyi finanszírozhatóság. Minden fejlesztési elképzelés esetén szükséges a beruházási költségek és a későbbi működési költségek vizsgálata. A gazdasági fenntarthatóság érdekében a legfontosabb cél az önkormányzat gazdálkodásának stabilizálása, ennek kudarca esetén valamennyi stratégiai területen jelentős veszteségeket fog elszenvedni a város. Ennek értelmében preferenciát élveznek az önkormányzat gazdálkodására pozitív hatással, jelentős megtakarítással, bevétellel járó fejlesztések.

Bizonyos célok eléréséhez elsődlegesen nem pénzügyi forrásokra, hanem egyéb erőforrásokra, szervezésre, folyamatok menedzselésére van szükség. Itt beindíthatók azok a programok, amelyek segítenek a folyamatok dinamizálásában. Ezek sikere esetén már könnyebb a beruházási jellegű projektekhez a pénzügyi források megszerzése is. Ilyen terület

a fiatalok helyben maradásának ösztönzése, a szakképzés és felnőttképzés fejlesztése. Egyes turisztikai fejlesztések és szociális rehabilitációs tevékenységek sem igényelnek jelentős beruházást. A városrészi célok közül egyes funkcióját veszített ingatlanok hasznosítása, az ipari parkokban történő befektetések ösztönzése, a fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása, szintén nem igényel jelentős pénzügyi forrásokat.

Számos tematikus cél esetében az igazi áttörést csak nagyberuházások, vagy jelentős működési költséggel fenntartható rendszerek képesek elérni. Ezek esetében fontos az előkészítő munka elvégzése. Az előkészítő munka első fázisában el kell jutni oda, hogy a gazdasági, környezeti, társadalmi fenntarthatóság felmérése megtörténjen, csak az ilyen fejlesztésekbe érdemes tovább investálni ugyanis. Itt kell megemlíteni a közlekedési és energetikai fejlesztéseket, a nagyobb ingatlan hasznosítási projekteket, a rekultivációs fejlesztéseket, a komplex lakóterület rehabilitációt.

Bizonyos esetekben a környezeti és társadalmi fenntarthatóság érdekében szükséges a gazdasági szempontok háttérbe szorítása, a jóvátehetetlen környezeti és társadalmi károk megelőzése érdekében szükséges a gazdasági áldozatokat is meghozni. Itt említhetők meg a vízbázis védelme és a légszennyezettség csökkentése érdekében tett beavatkozások.

3.3.2.3 A városrészi célok érdekében végzett tevékenységek egymásra gyakorolt hatásai

A Belső városrészek esetében a két kulcskérdés a funkcionális ellátottság és a közlekedés. Ezek némileg ellentmondásban vannak, mivel a funkciók nagyobb sűrűsége egy magasabb forgalomterhelést eredményez. Ezért fontos a funkciók tervezése és a közlekedéssel való harmonizációja. A külső városrészeken tervezett beavatkozások esetén ezért vizsgálni szükséges, hogy eredményez-e jelentős funkcióvesztést és/vagy forgalomcsökkenést a Belső városrészekben. Célszerű a Belső városrészek turisztikai, üzleti-kereskedelmi, tudományos, közművelődési, kisebb ügyfélforgalommal járó közigazgatási funkcióit fejleszteni. Ezért az ilyen funkciók kitelepítése csak nagyon indokolt esetben fogadható el.

A Mecsekoldal esetében az állatkert környezetvédelmi és üzemeltetési problémákból adódó elköltöztetése, a vidámpark és a parkerdő turisztikai szolgáltatásainak leépülése komoly funkcióvesztéssel jár. A terület új funkcióval való ellátása során a környezetvédelmi szempontok figyelembevétele mellett, az önkormányzat gazdálkodására pozitív hatást

gyakorló fejlesztések kívánatosak. Jelentős kölcsönhatásban van a terület a Belső városrészekkel, ezt elsősorban a közlekedési fejlesztések során célszerű figyelembe venni. A Meszes-Pécsbánya városrészrel határos területek alternatívát jelenthetnek a Mecsekoldal további beépítésével szemben, kívánatos lenne a két terület között az átjárhatóság megteremtése.

Meszes-Pécsbánya esetében szintén kulcskérdés a Belső városrészekkel való kapcsolat, amit a Zsolnay-negyed fejlesztései csak tovább hangsúlyoznak. A város keleti részének szociális krízishelyzete rendkívül negatív hatást gyakorol a Belső városrészek preferált funkcióira, ezért a szociális városrehabilitációs intézkedések megvalósítása városi érdek.

Pécs-Dél 1 városrész fejlesztése szintén elsősorban a Belső városrészek szempontjából fontos. A területet feltáró új közlekedési útvonalak a rendkívül túlterhelt közútúthálózat tehermentesítését eredményezhetik. A Tüskésrét fejlesztésével létrejöhet egy a Belső városrészekhez közvetlenül kapcsolódó rekreációs övezet.

Pécs-Dél 2 városrész esetében jelentős zöldmezős beruházási területek állnak még rendelkezésre. Fontos, hogy ezek hasznosítása ne eredményezze jelentősebb barnamezős területek kialakulását a többi városrészben. A fejlesztéseket Pécs-Dél 1 városrészrel összehangoltan szükséges megvalósítani, kiemelten a Pécsi-víz völgyének térségében.

Somogy-Vasas-Hird városrész esetében egy önálló, az agglomerációs települések fejlődési pályájához hasonló jövőkép képzelhető el, legfontosabb kapcsolat a Meszes-Pécsbánya városrészrel áll fenn. A mindkét területen szükséges szociális városrehabilitáció koordinációs és ellátási tevékenységeinek összeegyeztetése pozitív eredményeket hozhat.

Úránváros esetében fontos a Belső városrészekkel való kapcsolat, ami a Tüzér utca vonalában kialakítandó városi főtengegy beépítése és a tömegközlekedés fejlesztése terén a leghangsúlyosabb.

3.4 A stratégia megvalósításának főbb kockázatai

Kockázat típusa	Kockázat megnevezése	Bekövetkezés valószínűsége	Hatása a stratégia megvalósulására	Megelőzésének és kezelésének módszere
Gazdasági	A gazdasági válság elhúzódása, az európai és a magyar gazdaság tartós stagnálása	közepes	Közepes	A stratégia a válság hatásait figyelembe véve készült. A megvalósítás során nem épít a fogyasztás és a termelés tendenciózus növekedésére, a befektetési környezet látványos javulására. A belső erőforrások hatékony felhasználása, a helyi piac erősítése.
	Az önkormányzat nem képes stabilizálni gazdálkodását és csődbe megy	közepes	nagy	A megvalósítás során a gazdasági fenntarthatóság és az önkormányzati gazdálkodás szempontjai az elsődlegesek. Minden fejlesztés esetén vizsgálni szükséges a beruházási és üzemeltetési költségek hatását a gazdálkodásra. Az önkormányzati csőd bekövetkezése esetén a cél az ebből következő vagyonszűnés, a társadalmifeszültségek és környezeti károk minimalizálása. A konszolidáció minél gyorsabb és fájdalommentesebb végrehajtása.
	A város nem tanulva a korábbi hibákból, gazdasági lehetőségeit meghaladó beruházásokba bocsátkozik	nagy	közepes	A stratégia csak a gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatóság szempontjainak megfelelő projektek megvalósítását támogatja. A szempontoknak való megfelelést előzetes tanulmányok készítésével szükséges igazolni. A gazdasági fenntarthatóságot a beruházási és az üzemeltetési költségek önkormányzati gazdálkodásra és likviditásra vonatkozó kimutatásával szükséges igazolni.
	Nem sikerül az ipar újrapozicionálása, nem lesznek új betelepülő vállalatok, nem tudunk a gazdaságnak új lendületet adni	közepes	közepes	Elsősorban tudatos beruházás ösztönzés, befektető vonzás és az érdeklődők jól szervezett fogadása révén lehet a kockázat elkerülésre felkészülni. Fontos a beruházási területek előkészítése, a városmarketing és imázs építés. A bekövetkezés esetén a helyi gazdaság fejlesztésére, a helyi piacok erősítésére szükséges az erőforrásokat összpontosítani.
környezeti	A város egyes vízbázisai jelentős mértékben elszennyeződnek	kicsi	közepes	A probléma megelőzése a Mecsekoldali szennyező források kiemelten az állatkert kibocsátásának megszüntetése és az egykori uránbányászathoz kapcsolódó víztisztítási munkálatok folyamatos elvégzése révén biztosítható. Bekövetkezésük esetén az új vízbázisra való áttérés lehet az alternatíva, de ennek finanszírozási háttere helyi forrásokból nem biztosítható. A vízbázisok tisztulási folyamatának időintervalluma a várostervezés időléptékével nem összeegyeztethető.
	Nem sikerül elérni a levegőtisztaság javulását	nagy	kicsi	Rövid távon a környezetbarát közlekedési formák népszerűsítése, a forgalomirányítás, a lakossági és közületi fűtőanyag használat befolyásolása hozhat eredményt. Középtávon a tömegközlekedés fejlesztése, környezetbaráttá tétele, a Belső városrészeket elkerülő közutak kiépülése, a Mecsekoldal és a zöldterületek további

				beépülésének megakadályozása hozhat eredményt.
társadalmi	A fiatalok és a magasan képzett réteg elvándorlása folytatódik a városból	nagy	nagy	A kockázat megelőzése érdekében a legfontosabb a munkalehetőség biztosítása, a fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása. A kockázat bekövetkezése esetén az egyetemmel való együttműködés, az itt végzettek megtelepedésének ösztönzése lehet megoldás, a feltételek biztosítása után.
	A meglévő leromlott lakóterületek helyzete tovább romlik, újabb leszakadó városrészek alakulnak ki	közepes	Közepes	A szociális ellátórendszer lehetőségek szerinti működtetése, a civil szervezetek bevonása, a különböző nemzetközi programokban való részvétel lehet a megelőzés eszköze. Bekövetkezés esetén a rehabilitációs programok megvalósítása, a társadalmi feszültségek csökkentése a feladat.
	A lakosság körében a hitel és közüzemi tartozások tömegesen eredményeznek gazdasági ellehetetlenülést	nagy	Közepes	Az önkormányzati szociális védőháló biztosítása, a krízishelyzetek kezelése, hajléktalan ellátás és szociális bérlakás politika eszközeinek felhasználása.
	Nem sikerül a társadalmi kohézió és helyi civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának előmozdítása	közepes	Nagy	Civil kezdeményezések támogatása, párbeszéd kialakítása, szerepek, feladatok delegálása.

29. Táblázat: A stratégia megvalósulásának főbb kockázatai

4 MEGVALÓSÍTÁS

4.1 Nem fejlesztési jellegű önkormányzati tevékenységek

Szabályozási tevékenységek, településfejlesztési megállapodások

A stratégiai célok elérését szolgáló fejlesztéseket alapvetően befolyásoló tényező a helyi szabályozási környezet és gyakorlat.

A helyi gazdaságpolitikai célokat egyértelműen szükséges megfogalmazni, meg kell határozni a célok megvalósításához szükséges jogi, szabályozási tevékenységeket és következetesen végre kell hajtani azokat.

Az önkormányzati rendeletek és szabályzatok hatékony alkalmazása olyan háttérrel teremthet, amely igen jelentős mértékben képes segíteni a fejlesztéseket és a különböző források felhasználását. Megfelelő háttérrel és támogatást biztosító helyi szabályozás hiányában viszont az erőforrások felhasználásának hatékonysága is számottevően rosszabb lehet.

Kulcsfontosságú, hogy az önkormányzati szabályozás kiszámítható és következetes legyen, továbbá, hogy az önkormányzati rendeletek megalkotásánál vagy módosításánál vegyék figyelembe a város kitűzött és elfogadott stratégiai célrendszerét. Szintén lényeges, hogy a szabályozási háttér támogató adminisztrációs környezetben működjön, hiszen ez csökkenti a gazdasági bizonytalanságot és a befektetések kockázatát.

Pécs Megyei Jogú Város jelenleg érvényes településrendezési eszközei (településszerkezeti terv, szabályozási terv, helyi építési szabályzat) szinte folyamatos „aktualizálás” alatt állnak: a beérkező lakossági és egyéb igények alapján a szabályozási dokumentumok módosítása, kiegészítése történik meg. Az 1997. évi LXXVIII. az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény 10.§ (2) bekezdése értelmében a településszerkezeti tervet a települési önkormányzatnak legalább tízévenként felül kell vizsgálnia, és szükség esetén a terv módosításáról vagy az új terv elkészítéséről kell gondoskodnia. Pécs településszerkezeti terve 2003. évben készült (550/2003. (XI.27.) sz. közgyűlési határozattal jóváhagyva), azóta számos alkalommal történt módosítás benne, a teljes felülvizsgálat időszerűvé vált.

A településrendezési eszközöket és fejlesztési stratégiákat megalapozó településfejlesztési koncepció Pécs város esetén 2002. évben készült, 2009. évben

felülvizsgálatra került, de mára mindenképpen elavult és idejétmúlttá vált, a városnak új irányokra, új célokra és lendületes, dinamikus, egyedi, innovatív és fenntartható fejlődési pályára kell állnia. Ennek megalapozásaként elsődleges feladat, hogy 2012. évben a városnak el kell kezdenie a város új településfejlesztési koncepciójának megalkotását. Ennek elfogadását követően valósulhat meg a településrendezési eszközök újragondolása, célszerűen új településszerkezeti és szabályozási terv, új építési szabályzat elkészítése.

Az építési törvény 30/A.§ (1) bekezdése értelmében a települési önkormányzat egyes, a településrendezési eszközökben rögzített célok megvalósítására településrendezési szerződést köthet az érintett ingatlan tulajdonosával, illetve az ingatlanon beruházni szándékozóval. A szerződés célja a beruházni szándékozó által megvalósítani tervezett fejlesztést, beruházást előkészítő településrendezési kötelezettség vállalása.

A településfejlesztésben alkalmazott hasonló intézmény a tervalku, mely legtöbbször olyan, a szabályozási tervben tett engedményeket jelent, amelyekért cserébe a magánfejlesztő önkormányzati fejlesztési feladatokat vállal át. Az Önkormányzat és magánfejlesztő között létrejött megállapodás igyekszik ösztönözni a magántőke hozzájárulását valamely közösségi cél megvalósulásához.

A tervalku tárgya lehet:

- a helyi építési szabályzat adott fejlesztési területre vonatkozó kismértékű módosítása (pl. a telek beépítési százaléka korlátozott mértékben megemelhető, az építménymagasság – ha a környezet és a városkép megengedi – kismértékben megnövelhető stb.),
- ingatlan csere az Önkormányzat tulajdonában lévő más ingatlannal,
- kedvezményes bérleti szerződés biztosítása bizonyos önkormányzati ingatlanok esetében,
- a megvalósuló ingatlan használatát elősegítő önkormányzati szolgáltatás-ellátási megállapodások vagy kapcsolódó önkormányzati fejlesztések,
- önkormányzati garancia nyújtása fejlesztési támogatás vagy hitel igénybevételehez,
- illetve egyéb, a fejlesztés érdekében indokolt nem pénzügyi támogatási forma.

A különböző városrehabilitációs/fejlesztési célok elérése érdekében az Önkormányzat a múltban is élt már a fenti lehetőséggel, bár nem teljes mértékben a törvényi meghatározások és tartalom szerint, de mindenképpen együttműködve a beruházni szándékozóval (pl.

Balokány liget fejlesztése, István akna – lakófunkció fejlesztés, Magasház és mélygarázs beruházás, Déli Ipari Park). Mindenképpen javasolt a jövőben még határozottabban, a törvény adta lehetőségekkel és céllal élve - a város potenciálját maximálisan szem előtt tartva - alkalmazni a településrendezési szerződés és a tervalku intézményét, mert ez kölcsönös, tervezhető, átlátható és számon kérhető garanciát jelent a nagy volumenű fejlesztések megvalósíthatósága érdekében, az ingatlanokkal és egyéb vagyonnal való felelős gazdálkodás mellett.

Városmarketing célú tevékenységek

A városmarketing a városfejlesztés egyik fontos önkormányzati eszköze, közvetve bővíthetőek általa a gazdaság fejlesztéséhez szükséges források. A fejlesztések által növelhető a város versenyképessége és vonzóvá tehető a befektetők számára. A város arculatának megőrzése, pozitív alakítása jelentős turisztikai potenciált jelent, így rendkívül fontos, hogy egy város rendelkezzen tudatos, célratörő városmarketing stratégiával – ez Pécs város esetében különösen időszerű most, az EKF beruházások megvalósítását és az EKF 2010. évi rendezvényeinek lebonyolítását követő időszakban.

Pécs MJV Önkormányzata megbízásából (az EKF 2010 Pécsi Konferencia- és Koncertközpont projektjének előkészítése mellett, a nyertes konzorcium tagjaként) az EconoConsult készítette el Pécs MJV turizmusfejlesztési stratégiáját, emellett városmarketing stratégiáját és desztináció menedzsment rendszerének kidolgozását (2007-2009). A korábbi IVS (2008) is hivatkozott a stratégiára, az alábbiak szerint: „a város tehát rendelkezik elfogadott városmarketing stratégiával, melynek operatív végrehajtása a létrejövő turisztikai desztináció-menedzsment szervezet feladata”.

A 2011. július 1-jén a jelen IVS előkészítése tárgyában megtartott turizmus kerekasztal beszélgetésen a turizmus szereplői egyhangúan azt fogalmazták meg, hogy Pécsnek új városmarketing stratégiára van szüksége. Az Önkormányzat ezzel összhangban 2011. évben elindította az új dokumentum előkészítését, mely várhatóan 2012. tavaszára elkészül a város számos kulturális és turizmusban érdekelt szervezetével együttműködve. A stratégia a *Pécs, a Kultúra Városa* szlogen szellemében készül.

Helyi adókedvezmények

A magántőke mobilizálása érdekében helyi adókedvezmények, építési illeték kedvezmények biztosításának intézménye is alkalmazható lehetőség a fejlesztési célok elérése érdekében. Azonban a jogszabályi kötöttségek (pl. vállalkozások számára nem nyújtható adókedvezmény, nem biztosítható adó elengedése, vagy adó meg nem fizetésének lehetősége), valamint célszerűségi okok miatt Pécs MJV Önkormányzata nem adókedvezmények biztosításával, hanem egyéb, pályázattal elnyerhető kedvezmény, lehetőség biztosításával kívánja a vállalkozásokat ösztönözni. A Közgyűlés által elfogadott adókonceptió szerint a város továbbra is fenn kívánja tartani a már működő közszolgáltatások körét, mennyiségét és színvonalát, így ezen a téren jelentős költségmegtakarítások nem várhatóak. Ezzel szemben a forrásokat az adóbevételek biztosítják, emiatt merült fel egy alternatív, kedvezményt biztosító és a magántőke, a munkahelyteremtő beruházások/vállalkozások számára vonzó irány meghatározása.

A tervezett „pályázati csomag” feltételeinek és részleteinek kidolgozása, a hozzá rendelhető források nagyságrendjének meghatározása 2012. februárjára várható. Továbbá ezen határidőig megfontolásra javasolt a tervezett pályázati rendszerben közreműködő, finanszírozó bank bevonásának lehetősége és a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, valamint a Pécsi Tudományegyetem vállalkozásélénkítésben való részvételi lehetőségének számba vétele.

4.2 Az integrált stratégia megvalósításával kapcsolatos szervezeti elvárások

Az integrált stratégia megvalósítása olyan szervezeti működést kíván meg Pécstől, amely biztosítja egyrészt a stratégia egészének folyamatos alakítását, az elért eredmények visszacsatolását a stratégia tervezési folyamatába („stratégiai menedzsment”), másrészt pedig biztosítja a stratégia által kijelölt akcióterületi alapú fejlesztések professzionális és hatékony megvalósítását („operatív menedzsment”).

A stratégiai menedzsment fő feladatai:

- Az IVS megvalósulásának folyamatos nyomonkövetése, értékelése. Ennek keretében az elhatározott fejlesztések megvalósulásának nyomon követése, azok elvárt eredményeinek és hatásainak értékelése, az IVS által kitűzött célok teljesülésének figyelemmel kísérése.
- A városfejlesztés társadalmi, gazdasági és szabályozási környezete változásának figyelemmel kísérése, a külső feltételrendszer változásainak a stratégiai célokra és eszközökre gyakorolt hatásainak elemzése, értékelése.
- A városi társadalom és gazdaság igényeinek és lehetőségeinek feltárása, azok változásainak beépítése az IVS cél- és eszközrendszerébe.

A stratégiai menedzsmentben résztvevő szervezetek:

1. Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata (továbbiakban PMJVÖ)
2. Pécs Városfejlesztési Zrt. (továbbiakban PVF)
3. Pécs Holding Városi Vagyonkezelő Zrt. (továbbiakban Pécs Holding)
4. Pécsi Tudományegyetem (továbbiakban PTE)

A fent felsorolt intézmények IVS stratégiai menedzsmentjében betöltött szerepét, valamint annak felépítését a Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 46/2010. (XII.20.) önkormányzati rendelete, Szabályzat Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata pályázati rendjéről szóló határozata és annak módosítása, a PVF és a PMJVÖ között 2011.06.23-án létrejött Közszolgáltatási szerződés, a PTE – Baranya Megyei Önkormányzat - PMJVÖ között 2011. júniusában aláírt együttműködési megállapodás, valamint a Pécs Holding és a PMJVÖ között 2011. szeptember 30-án létrejött együttműködési megállapodás szabályozza, az alábbiak szerint:

1. A Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 46/2010. (XII.20.) önkormányzati rendelet szerint:

Az Önkormányzat által ellátandó városrehabilitációs feladatok:

3.§ (1) Az akcióterületi terv szerinti városrehabilitációs akcióterületen felmerülő

önkormányzati közszolgáltatási feladatok:

- a) településfejlesztés;
- b) településrendezés;
- c) épített- és természeti környezet védelme;
- d) lakás- és ingatlangazdálkodás;
- e) közterületrendezés és -fejlesztés.

(2) Az akcióterületi fejlesztések keretét az IVS alapozza meg, melyet a Közgyűlés határozatban fogad el.

(3) Az akcióterületek fejlesztésének sorrendjét, valamint az ellátandó közszolgáltatási feladatok körét a Közgyűlés állapítja meg.

A városfejlesztési társaság

4.§ (1) Az akcióterületi terv alapján az akcióterületen megvalósítandó komplex fejlesztések, az Európai Unió pályázatok, valamint az Önkormányzat városfejlesztési tevékenysége keretébe tartozó fejlesztési projektek lebonyolítására az Önkormányzat kizárólagos tulajdonában lévő városfejlesztési társaság jogosult.

(2) Az Önkormányzat városfejlesztési társasága a Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Kft.³⁴ (a továbbiakban: városfejlesztési társaság).

(3) A városfejlesztési társaság feladatainak elvégzése során köteles együttműködni az Önkormányzat intézményeivel és gazdasági társaságaival, valamint a Polgármesteri Hivatal Ügyrendjében kijelölt szervezeti egységével és a Közgyűlés kijelölt, fejlesztésekért felelős szakbizottságával.

A városfejlesztési társaság feladatai

5.§ (1) Az Önkormányzat településfejlesztési és városrehabilitációs tevékenységének szakmai támogatása, együttműködés keretében:

---

³⁴ 2011. évben már Pécs Városfejlesztési Nonprofit Zrt.

a) az Önkormányzat Integrált Városfejlesztési Stratégiájában meghatározott fejlesztési elképzelések gondozása, javaslatok megfogalmazása, a szükséges előzetes tervek előkészítése,

b) az Integrált Városfejlesztési Stratégiájához kapcsolódó, egyéb, a város fejlődését elősegítő pályázati és projektlehetőségek feltárása, illetve azok lehetséges összehangolása,

h) együttműködés a Pécs Holding Városi Vagyonkezelő Zrt.-vel a vagyonhasznosításhoz tartozó fejlesztési elképzelések kidolgozásában,

A Közgyűlés és a Természeti és Emberi Erőforrás Fejlesztési Bizottság

7.§ (1)

a) biztosítja a rehabilitációhoz, fejlesztési projekthez illetve a városfejlesztési társaság feladatellátásához szükséges önkormányzati forrásokat,

b) szakbizottsága és a hivatal kijelölt szervezeti egysége útján nyomon követi a fejlesztési folyamatokat, ellenőrzi a társaság működését,

c) javasolja, illetve véleményezi a fejlesztési projekteket,

d) szükség esetén kezdeményezi az IVS, az akcióterületi terv és a városfejlesztési közszolgáltatási szerződés módosítását,

e) véleményezi a városfejlesztési közszolgáltatási szerződést és a mellékleteit képező külön megállapodásokat,

f) javaslatot tesz a városfejlesztési társaság feladat- és hatásköreinek módosítására, elősegíti a fejlesztések során az Önkormányzat és a városfejlesztési társaság együttműködését,

g) nyomon követi a fejlesztések megvalósulását.

(3) A Pécs Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Ügyrendjében kijelölt szervezeti egysége ellátja a városfejlesztési társaság tevékenységének ellenőrzését, elvégzi a városfejlesztési társaság tevékenységeihez kapcsolódó, fent felsorolt önkormányzati feladatokat. Az Önkormányzat fejlesztési tevékenységének sikeres megvalósítása érdekében a Hivatal szervezeti egységeinek koordinációjáról a kijelölt szervezeti egység vezetője gondoskodik.

A PVF, a Pécs Holding, valamint a PTE szoros együttműködésben dolgozik a stratégiai

menedzsment feladatok ellátása érdekében az alábbiak szerint:

2. A Pécs Holding és a PVF között létrejött együttműködési megállapodás alábbi pontjai alapján:

- Felek egybehangzóan úgy nyilatkoznak, hogy szándékukban áll a fejlesztési elképzelések olyan szintű egyeztetése, mely közös dokumentumokban, koncepcióban nyilvánul meg.
- Felek a koncepció és stratégia kialakítása során és az után a munka menetében is folyamatosan egyeztetnek és egymást minden – e tevékenységi körben – folytatott eljárásukról folyamatosan informálják.
- Felek az IVS-ben megjelölt akcióterületekre - Belváros - EKF városrész akcióterület, Tüskésrét-Alsóbalokány akcióterület, Intermodális csomópont akcióterület, Vásártér – Pécs Pláza – Expo center akcióterület - készülő akcióterületi terv keretében, a befektetői érdeklődést is kiszolgáló módon programokat készítenek elő és projekteket generálnak.
- Az előkészítő tevékenység fejlesztés-szakmai feladatait PVF Zrt. látja el. PVF Zrt. ezen tevékenységét – hatályos közszolgáltatási szerződése alapján az Alapító által a költségvetési rendeletbe foglalt alapdíja terhére - külön díjazás nélkül látja el.

3. A PTE - Baranya Megyei Önkormányzat – PMJVÖ között létrejött együttműködési megállapodás a PTE szerepét az alábbiakban szabályozza:

- Felek egybehangzóan úgy nyilatkoznak, hogy szándékukban áll vagyongazdálkodásuknak és fejlesztési elképzeléseiknek, programjaiknak olyan szintű egyeztetése, mely közös dokumentumokban, koncepcióban, stratégiában, az egymás érdekeit erősítő tevékenységben, az egymás tevékenységének hatásait érintő közösségi politikában nyilvánul meg.
- Felek a koncepció és stratégia kialakítása során és az után a munka menetében is folyamatosan egyeztetnek és egymást minden – e tevékenységi körben – folytatott eljárásukról folyamatosan informálják.

- Felek egyetértenek abban, hogy az egymás érdekkörét érintő esetekben egyeztetik elsősorban:

- az ellátandó feladatok szerint a rendelkezésükre álló ingatlanok funkcióit és használatát,
- a vagyongazdálkodásuk keretében felszabaduló ingatlanok lehetséges funkcióit és használatát,
- a vagyongazdálkodásukkal kapcsolatos rövid és középtávú elképzeléseket és terveket,
- az egymásra kihatással bíró fejlesztési elképzeléseket, programokat és projekteket, az azokban való lehetséges együttműködés módját és kereteit.

- Felek kinyilvánítják, hogy az egyes ügyekben - amennyiben szándékaik megegyeznek és az eredmény a város, a megye és az egyetem együttes érdekét szolgálhatja, - a rájuk és az adott ügyre vonatkozó jogi szabályozás, Felek belső szabályzatai és a célszerűség adta keretek közt a legnagyobb fokú együttműködésre törekednek.

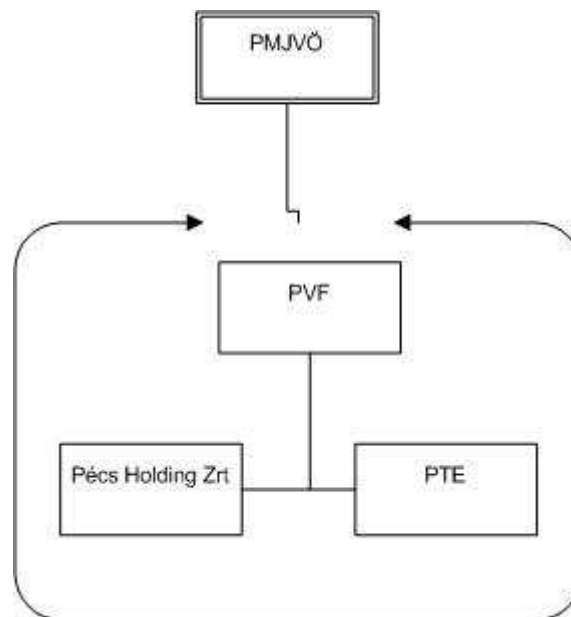
A fent idézett megállapodások és rendeletek alapján tehát a Pécs IVS stratégiai menedzsment struktúrája az alábbiak szerint foglalható össze:

I. A PMJVÖ az IVS Közgyűlés általi elfogadását követően biztosítja a rehabilitációhoz, fejlesztési projekthez illetve a városfejlesztési társaság feladatellátásához szükséges önkormányzati forrásokat, valamint nyomonköveti a fejlesztési folyamatokat, ellenőrzi a társaság működését.

II. A PVF feladata a város Integrált Városfejlesztési Stratégiájához kapcsolódó egyéb, a város fejlődését elősegítő pályázati és projektlehetőségek feltárása, illetve azok lehetséges összehangolása, a külső feltételrendszer változásainak a stratégiai célokra és eszközökre gyakorolt hatásainak elemzése, értékelése. A városi társadalom és gazdaság igényeinek és lehetőségeinek feltárása, azok változásainak beépítése az IVS cél- és eszközrendszerébe, valamint az IVS stratégiai menedzsment szervezetének összefogása.

III. A Pécs Holding és a PTE szerepe: szorosan együttműködve a PVF-fel, valamint a PMJVÖ-vel folyamatosan egyeztetnek és tájékoztatják egymást vagyongazdálkodásuk helyzetéről, fejlesztési elképzeléseikről, valamint minden – e tevékenységi körben – folytatott eljárásukról, emellett a befektetői érdeklődést is kiszolgáló módon - az IVS-sel összhangban - programokat készítenek elő és projekteket generálnak.

A stratégiai menedzsment szervezeti ábrája:

Az **operatív menedzsment** szervezet szereplőit a PVF, a PMJVÖ, valamint a Pécs Holding szervezetében dolgozók, az IVS elfogadását követően az adott végrehajtandó feladatokra részletesen kidolgozott struktúrában és munkakörökkel alkotják.

4.3 Településközi koordináció mechanizmusai

A területfejlesztési együttműködések terén Pécs esetében is jelenleg a kistérségi szintű együttműködés a meghatározó. A rendszeres, intézményi keretek között folyó együttműködés vonatkozásában a Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás játszik fontos szerepet.

A Társulás legfőbb döntéshozó szerve, a Társulási Tanács tagjait a 39 települési önkormányzat polgármestere alkotja. Valamennyi polgármestert a település méretétől

függetlenül 1 szavazat illet meg. A Tanács a munkáját az éves munkaterv alapján végzi, általában havi rendszerességgel ülésezik.

A Többcélú Kistérségi Társulás keretében már kialakult együttműködések működnek az orvos ügyelet, a közoktatás, a szociális gyermekjóléti szolgálat és a családsegítés területén, valamint a terület- és vidékfejlesztés több eleme is kistérségi szinten zajlik.

Nehézséget okoz, hogy nem alakult ki tényleges együttműködés a civilek, vállalkozások és a közsféra között (az együttműködések meglehetősen formálisak), mely gyengíti a térség érdekképviseleti képességét.

A Társulás megalakulása óta már számos vonzáskörzetet érintő koordinációs tevékenységet végzett, elsősorban pályázatok elkészítésében működött közre. Az egy-egy projekt érdekében kialakult együttműködések közül az elmúlt években történt nagyobb beruházások:

- KIOP támogatással valósult meg a pécsi, a szentlőrinci és a szigetvári kistérség összefogásában Kővágószőlősen egy 1. és 2. osztályú állati hulladékok gyűjtésére szolgáló gyűjtő-átrakó telep. A projekt a fenntartási időszak fázisában van.
- A „Baranyai Élménykörút” (DDOP-2007-2.1.1/A) nevet viselő projekt egy 5 elemből álló turisztikai termékesomag, mely 4 településen, 6 partner bevonásával valósult meg. Az egyes projektelemek jól illeszkednek egymáshoz és szinergikus hatásuk folytán jelentős többlet vonzerőt jelentenek a térség számára. A pályázó ebben az esetben a Baranya Megyei Önkormányzat volt. A fejlesztés során megvalósult a Pécs-Orfű-Abaliget kerékpárút, az Orfűi Aquapark, az Orfűi Aktív Víziturisztikai központ, a bikali Reneszánsz Élménybirtok és a mecseknádasdi Rejtőzködő Borfalu. A beruházás összege 3,2 milliárd Ft volt.
- Mecsek-Dráva Hulladékgazdálkodási Program megvalósítása. A Program a régió 313 települését és közel 426 ezer lakosát érinti. Két fő részből áll: egyrészt a települési szilárdhulladék-gazdálkodásfejlesztési, másrészt a rekultivációs projektekből. A fejlesztési projekt a hulladékképződés megelőzésére és a keletkező hulladékok kezelésére helyezi a hangsúlyt (regionális gyűjtési rendszer, szelektív gyűjtés és ártalmatlanítás – nettó 16,5 mrd Ft), míg a rekultiváció 25 lerakó felszámolására és 64 lerakó rekultivációjára (nettó 5 mrd Ft) irányul.

A mindennapi életben megvalósuló együttműködés háttérében az áll, hogy Pécs az intézményhálózata révén jó néhány szolgáltatást nyújt a környező települések számára, ugyanakkor a város is több területen támaszkodik a vonzáskörzet által kínált adottságokra.

Pécs által nyújtott szolgáltatások közül a legfontosabbak: közigazgatási intézmények, egészségügyi szakellátás (kórház, klinikák, speciális szakrendelések), közép- és felsőfokú oktatás, művelődési-, kulturális- és szórakozási lehetőségek, munkahelykínálat, kis- és nagykereskedelmi szolgáltatások, bevásárlóközpontok, üzleti és pénzügyi szolgáltatások.

A környező települések által kínált adottságok, szolgáltatások: munkaerő, lakóterület, mezőgazdasági és ipari termékek, Pécs oktatási intézményeit igénybe vevő tanulók, rekreációs terület.

Ez a „jelenség” azonban - a pécsi közszolgáltatások többnyire veszteséges működtetése, az adóbevételek elmaradása miatt - feszültségforrásként is jelentkezik.

A város és a környékbeli települések közötti kapcsolat leginkább a különböző projektek megvalósításával jellemezhető, valós, igazi együttműködés, mely a szolgáltatás-megosztáson túlmutat és pl. valamely kistérséget érintő, vagy hatáskörű fejlesztési tevékenység, beruházás közös előkészítésére, megvalósítására irányulna, nem alakult ki. Lényegében az egyes településeken tervezett, vagy realizálódó fejlesztések egyeztetése sem valósul meg, még a kistérségi tanács, mint lehetséges fórum keretein belül sem. A valódi együttműködés nehéz, hiszen az érintett települések közül Pécs lakosságát, szerepkörét, státuszát tekintve is nagymértékben kiemelkedik.

Mindezek ismeretében a jövőben mindenképp szükséges javítani a településközi koordinációt és a tudatosan tervezett együttműködéseknek kell vezető szerepet kapniuk.

Pécs város Polgármesteri Hivatalában a településközi együttműködések projektek formájában és a közszolgáltatások területén, ágazati szinten vannak jelen, vagyis a különböző projekteket, feladat-ellátásokat külön-külön referatúrák, felelősök kezelik, így azok nem átláthatóak és nincsenek egymással összefüggésben. Célszerű lenne egy olyan koordináló szerepet betöltő referens alkalmazása, megbízása, aki operatív szinten átfogja a településközi együttműködések egyrészt az átláthatóság miatt, másrészt pedig a kapcsolatok hatékonyá tételét és a párhuzamosság, duplikáció elkerülését szolgáló egycsatornás kommunikáció megteremtése céljából.

4.4 Ingatlangazdálkodási terv

A városfejlesztési kézikönyv ajánlása szerint az önkormányzat a vagyongazdálkodási koncepciójához igazított – esetlegesen annak részeként kidolgozandó - ingatlangazdálkodási koncepcióban kell, hogy megfogalmazza, hogy a tervezett fejlesztések érdekében az akcióterületeken lévő ingatlantulajdonát milyen módon kívánja hasznosítani, azaz mi az értékesíthető és a fejlesztési célok szolgálatába állítandó ingatlanvagyon, és mely az, amelyet hosszú távon önkormányzati tulajdonban és kezelésben kíván majd tartani.

Mindez reálisan csak akkor fogalmazható meg, ha a tényleges önkormányzati vagyont részletesen ismertető ingatlanvagyon-kataszter elkészül. Pécs város esetében az önkormányzati vagyon birtoklása rendhagyó módon történik: a vagyon egy része Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata, míg más része a Pécs Holding Városi Vagyonkezelő Zrt. tulajdonában áll. Mindkét tulajdonos szándéka a részletes és minden jellemző információt, tulajdonságot, státuszt és adatot tartalmazó vagyonleltár elkészítése 2012. év során. Ennek előkészítéseként – hasonlóan az IVS megvalósításáért felelős menedzsment felépítéséhez - megszületett az az együttműködés (PMJVÖ – Pécs Holding – PVF - PTE), amely előkészíti és meghatározza az ingatlanvagyon kataszter elkészítéséhez szükséges feladatokat, ütemezést, erőforrásokat és döntési pontokat, melyek közül a legfontosabbak:

- informatikai bázis szükségessége (mind szoftver, mind hardver tekintetében),
- teljeskörű felmérés, értékbecslés elkészítése,
- ingatlanok értékelése, jelenlegi állapotuk és státuszuk meghatározása,
- stratégia építés: a különböző ingatlanhasznosítási csomagok meghatározása (pl. forgalomképtelen, fejleszthető/értékesíthető, rövid/közép/hosszútávon fejlesztéssel nem érintett, értékesíthető, stb.).

Az ingatlangazdálkodási koncepció elsődleges célja, hogy megalapozza az önkormányzati tulajdonban levő forgalomképes ingatlanok stratégiai ingatlangazdálkodás keretében történő hasznosítását. Ez nem csak az ingatlanvagyon-kataszter elkészítését, karbantartását jelenti, hanem az ingatlanokkal való gazdálkodás szervezeti hátterének, működtetésének biztosítását is. Ezzel kapcsolatban ajánlasként kerül megfogalmazásra a szabályozott ingatlanbefektetési társaságokról alkotott, az Országgyűlés által 2011. július 11-én elfogadott törvény adta lehetőség megfontolása.

4.5 Jogszabályi, szakpolitikai háttér

A jogszabályi, szakpolitikai háttérrel tekintve jelen IVS a lehető legkedvezőtlenebb időszakban készül, mind az országos, mind a helyi törvénykezéseket, jogalkotásokat, szabályozásokat, reformokat vizsgálva.

Országos szinten minden terület, ágazat átalakítása, reformja, hatékonyabbá tétele jelenleg folyik (pl. sarkalatos törvények, közigazgatás, közoktatás, egészségügy, sport, területfejlesztés, adózás, stb.).

Helyi szinten az IVS megalkotását segítő és megelőző dokumentumok (településfejlesztési koncepció, településszerkezeti terv, szabályozási terv és helyi építési szabályzat, egyéb ágazati stratégiák) elavultak, az újak készítése folyamatban van, vagy a közeljövőben realizálódik.

Ilyen jogszabályi és szakpolitikai környezetben jelen IVS inkább általános megfogalmazású, célokat, kereteket és irányokat meghatározó, „befogadó” jellegű dokumentumként készült el a Városfejlesztési Kézikönyv, mint módszertani ajánlás által megfogalmazott és elvárt részletességgel szemben.

5 PARTNERSÉG

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia olyan szinergiateremtő dokumentum, amelynek készítése során előtérbe kerülnek a külső és belső kommunikációs folyamatok és annak szereplői (lokális társadalom, gazdaság, intézményi és civilszféra, helyi politika). Ezek a csoportok már a helyzetelemzés fázisában és a stratégiaalkotás kezdetétől hozzájárulnak a települési jövőkép meghatározásához.

Jelen fejezet részeként táblázatos formában kívánjunk bemutatni az IVS helyzetelemzésének teljessége érdekében és a stratégia felülvizsgálatához szükséges és lefolytatott egyeztetéseket.

A táblázat időrendi sorrendben tartalmazza a lefolytatott személyes interjúkat, szakmai egyeztetéseket, a belső munkavégzéshez szükséges egyeztetéseket, valamint a széles körben megtartott fórumokat és kerekasztal beszélgetéseket (kiemelt háttérrel ellátva).

A helyzetelemzés jóváhagyása kapcsán megjelenítjük a politikai egyeztetésként nyilvántartott bizottsági ülést, mint partnerségi eseményt.

A partnerségi folyamat elemei és céljai:

- adatkérés, információkérés (helyzetelemzés időszaka alatt)
- egyeztetés (helyzetelemzés után, stratégia felülvizsgálatakor)
- társadalmasítás (elkészült IVS megismertetése lakossággal, civil szférával)

Kiemelt terület:

- Civilek bevonása:
  - civil kuratóriummal folyamatos kapcsolattartás, kerekasztal beszélgetés
  - kész anyag kiküldése a civil szervezetek részére

Esemény	Időpont	Szereplők
Kontroll csoportos munkaindító egyeztetés	2011. 06. 03.	Megbízói oldal: Pécsi Városfejlesztési Zrt. PMJV Önkormányzatának illetékes döntéshozói Megbízotti oldal: Eco-Cortex Kft. és MSB Zrt. szakértői
Szakmai egyeztetés: Pécsi Tudomány Egyetem	2011. 06. 06.	Pécsi Tudományegyetem: Dr. Kiss Tibor Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Mecsek-Öko Zrt.	2011. 06. 07.	Mecsek-Öko Zrt.: Berta Zsolt v. ig., Németh Gábor v.ig.h Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Pécsi Tudomány Egyetem	2011. 06. 08.	Pécsi Tudomány Egyetem: Dr. Ulbert József, Dr. Kiss Tibor Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Pécsi Ipari Park	2011. 06. 09.	Pécsi Ipari Park: Pentz Mihály Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Pécsi Tudomány Egyetem	2011. 06. 10.	Pécsi Tudományegyetem: Prof. Dr. Kovács L. Gábor Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István

Szakmai egyeztetés: Pécsi Tudomány Egyetem	2011. 06. 10.	Pécsi Tudományegyetem: Dr. Zeller Gyula Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Belső szakmai egyeztetés: Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata	2011. 06. 15.	PMJVÖ: Dr. Kovács Katalin, Kiss András Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciuma: Göndöcsné Agócs Dóra, Vadász Krisztina, Nagy Erna, Varga Edina
Belső szakmai egyeztetés: Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt.	2011. 06. 16.	PVF Zrt.: Egry Dóra Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciuma Göndöcsné Agócs Dóra, Vadász Krisztina, Nagy Erna, Varga Edina
Szakmai egyeztetés: DDRFÜ Nonprofit Kft.	2011. 06. 22.	DDRFÜ: Sári László, Kovács Zoltán, Máthé Péter, Béres Gábor MSB Zrt.: Vadász Krisztina
Szakmai egyeztetés: Pécsi Tudomány Egyetem	2011. 06. 23.	Pécsi Tudományegyetem: Dobay Kata Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata	2011. 06. 24.	PMJVÖ: Girán János Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság	2011. 06. 27.	DDNPI: Buchert Eszter, Nagy Gábor Eco-Cortex Kft képviselőiben: Dr. Göndöcs István, Dr. Hübner Mátyás PVF Zrt.: Krisztián Viktória
Szakmai egyeztetés: Pécsi Sport Nonprofit Zrt.	2011. 06. 28.	PSN Zrt.: Vári Attila MSB Zrt.: Csuport Mariann, Varga Edina, Vadász Krisztina
Szakmai egyeztetés: Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata	2011. 06. 30.	PMJVÖ: Kiss András, Szomolányi Tibor, Berger Rudolf, Kálmán Zsolt, König Ferenc Eco-Cortex Kft képviselőiben, a Hübner Kft. részéről: Dr. Hübner Mátyás, Lovas Attila
Egyeztető fórum: közlekedési szakterület	2011. 06. 30.	A témában illetékes szakmai szervezetek képviselői – mellékletek szerint³⁵

³⁵ Terjedelmi okok miatt a résztvevők teljes listáját az IVS mellékletében szereplő jelenléti íven tüntetjük fel

Kerekasztal beszélgetés: turizmus szakterület	2011. 07. 01.	A témában illetékes szakmai szervezetek képviselői – mellékletek szerint³⁶
Kerekasztal beszélgetés: kamarák képviselői	2011. 07. 05.	Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara: Dr. Kéri István PMJVÖ: Batiz Kinga Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciumának képviselőiben: Dr. Göndöcs István, Göndöcsné Agócs Dóra, Varga Edina
Kerekasztal beszélgetés: agglomeráció képviselői	2011. 07. 05.	Pécsi agglomeráció képviselői: Füziné Kajdy Zita, Hermann József PMJVÖ: Batiz Kinga MTA RKK: Suvák Andrea Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciumának képviselőiben Dr. Göndöcs István, Göndöcsné Agócs Dóra, Nagy Dávid, Vadász Krisztina, Varga Edina
Szakmai egyeztetés: Baranyai Református Egyházmegye	2011. 07. 05.	Baranya Megyei Református Egyházmegye: Peterdi Dániel Esperes Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Szakmai egyeztetés: Pécs MJV Önkormányzat Népjóléti és Sport Bizottsága	2011. 07. 06.	PMJVÖ: Moór Eszter MSB Zrt.: Varga Edina, Vadász Krisztina
Szakmai egyeztetés: Pécs Holding Városi Vagyonkezelő Zrt.	2011. 07. 11.	Pécs Holding Zrt.: Barna Béla MSB Zrt.: Vadász Krisztina, Dr. Madár Péter
Egyeztető fórum: civil szereplők bevonása	2011. 07. 14.	A témában illetékes szakmai szervezetek képviselői – mellékletek szerint³⁶
Egyeztető fórum: kultúra szakterület	2011. 07. 15.	A témában illetékes szakmai szervezetek képviselői – mellékletek szerint³⁶
Szakmai egyeztetés: Tettye Forrásház Zrt.	2011. 07. 21.	Tettye Forrásház Zrt.: Sándor Zsolt MSB Zrt.: Vadász Krisztina, Dr. Madár Péter
Szakmai egyeztetés: Pécs-Baranyai ORIGÓHÁZ Egyesület	2011. 08. 03.	ORIGÓHÁZ Egyesület: Kis Varga István MSB Zrt.: Vadász Krisztina
Bizottsági ülés: Természeti és Emberi Erőforrás Bizottság és Városfejlesztési és Kommunális Bizottság együttes ülés	2011. 09. 21.	PMJVÖ: Bizottsági tagok Megbízói oldal: Dr. Merza Péter – PVF Zrt. Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciumának képviselőiben: Dr. Göndöcs István, Vadász Krisztina

Belső szakmai egyeztetés: Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt.	2011. 10. 20.	PVF Zrt.: Egry Dóra PMJVÖ: Kővári János, Dr. Kovács Katalin, Kiss András Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciumának képviselőiben: Hübner Mátyás, Koch Péter, Füzér Katalin, Göndöcsné Agócs Dóra, Nagy Dávid, Vadász Krisztina, Varga Edina
Szakmai egyeztetés: Római Katolikus Egyház, Pécsi Egyházmegye	2011. 10. 28. és 2011. 12. 02.	Pécsi Egyházmegye: Dr. Udvardy György megyés püspök PMJVÖ: Kővári János Eco-Cortex Kft.: Dr. Göndöcs István
Belső szakmai egyeztetés: Pécsi Városfejlesztési Nonprofit Zrt.	2011. 11. 09	PVF Zrt.: Dr. Merza Péter, Egry Dóra PMJVÖ: Kővári János, Dr. Kovács Katalin, Kiss András Eco-Cortex Kft. – MSB Zrt. konzorciumának képviselőiben: Koch Péter, Füzér Katalin, Dr. Göndöcs István, Göndöcsné Agócs Dóra, Nagy Dávid, Vadász Krisztina, Varga Edina
IVS munkaanyag véleményezési eljárása	2012. 01. 02. – 2012. 01. 20.	Több, mint 100 szervezet, szakértő, helyi szereplő közvetlenül megkapta az IVS munkaanyagot véleményezésre. Írásban összesen 24 vélemény, észrevétel érkezett vissza.
IVS véleményezési szakmai fórum	2012. 01. 23.	38 fő (szakértő, szervezeti képviselő, helyi szereplő) részvételével lezajlott egyeztető fórum

30. Táblázat: Személyes interjúk, szakmai egyeztetések, kerekasztalok, fórumok

6 AZ IVS EREDMÉNYEINEK NYOMONKÖVETÉSE

A stratégia megvalósulásának nyomon követése a Pécsi Városfejlesztési Zrt. (PVF Zrt.) hatáskörébe tartozik. Az egyes tematikus célok megvalósulásához rendelt hatás és eredmény indikátorok értékeinek meghatározásában, a PVF Zrt. az önkormányzat és hivatalai, a vagyonkezelő vállalkozások, a KSH és a NAV helyi szervezeteinek segítségét veszi igénybe.

A PVF Zrt. évente monitoring jelentést készít a stratégia megvalósulásának menetéről és a monitoring indikátorok teljesülésének alakulásáról, az alábbiak szerint:

- Bemutatja az adott évben a stratégia megvalósulása érdekében végzett tevékenységeket
- A felmerülő problémákat, nehézségeket, amelyek hátráltatták a stratégia megvalósítását
- A partnerségi együttműködés alakulását
- A konkrét akcióterületek kapcsán történt tervezési, megvalósítási folyamatok alakulását
- Az akcióterületek fejlesztésének pénzügyi és időbeni alakulását
- Javaslatot tesz a szükséges változtatások és döntések meghozatalára a stratégia megvalósulásának érdekében

A monitoring jelentést az illetékes bizottságok véleményezését követően a közgyűlés hagyja jóvá.

Cél	Indikátor neve	Indikátor definíciója, változás	Kiindulási érték 2010	Célérték 2017	Mértékegység	Forrás	Adatgyűjtés gyakorisága
Hosszú Távú Jövőkép	A város népességszáma	Lakónépesség száma az év végén (cél: stagnálás)	157 721	157 721	fő	KSH	3 éves
	A városi gazdaság teljesítménye	A Pécssett működő gazdasági szervezetek és egyéni vállalkozók éves nettó árbevételének növekedése, reálértékben (2009)	595 152 883	700 000 000	Ezer Ft	NAV	Éves
Az ipari termelés újrapozicionálása	Működő tőke befektetések intenzitása	Külső működő tőke beáramlása (növekedés)	0	5	Mrd Ft.	NAV, Önkormányzat	3 éves
A természeti és társadalmi erőforrások hatékony felhasználása	Kreatív vállalkozások számának növekedése	Kreatív vállalkozások számának növekedése (cél: növekedés)	836	1000	db	Önkormányzat	Éves
A város turisztikai potenciáljának erősítése	Vendégéjszakák száma	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (cél:növekedés)	238 575	300 000	db	KSH	Éves

Hatékony önkormányzati gazdálkodás	Az önkormányzat hitelállománya	Az önkormányzat hitelállományának csökkenése (cél:csökkenés)	31	25	Mrd Ft.	Önkormányzat	Éves
A természeti értékek és erőforrások védelme	Zöldfelületek kiterjedése	Zöldfelületek kiterjedése (cél:növekedés)	1 044,5	1 044,5	ha	Önkormányzat	Éves
Az energiafelhasználás átalakítása az energiahatékonyság növelése	Az önkormányzati tulajdonú épületekben elért energia megtakarítás mértéke	Az önkormányzati tulajdonú épületekben elért energia megtakarítás mértéke, a célérték komplett városi energia audit után határozható meg)	0	-	Kwh	Önkormányzat	Éves
A közösségi és kerékpáros közlekedés fejlesztése, a közúthálózat és a parkolási helyzet javítása	Kerékpárutak hossza	Pécs bel – és külterületén lévő kerékpárutak hossza (cél:növekedés)	5	30	km	KSH	Éves
Komplex Program kidolgozása az alacsony státuszú lakosság további leszakadásának megakadályozása érdekében	Konkrét cselekvési program kidolgozása a szegregátumokra vonatkozóan	Kidolgozott cselekvési programmal rendelkező szegregátumok száma (cél:növekedés)	0	5	db	Önkormányzat	Éves

A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése	Nyilvántartott álláskeresők számának csökkenése	Nyilvántartott álláskeresők számának csökkenése Pécsett (cél: csökkenés)	7139	5000	fő	NFSZ	Éves
A fiatalok helyben maradásának ösztönzése	A fiatalok számának alakulása	A 20-39 éves állandó népesség számának alakulása (cél: kisebb mértékű csökkenés, amely a természetes fogyásból adódik)	45 025	40 750	fő	KSH	3 éves
A társadalmi kohézió és a civil szerepvállalás erősítése	Szervezett keretek között lezajló társadalmi egyeztetések száma	Szervezett keretek között lezajló, önkormányzati feladatokat érintő, társadalmi egyeztetések száma (cél:növekedés)	0	3	db	Önkormányzat	Éves

31. Táblázat: Indikátor tábla

7 TÉRKÉPEK

1. térkép: Pécs domborzati viszonyai (forrás: Pécs Megyei Jogú Város hosszú- és középtávú stratégiája – helyzetelemzés).....	26
2. térkép: A város a XVII. században (forrás: Pécs Megyei Jogú Város hosszú- és középtávú stratégiája – helyzetelemzés).....	28
3. térkép: Városrészek	127
5. Térkép: Az akcióterületek megjelenése a városszerkezetben	175
6. Térkép: AT 1. Belváros	176
7. Térkép: AT - 2. Intermodiális fejlesztési akcióterület.....	177
8. Térkép: AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő.....	180
9. Térkép: AT 4. Északmegyer - Füzes dűlő.....	183
10. Térkép: AT 5. Tüskésrét - Alsóbalokány	187
11. Térkép: Szegregátumok elhelyezkedése	193
12. Térkép: Szabolcsi szegregátum	195
13. Térkép: Pécsbányai szegregátum	201
14. Térkép: István akna, Rücker akana	207
15. Térkép: Vágóhíd környéki szegregátum	211
16. Térkép: Gyárvárosi szegregátumok	213

8 ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Az adófizetők számának és az egy főre jutó átlagos havi jövedelem alakulása Pécssett, 1995-2009 (forrás:NAV).....	36
2. ábra: Az adózók megoszlása jövedelemszint szerint Pécssett, 2009 (forrás:NAV)	37
3. ábra: A regisztrált vállalkozások megoszlása ágazatonként Pécssett, 2010 (forrás:KSH)	38
4. ábra: Kiskereskedelmi üzletek száma típus szerint Pécssett, 2008 (forrás:KSH).....	40
5. ábra: Regisztrált vállalkozások számának változása Pécssett, 1995-2010, (forrás:KSH)	42
6. ábra: A regisztrált vállalkozások megoszlása típus szerint Pécssett, 2010 (forrás:KSH).....	42

7. ábra: Egy adózó társas vállalkozásra jutó átlagos statisztikai létszám alakulása Pécssett, 1995-2009 (forrás:NAV).....	43
8. ábra: A társas vállalkozások kötelezettségeinek alakulása Pécssett, 1995-2009 (forrás:NAV)	44
9. ábra: A társas vállalkozások saját tőkéjének és befektetett eszközeinek alakulása Pécssett, 1995-2009 (forrás:NAV).....	45
12. ábra: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Pécssett, 1995-2010 (forrás:KSH).....	50
13. ábra: Pécs város lakónépességének kor szerinti összetétele (2009. január 1.).....	57
14. ábra: Nyilvántartott álláskeresők száma (forrás:KSH).....	59
15. ábra: Lakásállomány alakulása Pécssett (db), 1985-2009 (forrás:KSH).....	83
16. ábra: Épített és megszűnt lakások száma Pécssett 1985-2009, (forrás:KSH).....	83
17. ábra: A Pécsi Sport NZrt. által fenntartott, üzemeltetett sportlétesítmények.....	106

9 TÁBLÁZATOK

1. táblázat: Pécs és az agglomerációs gyűrű fejlődése 1995-2009 között.....	22
2. táblázat: A pécsi agglomerációs gyűrű településeinek fejlődése 1995 és 2009 között.....	23
3. táblázat: Pécs Megyei Jogú Város területének megoszlása belterületi és külterületi besorolás szerint	29
4. táblázat: Pécs Megyei Jogú Város közigazgatási területére levetített értékek művelési áganként	30
5. táblázat: A népességmozgalmi adatok alakulása Pécssett 2001-2009 (forrás:KSH).....	58
6. táblázat: Munkanélküliségi adatok Pécssett a 2010-es évre vonatkozóan (Forrás: afsz.hu) .	59
7. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők száma korcsoportonként (fő), Forrás: KSH.....	60
8. táblázat: Alkalmazásban állók és vállalkozások száma Pécssett, Forrás: ksh.hu	60
9. táblázat: Ingázás adatai Pécs vonatkozásában, 2001 (Forrás: www.nepszamlalas.hu).....	61
10. táblázat: A felnőtt házi orvosokhoz bejelentkezettek főbb betegségei Baranya megyében, 2001 és 2009 (Forrás: KSH).....	66

11. táblázat: A lakosság jövedelmi helyzetének egy főre vetített főbb arányszámai Pécssett Ft, 2006-2009 (forrás:NAV).....	68
12. táblázat: A lakosság jövedelmi helyzetének egy főre vetített főbb arányszámai a 100.000 főt meghaladó népességű vidéki nagyvárosokban, 2006-2009, Pécs 100% (Forrás:NAV).....	69
13. táblázat: A rendszeres szociális segélyek Pécssett 2006-2010 (Forrás: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal).....	72
14. táblázat: Az özvegyek száma Pécssett 2006-2010 (Forrás: Pécs MJV Polgármesteri Hivatal).....	72
15. táblázat: Fogyatékkal élők Pécssett, 2001 (Forrás: KSH 2001. évi népszámlálás)	73
16. táblázat: A város néhány fontosabb útja és forgalmi adatai.....	88
17. táblázat: A kiválasztott utak folyópályáinak megfelelése a nagy távlatban.....	89
18. táblázat: Hallgatók számának alakulása a Pécsi felsőoktatási intézményekben (forrás: KSH).....	95
19. táblázat: Kimutatás a hivatali funkciók és az önkormányzati cégek működéséhez szükséges alapterületről.....	100
20. táblázat: A Pécsi-víz 2005. évi minősítése az MSZ 12 749 szerint	115
21. táblázat: Korábbi fejlesztések Pécssett (lezárult és megvalósítás alatt lévő projektek 2004 óta).....	119
22. Táblázat: Területi egységek (szegregátumok sorszámmal, referencia területek A-L-ig)	144
23. Táblázat: A városrészi célok	166
24. Táblázat: A kulturális stratégia céljainak a tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatásai.....	261
25. Táblázat: Javaslat a megvalósítás szereplőinek meghatározására.....	264
26. Táblázat: SWOT-analízis Környezetvédelmi Program.....	270
27. Táblázat: A középtávú tematikus célok egymásra gyakorolt hatásai.....	276
28. Táblázat: A városrészi célok a középtávú tematikus célok megvalósulására gyakorolt pozitív hatása.....	279
29. Táblázat: A stratégia megvalósulásának főbb kockázatai.....	284

30. Táblázat: Személyes interjúk, szakmai egyeztetések, kerekasztalok, fórumok	302
31. Táblázat: Indikátor tábla.....	306